Badanie ewaluacyjne dotyczące wyliczenia wartości wskaźników rezultatu długoterminowego w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Plus

Raport końcowy

Badanie ewaluacyjne dotyczące wyliczenia wartości wskaźników rezultatu długoterminowego w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Plus

Raportu końcowy

Zamawiający:
Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

Wykonawcy:
Piotr Fuchs Smart Research
IDEA Instytut Sp. z o.o.

Warszawa, kwiecień 2026

Spis treści

Wykaz skrótów: 5

Streszczenie 7

Executive summary 12

Wprowadzenie 18

1 Opis metodyki badania 22

2 Charakterystyka uczestników projektów na tle sytuacji rynku pracy. 30

3 Sytuacja uczestników sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie. 46

3.1 Wprowadzenie 46

3.2 Osoby niepracujące w momencie przystąpienia do projektu (Wskaźnik 1) 47

3.2.1 Efekty zatrudnieniowe a cele szczegółowe EFS+ 47

3.2.2 Efekty zatrudnieniowe a programy 54

3.2.3 Podsumowanie 56

3.3 Osoby pracujące w momencie przystąpienia do projektu (Wskaźnik 2) 57

3.3.1 Efekty zatrudnieniowe a cele szczegółowe EFS+ 57

3.3.2 Efekty zatrudnieniowe a programy 62

3.3.3 Podsumowanie 63

3.4 Szacunkowa skala podejmowania zatrudnienia przez uczestników projektów EFS+ bez ubezpieczenia w ZUS 64

4 Ocena wpływu wsparcia na podjęcie pracy przez niepracujących uczestników projektów 66

4.1 Czynniki wpływające na skuteczność interwencji 66

4.1.1 Cel szczegółowy A 66

4.1.2 Inne cele szczegółowe EFS+ - interwencje ukierunkowane na zatrudnienie 76

4.1.3 Inne cele szczegółowe EFS+ 83

4.2 Ocena adekwatności wsparcia dla osób niepracujących w momencie przystąpienia do projektu 84

4.3 Subiektywna ocena wpływu interwencji na zmianę sytuacji uczestników na rynku pracy 87

4.4 Ocena trwałości zatrudnienia podejmowanego przez uczestników projektów 91

4.5 Jakość miejsc pracy podejmowanych przez uczestników projektów 92

4.6 Przeżywalność mikroprzedsiębiorstw zakładanych przez uczestników projektów 96
5 Ocena wpływu wsparcia na zmianę sytuacji na rynku pracy uczestników projektów pracujących w momencie przystąpienia do projektu 108
5.1 Czynniki wpływające na skuteczność interwencji 108
5.1.1 Cel szczegółowy D 108
5.1.2 Inne cele szczegółowe EFS+ - interwencje ukierunkowane na poprawę sytuacji zawodowej osób pracujących 112
5.1.3 Inne cele szczegółowe EFS+ 116
5.2 Ocena adekwatności wsparcia dla osób pracujących w momencie przystąpienia do projektu 119
5.3 Subiektywna ocena wpływu interwencji na poprawę sytuacji zawodowej uczestników projektów 121
5.4 Jakość miejsc pracy podejmowanych przez uczestników projektów, pracujących w momencie przystąpienia do projektu 126
6 Ocena efektywności kosztowej interwencji EFS+ 129
6.1 Wprowadzenie 129
6.2 Uczestnicy projektów niepracujący na starcie, którym udało się znaleźć zatrudnienie 6 miesięcy po zakończeniu projektu 131
6.3 Uczestnicy projektów niepracujący na starcie, którzy założyli JDG w wyniku wsparcia EFS+ 135
6.4 Uczestnicy projektów pracujący na starcie, którzy poprawili warunki zatrudnienia 6 miesięcy po zakończeniu projektu 136
7 Podsumowanie – syntetyczna odpowiedź na postawione pytania badawcze 139
8 Tabela wniosków i rekomendacji 147
9 Bibliografia 150
10 Spis tabel 153
11 Spis wykresów 155
12 Załączniki 157

Wykaz skrótów:

BAEL — Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności

BDL — Bank Danych Lokalnych (GUS)

BUR — Baza Usług Rozwojowych

CATI — Computer-Assisted Telephone Interview (wywiad telefoniczny)

CAWI — Computer-Assisted Web Interview (ankieta internetowa)

CEIDG — Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej

CST2021 — Centralny System Teleinformatyczny 2021

EFS — Europejski Fundusz Społeczny

EFS+ — Europejski Fundusz Społeczny Plus

FEDS — Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027

FEKP — Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027

FELB — Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027

FELD — Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027

FELU — Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027

FEMA — Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027

FEMP — Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027

FEOP — Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027

FEPD — Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027

FEPK — Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027

FEPM — Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027

FEPZ — Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego 2021-2027

FERS — Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027

FESL — Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027

FESW — Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021-2027

FEWM — Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027

FEWP — Fundusze Europejskie dla Wielkopolski 2021-2027

GDPR — General Data Protection Regulation.

GUS — Główny Urząd Statystyczny

IBE — Instytut Badań Edukacyjnych

IDI — indywidualny wywiad pogłębiony

IP — Instytucja Pośrednicząca

IZ — Instytucja Zarządzająca

JDG — jednoosobowa działalność gospodarcza

KE — Komisja Europejska

KSI ZUS — Kompleksowy System Informatyczny ZUS

MF — Ministerstwo Finansów

MFiPR — Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

MMŚP — Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa

NEET — Not in Employment, Education or Training (osoby niepracujące, nieuczące się i niedokształcające się)

NSP2021 — Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021.

OHP – Ochotnicze Hufce Pracy

OPZ — Opis Przedmiotu Zamówienia.

PCPR – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

PESEL — Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności

PISA — Programme for International Student Assessment (Międzynarodowy Program Oceny Umiejętności Uczniów)

PO WER (POWER) — Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój (2014–2020)

PR — programy regionalne (16 programów 2021–2027)

PUP – Powiatowy Urząd Pracy

RODO — Rozporządzenie o ochronie danych osobowych (polski odpowiednik GDPR)

RPZ – Regionalny Program Zdrowotny

SMS API — Application Programming Interface (interfejs programistyczny aplikacji) pozwalający na wysyłanie wiadomości SMS

TIK – technologie informacyjno-komunikacyjne

UE — Unia Europejska

UP – Uczestnik Projektu

ZUS — Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Streszczenie

Kontekst i założenia badania

Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) to kluczowe narzędzie Unii Europejskiej wspierające zatrudnienie, edukację i włączenie społeczne. W Polsce w perspektywie 2021-2027 EFS+ jest wdrażany poprzez ogólnokrajowy program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS) oraz programy regionalne. FERS koncentruje się na rozwiązaniach systemowych, szkolnictwie wyższym i instrumentach finansowych. Programy regionalne oferują bezpośrednie wsparcie dla mieszkańców (m.in. bezrobotnych, pracujących czy uczniów) oraz instytucji. Niniejsza ewaluacja skupia się wyłącznie na wąskim wycinku oddziaływania EFS+: na efektach projektów w zakresie poprawy sytuacji zawodowej ich uczestników, co obrazują dwa wskaźniki rezultatu długoterminowego:

- Wskaźnik 1, liczony dla osób niepracujących w momencie przystąpienia do projektu, w wieku 15 lat i więcej: liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, 6 miesięcy po opuszczeniu programu,
- Wskaźnik 2, liczony dla osób pracujących w momencie przystąpienia do projektu: liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu.

Badanie zostało zrealizowane na zlecenie Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej przez konsorcjum firm: Piotr Fuchs Smart Research i IDEA Instytut sp. z o.o. Ewaluacja przeprowadzona została w okresie od września 2025 r. do kwietnia 2026 r. i uwzględniono w niej dane dotyczące 243 342 uczestników, którzy zakończyli udział w projekcie do 31 grudnia 2024 r. Oznacza to, że oceniane były programy na ich bardzo wczesnym etapie realizacji. Na przedstawione w raporcie wyniki w znacznej mierze oddziaływało zróżnicowane tempo uruchomienia programów i poszczególnych naborów.

Do pomiaru wartości wskaźników wykorzystano dane administracyjne: dane uczestników projektów gromadzone w systemie CST2021 oraz dane tych osób gromadzone w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych (ZUS). W pomiarze wartości wskaźników zrezygnowano zatem z danych deklaratywnych (ankiety) na rzecz danych administracyjnych jako podstawy pomiaru efektów zatrudnieniowych. Zmiana ta zwiększyła wiarygodność wyników i umożliwiła analizę całej populacji uczestników. Dodatkowo, przeprowadzono analizę danych zastanych, badanie ankietowe uczestników projektów na próbie blisko 12 tys. osób; 23 wywiady pogłębione z przedstawicielami IZ FERS oraz IZ/IP FERS oraz dwa warsztaty.

Uczestnicy projektów a osiągnięte efekty zatrudnieniowe

Choć wsparcie EFS+ kierowane jest do różnorodnych kategorii społeczno-demograficznych, to w pierwszej fazie wdrażania interwencji, objętej badaniem, wśród uczestników projektów zdecydowanie dominowały osoby niepracujące (77,5% wszystkich uczestników). Wśród osób niepracujących byli przede wszystkim bezrobotni (57,1%), w tym długotrwale bezrobotni (13%), a w mniejszym zakresie bierni zawodowo (20,4%), w tym także osoby w wieku nieprodukcyjnym. Osoby pracujące stanowiły 21,9% spośród wszystkich uczestników projektów. Wsparciem EFS+ udało się objąć, jak do tej pory, 28% spośród wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych. W przypadku osób długotrwale bezrobotnych, wsparciem objęto niespełna 11% z nich. Znacznie rzadziej wsparcie EFS+ docierało do osób pracujących (skorzystało z niego zaledwie 0,3% spośród osób pracujących) oraz biernych zawodowo (0,39%). Oprócz osób bezrobotnych, wskazać można także inne kategorie społeczno-demograficzne, które w pierwszej fazie wdrażania EFS+ były wspierane częściej niż pozostałe. Są to osoby młode, w wieku 15-29 lat, kobiety oraz osoby z wykształceniem wyższym. Relatywnie rzadko w projektach uczestniczyły osoby w wieku 50 lat i więcej, osoby z niepełnosprawnościami, osoby słabiej wykształcone oraz imigranci. Struktura uczestników projektów EFS+ według ich miejsca zamieszkania (typy obszarów wg stopnia urbaniazacji DEGURBA) dobrze odzwierciedla strukturę populacji Polski.

Przeprowadzona analiza wykazała, że cechy społeczno-demograficzne uczestników projektów (zwłaszcza ich wiek, wykształcenie, niepełnosprawność, a w mniejszym stopniu także inne czynniki takie jak płeć czy miejsce zamieszkania) mają istotny wpływ na ich szanse na poprawę sytuacji na rynku pracy. Niezależnie od specyfiki i jakości otrzymanego wsparcia, najlepsze efekty zatrudnieniowe zaobserwować można w przypadku osób z wykształceniem wyższym, relatywnie młodych (poniżej 50 roku życia) oraz pełnosprawnych, zaś słabsze: w przypadku osób z słabo wykształconych, po 50 roku życia, osób z niepełnosprawnościami, a także osób biernych zawodowo i długotrwale bezrobotnych. Różnice w zakresie osiągniętych efektów zatrudnieniowych pomiędzy mieszkańcami obszarów wiejskich a mieszkańcami miast są nieznaczne.

Kobiety stanowiły większość spośród niepracujących uczestników projektów w prawie wszystkich celach szczegółowych EFS+. Różnice w zakresie osiągniętej wartości wskaźnika rezultatu nr 1 dla kobiet i mężczyzn są niewielkie. W przypadku niektórych celów szczegółowych, np. CS A, kobiety pracują pół roku po zakończeniu udziału w projekcie nieco rzadziej (66,8%) niż mężczyźni (71,3%). W ramach innych celów szczegółowych, np. CS H (obszar aktywnego włączenia) sytuacja jest odwrotna (kobiety - 26%, mężczyźni - 20,8%).

Niepracujące w momencie przystąpienia do projektu osoby w wieku 50 lat i więcej, pół roku po zakończeniu udziału w projekcie, pracowały znacznie rzadziej niż osoby w wieku 25-29 lat i 30-49 lat. Przykładowo, w ramach celu szczegółowego A wartość wskaźnika rezultatu nr 1 dla osób w wieku 50+ to 58,7%, zaś dla osób w wieku 25-29 lat - 78,3%, a

dla osób w wieku 30-49 lat - 70,9%. Takie same zależności widoczne są także w innych celach szczegółowych.

Osoby z wykształceniem wyższym zdecydowanie częściej znajdują zatrudnienie pół roku po zakończeniu udziału w projekcie. W ramach celu szczegółowego A, pół roku po zakończeniu udziału w projekcie, pracowało aż 81,5% uczestników projektów z wykształceniem wyższym. Istotnie mniej pracowało osób z wykształceniem ponadgimnazjalnym lub policealnym - 66,1%, a osób z wykształceniem średnim I stopnia lub niższym - 57,3%. Podobne zależności widoczne są także w innych celach szczegółowych.

Osoby z niepełnosprawnością znacznie rzadziej pracują pół roku po zakończeniu udziału w projekcie niż osoby pełnosprawne. W przypadku celu szczegółowego A pracuje 56,1% OzN oraz 69,2% osób pełnosprawnych. W obszarze aktywnego włączenia jest to odpowiednio 19,0% oraz 26,4%.

Wsparcie dla imigrantów realizowane było przede wszystkim w ramach celu szczegółowego I. Spośród niepracujących imigrantów (uczestników projektów w ramach tego celu szczegółowego), pół roku po zakończeniu udziału w projekcie, pracowało 19,8% z nich. Imigranci brali także udział w projektach realizowanych w ramach innych celów szczegółowych, a efekty zatrudnieniowe tej kategorii społecznej nie różniły się istotnie od efektów osiąganych przez obywateli polskich. Przykładowo, w ramach celu szczegółowego A, pół roku po zakończeniu udziału w projekcie pracowało 65,5% imigrantów oraz 68,8% obywateli polskich. W obszarze aktywnego włączenia pracowało natomiast 31,9% imigrantów oraz 23,2% obywateli polskich.

Zakres oferowanego wsparcia a osiągnięte efekty zatrudnieniowe

Zgodnie z teorią interwencji, kluczowym czynnikiem różnicującym jej efekty jest specyfika samych projektów. W ramach poszczególnych celów szczegółowych EFS+ realizowane są interwencje: (1) których głównym celem jest poprawa sytuacji zawodowej uczestników projektów; (2) takie, w których jest to tylko jeden z oczekiwanych, ale nie głównych celów oraz (3) takie, w których poprawa sytuacji zawodowej uczestników może nastąpić jako efekt pośredni/niezamierzony.

W przypadku osób niepracujących w momencie przystąpienia do projektu, zdecydowanie najlepsze efekty zatrudnieniowe osiągnięto w ramach celu szczegółowego A, w którym powiatowe urzędy pracy realizują wsparcie na rzecz osób bezrobotnych. Wsparcie to objęło prawie 134 tys. osób, a więc 55% spośród wszystkich badanych uczestników EFS+. Uczestnikom oferowane były różnorodne formy wsparcia takie jak np.: dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, kursy i szkolenia, pośrednictwo pracy, bony na zasiedlenie, doradztwo/konsultacje i in. udzielane zgodnie z indywidualnymi potrzebami bezrobotnego. Aż 68,7% uczestników projektów realizowanych w ramach celu szczegółowego A pracuje pół roku po zakończeniu udziału w projekcie (wyłączając osoby, które otrzymały wsparcie na rozpoczęcie działalności

gospodarczej). Efekty te są jednak zróżnicowane w poszczególnych kategoriach społeczno-demograficznych uczestników projektów. Znacznie częściej pół roku po zakończeniu udziału w projekcie pracują uczestnicy w wieku 25-29 lat (78,3%) oraz 30-49 lat (70,9%) niż w wieku 50 lat i więcej (58,7%). Znacznie częściej pracują uczestnicy z wykształceniem wyższym (81,5%) niż ci z wykształceniem ponadgimnazjalnym lub policealnym (66,1%) oraz średnim I stopnia lub niższym (57,3%). Relatywnie rzadziej pracują także uczestnicy długotrwale bezrobotni (55,2%) oraz osoby z niepełnosprawnością (56,1%) i osoby w kryzysie bezdomności (39,9%). Odmienna struktura społeczno-demograficzna uczestników projektów w ramach celu szczegółowego A w poszczególnych programach regionalnych (niższy lub wyższy udział kategorii społeczno-demograficznych uczestników projektu „trudnych w aktywizacji zawodowej") wpłynął na zróżnicowanie wartości osiągniętego wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1. Oprócz tego, wartość wskaźnika nr 1 w ramach poszczególnych programów jest silnie zależna od:

- liczby udzielonych dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej (niemal wszyscy uczestnicy, którzy otrzymali tę formę wsparcia pracują, przynajmniej formalnie, pół roku po zakończeniu udziału w projekcie)
- potencjału regionalnego rynku pracy (najsłabsze efekty osiągane są w regionach charakteryzujących się najgorszą sytuacją na rynku pracy: lubelskim oraz świętokrzyskim).

Wsparcie na rozpoczęcie działalności gospodarczej, oprócz wspomnianych dotacji dostępnych w projektach PUP, realizowane było także w ramach FERS przez Bank Gospodarstwa Krajowego, który realizuje program pożyczek dla osób planujących założyć firmę. Udział osób korzystających z tego instrumentu był relatywnie niewielki (ok. 4%), podczas gdy zdecydowana większość uczestników (96%) otrzymała dotacje. Przeżywalność firm zakładanych przez uczestników EFS+ jest wysoka – w styczniu 2026 r. aktywnych było ok. 80% przedsiębiorstw utworzonych w latach 2023–2024. W przypadku najwcześniej założonych firm (ok. 33–34 miesiące działalności) wskaźnik ten wynosił ok. 71%. Był on o ok. 8 punktów procentowych wyższy niż dla firm powstałych w tym samym okresie bez wsparcia EFS+. Porównanie działalności utworzonych przy wsparciu dotacji i pożyczek wskazuje, że firmy finansowane pożyczką charakteryzowały się nieco niższym ryzykiem zakończenia działalności niż porównywalne firmy wspierane dotacją. Należy jednak podkreślić, że oba instrumenty mają charakter komplementarny – są adresowane do różnych grup odbiorców, co znajduje potwierdzenie w odmiennych profilach uczestników korzystających z obu form wsparcia.

W ramach pozostałych celów szczegółowych EFS+ osiągnięta wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 jest znacznie niższa:

- ok. 50% w CS D (outplacement),
- ok. 24% w CS H (wsparcie ukierunkowane na aktywizację zawodową, ale kierowane do osób znacznie bardziej oddalonych od rynku pracy niż w CS A),

- ok. 20% w CS I (wsparcie imigrantów – wielu spośród nich uczestniczy w projektach incydentalnie),
- ok. 17% w CS C (wspieranie równości płci na rynku pracy),
- ok. 12% w CS G (uczenie się przez całe życie) oraz
- zaledwie 5-6% w ramach celów szczegółowych E oraz F (edukacja), w ramach których zdecydowanie dominowały osoby młode, nadal uczące się (a nie pracujące) pół roku po zakończeniu udziału w projekcie.

W przypadku celów szczegółowych H oraz E i F efekty w postaci zatrudnienia uczestników mogą być odroczone, a tym samym dostrzegalne w dłuższym okresie niż pół roku po zakończeniu udziału w projekcie.

Wskaźnik rezultatu długoterminowego nr 2 ocenić należy jako nietrafny. Jego wartość jest bardzo słabo skorelowana z samą interwencją. Nie jest on właściwym wskaźnikiem kluczowym, który pozwala na zbieranie i porównywanie interwencji pomiędzy programami. Tym samym znacznie istotniejsze dla oceny interwencji kierowanych do osób pracujących są wyniki badania ankietowego uczestników projektów i ich subiektywna ocena jakości i efektów otrzymanego wsparcia. W przypadku tej grupy uczestników projektów EFS+ zdecydowanie najczęściej wystąpiły efekty w postaci wzrostu kwalifikacji/kompetencji/umiejętności zawodowych (76,6%) oraz wzrostu doświadczenia zawodowego (75,0%). Wynika to ze stosowania w projektach praktycznych form podnoszenia kompetencji/kwalifikacji zawodowych np. poprzez staże zawodowe lub kursy/szkolenia z komponentem zajęć praktycznych. Relatywnie często (66,4%) występuje także efekt w postaci wzrostu umiejętności uczestników projektów w zakresie współpracy z innymi ludźmi, co wynika zapewne ze stosowania grupowych form wsparcia. 67,6% badanych uważa, że udział w projekcie przyczynił się do ich lepszego przygotowania do radzenia sobie na rynku pracy. Zmianę pracy na lepszą, u innego pracodawcy deklaruje 9,2% respondentów, w tym aż 25,3% uczestników projektów w ramach celu szczegółowego A. W ramach tego celu wsparcie kierowane było do osób ubogich pracujących oraz uczestników OHP. 40,1% badanych ocenia, że w wyniku udziału w projekcie poprawiła się ich sytuacja w dotychczasowym miejscu pracy. Wzrost wynagrodzenia w wyniku udziału w projekcie dostrzega 34,1% badanych. W wyniku udziału w projekcie 18,1% uczestników zmieniło stanowisko pracy na wymagające wyższych kompetencji/umiejętności/kwalifikacji lub wiążące się z większą odpowiedzialnością. 10,2% badanych otrzymało awans w pracy. 26,4% spośród tych uczestników projektów, którzy pracowali w niepełnym wymiarze czasu pracy, deklaruje, że w wyniku otrzymanego wsparcia zwiększył się ich wymiar czasu pracy.

W badaniu obliczono także stopę zwrotu nakładów publicznych, zestawiając dofinansowanie UE na uczestnika z fiskalnymi korzyściami wynikającymi z poprawy jego sytuacji zawodowej. Analiza wykazała, że najbardziej efektywne kosztowo było wsparcie prowadzące osoby niepracujące do podjęcia pracy najemnej: średni czas zwrotu

wyniósł 11,7 miesiąca, a miesięczna stopa zwrotu 8,5%. Wyraźnie mniej korzystnie wypadło wsparcie prowadzące do założenia jednoosobowej działalności gospodarczej (26,4 miesiąca i 3,8%). Dodatnią, choć niższą niż w przypadku przejścia z bezrobocia do pracy, stopę zwrotu odnotowano także w przypadku uczestników pracujących już na starcie projektu, u których poprawiły się warunki zatrudnienia (15,9 miesiąca i 6,3%). W przypadku przejścia do pracy najemnej najszybszy zwrot obserwowano wśród osób w wieku 25–44 lata oraz uczestników z wykształceniem wyższym, a wolniejszy wśród osób starszych i słabiej wykształconych.

Na bazie wniosków z ewaluacji oraz doświadczeń z jej realizacji wypracowano następujące rekomendacje:

1. Należy utrzymać wskaźnik rezultatu długoterminowego nr 1 jako kluczowy miernik monitorowania efektów zatrudnieniowych, a jednocześnie stworzyć warunki do prowadzenia pogłębionych ewaluacji z wykorzystaniem danych o osobach nieobjętych wsparciem (analizy oparte na schemacie kontrfaktycznym).
2. Należy zapewnić, by przyszłe rozwiązania systemowe dot. procesu monitorowania spełniały nie tylko minimalne wymogi rozporządzenia na okres 2027+, lecz również zapewniały dostęp do informacji istotnych z perspektywy prawidłowej ewaluacji efektów wsparcia (dane dla grup kontrolnych).
3. Należy kontynuować obserwację i analizy interwencji realizowanych w ramach celów szczegółowych C, G i K, ze względu na niską skuteczność części z nich w aktywizacji zawodowej oraz obiecujące pierwsze rezultaty modelu łączącego szkolenia zawodowe z późniejszym zatrudnieniem w usługach społecznych.
4. Należy silniej ukierunkować projekty realizowane w ramach celu szczegółowego D na wsparcie pracowników znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, zwłaszcza osób 50+ i osób o niskich kwalifikacjach.

Executive summary

Context and assumptions of the study

The European Social Fund Plus (ESF+) is a key European Union instrument supporting employment, education and social inclusion. In Poland, in the 2021–2027 programming period, ESF+ is implemented through the national programme European Funds for Social Development (FERS) and regional programmes. FERS focuses on systemic solutions, higher education and financial instruments. Regional programmes provide direct support to residents (including unemployed persons, employed persons and students) as well as institutions. This evaluation focuses exclusively on a narrow segment of the effects of ESF+, namely the impact of projects on improving the labour market situation of participants, as reflected by two long-term result indicators:

- Indicator 1, calculated for persons aged 15 and over who were not in employment upon entering the project: the number of persons in employment, including the self-employed, 6 months after leaving the programme,
- Indicator 2, calculated for persons who were in employment upon entering the project: the number of persons in a better situation on the labour market 6 months after leaving the programme.

The study was carried out at the request of the Ministry of Development Funds and Regional Policy by a consortium of companies: Piotr Fuchs Smart Research and IDEA Instytut sp. z o.o. The evaluation was conducted between September 2025 and April 2026 and covered data on 243,342 participants who had completed their participation in projects by 31 December 2024. This means that the programmes were assessed at a very early stage of implementation. The findings presented in the report were influenced to a large extent by the varying pace at which programmes and individual calls for proposals were launched.

Administrative data were used to measure the indicator values: project participant data collected in the CST2021 system and data on those individuals held by the Social Insurance Institution (ZUS). Thus, in measuring the indicator values, declarative data (survey data) were replaced by administrative data as the basis for measuring employment effects. This change increased the reliability of the findings and made it possible to analyse the entire participant population. In addition, desk research was conducted, along with a participant survey on a sample of nearly 11,809 persons, 23 in-depth interviews with representatives of the FERS and Regional Managing Authorities/Intermediate Bodies, and two workshops.

Project participants and employment effects achieved

Although ESF+ support is targeted at diverse socio-demographic groups, project participants during the first phase of implementation were predominantly persons not in employment (77.5% of all participants). These were mainly unemployed persons (57.1%), including the long-term unemployed (13%), and to a lesser extent economically inactive persons (20.4%), including persons below working age. Employed persons accounted for 21.9% of all project participants. ESF+ support has so far reached 28% of all registered unemployed persons. In the case of the long-term unemployed, just under 11% were covered by support. ESF+ support reached employed persons much less frequently (only 0.3% of all employed persons participated) and economically inactive persons (0.39%). In addition to unemployed persons, other socio-demographic categories more frequently supported in the initial phase of ESF+ implementation included young people aged 15–29, women and persons with tertiary education. By contrast, persons aged 50 and over, persons with disabilities, persons with lower levels of education and immigrants were relatively rarely represented among project participants. The breakdown of ESF+ project participants by place of residence (area

types according to the DEGURBA urbanisation index) accurately reflects the structure of the Polish population.

The analysis showed that the socio-demographic characteristics of project participants have a significant impact on their chances of improving their labour market situation. This is especially true for age, educational attainment and disability status, and to a lesser extent factors such as sex or place of residence. Regardless of the nature and quality of the support received, the best employment outcomes were observed among persons with tertiary education, relatively young persons (under 50 years of age) and persons without disabilities. Weaker outcomes were found among persons with lower levels of education, persons aged 50 and over, persons with disabilities, as well as economically inactive persons and the long-term unemployed. Differences in terms of employment outcomes between rural and urban residents are negligible.

Women constituted the majority of non-employed project participants in almost all ESF+ specific objectives (SO). Differences in the value of Result Indicator 1 achieved by women and men were small. In some specific objectives, for example SO A, women were slightly less likely than men to be in employment six months after completing the project (66.8% compared to 71.3%). In others, such as SO H (the active inclusion area), this pattern was reversed with 26.0% for women and 20.8% for men.

Persons aged 50 and over who were not in employment upon entering the project were much less likely to be in employment six months after leaving the project than persons aged 25–29 and 30–49. For example, under specific objective A, the value of Result Indicator 1 for persons aged 50+ was 58.7%. This was significantly lower than the results for those aged 25–29 (78.3%) and those aged 30–49 (70.9%). The same pattern was visible in other specific objectives as well.

Persons with tertiary education were much more likely to be in employment six months after leaving the project. Under SO A, as many as 81.5% of project participants with tertiary education were in employment six months after leaving the project. This was significantly higher than the 66.1% recorded for persons with upper secondary or post-secondary education and 57.3% for those with lower secondary education or less. Similar patterns were also observed in other specific objectives.

Persons with disabilities were much less likely to be in employment six months after leaving the project than persons without disabilities. Under SO A, 56.1% of persons with disabilities and 69.2% of persons without disabilities were in employment. In the active inclusion area, the corresponding figures were 19.0% and 26.4%.

Support for immigrants was provided primarily under specific objective I. Of the non-employed immigrants participating in projects under this specific objective, 19.8% were in employment six months after completing the project. Immigrants also took part in projects implemented under other specific objectives. The employment outcomes for this social group did not differ significantly from those achieved by Polish nationals. For

example, under SO A, 65.5% of immigrants and 68.8% of Polish nationals were in employment six months after leaving the project. In the active inclusion area immigrants performed better. 31.9% of immigrants and 23.2% of Polish nationals were in employment.

Scope of support offered and employment effects achieved

In line with the intervention logic, a key factor differentiating outcomes is the nature of the projects themselves. Under the individual ESF+ specific objectives, interventions are implemented whose main aim is: (1) to improve the labour market situation of project participants, others (2) in which this is only one of the expected but not primary objectives, and still others (3) in which improvement in labour market situation may occur as an indirect or unintended effect.

For persons not in employment upon entering the project, by far the best employment outcomes were achieved under specific objective A. Under this objective, powiat labour offices (PUP) provide targeted support to unemployed persons. Participants, numbering nearly 134,000 (55% of all ESF+ participants), were offered a range of tailored measures, such as start-up grants, courses, training, job placement services, and mobility allowances. As many as 68.7% of participants in projects implemented under SO A were in employment six months after leaving the project (excluding those who had received support for starting a business). These outcomes were, however, differentiated across socio-demographic categories of participants. Participants aged 25–29 (78.3%) and 30–49 (70.9%) were much more likely to be in employment six months after leaving the project than participants aged 50 and over (58.7%). Participants with tertiary education (81.5%) were much more likely to be in employment than those with upper secondary or post-secondary education (66.1%) and those with lower secondary education or less (57.3%). Relatively lower employment rates were also observed among the long-term unemployed (55.2%), persons with disabilities (56.1%) and persons experiencing homelessness (39.9%). Differences in the socio-demographic structure of participants in SO A across regional programmes, in particular the lower or higher share of categories regarded as “harder to activate”, affected the variation in the value of Long-term Result Indicator 1 achieved. In addition, the value of Indicator 1 across individual programmes is strongly dependent on:

- the number of start-up grants awarded (almost all participants who received this form of support were, at least formally, in employment six months after leaving the project),
- the strength of the regional labour market (the weakest outcomes were achieved in regions with the most difficult labour market situation: Lubelskie and Świętokrzyskie Voivodeships).

Support for starting a business, in addition to the above-mentioned grants available in projects run by district employment agency (Powiatowy Urząd Pracy - PUP), was also

implemented under FERS by Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK), which operates a loan programme for persons planning to start a business. The share of persons using this instrument was relatively small (approx. 4%), while the vast majority of participants (96%) received grants. The survival rate of enterprises established by ESF+ participants is high: in January 2026, around 80% of enterprises established in 2023–2024 were still active. For the earliest established businesses (with around 33–34 months of operation), this rate was around 71%, which was approximately 8 percentage points higher than for businesses established in the same period without ESF+ support. A comparison of businesses established with grant support and with loan support indicates that businesses financed through loans had a slightly lower risk of closure than comparable businesses supported through grants. It should be stressed, however, that the two instruments are complementary in nature, as they are targeted at different groups of beneficiaries, which is confirmed by the different profiles of participants using each form of support.

Under the remaining ESF+ specific objectives, the value of Long-term Result Indicator 1 achieved was much lower:

- approx. 50% in SO D (outplacement),
- approx. 24% in SO H (support targeted at labour market activation, but addressed to persons much further removed from the labour market than under SO A),
- approx. 20% in SO I (support for immigrants, many of whom participate in projects only incidentally),
- approx. 17% in SO C (supporting gender equality in the labour market),
- approx. 12% in SO G (lifelong learning), and
- only 5–6% under specific objectives E and F (education), where participants were predominantly young people who were still in education rather than in employment six months after leaving the project.

In the case of specific objectives H, E and F, employment effects may be delayed and therefore become visible over a longer period than six months after project completion.

Long-term Result Indicator 2 should be regarded as inadequately specified. Its value is only very weakly correlated with the intervention itself. It is not an appropriate key indicator for collecting and comparing interventions across programmes. Consequently, when assessing support for employed persons, participant surveys and their subjective opinions on the quality and effects of the aid are much more important. In this group of ESF+ project participants, the most frequently observed effects were an increase in vocational qualifications/competences/skills (76.6%) and an increase in work experience (75.0%). This stems from the use in projects of practical forms of upskilling and reskilling, for example work placements or courses/training with a practical component. A relatively frequent effect (66.4%) was also an increase in participants' ability to cooperate with other people, likely resulting from the use of

group-based forms of support. 67.6% of respondents considered that participation in the project had contributed to their better preparedness to cope with the labour market. A change to a better job with another employer was declared by 9.2% of respondents, including as many as 25.3% of project participants under specific objective A, under which support was targeted at the working poor and OHP participants. 40.1% of respondents assessed that their situation with their current employer had improved as a result of participation in the project. 34.1% reported an increase in earnings as a result of participation in the project. As a result of participation in the project, 18.1% of participants changed to a job position requiring higher competences/skills/qualifications or involving greater responsibility, while 10.2% of respondents received a promotion. Of those project participants who had been working part-time, 26.4% declared that their working time had increased as a result of the support received.

The study also calculated the rate of return on public expenditure by comparing EU funding per participant with the fiscal benefits arising from the improvement in their labour market situation. The analysis showed that the most cost-effective support was that leading non-employed persons into salaried employment: the average payback period was 11.7 months and the monthly rate of return was 8.5%. Support leading to self-employment was markedly less favourable (26.4 months and 3.8%). A positive, although lower than in the case of transitions from unemployment to employment, rate of return was also recorded for participants already in employment at project entry whose employment conditions improved (15.9 months and 6.3%). In the case of transitions to salaried employment, the fastest return was observed among persons aged 25–44 and among participants with tertiary education, while the return was slower among older and less-educated participants.

Based on the conclusions of the evaluation and the experience gained in carrying it out, the following recommendations were developed:

1. Long-term Result Indicator 1 should be retained as the key measure for monitoring employment effects, while at the same time conditions should be created for more in-depth evaluation analyses using data on persons not covered by support (counterfactual impact evaluation).
2. Future system solutions regarding the monitoring process should not only meet the minimum requirements of the regulation for the 2027+ period, but also provide access to information relevant to the proper evaluation of the effects of support (data for control groups).
3. Monitoring and analysis of interventions implemented under specific objectives C, G and K should be continued, given the low effectiveness of some of them in labour market activation and the promising initial results of the model combining vocational training with subsequent employment in social services.

4. Projects implemented under specific objective D should be more strongly targeted at workers in an unfavourable labour market situation, especially persons aged 50+ and persons with low qualifications.

Wprowadzenie

Badanie zostało zrealizowane na zlecenie Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej przez konsorcjum firm: Piotr Fuchs Smart Research i IDEA Instytut sp. z o.o. Ewaluacja przeprowadzona została w okresie od września 2025 r. do kwietnia 2026 r. i uwzględniono w niej dane dotyczące uczestników, którzy zakończyli udział w projekcie do 31 grudnia 2024 r.

Cele badania

Podstawowym celem było wyliczenie wartości wskaźników rezultatu długoterminowego w zakresie Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+):

- Wskaźnik 1: liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, 6 miesięcy po opuszczeniu programu,
- Wskaźnik 2: liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu.

Obowiązek wyliczenia wartości wskaźników rezultatu długoterminowego w zakresie EFS+ wynika bezpośrednio z zapisów Rozporządzenia (UE) 2021/1057 ustanawiającego Europejski Fundusz Społeczny Plus[1].

Dodatkowymi celami badania były:

a) przedstawienie charakterystyki i oceny wsparcia oferowanego w ramach EFS+,

b) dokonanie oceny wpływu wsparcia ze środków EFS+ udzielanego uczestnikom projektów na podjęcie przez nich zatrudnienia albo zmianę ich sytuacji na rynku pracy,

c) przedstawienie charakterystyki osób obejmowanych wsparciem EFS+ z uwzględnieniem ich cech społeczno-demograficznych, wraz z analizą i prezentacją tzw. wskaźników pokrycia[2],

d) określenie stopy zwrotu kosztów poniesionych w związku z udzielonym wsparciem w przypadkach, gdy uczestnicy po zakończeniu udziału w projekcie znaleźli pracę lub założyli własną działalność gospodarczą, lub ich sytuacja na rynku pracy uległa poprawie.

Zakres badania

Badaniem zostały objęte działania w ramach 16 programów regionalnych oraz programu krajowego Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego perspektywy 2021-2027, współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+).

[1] w szczególności z art. 17 i załącznika I do tego rozporządzenia.

[2] Rozumianej jako stosunek liczby wspartych z EFS+ osób do liczebności danej grupy osób w społeczeństwie na danym obszarze.

Ewaluacją zostali objęci uczestnicy projektów, którzy zakończyli udział do 31 grudnia 2024 r. i od ich zakończenia udziału w projekcie upłynęło co najmniej 6 miesięcy. Oznacza to, że oceniane były programy na ich bardzo wczesnym etapie realizacji. Należy mieć to na względzie analizując wyniki badania przedstawione w raporcie. W kolejnych rozdziałach raportu opisane zostały:

1. **Metodyka badania**. W rozdziale syntetycznie opisano metody i techniki badawcze, zakres danych, na których bazowano oraz najważniejsze ograniczenia poznawcze ewaluacji.
2. **Charakterystyka uczestników projektów na tle sytuacji rynku pracy**. W tej części przedstawiono odpowiedź na następujące pytania badawcze:
    - Jaka jest charakterystyka osób obejmowanych wsparciem EFS+ z uwzględnieniem ich cech społeczno- demograficznych?
    - Jak kształtują się tzw. wskaźniki pokrycia dla poszczególnych grup osób obejmowanych wsparciem?
    - W jakim stopniu interwencja obejmuje osoby defaworyzowane na rynku pracy, doświadczające relatywnie największych trudności na rynku pracy (np. kobiety pełniące funkcję opiekuńczo-wychowawczą, osoby o niskim poziomie wykształcenia, osoby z niepełnosprawnością, mieszkańcy obszarów wiejskich itd.)?
3. **Sytuacja uczestników sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie**. W tym rozdziale przedstawiono odpowiedź na poniższe pytania badawcze:
    - Czy istnieją znaczące, nieuzasadnione różnice w osiągniętych wartościach wskaźników pomiędzy poszczególnymi PR? Jakie są tego przyczyny?
    - Jak należy ocenić poszczególne formy wsparcia EFS+ w kontekście ich skuteczności zatrudnieniowej i wpływu na poprawę sytuacji uczestnika na rynku pracy? Jakie cechy uczestników lub oferowanego wsparcia mają wpływ na uzyskane efekty interwencji?
    - Jaka jest szacunkowa skala podejmowania zatrudnienia przez uczestników projektów EFS+ jednakże bez ubezpieczenia w ZUS? Czy zjawisko to jest zróżnicowane regionalnie?

W tej części, odpowiadając na pytania, koncentrowaliśmy się na przedstawieniu wyników sytuacji zatrudnieniowej uczestników projektów dla całego EFS+ i w podziale na poszczególne programy. Wyjaśnienie czynników, które mogą wpływać na zaistniałe różnice opisaliśmy natomiast w kolejnych dwóch rozdziałach raportu. Przedstawiliśmy te wyniki osobno dla uczestników, którzy na początku realizacji projektu nie pracowali (rozdział 4) i osoby, które na wejściu do projektu posiadały zatrudnienie (rozdział 5).

4. **Ocena wpływu wsparcia na podjęcie pracy przez uczestników projektów, którzy na początku nie pracowali**. W rozdziale przedstawiono odpowiedź na poniższe pytania badawcze:
    - Jak należy ocenić poszczególne formy wsparcia EFS+ w kontekście ich skuteczności zatrudnieniowej i wpływu na poprawę sytuacji uczestnika na rynku pracy? Jakie cechy uczestników lub oferowanego wsparcia mają wpływ na uzyskane efekty interwencji?

- W jakim stopniu otrzymana oferta wsparcia EFS+ miała charakter adekwatny i kompleksowy w stosunku do potrzeb uczestników projektów? W jakim stopniu uwzględniała indywidualne potrzeby oraz faktycznie przyczyniła się do poprawy jakości posiadanego zatrudnienia lub podjęcia pracy lub założenia działalności gospodarczej?
- Jaka jest subiektywna ocena wpływu interwencji EFS+ na zmianę sytuacji uczestników na rynku pracy; jakie czynniki wpływają w największym stopniu na tą ocenę?
- Jakie konkretne zmiany należy wprowadzić do zakresu lub sposobu świadczenia wsparcia realizowanego z EFS+, aby lepiej odpowiadało ono na potrzeby uczestników projektów?
- Czy zatrudnienie uczestników projektów EFS+ ma trwały charakter? Czy udzielone ze środków EFS+ wsparcie wpływa na mobilność zawodową pracowników?
- Jaka była jakość miejsc pracy podejmowanych przez uczestników projektów, na ile trwałe było zatrudnienie na danym stanowisku i w danym miejscu pracy?
- Jak kształtuje się wskaźnik przeżywalności mikroprzedsiębiorstw zakładanych przez uczestników projektów w podziale na poszczególne branże (PKD) oraz cechy społeczno-demograficzne uczestników? Jakie wsparcie dodatkowe lub towarzyszące mogłoby zwiększyć trwałość efektów wsparcia?

W tym rozdziale dodatkowo, w sposób pogłębiony, analizujemy efekty wsparcia dotyczącego interwencji ukierunkowanych na założenie własnej działalności gospodarczej przez uczestników projektów.

5. **Ocena wpływu wsparcia na zmianę sytuacji na rynku pracy uczestników pracujących w momencie przystąpienia do projektu**. W rozdziale przedstawiono odpowiedź na poniższe pytania badawcze:
    - Jak należy ocenić poszczególne formy wsparcia EFS+ w kontekście ich skuteczności zatrudnieniowej i wpływu na poprawę sytuacji uczestnika na rynku pracy? Jakie cechy uczestników lub oferowanego wsparcia mają wpływ na uzyskane efekty interwencji?
    - W jakim stopniu otrzymana oferta wsparcia EFS+ miała charakter adekwatny i kompleksowy w stosunku do potrzeb uczestników projektów? W jakim stopniu uwzględniała indywidualne potrzeby oraz faktycznie przyczyniła się do poprawy jakości posiadanego zatrudnienia lub podjęcia pracy lub założenia działalności gospodarczej?
    - Jaka jest subiektywna ocena wpływu interwencji EFS+ na zmianę sytuacji uczestników na rynku pracy; jakie czynniki wpływają w największym stopniu na tę ocenę?
    - Jakie konkretne zmiany należy wprowadzić do zakresu lub sposobu świadczenia wsparcia realizowanego z EFS+, aby lepiej odpowiadało ono na potrzeby uczestników projektów?
    - Czy zatrudnienie uczestników projektów EFS+ ma trwały charakter? Czy udzielone ze środków EFS+ wsparcie wpływa na mobilność zawodową pracowników?

6. **Ocena stopy zwrotu z inwestycji**. W tym rozdziale koncentrujemy się na ostatnim, z dodatkowych celów badania, jakim jest ocena stopy zwrotu z inwestycji. Odpowiadamy jednocześnie na dwa wskazane pytania badawcze:
    - Jaka jest i jak należy ocenić efektywność kosztową udzielonego wsparcia z EFS+, w odniesieniu do osiągniętych rezultatów, w tym ograniczenia transferów socjalnych czy dodatkowych wpływów do budżetu państwa w postaci podatków czy ograniczenia dotacji państwa do ubezpieczeń społecznych?
    - Czy stopa zwrotu udzielonego wsparcia uczestników projektów EFS+ była zróżnicowana terytorialnie i w odniesieniu do poszczególnych cech społeczno- demograficznych uczestników? Jeśli tak, jakie były tego przyczyny?
7. **Podsumowanie**. W rozdziale przedstawiamy syntetyczną odpowiedź na postawione pytania badawcze.
8. **Wnioski i rekomendacje**. Wnioski i rekomendacje zaprezentowano w formie tabeli odpowiadającej wymogom zawartym w *Wytycznych dotyczących ewaluacji polityki spójności na lata 2021-2027*.

1 Opis metodyki badania

Badanie realizowane było w ramach dwóch faz. Pierwsza faza badania dotyczyła realizacji celu głównego badania, czyli - wyliczenia wartości wskaźników rezultatu długoterminowego EFS+. W tym celu posłużono się danymi udostępnionymi przez Zamawiającego. W szczególności przekazane zbiory obejmowały dane pochodzące z Centralnego Systemu Teleinformatycznego 2021 (CST2021) oraz danych z Kompleksowego Systemu Informatycznego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (KSI ZUS). Dane te zostały wygenerowane we wrześniu 2025 r. i obejmowały uczestników projektów współfinansowanych ze środków EFS+, którzy zakończyli udział w projektach pomiędzy 01.01.2021 r. a 31.12.2024 r. Bazy zawierały dane uczestników projektów 17 programów z perspektywy 2021-2027 (program FERS oraz 16 programów regionalnych), które realizują działania z wykorzystaniem Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+). Byli to uczestnicy łącznie z 1 957 projektów, realizowanych przez 1 440 podmiotów (beneficjentów). Otrzymane zbiory obejmowały wykaz łącznie 243 342 osób, w tym 188 502 niepracujących (77,5%) oraz 54 840 (22,5%) pracujących. Ze względu na możliwość wielokrotnego korzystania ze wsparcia przez poszczególnych uczestników, dana osoba mogła występować w bazach wielokrotnie. Na wczesnych etapach realizacji badania oceniono jakość przekazanych zbiorów i na tej podstawie przygotowano raport z analiz
poprawności i kompletności danych. Przeprowadzone szczegółowe analizy wykazały, że otrzymane dane, zarówno jeśli chodzi o dane z CST2021, jak i ZUS były poprawne i kompletne oraz łączyły się w satysfakcjonującym stopniu. W związku z tym oceniono przekazane dane jako rzetelną podstawę obliczeń dla obu badanych wskaźników. Bazy wynikowe z wyliczeniami wskaźników zostały na wcześniejszych etapach przekazane do Zamawiającego i stanowią załącznik nr 1 do niniejszego raportu. Dodatkowo (poza pomiarem wartości wskaźników rezultatu długoterminowego) analizy statystyczne danych z baz CST2021 i/lub ZUS zostały wykorzystane w innych analizach dotyczących zmiany sytuacji uczestników projektów EFS+ na rynku pracy, analizach kontrfaktycznych oraz w kontekście realizacji badania kwestionariuszowego. Najważniejsze rozstrzygnięcia w zakresie sposobu analizy tych danych oraz decyzje analityczne były konsultowane z Zamawiającym. Przy zestawieniu danych z obu analizowanych źródeł okazało się, że część osób, które zgodnie ze zbiorem CST2021 były pracujące nie posiadała tytułu ubezpieczenia wskazującego na zatrudnienie w zbiorach ZUS. Zdiagnozowanie tej sytuacji pozwoliło uczynić z tej grupy przedmiot szczególnego zainteresowania i pogłębić informacje o ich sytuacji w badaniach terenowych. Na uwagę wartą odnotowania zasługuje zmiana podejścia do liczenia wartości wskaźnika w stosunku do poprzedniej perspektywy finansowej dotyczącego osób pracujących, co wiąże się ze zmianą sposobu pozyskania danych oraz wnioskowania i interpretacji otrzymanych wyników. Przykładowo w obecnym badaniu efekty związane ze zmianą stanowiska pracy na wymagające wyższych kompetencji,

umiejętności lub kwalifikacji, wiążącą się z większą odpowiedzialnością lub awansem, są weryfikowane wyłącznie w odniesieniu do osób prowadzących działalność gospodarczą; w odniesieniu do zmiany liczby zatrudnianych pracowników w ramach prowadzonej przez uczestnika działalności gospodarczej, na podstawie informacji o liczbie osób, na które odprowadzane są składki w ramach prowadzonej działalności. Zmiany w zakresie operacjonalizacji definicji wpływają na ograniczenia w zakresie porównań wyników (o czym więcej podrozdziale 3.3.1). W zakresie zbierania danych, do tej pory pomiar kluczowych efektów opierał się przede wszystkim na badaniach ankietowych prowadzonych wśród uczestników po zakończeniu udziału w projekcie. Informacje niezbędne do wyliczenia wskaźników pozyskiwano na podstawie deklaracji respondentów w badaniach ankietowych. Choć rozwiązanie to pozwalało na monitorowanie efektów interwencji, wiązało się również z szeregiem ograniczeń metodologicznych charakterystycznych dla badań ankietowych. Należą do nich m.in. brak wiedzy uczestników o tym, czy udzielone wsparcie pochodziło z projektu dofinansowanego ze środków UE, ryzyko błędów pamięci respondentów, niepełna wiedza o własnym statusie na rynku pracy w sensie formalnoprawnym, różna interpretacja pojęć związanych z zatrudnieniem czy też problem braku odpowiedzi części badanych (*non-response*). W obecnym podejściu wprowadzono istotną zmianę metodologiczną polegającą na wykorzystaniu danych administracyjnych, w szczególności danych z systemów Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ZUS), obejmujących m.in. informacje o tytułach do ubezpieczenia społecznego. Dzięki temu możliwe jest ustalenie statusu zatrudnieniowego uczestników **na podstawie obiektywnych rejestrów administracyjnych**, takich jak kody tytułów ubezpieczenia wskazujące m.in. na zatrudnienie na podstawie umowy o pracę, prowadzenie działalności gospodarczej czy inne formy aktywności zawodowej. Takie podejście stanowi ważny krok w kierunku unowocześnienia systemu monitorowania efektów wsparcia. Wykorzystanie danych zastanych pozwala ograniczyć wiele typowych problemów badań ankietowych, zwiększa rzetelność i porównywalność wyników oraz umożliwia bardziej systematyczne i pełne monitorowanie sytuacji uczestników po zakończeniu udziału w programie. W tym sensie **zastosowane rozwiązanie można uznać za przełomowe w kontekście monitorowania rezultatów programów publicznych**, ponieważ przesuwa punkt ciężkości z deklaratywnych danych ankietowych na wiarygodne dane administracyjne, co znacząco wzmacnia podstawy analityczne oceny efektów interwencji.

W fazie drugiej ewaluacji skoncentrowano się na realizacji celów dodatkowych badania. W tym zakresie wykorzystano elementy podejścia opartego na teorii interwencji (ang. *Theory Based Evaluation),* w szczególności skupiono się na odtworzeniu logik interwencji. Odtwarzając logiki interwencji skoncentrowano się na mechanizmie wspierającym zatrudnienie uczestników projektów, który może być bardzo zróżnicowany (celem EFS+ nie jest wyłącznie wspieranie zatrudnienia, czasami jest to cel pośredni, a często inne cele są dominujące). Na podstawie analizy zakresu

interwencji podlegających analizie, wykorzystując i weryfikując te założenia w drodze wywiadów indywidualnych z przedstawicielami IZ/IP PR oraz IZ FERS, podzielono interwencje na sześć pod-logik. Oceniono, że dwie z nich mogą mieć istotne przełożenie na efekty zatrudnieniowe uczestników, które mają szansę ujawnić swoje efekty w okresie 6-mcy od zakończenia udziału w projekcie (czyli w zakresie czasowym naszego badania). Podstawowe informacje na temat logik interwencji znajdują się w rozdziale 3, a szerzej opisujemy przyjęte założenia dot. samych logik w załączniku 2.

W celu weryfikacji logik interwencji, realizacji celów dodatkowych oraz udzieleniu odpowiedzi na postawione przez Zamawiającego pytania ewaluacyjne, wykorzystano następujące metody i techniki badawcze:

1. **Analiza danych zastanych**

Przeanalizowano dokumenty programowe, w tym w szczególności Szczegółowe Opisy Priorytetów PR oraz FERS w celu szczegółowego rozpoznania oraz ustrukturyzowania zakresu przedmiotowego badania oraz odtworzenia logik interwencji. Dane CST2021 w połączeniu z danymi ZUS zostały przeanalizowane pod kątem oceny skuteczności interwencji w zakresie poprawy sytuacji zawodowej uczestników projektów w różnych przekrojach analitycznych (np. poszczególne cele szczegółowe EFS+, programy, kategorie społeczno-demograficzne uczestników projektów). Na potrzeby badania trwałości/przeżywalności mikroprzedsiębiorstw zakładanych przy wsparciu EFS+ wykorzystano dane zawarte w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG). Pobrano dane (wpisy do CEIDG) wszystkich jednoosobowych działalności gospodarczych rejestrowanych w CEIDG w okresie, w którym swoje mikroprzedsiębiorstwa zakładali uczestnicy projektów EFS+ (2023-2024). W tak powstałej bazie przedsiębiorstw wyszukano, za pomocą dopasowania kombinacji zmiennych dostępnych zarówno w CEIDG, jak i CST (imię, nazwisko, data rozpoczęcia działalności gospodarczej) te firmy, które powstały przy wsparciu dotacji bądź pożyczki w ramach EFS+. Następnie przeanalizowano, czy firmy powstałe dzięki wsparciu EFS+ funkcjonują w momencie realizacji analizy (styczeń 2026 r.), jeżeli nie – jak długo funkcjonowały, w jakich branżach działały. W celu diagnozy sytuacji na polskim rynku pracy oraz scharakteryzowania uczestników projektów EFS+ na tle populacji wykorzystano różnorodne dane statystyczne, w tym dane GUS, NSP2021, a także liczne publikacje (zob. bibliografia).

2. **Badanie ankietowe**

W badaniu uzupełniająco zrealizowano badanie kwestionariuszowe pełnoletnich uczestników projektów (pracujących oraz niepracujących w momencie rozpoczęcia udziału w projekcie) za pośrednictwem techniki CAWI (*Computer-Assisted Web Interview*). Zaproszenia do badania kierowano do uczestników projektów drogą e-mailową. Drugim, ważnym kanałem kontaktu z respondentami był kontakt telefoniczny (w przypadku respondentów nie posiadających w bazie przypisanego adresu e-mail).

Tacy uczestnicy otrzymali link do ankiety za pośrednictwem wiadomości SMS. Dodatkowo, zdecydowano o skierowaniu ankiety za pośrednictwem kontaktu telefonicznego do osób, w przypadku których system realizacji badań on-line zwrócił informację o braku dostarczenia wiadomości email (np. ze względu na błędny adres, nieistniejący adres, odbicie e-maila w związku z zaporą zabezpieczającą na poczcie użytkownika itp.). Badania realizowano w oparciu o kwestionariusz ankiety skonsultowany z Zamawiającym i testowany pod kątem poprawności i funkcjonalności wypełnienia (zarówno wersję papierową, jak i online). Po konsultacjach z Zamawiającym zdecydowano się zmienić założenia badania, zamiast jednolitego kwestionariusza ankiety realizowano trzy badania wariantowane ze względu na sytuację wyjściową uczestników projektów:

- osoby, które zgodnie ze zbiorem CST2021 były pracujące, jednak nie potwierdzały tego zbiory ZUS (ankieta 1);
- pozostałe osoby pracujące w momencie przystąpienia do projektu (ankieta 2);
- osoby niepracujące w momencie przystąpienia do projektu (ankieta 3);

Proces administrowania badaniem trwał około trzech tygodni (luty-marzec 2026r.). W tym czasie do badanych kierowano co najmniej dwukrotny monit przypominający, drogą mailową i/lub telefoniczną.

Przyjęto, że docelowa liczba wypełnionych ankiet wyniesie 6 000, w tym około 350 ankiet na każdy z programów objętych badaniem. Zgodnie z założeniami dla każdego programu miała zostać wylosowana około dziesięciokrotnie większa próba podstawowa (a także próba zapasowa na wypadek problemów z realizacją założonych liczebności próba zapasowa). W uzgodnieniu z Zamawiającym zdecydowano, że w przypadku ankiety osób, które zgodnie ze zbiorem CST2021 były pracujące, jednak nie potwierdzały tego zbiory ZUS (ankieta 1) zastosowane będzie badanie populacyjne (ze względu na ograniczoną wielkość populacji takich uczestników). W przypadku pozostałych dwóch ankiet zastosowano dobór losowy, zgodnie z pierwotnymi założeniami. Jedynym wyjątkiem były Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027, które charakteryzowały się małą populacją uczestników projektów, wynoszącą n= 2 803. W tym wypadku badanie skierowano do populacji uczestników. Dzięki stosowaniu zróżnicowanego kanału kontaktu z respondentami (zarówno mailowy i telefoniczny), monitom i funkcjonowaniu helpdesku (mailowo i telefonicznie) udało się znacząco przewyższyć liczebności założone w badaniu. **Ostatecznie zrealizowano 11 809 ankiet, co oznacza niemal dwukrotne przekroczenie zakładanej liczby wywiadów, co przełożyło się na realizację badania na poziomie blisko 197% założonego planu.** Znacząco przekroczono także założenia na poziomie poszczególnych programów, co prezentują poniższe zestawienia.

Tabela 1 Liczba zrealizowanych ankiet i wielkość populacji pełnoletnich uczestników w podziale na trzy typy kwestionariuszy

Typ ankiety	zrealizowane ankiety	populacja**
1 (pracujący wg CST, brak potwierdzenia w ZUS)	732	3 472
2 (pozostali pracujący)	3 010	49 169
3 (niepracujący)	8 067	162 312
Łącznie	**11 809**	**214 953**

** pełnoletni uczestnicy projektów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ankietyzacji, CST oraz ZUS

Tabela 2 Liczba zrealizowanych ankiet w podziale na programy oraz różnica wynikająca z przyjętych wobec ankietyzacji wymogów (350 zrealizowanych ankiet w każdym z programów)

Program	**zrealizowane ankiety**	**różnica względem założeń**
FE dla Dolnego Śląska 2021-2027	675	+325
FE dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027	699	+349
FE dla Lubelskiego 2021-2027	702	+352
FE dla Łódzkiego 2021-2027	609	+259
FE dla Małopolski 2021-2027	667	+317
FE dla Mazowsza 2021-2027	666	+316
FE dla Opolskiego 2021-2027	737	+387
FE dla Podkarpacia 2021-2027	780	+430
FE dla Podlaskiego 2021-2027	619	+269
FE dla Pomorza 2021-2027	566	+216
FE dla Pomorza Zachodniego 2021-2027	579	+229
FE dla Rozwoju Społecznego 2021-2027	1 258	+908
FE dla Śląskiego 2021-2027	785	+435
FE dla Świętokrzyskiego 2021-2027	686	+336
FE dla Warmii i Mazur 2021-2027	698	+348
FE dla Wielkopolski 2021-2027	574	+224
FE dla Lubuskiego 2021-2027	509	+159
Łącznie	**11 809**	**+5 859**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ankietyzacji

3. **Warsztaty**

Na początku realizacji fazy drugiej badania przeprowadzono warsztat strukturyzujący. Wzięli w nim udział przedstawiciele instytucji zarządzających szczebla krajowego i regionalnego. W trakcie warsztatu poddano dyskusji wstępne wyniki analiz obrazujących regionalne zróżnicowania obliczonych wartości wskaźników. Pozwoliło to na wypracowanie wstępnych hipotez wyjaśniających te zróżnicowania. Hipotezy te były weryfikowane i doprecyzowywane na etapie wywiadów indywidualnych i dalszych prac analitycznych. W fazie końcowej badania, po przekazaniu Zamawiającemu ostatecznej wersji raportu końcowego, przeprowadzono warsztat rekomendacyjny z przedstawicielami IZ FERS oraz IZ/IP PR. W trakcie warsztatu przedstawione zostały wyniki badania oraz przeprowadzona została dyskusja dotycząca rekomendacji. W wyniku realizacji wypracowano ostateczną wersję tabeli wniosków i rekomendacji, którą zawarto w rozdziale 8 raportu.

4. **Wywiady pogłębione**

Wywiady pogłębione stanowiły dodatkową metodę badawczą zaproponowaną przez Wykonawców w ofercie. Przeprowadzono wywiady pogłębione (indywidualne oraz grupowe) z przedstawicielami IZ/IP PR oraz IZ FERS. Wywiady służyły m.in. weryfikacji teorii interwencji, przeanalizowaniu czynników decydujących o osiągniętych wartościach wskaźników rezultatu długoterminowego w ramach poszczególnych programów, analizie przyczyn zróżnicowania profilu społeczno-demograficznego uczestników projektów oraz identyfikacji mechanizmów kierunkowania interwencji (np. na określone grupy społeczne) przez instytucje odpowiedzialne za zarządzanie i wdrażanie programów współfinansowanych z EFS+. Planowano przeprowadzenie min. 20 wywiadów. Ostatecznie zrealizowano 23 wywiady, w których łącznie wzięło udział 61 osób. Wywiady zrealizowano w formule on-line.

5. **Analiza stopy zwrotu kosztów poniesionych w związku z udzielonym wsparciem**

W celu oszacowania efektywności kosztowej wsparcia EFS+ ujętej jako stopa zwrotu zestawiono ponoszone nakłady publiczne z korzyściami fiskalnymi, jakie pojawiają się po poprawie sytuacji zawodowej uczestników. Punktem wyjścia było więc pytanie nie tylko o to, czy wsparcie prowadzi do zatrudnienia lub samozatrudnienia, ale również po jakim czasie nakłady publiczne mogą zostać zrekompensowane przez dodatkowe wpływy i oszczędności dla sektora finansów publicznych. W analizie przyjęto za nakład kwotę wydatków kwalifikowalnych przypadającą na uczestnika. Po stronie korzyści uwzględniono przede wszystkim wzrost wpływów ze składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne, podatku dochodowego oraz podatków pośrednich związanych ze wzrostem konsumpcji, a także oszczędności wynikające z niewypłacania części świadczeń, w szczególności zasiłków dla bezrobotnych.

6. **Analizy kontrfaktyczne** (*Counterfactual Impact Evaluation*)

W badaniu wykonane zostały analizy kontrfaktyczne pozwalające na porównanie rezultatów różnych form wsparcia. W klasycznym podejściu kontrfaktycznym efekty programu ocenia się poprzez porównanie uczestników objętych interwencją z grupą kontrolną, która nie otrzymała wsparcia. W przypadku niniejszego badania szczegółowe dane dostępne były jednak wyłącznie dla uczestników poszczególnych programów, dlatego zastosowano alternatywne podejście polegające na porównaniu rezultatów między różnymi formami wsparcia o zbliżonym celu. Analiza miała więc charakter porównania względnej skuteczności dwóch instrumentów wspierania przedsiębiorczości – bezzwrotnych dotacji oraz instrumentów finansowych w postaci pożyczek – kierowanych do podobnej grupy odbiorców. W ramach analiz, poza danymi z CST2021 wykorzystano dane pochodzące z rejestru przedsiębiorców CEIDG. Pozwoliło to na precyzyjne odtworzenie historii funkcjonowania przedsiębiorstw oraz analizę ich trwałości (przeżycia) w czasie.

Aby ograniczyć wpływ naturalnych różnic między uczestnikami korzystającymi z różnych form wsparcia, zastosowano statystyczne metody dopasowania. W pierwszym kroku oszacowano prawdopodobieństwo otrzymania danej formy wsparcia na podstawie dostępnych cech uczestników i przedsiębiorstw (takich jak wiek, płeć, wykształcenie, wcześniejszy status na rynku pracy, region zamieszkania, sektor działalności czy moment rozpoczęcia działalności gospodarczej). Następnie wykorzystano metodę *inverse probability weighting* (IPW), która pozwoliła zrównoważyć analizowane grupy pod względem tych cech. Dzięki temu możliwe było porównanie przedsiębiorstw o bardzo zbliżonym profilu początkowym i ograniczenie obciążenia selekcyjnego wynikającego z różnic między uczestnikami różnych instrumentów wsparcia.

Należy jednak podkreślić, że zastosowane podejście umożliwia wnioskowanie o względnej skuteczności instrumentów w populacji podobnej do jednej z analizowanych grup (w tym przypadku pożyczkobiorców), a nie o efektach w całej populacji uczestników programów. Na podstawie przeprowadzonych analiz nie jest możliwa ocena skuteczności samych dotacji (więcej na ten temat w dalszej części raportu). Ponadto, jak w przypadku większości analiz opartych na danych obserwacyjnych, nie można całkowicie wykluczyć wpływu czynników nieobserwowalnych, takich jak motywacja przedsiębiorcy, jakość pomysłu biznesowego czy indywidualne doświadczenie zawodowe.

Ograniczenia poznawcze badania:

1. **Początkowy etap realizacji perspektywy 2021-2027.** Należy mieć na względzie, że oceniane były programy na ich bardzo wczesnym etapie realizacji. Nie jest to pełny obraz wsparcia udzielanego w ramach EFS+. W większości przypadków, obserwowane zróżnicowania między programami wynikają z wcześniejszego uruchomienia konkretnych działań i konkursów, a nie strategii przyjętej przez poszczególne instytucje zarządzające. Obraz ten będzie się dynamicznie zmieniał w kolejnych latach, a obserwowane obecnie duże zróżnicowania

(szczególnie pomiędzy programami regionalnymi) będą się w wielu przypadkach zacierały.

2. **Brak dostępu do danych jednostkowych o osobach nieobjętych wsparciem.** Ocena wpływu wsparcia na sytuację zatrudnieniową uczestników dokonywana była w oparciu o: analizę dokumentów, wywiady z instytucjami oraz subiektywną ocenę wsparcia przez samych uczestników w podejściu ewaluacji opartej na teorii. Dostępne (bardzo wysokiej jakości dane z systemu ZUS) koncentrowały się tylko na osobach objętych wsparciem. Brak dostępnych danych, pozwalających na dobór odpowiednich grup kontrolnych (porównanie z osobami, które wsparcia nie otrzymały), uniemożliwiał pełne wykorzystanie potencjału jaki mają badania kontrfaktyczne. Niemożliwe było więc precyzyjne oszacowanie rzeczywistego wpływu udziału w projektach na sytuację zatrudnieniową uczestników (do pewnego stopnia udało się to zrobić w zakresie interwencji ukierunkowanych na założenie własnej działalności gospodarczej).

Wskazane powyżej wnioski metodologiczne z przeprowadzonego badania przekładamy na rekomendacje o charakterze operacyjnym. Jednocześnie należy mieć na względzie, że realizacja niniejszego badania, w szczególności wykorzystania istniejących danych z systemu ZUS, stanowi przełom jakościowy i dobrą praktykę w podejściu do ewaluacji interwencji współfinansowanych z funduszy UE.

2 Charakterystyka uczestników projektów na tle sytuacji rynku pracy.

Do końca 2024 r. udział w projektach EFS+ ukończyły 243 342 osoby, co stanowi ok. 0,63% populacji Polski (wg wyników NSP2021).

W niniejszym rozdziale dokonano charakterystyki osób objętych dotychczas wsparciem EFS+ (uwzględniono dane dotyczące uczestników, którzy zakończyli udział w projektach do 31.12.2024 r.). Ponadto określono, jaki odsetek uczestników projektów stanowili przedstawiciele poszczególnych grup i jaki udział grupy te mają w populacji. Przeanalizowano dzięki temu, na ile równomiernie wsparcie z EFS+ dociera do różnych grup społecznych. Określono również, jaki odsetek osób z poszczególnych grup został objęty wsparciem w ramach EFS+ (są to tzw. wskaźniki pokrycia). Pozwoliło to na określenie poziomu intensywności wsparcia, jakim obejmowane są poszczególne grupy/kategorie społeczne. Za tło analiz posłużyły dane obrazujące aktualną sytuację na rynku pracy – dzięki czemu możliwa była odpowiedź na pytanie, w jakim stopniu interwencja z EFS+ obejmuje osoby doświadczające relatywnie największych trudności na rynku pracy.

Status na rynku pracy

Tabela 3 Liczebność uczestników projektów EFS+ wg statusu na rynku pracy w momencie przystąpienia do projektu oraz wskaźniki pokrycia

Kategoria	Liczba UP	% UP	Liczebność kategorii w Polsce	% w populacji Polski	Wskaźnik pokrycia (%)
pracujący	53 350	21,92	17 701 000	45,96	0,30
bezrobotni	138 956	57,10	495 000	1,29	28,07
w tym długotrwale bezrobotni	31 671	13,02	298 052	0,77	10,63
bierni zawodowo	49 546	20,36	12 610 000	32,74	0,39
nie dotyczy)*	1 490	0,61	-	-	-

**kategoria zgodna z CST, obejmująca wyłącznie CS L.*

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CST oraz GUS (BAEL)

W zdecydowanie największym stopniu wsparciem objęte zostały osoby bezrobotne. Wsparciem objęto prawie 139 tys. osób bezrobotnych, co stanowiło ponad 57% spośród wszystkich uczestników projektów EFS+, zaś wskaźnik pokrycia dla tej kategorii wynosi aż 28,07%. Dominacja osób bezrobotnych w strukturze uczestników projektów EFS+ wynika przede wszystkim z szybszego (w porównaniu do innych celów szczegółowych EFS+) uruchomienia interwencji w ramach celu szczegółowego A w programach regionalnych, co z kolei wynikało, zgodnie z informacjami pozyskanymi od IZ/IP, z konieczność zapewnienia ciągłości wsparcia realizowanego na rzecz osób bezrobotnych przez PUP. W szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy znajdują się osoby długotrwale bezrobotne. **Wskaźnik pokrycia dla osób długotrwale bezrobotnych (10,63%) jest znacznie niższy niż dla bezrobotnych ogółem.** Odsetek

długotrwale bezrobotnych wśród ogółu bezrobotnych uczestników projektów to 22,79. Oznacza to, że wsparcie EFS+ nie zostało skutecznie ukierunkowane na tę specyficzną kategorię uczestników projektów, zaś znacznie częściej kierowane było do osób bezrobotnych krócej niż 12 miesięcy. Wynika to m.in. z trudności w rekrutacji do projektów osób długotrwale bezrobotnych przez PUP. Problem ten przeanalizowano szczegółowo w rozdziale 4.

W niemal równym stopniu wsparciem EFS+ objęto osoby pracujące (wskaźnik pokrycia wynosi 0,3%) oraz osoby bierne zawodowo (wskaźnik pokrycia wynosi 0,39%).

Grupy zawodów

Na podstawie dostępnych danych CST można wyróżnić niektóre szerokie grupy zawodowe, do których trafiło wsparcie projektów EFS+. **Wysokie wartości wskaźników pokrycia występują w przypadku pracowników administracji publicznej (rządowej oraz samorządowej) – 1,52% oraz wśród nauczycieli – 1,27%.** Wynika to przede wszystkim z realizacji wsparcia na rzecz systemu edukacji (w ramach celów szczegółowych E oraz F) oraz wsparcia ukierunkowanego na wzmocnienie potencjału administracji rządowej i samorządowej, w tym zwłaszcza w ramach FERS. Umiarkowanie intensywnie zostali wsparci, jak do tej pory, nauczyciele akademiccy i pracownicy instytucji naukowych (wartość wskaźnika pokrycia to 0,54%), a w mniejszym stopniu (wartość wskaźnika 0,11%) przedstawiciele kadry medycznej.

Tabela 4 Liczebność uczestników projektów EFS+ wg statusu na rynku pracy w momencie przystąpienia do projektu oraz wskaźniki pokrycia

Kategoria	Liczba uczestników projektów (ogółem)	Odsetek uczestników projektów (wśród uczestników ogółem)	Odsetek uczestników projektów (wśród uczestników pracujących)	Liczebność kategorii w Polsce	Odsetek w populacji Polski	Wskaźnik pokrycia (%)
Osoby zatrudnione w administracji publicznej	6763	2,78	12,68	445 753	1,16	1,52
Kadra medyczna (lekarze, stomatolodzy, pielęgniarki, położne)	624	0,26	1,17	578 983	1,5	0,11
Nauczyciele (bez dyrektorów i pracowników niepedagogicznych szkół i placówek)	8985	3,69	16,84	707 655	1,84	1,27
Nauczyciele akademiccy i pracownicy instytucji naukowych	560	0,23	1,05	103 337	0,27	0,54

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CST, GUS, POL-on system informacji o nauce i szkolnictwie wyższym 2024

Województwo

Tabela 5 Liczebność uczestników projektów EFS+ wg miejsca zamieszkania (województwo) oraz wskaźniki pokrycia

Region	Liczba UP	% UP	Liczba UP (osoby niepracujące)	% UP w UP niepracujących	Liczba UP (osoby pracujące)	% UP w UP pracujących	Liczebność kategorii w Polsce	Odsetek w populacji Polski	Wskaźnik pokrycia (%)
podkarpackie	24 544	10,09	17759	9,42	6642	12,45	2 127 286	5,52	1,15
lubelskie	24 245	9,97	20472	10,86	3521	6,6	2 175 700	5,65	1,11
wielkopolskie	22 501	9,25	16193	8,59	6169	11,56	3 447 441	8,95	0,65
małopolskie	19 768	8,12	13036	6,92	6732	12,62	3 337 471	8,67	0,59
świętokrzyskie	18 922	7,78	12837	6,81	5665	10,62	1 280 721	3,33	1,48
warmińsko-mazurskie	18 601	7,64	14058	7,46	4505	8,44	1 452 147	3,77	1,28
łódzkie	17 197	7,07	14669	7,78	2345	4,4	2 538 677	6,59	0,68
śląskie	16 692	6,86	13577	7,2	3077	5,77	4 630 366	12,02	0,36
mazowieckie	13 995	5,75	11568	6,14	2407	4,51	5 268 660	13,68	0,27
kujawsko-pomorskie	13 880	5,7	11034	5,85	2846	5,33	2 097 635	5,45	0,66
dolnośląskie	13 764	5,66	12042	6,39	1712	3,21	2 915 241	7,57	0,47
zachodniopomorskie	9 959	4,09	7229	3,83	2577	4,83	1 722 885	4,47	0,58
pomorskie	8 461	3,48	7404	3,93	1057	1,98	2 276 174	5,91	0,37
opolskie	8 440	3,47	6410	3,4	2030	3,81	1 016 212	2,64	0,83
podlaskie	7 533	3,1	6004	3,19	1437	2,69	1 202 365	3,12	0,63
lubuskie	4 834	1,99	4205	2,23	627	1,18	1 022 843	2,66	0,47
poza Polską	6	0	5	0	1	0	-	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CST oraz GUS

Wsparciem EFS+ objęto w największym stopniu mieszkańców województwa świętokrzyskiego (1,48% ogółu mieszkańców tego regionu), warmińsko – mazurskiego (1,28% mieszkańców regionu), podkarpackiego (1,15% mieszkańców regionu) i lubelskiego (1,11% mieszkańców regionu), a więc regionów charakteryzujących się stosunkowo najniższymi wskaźnikami zatrudnienia i najtrudniejszą sytuacją na rynku pracy. Kluczowym czynnikiem różnicującym wskaźniki pokrycia dla mieszkańców poszczególnych województw jest termin zatwierdzenia programów regionalnych na perspektywę finansową 2021-2027. W przypadku tych PR, które zatwierdzono najszybciej, relatywnie szybciej uruchomiono nabory projektów, rozpoczęto wdrażanie projektów itd. W związku z powyższym w dłuższej perspektywie czasowej można oczekiwać wyrównania się wartości wskaźników pokrycia dla mieszkańców poszczególnych regionów.

Rozkład uczestników projektów ze względu na miejsce zamieszkania został zobrazowany na mapie 1.

Mapa 1 Uczestnicy projektów EFS+ na 1000 mieszkańców (według miejsca zamieszkania)

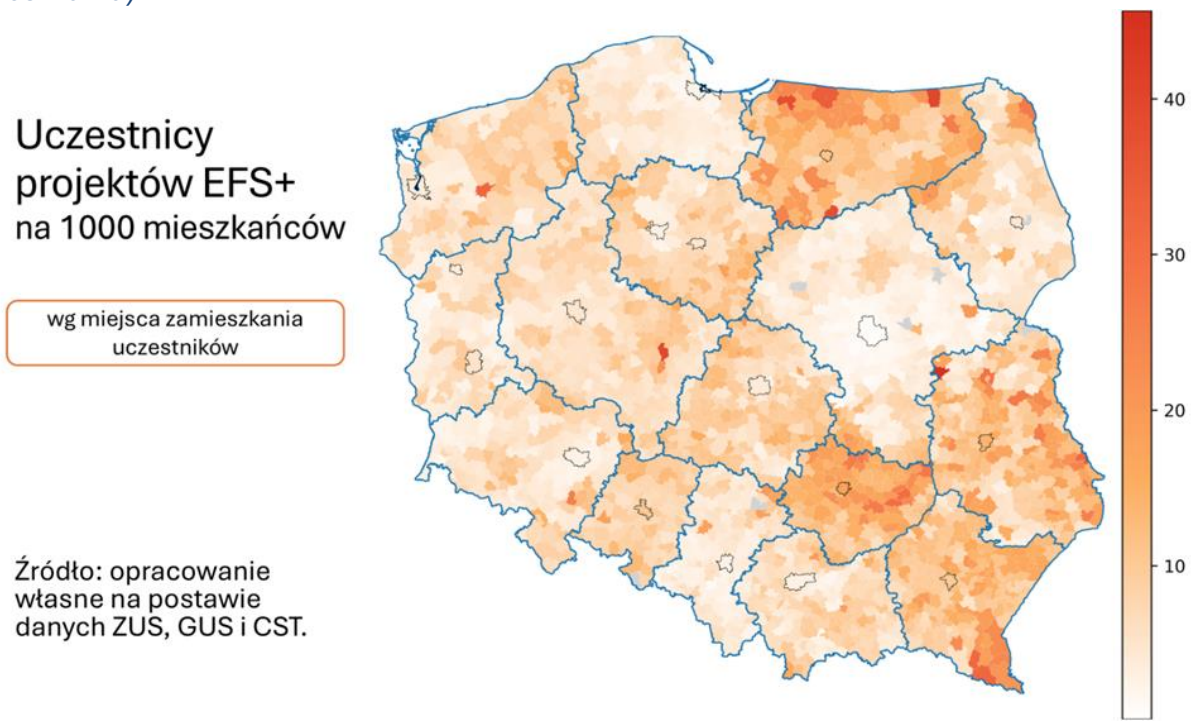

Miejsce zamieszkania (stopień urbanizacji DEGURBA)

Struktura uczestników projektów EFS+ według ich miejsca zamieszkania (typy obszarów wg stopnia urbaniazacji DEGURBA) dobrze odzwierciedla strukturę populacji Polski. Wśród uczestników projektów ok. 43% to mieszkańcy obszarów wiejskich, ok. 32% - mieszkańcy małych miast i przedmieść, zaś ok. 25% - mieszkańcy dużych miast. W populacji Polski mieszkańcy obszarów wiejskich stanowią ok. 40%, mieszkańcy małych miast i przedmieść – ok. 33%, zaś ok. 27% to mieszkańcy dużych miast[3].

[3] OECD (2022), *Urban-Rural Linkages in Poland*, OECD Regional Development Studies, OECD Publishing, Paris, s. 12, link

Wiek

Tabela 6 Liczebność uczestników projektów EFS+ wg wieku oraz wskaźniki pokrycia

Kategoria	Liczba UP	% UP	Liczba UP (osoby niepracujące)	% UP w UP niepracujących	Liczba UP (osoby pracujące)	% UP w UP pracujących	Liczebność kategorii w Polsce	Odsetek w populacji Polski	Wskaźnik pokrycia (%)
0-14 lat	13 472	5,54	12953	6,87	3	0,01	5 937 806	15,42	0,23
15–24 lata	68 851	28,29	64233	34,08	4401	8,25	3 690 436	9,58	1,87
25–29 lat	33 903	13,93	59903	31,78	5023	9,42	2 353 503	6,11	1,44
30–49 lat	91 959	37,79	28824	15,29	31592	59,22	11 783 703	30,6	0,78
50–64 lata	27 507	11,3	16049	8,51	11284	21,15	7 182 233	18,65	0,38
65+	7 650	3,14	6540	3,47	1047	1,96	7 088 437	18,41	0,11

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CST oraz GUS

Relatywnie najintensywniej wsparcie EFS+ kierowane było do osób młodych: w wieku 15-24 lata (wskaźnik pokrycia: 1,87%) oraz w wieku 25-29 lat (wskaźnik pokrycia: 1,44%). Wynika to m.in. z kwalifikowania się osób należących do tych kategorii wiekowych zarówno do projektów realizowanych w obszarze edukacji (cele szczegółowe E oraz F), jak i rynku pracy (cel szczegółowy A). W obszarze rynku pracy osoby młode uznawane są w EFS+ za kategorię społeczną defaworyzowaną na rynku pracy m.in. ze względu na brak wystarczającego doświadczenia zawodowego. W konsekwencji osoby te w wielu przypadkach zyskują pierwszeństwo udziału w projektach np. w ramach celu szczegółowego A. Równocześnie, jak wynika z doświadczeń IZ/IP, jest to kategoria uczestników, którą relatywnie łatwo zrekrutować do udziału w projektach, w przeciwieństwie do np. osób długotrwale bezrobotnych oraz osób starszych. Co więcej, na rzecz osób młodych realizowane są w ramach celu szczegółowego A specjalne typy projektów (Inicjatywa ALMA, projekty niekonkurencyjne realizowane przez OHP).

Znacznie mniej intensywnie wsparto mieszkańców Polski w wieku 50-64 lata (wskaźnik pokrycia: 0,38%). Wynika to z sygnalizowanych wcześniej problemów z rekrutacją uczestników projektów w wieku 50 lat i więcej w projektach realizowanych w ramach celu szczegółowego A (uczestnicy projektów realizowanych w ramach tego celu szczegółowego zdecydowanie dominują w całej populacji uczestników). Należy także zwrócić uwagę na projekty w obszarze usług rozwojowych w ramach celu szczegółowego D.

Zastosowany mechanizm rynkowy (sami pracodawcy decydują, których pracowników delegują do udziału w usługach rozwojowych, brak ukierunkowywania interwencji) sprawia, że wśród uczestników tego typu projektów dominują uczestnicy młodsi, a także lepiej wykształceni – z punktu widzenia pracodawców: bardziej efektywni i „perspektywiczni". Zwiększanie zaangażowania osób z tej kategorii wieku na rynku pracy jest kluczowe z uwagi na kurczące się zasoby ludzkie na polskim rynku pracy[4].

Wśród uczestników projektów jest także relatywnie mało osób w wieku 65 lat i więcej (wartość wskaźnika pokrycia to zaledwie 0,11%). Wynika to m.in. z silnej orientacji EFS+ na wsparcie obszaru rynku pracy oraz edukacji, co w znacznej mierze eliminuje osoby najstarsze, w wieku poprodukcyjnym, nieuczestniczące w edukacji formalnej. Osoby starsze są kluczową kategorią uczestników w ramach celu szczegółowego K (usługi społeczne), jednakże skala interwencji w tym obszarze jest, na moment realizacji badania, niewielka.

W ramach EFS+ wsparto, jak dotychczas, niewiele osób najmłodszych do 14 roku życia, przy czym należy podkreślić, że w bazie uczestników projektów nie są gromadzone dane dzieci, które dzięki realizowanemu na szeroką skalę programowi Aktywny Maluch znalazły miejsce w placówkach opieki nad dziećmi do lat 3 (Działanie FERS.02.01– cel szczegółowy C). Przy uwzględnieniu tych uczestników projektów wartość wskaźnika pokrycia dla tej kategorii wiekowej byłaby wyższa.

[4] „Pracujący emeryci i osoby w wieku okołoemerytalnym", Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości. Raport został przygotowany w ramach projektu pozakonkursowego FERS pn. „Rozwój i doskonalenie systemu sektorowych rad ds. kompetencji", Link

Poziom wykształcenia

Tabela 7 Liczebność uczestników projektów EFS+ wg wykształcenia oraz wskaźniki pokrycia

Kategoria	Liczba UP	% UP	Liczba UP osoby niepracujące	% UP w UP niepracujących	Liczba UP (osoby pracujące)	% UP w UP pracujących	Liczebność kategorii w Polsce	Odsetek w populacji Polski	Wskaźnik pokrycia (%)
średnie I stopnia lub niższe (ISCED 0–2)	64967	26,70	60709	32,21	4258	7,98	12189279	31,65	0,53
ponadgimnazjalne (ISCED 3) lub policealne (ISCED 4)	107973	44,37	92121	48,87	15852	29,71	18272478	47,45	0,59
wyższe (ISCED 5–8)	68912	28,32	35672	18,92	33240	62,31	8050067	20,9	0,86
nie dotyczy (CS L)	1 490	0,61	-	-	-	-	-	-	-

**w tym osoby poniżej 13 roku życia oraz osoby o nieustalonym poziomie wykształcenia*

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CST oraz GUS

W ramach EFS+ najintensywniej wsparto osoby z najwyższym poziomem wykształcenia (ISCED 5-8) (wartość wskaźnika pokrycia to 0,86%), co wynika m.in. z realizacji wsparcia na rzecz pracowników systemu edukacji (w ramach celów szczegółowych E oraz F) oraz pracowników administracji rządowej i samorządowej, w tym zwłaszcza w ramach FERS. Dodatkowo, osoby najlepiej wykształcone dominowały wśród uczestników projektów w obszarze usług rozwojowych w ramach celu szczegółowego D, co spowodowane było opisanym wcześniej mechanizmem rynkowym przy równoczesnym braku stosowania skutecznych preferencji dla osób słabiej wykształconych.

Mniej intensywnie wsparcie kierowane było do osób bez wykształcenia wyższego. W tym kontekście należy zaznaczyć, że poziom wykształcenia jest jednym z czynników, który determinuje szanse na znalezienie zatrudnienia i wpływa na wysokość otrzymywanego wynagrodzenia (obok płci, województwa, w którym dana osoba pracuje i stażu pracy)[5]. Wyniki niniejszej ewaluacji potwierdzają, że wykształcenie wyższe jest kluczowym czynnikiem zwiększającym szansę na sukces aktywizacji zawodowej uczestnika projektu (zob. rozdział 4).

[5] Link

Płeć

Tabela 8 Liczebność uczestników projektów EFS+ wg płci oraz wskaźniki pokrycia

Kategoria	Liczba UP	% UP	Liczba UP (osoby niepracujące)	% UP w UP niepracujących	Liczba UP (osoby pracujące)	% UP w UP pracujących	Liczebność kategorii w Polsce	Odsetek w populacji Polski	Wskaźnik pokrycia (%)
kobieta	142 842	58,7	106400	56,45	35503	66,55	19 867 954	51,59	0,72
mężczyzna	100 500	41,3	82102	43,55	17847	33,45	18 643 870	48,41	0,54

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CST oraz GUS

Znacznie częściej w ramach projektów EFS+ wspierano kobiety (wskaźnik pokrycia: 0,72%) niż mężczyzn (wskaźnik pokrycia: 0,54%). Wynika to z kilku czynników, w tym m.in. stosowania preferencji udziału w niektórych projektach dla kobiet (jako kategorii defaworyzowanej na rynku pracy) oraz silnej feminizacji w sektorze edukacyjnym i w administracji publicznej (wspieranych, jak wskazano wcześniej, w ramach EFS+). Dodatkowo, realizowane były (choć, jak do tej pory, w niewielkiej skali) projekty zorientowane na wsparcie kobiet w zakresie ich funkcjonowania społeczno-zawodowego w ramach celu szczegółowego C.

Intensywniejsze wsparcie kobiet w ramach EFS+ ocenić należy pozytywnie w kontekście ich relatywnie trudniejszej sytuacji na rynku pracy, co objawia się m.in. niższą o 8,5 pkt. proc. wartością wskaźnika zatrudnienia kobiet w wieku 20-55 lat w porównaniu do mężczyzn (dane BAEL za II kwartał 2025 r.).

Osoby z niepełnosprawnością

Tabela 9 Liczebność uczestników projektów EFS+ - osób z niepełnosprawnością oraz wskaźnik pokrycia

Kategoria	Liczba UP	% UP	Liczba UP (osoby niepracujące)	% UP w UP niepracujących	Liczba UP (osoby pracujące)	% UP w UP pracujących	Liczebność kategorii w Polsce	Odsetek w populacji Polski	Wskaźnik pokrycia (%)
OzN	12 333	5,07	10832	5,75	1389	2,6	3 471 193	9,01	0,36

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CST oraz GUS

Wartość wskaźnika pokrycia dla osób z niepełnosprawnością (kategorii defaworyzowanej na rynku pracy) jest relatywnie niewielka i wynosi 0,36%. Oznacza to, że w udział osób z niepełnosprawnością w projektach EFS+ był, jak do tej pory, niższy niż dla całej populacji mieszkańców Polski (wartość wskaźnika: 0,63%).

Informacje o niepełnosprawności uczestników projektów, pracujących w momencie przystąpienia do projektu[6] zawarte w CST są jedynie umiarkowanie zgodnie z danymi ZUS. Spośród osób pracujących w momencie przystąpienia do projektu, deklarujących posiadanie niepełnosprawności w danych CST, 15,8% nie ma orzeczenia o niepełnosprawności wg danych ZUS. Zgodnie z danymi ZUS, spośród 1389 osób z niepełnosprawnościami, pracujących (wg danych CST): 246 (17,7%) to osoby z niepełnosprawnością w stopniu lekkim, 713 (51,3%) – w stopniu umiarkowanym, 138 (9,9%) – w stopniu znacznym, 72 (5,2%) – osoby z niepełnosprawnością bez informacji o stopniu niepełnosprawności, zaś w przypadku 220 osób (15,8%) brak jest informacji o niepełnosprawności w danych ZUS.

Z drugiej strony, wśród uczestników projektów posiadających orzeczenie o niepełnosprawności wg danych ZUS: w stopniu lekkim – tylko 42,3% ma zadeklarowaną niepełnosprawność w CST; w stopniu umiarkowanym – tylko 55,1% ma zadeklarowaną niepełnosprawność w CST; w stopniu znacznym – tylko 63,3% ma zadeklarowaną niepełnosprawność w CST.

[6] W przypadku osób niepracujących w momencie przystępowania danych do projektu, kod tytułu ubezpieczenia był niepełny (czterocyfrowy) – nie zawierał informacji dotyczących ewentualnego stopnia niepełnosprawności.

W związku z opisanymi powyżej rozbieżnościami oraz brakiem danych ZUS na temat osób z niepełnosprawnościami niepracujących w momencie przystąpienia do projektu, w dalszej części raportu bazowano na danych CST.

Stosunkowo niska wartość wskaźnika pokrycia, na moment realizacji badania, może budzić pewne obawy w kontekście dostępnych danych o sytuacji osób z niepełnosprawnością na rynku pracy. Aktywność zawodowa osób z niepełnosprawnością jest w Polsce znacząco niższa od średniej w krajach UE. W II kwartale 2025 roku w Polsce zatrudnionych było 30,2% osób z niepełnosprawnością w wieku 16-64 lata (według danych Eurostatu w UE aktywnych zawodowo jest 55% osób z niepełnosprawnością). Choć wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnością wzrósł w porównaniu z 2019 rokiem o 5,1 pp., udział przedstawicieli tej grupy w rynku pracy jest wciąż zdecydowanie zbyt mały.

Tabela 10 Wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnością w wieku 16-64 lata w latach 2019 – 2025

wymiar	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
wskaźnik (%)	25,1	24,9	28,4	30,9	31,0	30,4	30,2

Źródło: GUS, badanie BAEL

W przypadku osób z niepełnosprawnością mamy do czynienia ze strukturalnymi barierami, które wpływają na możliwości znalezienia przez nie zatrudnienia. Osoby z niepełnosprawnością najczęściej kończą edukację na poziomie podstawowym, a rzadziej na poziomie średnim (ponadpodstawowym). Jednocześnie kształcenie na poziomie średnim (ponadpodstawowym) bardzo często prowadzone jest w placówkach o charakterze specjalnym i choć nastawione jest – w miarę możliwości – na cele zawodowe, to prowadzi do zatrudnienia tylko w części przypadków. Dodatkowo, bardzo wysoki poziom bierności zawodowej OzN w Polsce i trwały charakter tej sytuacji tworzy naciski na wzrost świadczeń socjalnych dla OzN – zakres i rozproszenie tych świadczeń nie sprzyja niestety aktywizacji zawodowej tej grupy[7]. Dużym ograniczeniem jest również niedostosowanie miejsc pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych, bariery architektoniczne i transportowe i słabe upowszechnienie elastycznych form zatrudnienia, w tym pracy zdalnej. Nie bez znaczenia są także stereotypy i uprzedzenia po stronie pracodawców obejmujące przekonania, że osoby z niepełnosprawnością są znacznie mniej wydajne w pracy, mniej samodzielne i wymagają pomocy innych ludzi, a dodatkowo częściej byłyby nieobecne w pracy z powodu gorszego stanu zdrowia. W kontekście aktywizacji zawodowej, istotna jest także postawa i pozytywne nastawienie osoby z niepełnosprawnością[8].

[7] Uwarunkowania i dobre praktyki wspierania aktywności społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Bakalarczyk R., Golinowska S., Poliwczak I., Sowa-Kofta A., Wróblewski J., Warszawa 2025, s. 41-42, Link

[8] Najwyższa Izba Kontroli, Informacja o wynikach kontroli „Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych przez powiatowe urzędy pracy", 2021 r., Link

Osoby w kryzysie bezdomności

Tabela 11 Liczebność uczestników projektów EFS+ - osób w kryzysie bezdomności oraz wskaźnik pokrycia

Kategoria	Osoba bezdomna lub dotknięta wykluczeniem z dostępu do mieszkań
Liczba UP	448
% UP	0,18
Liczba UP (osoby niepracujące)	389
% UP w UP niepracujących	0,21
Liczba UP (osoby pracujące)	22
% UP w UP pracujących	0,04
Liczebność kategorii w Polsce	31 042
Odsetek w populacji Polski	0,08
Wskaźnik pokrycia (%)	1,44

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CST oraz Ogólnopolskiego badania osób bezdomnych 2024

Wśród uczestników analizowanych projektów było 448 osób w kryzysie bezdomności lub dotkniętych wykluczeniem z dostępu do mieszkań. Wartość wskaźnika pokrycia dla tej grupy była wysoka i wyniosła 1,4%. Należy przy tym zaznaczyć, że kategoria „osób dotkniętych wykluczeniem z dostępu do mieszkań" jest nieostra i beneficjenci mogli do niej prawdopodobnie zaliczać także osoby nie mieszczące się w węższej kategorii osób w kryzysie bezdomności. Osoby w kryzysie bezdomności są jedną z kluczowych grup docelowych w ramach celu szczegółowego H.

Z uwagi na szczególnie trudną sytuację tych osób (doświadczających najczęściej równocześnie wielu złożonych problemów w zakresie funkcjonowania społecznego i zawodowego), objęcie wsparciem tak znacznej grupy należy uznać za bardzo istotne. W Polsce, bezdomności (w wąskim rozumieniu) doświadcza ok. 30 tysięcy osób[9].

[9] Link

Osoby zatrudnione w niepełnym wymiarze czasu pracy

Tabela 12 Liczebność uczestników projektów EFS+ - osób pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy oraz wskaźnik pokrycia

Kategoria	Liczba UP (osoby pracujące)	% UP w UP pracujących	Liczebność kategorii w Polsce	Odsetek w populacji Polski	Wskaźnik pokrycia (%)
Pracujący w niepełnym wymiarze czasu pracy	5 211	9,9	1 120 000	2,91	0,47

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CST oraz GUS

Spośród pracujących uczestników analizowanych projektów w niepełnym wymiarze czasu pracy pracowało szacunkowo 9,9%. Jest to odsetek wyższy niż udział tych osób ogółem w populacji (2,9%). Jest to zrozumiałe, gdyż osoby pracujące w niepełnym wymiarze czasu pracy mogą być szczególnie zainteresowane uzyskaniem wsparcia dostępnego w ramach EFS+. Mają bowiem częściej silniejszą motywację do poprawy swojej pozycji na rynku pracy poprzez zmianę stanowiska, pracodawcy czy formy zatrudnienia (w tym rozpoczęciem prowadzenia działalności gospodarczej). W ramach celu szczegółowego A realizowane były (choć w niewielkim zakresie) także odrębne typy projektów ukierunkowane na wsparcie tzw. osób ubogich pracujących, w tym osób pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy, a także zatrudnionych na podstawie umów krótkoterminowych, czy umów cywilnoprawnych. Warto zaznaczyć, że w Polsce zdecydowana większość osób pracuje w pełnym wymiarze czasu pracy, przy czym częściej w pełnym wymiarze czasu pracy pracują mężczyźni niż kobiety[10].

Opiekunowie dzieci w wieku do lat 3 i w wieku od lat 3 do 6

Tabela 13 Liczebność uczestników projektów EFS+ - osób sprawujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3, w wieku 3-6 lat oraz wskaźnik pokrycia

Kategoria	Liczba uczestników projektów (ogółem)	Odsetek uczestników projektów (wśród uczestników pełnoletnich)	Liczebność kategorii w Polsce	Odsetek w populacji Polski	Wskaźnik pokrycia (%)
Sprawowanie opieki nad dzieckiem do lat 3	19 858	9,2	1 646 840	4,28	1,21
Sprawowanie opieki nad dzieckiem do lat 3, które było objęte opieką instytucjonalną typu żłobek/klub dziecięcy	11 224	5,2	361 406	0,94	3,11

[10] GUS, BDL, Rynek pracy, Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15-89 lat według BAEL (dane kwartalne), Pracujący według płci, wymiaru czasu pracy i sekcji PKD

Sprawowanie opieki nad dzieckiem do lat 3, które NIE było objęte opieką instytucjonalną typu żłobek/klub dziecięcy	8 634	4	1 285 434	3,34	0,67
Sprawowanie opieki nad dzieckiem w wieku 3-6 lat	30 434	14,1	2 913 230	7,56	1,04
Sprawowanie opieki nad dzieckiem w wieku 3-6 lat, które korzystało z wychowania przedszkolnego	27 628	12,8	2 828 494	7,34	0,98
Sprawowanie opieki nad dzieckiem w wieku 3-6 lat, które NIE korzystało z wychowania przedszkolnego	2 806	1,3	84 736	0,22	3,31

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CST, badania ankietowego oraz GUS

Na podstawie wyników badania ankietowego oszacować można orientacyjne liczebności uczestników projektów sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3 oraz nad dziećmi w wieku 3-6 lat, w podziale na dzieci objęte opieką instytucjonalną/wychowaniem przedszkolnym oraz nie objęte tymi formami wsparcia. **Ogólnie, udział tych kategorii uczestników w całej populacji uczestników projektów EFS+ jest wysoki – wartości wskaźników pokrycia wynoszą 1,21% w przypadku rodziców/opiekunów dzieci do lat 3 oraz 1,04% w przypadku rodziców/opiekunów dzieci w wieku 3-6 lat.**

Ocenić to należy pozytywnie w kontekście trudności doświadczanych przez te kategorie osób na rynku pracy. Posiadanie dzieci wpływa na poziom zatrudnienia, szczególnie kobiet. Wskaźnik zatrudnienia kobiet z najmłodszym dzieckiem w wieku do 5 lat jest systematycznie monitorowany. W 2024 roku wskaźnik ten wyniósł 72,3% i był o 7,4 pp. wyższy w porównaniu z 2019 rokiem. Wskaźnik jest wciąż niższy w przypadku kobiet mieszkających na wsi (w 2025 roku wyniósł 66%), choć należy zauważyć, że również wzrósł i w 2024 roku był o 9 pp. wyższy w porównaniu z 2019[11].

[11] Udział pracujących kobiet z najmłodszym dzieckiem w wieku do 5 lat w ogólnej liczbie kobiet z najmłodszym dzieckiem w wieku do 5 lat., Dane pochodzą z reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL). Oficjalne statystyki SDG – wskaźniki dla priorytetów krajowych, Link

Opiekunowie nieformalni/rodzinni

Tabela 14 Liczebność uczestników projektów EFS+ - opiekunów nieformalnych/rodzinnych członków rodziny wymagających stałej opieki oraz wskaźnik pokrycia

Kategoria	Liczba uczestników projektów (ogółem)	Odsetek uczestników projektów (wśród uczestników pełnoletnich)	Liczebność kategorii w Polsce	Odsetek w populacji Polski	Wskaźnik pokrycia (%)
Sprawowanie opieki nad innym członkiem rodziny wymagającym stałej opieki [opiekunowie nieformalni/rodzinni]	17 268	8	2 770 793	7,19	0,62

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CST, badania ankietowego oraz GUS

Na podstawie wyników badania ankietowego oszacować można orientacyjną liczebność uczestników projektów sprawujących opiekę nad innymi niż dzieci w wieku do lat 6 niesamodzielnymi członkami rodziny (np. osobami z niepełnosprawnością lub osobami starszymi). **Udział tej kategorii uczestników w całej populacji uczestników projektów EFS+ jest umiarkowany – wartości wskaźnika pokrycia wynosi 0,62%.** Ta kategoria uczestników projektów może skorzystać – bezpośrednio lub pośrednio – z wsparcia m.in. w ramach celu szczegółowego K (usługi społeczne), w ramach którego realizowane są m.in. usługi opiekuńcze oraz usługi opieki wytchnieniowej dla opiekunów rodzinnych/nieformalnych.

Należy podkreślić, że obejmowanie wsparciem EFS+ tej grupy osób jest również bardzo istotne. Wynika to z bardzo dużych trudności w pogodzeniu ról opiekuńczych z zawodowymi, których doświadczają opiekunowie. W sytuacji konieczności sprawowania bezpośredniej opieki nad innym członkiem rodziny znajduje się znaczny odsetek osób. W Polsce opieka długoterminowa w około 80% świadczona jest przez opiekunów nieformalnych: rodzinę, przyjaciół, znajomych i/lub sąsiadów. Pozostałe 20% to opieka formalna - organizowana i finansowana z różnych środków publicznych. Obowiązek ten stanowi realne obciążenie dla opiekunów, przy czym w kontekście rynku pracy szczególną uwagę zwraca się na osoby z tzw. pokolenia przegubowego (w wieku 45-64 lat). Osoby te muszą niekiedy jednocześnie zapewnić opiekę dzieciom i rodzicom, a taka sytuacja może utrudnić im wykonywanie obowiązków zawodowych lub wpłynąć na podjęcie decyzji o rezygnacji z aktywności zawodowej. Podkreśla się potrzebę łagodzenia trudności finansowych opiekunów i utrzymania ich więzi z rynkiem pracy[12].

[12] Przegląd strategiczny opieki długoterminowej w Polsce, raport opracowany przez Bank Światowy, czerwiec 2024 r., s. 16-17; Link

Osoby bez polskiego obywatelstwa i przedstawiciele mniejszości narodowych lub etnicznych

Tabela 15 Liczebność uczestników projektów EFS+ - osób bez polskiego obywatelstwa oraz członków mniejszości narodowych lub etnicznych oraz wskaźnik pokrycia

Kategoria	Liczba UP	% UP	Liczba UP (osoby niepracujące)	% UP w UP niepracujących	Liczba UP (osoby pracujące)	% UP w UP pracujących	Liczebność kategorii w Polsce	Odsetek w populacji Polski	Wskaźnik pokrycia (%)
Osoby bez polskiego obywatelstwa (imigranci)	5 654	2,32	4617	2,45	977	1,83	1 534 845	3,99	0,37
Osoby należące do mniejszości narodowych lub etnicznych	787	0,32	566	0,3	217	0,41	525 290	1,36	0,15

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CST oraz GUS

Wsparcie EFS+ było, jak to tej pory, w niewielkim stopniu kierowane do imigrantów oraz osób należących do mniejszości narodowych lub etnicznych. Choć w ramach EFS+ wyodrębniono cele szczegółowego EFS+ w ramach których realizowane ma być wsparcie na rzecz imigrantów (l), to jak do tej pory liczba uczestników projektów w ramach tego celu szczegółowego jest niewielka. Dość niski jest także udział imigrantów wśród uczestników projektów realizowanych w ramach innych celów szczegółowych.

Podsumowanie

Zdecydowanie największą grupę uczestników projektów EFS+ stanowią osoby bezrobotne. Dla tej kategorii uczestników wskaźnik pokrycia jest bardzo wysoki i wynosi ok. 28%. Osoby bierne zawodowo i pracujące zostały objęte wsparciem w znacznie mniejszym stopniu. Spowodowane jest to m.in. szybkim uruchomieniem interwencji w ramach celu szczegółowego A. Osoby długotrwale bezrobotne są wyraźnie niedoreprezentowane. Wynika to m.in. z trudności w rekrutacji uczestników projektów należących do tej kategorii. Najwyższe wskaźniki pokrycia występują w odniesieniu do mieszkańców regionów o słabszej sytuacji rynku pracy. Różnice między regionami w wartości wskaźników pokrycia wynikają jednak przede wszystkim z różnego momentu rozpoczęcia wdrażania programów regionalnych. Wśród uczestników projektów EFS+ występuje wyraźna przewaga ilościowa osób młodych, w wieku 15-24 lata oraz 25-29 lat. Osoby w wieku 50 lat i więcej uczestniczą w projektach relatywnie rzadko. W populacji uczestników projektów nadreprezentowane są osoby z wykształceniem wyższym, a także kobiety, co wynika m.in. z wsparcia w ramach EFS+ systemu edukacji oraz administracji publicznej, w ramach których kobiety stanowią większość pracowników. Niedoreprezentowane w strukturze uczestników projektów EFS+ są - obok osób w wieku 50 lat i więcej oraz osób bez wykształcenia wyższego, m.in. osoby z niepełnosprawnością (mimo ich trudnej sytuacji na rynku pracy). Wśród kategorii defaworyzowanych na rynku pracy, obok kobiet, w grupie uczestników EFS+ dość dobrze reprezentowani są także rodzice/opiekunowie dzieci w wieku 0-6 lat, opiekunowie rodzinni/nieformalni oraz osoby w kryzysie bezdomności.

3 Sytuacja uczestników sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie.

3.1 Wprowadzenie

Podstawowym celem badania ewaluacyjnego było wyliczenie wartości wskaźników rezultatu długoterminowego w zakresie Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+):

- wskaźnik 1: liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, 6 miesięcy po opuszczeniu programu,
- wskaźnik 2: liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu.

Wartości ww. wskaźników obrazują zmianę sytuacji uczestników projektów na rynku pracy. Należy jednak pamiętać, że obserwowana zmiana sytuacji zawodowej uczestników projektów może wynikać z wielu różnych czynników (np. poprawa koniunktury na rynku pracy i wzrost wynagrodzeń, udział w innych, niefinansowanych z EFS+ formach podnoszenia kompetencji/kwalifikacji zawodowych, indywidualna aktywność uczestników projektów i in.), spośród których udział w interwencji EFS+ nie musi być kluczowy.

Zmianę sytuacji uczestników projektów na rynku pracy rozumieć należy, zgodnie z definicjami wskaźników rezultatu długoterminowego EFS+:

- dla wskaźnika 1 – jako podjęcie zatrudnienia (i jego utrzymanie 6 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie) przez osoby niepracujące (bezrobotne lub bierne zawodowo) w momencie przystąpienia do projektu,
- dla wskaźnika 2 – jako przejście (6 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie) z niepewnego do stabilnego zatrudnienia i/lub przejście z niepełnego zatrudnienia do pełnego zatrudnienia i/lub zmianę stanowiska pracy na wymagające wyższych kompetencji/umiejętności/kwalifikacji, wiążące się z większą odpowiedzialnością lub otrzymanie awansu i/lub podwyższenie wynagrodzenia powyżej rocznej stopy inflacji płac[13] w kraju[14].

Do pomiaru wartości wskaźników rezultatu długoterminowego wykorzystano dane ZUS, co pozwoliło na rezygnację z realizacji badań ankietowych uczestników projektów ukierunkowanych na pomiar wartości wskaźników i zwiększenie precyzji pomiaru

[13] Dane GUS.

[14] Należy zaznaczyć, że zmiana stanowiska pracy na wymagające wyższych kompetencji, umiejętności lub kwalifikacji, wiążące się z większą odpowiedzialnością lub awansem były weryfikowane wyłącznie w odniesieniu do osób prowadzących działalność gospodarczą. Uznano, że efekty te wystąpiły, jeżeli nastąpił wzrost liczby zatrudnianych pracowników w ramach prowadzonej przez uczestnika działalności gospodarczej. Dane o liczbie osób zatrudnionych (liczbie osób, na które odprowadzane są składki w ramach prowadzonej działalności gospodarczej) pozyskano z ZUS.

(bazowanie na danych dotyczących populacji, a nie tylko próby uczestników projektów). Z drugiej strony, zastosowana metodologia badawcza uniemożliwia uwzględnienie w wartości wskaźników rezultatu długoterminowego osób pracujących na podstawie umów, które nie skutkują ubezpieczeniem osoby pracującej w ZUS. Efekty w tym zakresie oszacowaliśmy jednak wykorzystując dane z badania ankietowego (podrozdział 3.4).

W analizie uwzględniono jedynie tych uczestników, którzy zakończyli swój udział w projekcie do końca 2024 r. W związku z powyższym, w przypadku niektórych celów szczegółowych EFS+ liczba uczestników projektów, których sytuację przeanalizowano, jest niewielka.

3.2 Osoby niepracujące w momencie przystąpienia do projektu (Wskaźnik 1)

3.2.1 Efekty zatrudnieniowe a cele szczegółowe EFS+

Cele szczegółowe EFS+

Osiągnięta wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 „liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, 6 miesięcy po opuszczeniu programu" ogółem (dla wszystkich programów współfinansowanych z EFS+ oraz dla wszystkich celów szczegółowych łącznie) to 55%. Na wykresie zamieszczonym poniżej przedstawiono osiągnięte wartości wskaźników rezultatu długoterminowego nr 1 w podziale na cele szczegółowe EFS+. Są to wartości dla wszystkich 17 programów łącznie.

*Wykres 1 Wartość wskaźnika 1 według celu szczegółowego**

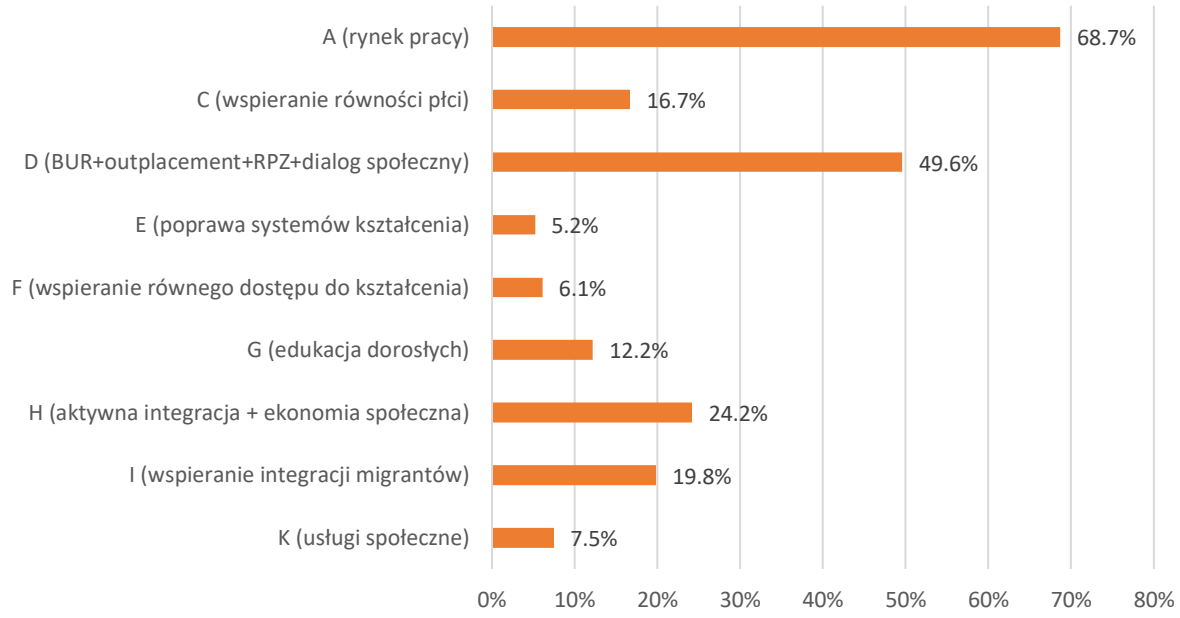

**w przypadku celu szczegółowego B brak jest uczestników niepracujących w momencie przystąpienia do projektu.*
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, ZUS i CST.

Osiągnięte wartości wskaźników rezultatu długoterminowego nr 1 **są silnie zróżnicowane, w zależności od celu szczegółowego EFS+,** w ramach którego realizowane były projekty.

Zdecydowanie najwyższą wartość wskaźnika (68,7%) osiągnięto w ramach celu szczegółowego A *poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej*.

Wysoką wartość wskaźnika (49,6%) osiągnięto także w ramach celu szczegółowego D *wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia*, przy czym należy zaznaczyć, że do końca 2024 r. swój udział w projekcie zakończyło zaledwie 355 osób niepracujących w momencie przystąpienia do projektu, z czego zdecydowana większość (330 osób) uczestniczyła w projektach **outplacementowych** – dla tego zakresu interwencji wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 wynosi **50,9%.**

W przypadku pozostałych celów szczegółowych EFS+ osiągnięte wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 są znacznie niższe:

- w ramach **celu szczegółowego H** *wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji* **jest to 24,2%, przy czym dla obszaru aktywnego włączenia wartość wskaźnika wynosi 23,9%, zaś dla obszaru ekonomii społecznej** (jedynie 231 uczestników niepracujących w momencie przystąpienia do projektu) **– 26,4%,**
- w ramach **celu szczegółowego I** *wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów* wartość wskaźnika rezultatu **długoterminowego nr 1 to 19,8%,**
- **w ramach celu szczegółowego C** *wspieranie zrównoważonego pod względem płci uczestnictwa w rynku pracy, równych warunków pracy oraz lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym, w tym poprzez dostęp do przystępnej cenowo opieki nad dziećmi i osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu* **– 16,7%,**
- W ramach **celu szczegółowego G** *wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej* osiągnięta wartość wskaźnika

rezultatu długoterminowego to **12,2%, w tym dla uczestników korzystających z usług rozwojowych w ramach BUR 16,3%, zaś dla uczestników projektów innego typu** (w tym projekty w zakresie rozwoju kompetencji podstawowych osób dorosłych) – **9,1%.**

- W ramach **celu szczegółowego K** *zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej* wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego to 7,5%.

Najniższe wartości wskaźnik rezultatu długoterminowego osiągnął:

- **w ramach celów szczegółowych realizowanych w obszarze edukacji dzieci i młodzieży**: **6,1% w ramach celu szczegółowego F** *wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami* oraz **5,2% ramach celu szczegółowego E** *poprawa jakości, poziomu włączenia społecznego i skuteczności systemów kształcenia i szkolenia oraz ich powiązania z rynkiem pracy – w tym przez walidację uczenia się pozaformalnego i nieformalnego, w celu wspierania nabywania kompetencji kluczowych, w tym umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, oraz przez wspieranie wprowadzania dualnych systemów szkolenia i przygotowania zawodowego*.

W **ramach celów szczegółowych EFS+: B** *modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy* **oraz J** *wspieranie integracji społeczno-gospodarczej społeczności marginalizowanych, takich jak Romowie* **brak jest niepracujących w momencie przystąpienia do projektu uczestników, którzy zakończyli swój udział w projekcie do 31.12.2024 r**. Wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 dla tych celów szczegółowych EFS+ nie zostały zatem zmierzone.

Cele szczegółowe a teoria interwencji

Silne zróżnicowanie osiągniętych wartości wskaźników rezultatu długoterminowego pomiędzy poszczególnymi celami szczegółowymi EFS+ wynika przede wszystkim z odmiennego charakteru interwencji/projektów realizowanych w obrębie poszczególnych celów, w tym także z odmiennego profilu uczestników projektów. Jak wynika z przeprowadzonej analizy dokumentów programowych (przede wszystkim Szczegółowych Opisów Osi Priorytetowych programów współfinansowanych ze środków EFS+) oraz wywiadów pogłębionych z przedstawicielami IZ/IP PR oraz IZ FERS, można wyróżnić następujące zasadnicze typy interwencji:

1. **Interwencje ukierunkowane bezpośrednio na uzyskanie zatrudnienia przez osoby niepracujące (bezrobotne lub bierne zawodowo) w momencie przystąpienia do projektu (teoria interwencji 1A).**

Wyjściowym problemem, który w założeniu ma zostać rozwiązany w wyniku interwencji, jest bezrobocie lub bierność zawodowa uczestników projektów spowodowana różnymi czynnikami, takimi jak: niewystarczający poziom kwalifikacji, kompetencji, umiejętności zawodowych; brak lub niewystarczający poziom doświadczenia zawodowego; niewystarczające umiejętności w zakresie poruszania się na rynku pracy, poszukiwania zatrudnienia; niewystarczający poziom kompetencji miękkich (społeczno-emocjonalnych); niewystarczający kapitał finansowy, uniemożliwiający rozpoczęcie działalności gospodarczej lub utworzenie miejsca pracy; niewystarczające kompetencje językowe/kulturowe, utrudniające imigrantom/mniejszościom narodowym podjęcie zatrudnienia w Polsce; zły stan zdrowia (fizycznego i/lub psychicznego) uniemożliwiający podjęcie pracy; niewystarczająca motywacja do podjęcia zatrudnienia; doświadczanie różnego typu innych problemów (osobistych, rodzinnych, społecznych) utrudniających podjęcie zatrudnienia.

W ramach projektów realizowane są formy wsparcia ukierunkowane na rozwiązanie ww. problemów pierwotnych, utrudniających zdobycie i utrzymanie zatrudnienia. Są to formy wsparcia takie jak: kursy/szkolenia skutkujące nabyciem/wzrostem kwalifikacji/kompetencji/umiejętności zawodowych uczestników projektów; staże/praktyki zawodowe skutkujące wzrostem doświadczenia zawodowego; pośrednictwo pracy/doradztwo zawodowe skutkujące wzrostem umiejętności w zakresie poruszania się na rynku pracy/poszukiwania zatrudnienia; wsparcie psychologiczne, terapia, kursy umiejętności społecznych skutkujące wzrostem kompetencji miękkich i motywacji do podjęcia zatrudnienia; dotacje i pożyczki na rozpoczęcie działalności gospodarczej/utworzenie nowych miejsc pracy skutkujące utworzeniem nowych mikroprzedsiębiorstw/nowych miejsc pracy; kursy języka polskiego, szkolenia w zakresie kompetencji kulturowych itp. skutkujące wzrostem kompetencji językowych/kulturowych ułatwiających imigrantom integrację społeczną i zawodową, w tym podjęcie zatrudnienia w Polsce; RPZ i inne działania

ukierunkowane na poprawę stanu zdrowia uczestników projektów skutkujące poprawą ich stanu zdrowia do poziomu umożliwiającego im powrót na rynek pracy.

Interwencje tego typu realizowane są w ramach **programów regionalnych**, przede wszystkim w ramach następujących celów szczegółowych EFS+: **A** oraz **D** (projekty outplacementowe, w których uczestniczą osoby, które utraciły zatrudnienie krótko przed rozpoczęciem udziału w projekcie, ale także projekty w zakresie RPZ, rehabilitacji i innych działań prozdrowotnych ukierunkowanych na powrót osób niepracujących na rynek pracy). Do tej kategorii interwencji zaliczyć należy także projekty realizowane w ramach celów szczegółowych EFS+: **C**; **G**; **H**; **I** oraz **J**, przy czym w tym wypadku oprócz efektu w postaci podjęcia i utrzymania zatrudnienia przez uczestników projektów, istotne (dla IZ/IP PR, a prawdopodobnie także dla beneficjentów i samych uczestników projektów) jest także osiągnięcie innych efektów. Przykładowo, w ramach celów szczegółowych **H**, **I** oraz **J** oczekiwanym efektem interwencji jest przede wszystkim integracja społeczna uczestników projektów (poprawa ich funkcjonowania w społeczeństwie), co tylko w niektórych przypadkach może przełożyć się na podjęcie przez nich zatrudnienia. Zdaniem niektórych przedstawicieli IZ/IP PR **efekty zatrudnieniowe mogą pojawić się w przypadku wielu uczestników projektów znacznie później niż pół roku po zakończeniu ich udziału w projekcie**. W ramach celu szczegółowego **G** dorośli uczestnicy projektów podejmują z kolei aktywność edukacyjną, która w wielu przypadkach zorientowana jest na wzmocnienie ich kompetencji podstawowych (np. cyfrowych) lub rozwój zainteresowań, nie zaś zdobycie kwalifikacji/kompetencji przydatnych na rynku pracy.

W ramach **FERS** interwencje, które należy przypisać do tej grupy/teorii interwencji to projekty realizowane w ramach **Działania FERS.04.01 Europejskie pożyczki na samozatrudnienie** (cel szczegółowy A) oraz **Działania FERS.04.08 Aktywizacja osób odbywających karę pozbawienia wolności.** W ramach ww. Działań FERS realizowane były projekty, których uczestnicy (niepracujący w momencie przystąpienia do projektu) zakończyli swój udział w projekcie do 31.12.2024 r. Dodatkowo, do tej grupy interwencji należy zaliczyć Działanie FERS.02.01 Opieka nad dziećmi do lat 3 - program Aktywny Maluch (cel szczegółowy C), Działanie FERS.01.11 Europejskie pożyczki na kształcenie (cel szczegółowy G) oraz Działanie FERS.01.09 Rozwój kompetencji cyfrowych (cel szczegółowy G; przy czym, choć uczestnicy projektów mogą nabyć kompetencje możliwe do wykorzystania na rynku pracy, to ich aktywizacja zawodowa nie jest głównym celem tego Działania). W ramach tych Działań FERS nie występują jednak uczestnicy, którzy zakończyli swój udział w projekcie do 31.12.2024 r.

2. **Interwencje/projekty, których uczestnikami są uczniowie i studenci (teoria interwencji 2A)**

Zasadniczym celem tych interwencji jest poprawa jakości i dostępności edukacji (usług edukacyjnych), co w dalszej przyszłości, po zakończeniu etapu edukacji, może przełożyć się na zwiększenie szans uczestników projektów na rynku pracy. W przypadku

tych interwencji nie należy oczekiwać efektów zatrudnieniowych pół roku po zakończeniu udziału w projekcie przez uczestników, gdyż w zdecydowanej większości będą to nadal osoby uczące się lub studiujące. Choć w ramach projektów realizowane są formy wsparcia takie jak np. zajęcia specjalistyczne, kursy, szkolenia zawodowe i in. (np. kursy językowe, zajęcia z zakresu programowania itd.) kształtujące kwalifikacje/kompetencje możliwe do wykorzystania na rynku pracy, to jednak ewentualne efekty zatrudnieniowe będą odłożone w czasie.

Interwencje tego typu realizowane są w ramach programów regionalnych w ramach celów szczegółowych **E** oraz **F**. W ramach FERS interwencje tego typu realizowane są w ramach Działania FERS.01.04 Rozwój systemu edukacji; Projekt „Promocja kształcenia zawodowego poprzez krajowe i międzynarodowe konkursy umiejętności (EuroSkills i WorldSkills)" (cel szczegółowy E); Działania FERS.01.05 Umiejętności w szkolnictwie wyższym (cel szczegółowy E); Działanie FERS.01.07 Mobilność ponadnarodowa (cel szczegółowy F).

3. **Usługi społeczne i zdrowotne (teoria interwencji 2B)**

W przypadku tego typu interwencji należy rozróżnić trzy odrębne kategorie (grupy) uczestników projektów:

a) Odbiorcy różnego typu usług społecznych i zdrowotnych – osoby doświadczające różnego typu problemów społecznych i zdrowotnych (w różnym stopniu utrudniających im funkcjonowanie na rynku pracy), w tym osoby w wieku produkcyjnym, zarówno pracujące, jak i niepracujące,
b) Członkowie rodzin osób z grupy (a) – opiekunowie faktyczni/rodzinni osób niesamodzielnych, otrzymujący wsparcie i wykazywani jako uczestnicy projektów,
c) Kadra/personel świadczący usługi społeczne i zdrowotne.

W przypadku grupy (a) zasadniczym celem interwencji jest zniwelowanie różnego typu problemów społecznych i zdrowotnych doświadczanych przez uczestników projektów poprzez organizację na ich rzecz różnego typu usług. W niektórych przypadkach może to doprowadzić (pośrednio) do podjęcia zatrudnienia przez uczestników projektów (np. osoby doświadczające problemów psychicznych uzyskujące w ramach projektu dostęp do wysokiej jakości wsparcia specjalistycznego stabilizują swój stan zdrowia, co pozwala im na podjęcie zatrudnienia). W przypadku grupy (b) efekt zatrudnieniowy może nastąpić pośrednio poprzez uwolnienie ich puli czasu wolnego (dotychczas przeznaczanego na pełnienie funkcji opiekuńczych wobec członków rodzin - osób niesamodzielnych, które otrzymały w ramach projektów dostęp do usług opiekuńczych, możliwego do przeznaczenia na poszukiwanie i świadczenie pracy. Uczestnicy projektów z grupy (c) występują tylko w niektórych programach regionalnych (dolnośląskie, świętokrzyskie) – osoby te w ramach projektów nabywają (np. poprzez kursy) kwalifikacje/kompetencje niezbędne do świadczenia usług społecznych (w tym w ramach tych samych projektów, w których sami otrzymują wsparcie). Interwencje tego

typu realizowane są w ramach programów regionalnych w ramach celu szczegółowego **K.**

Teorie interwencji w formie schematów wraz z opisami zawarte są w aneksie do raportu końcowego.

Podsumowując, interwencje współfinansowane ze środków EFS+ w ramach programów regionalnych nie są jednorodne. Niektóre z nich są bezpośrednio ukierunkowane na zatrudnienie uczestników projektów, niepracujących w momencie przystąpienia do projektu, inne zaś ukierunkowane są na zupełnie inne cele (np. poprawa jakości i dostępności edukacji, poprawa jakości życia odbiorów usług społecznych i ich rodzin itd.), a ewentualne zatrudnienie uczestników projektów może być jedynie efektem pośrednim. W przypadku FERS jedynie nieliczne interwencje (Działania FERS wskazane powyżej) ukierunkowane są na bezpośrednie wsparcie uczestników projektów i ich aktywizację zawodową. Zdecydowana większość interwencji ukierunkowana jest na wzmacnianie potencjału różnych instytucji, wypracowanie i przetestowanie nowych rozwiązań, zmian systemowych itp. W tym kontekście **należy stwierdzić, że wskaźnik rezultatu długoterminowego nr 1** „liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, 6 miesięcy po opuszczeniu programu" **ma wysoką wartość analityczną (niesie ze sobą informację o skuteczności interwencji) jedynie w odniesieniu do części projektów EFS+, tych przypisanych do teorii interwencji 1A.**

Należy także zwrócić uwagę na **specyfikę grup docelowych w ramach poszczególnych celów szczegółowych EFS+.** W przypadku celu szczegółowego A, a także projektów outplacementowych realizowanych w ramach celu szczegółowego D, w projektach w większości uczestniczą osoby bezrobotne, zmotywowane do podjęcia zatrudnienia. W przypadku celu szczegółowego H dominują osoby znacznie oddalone od rynku pracy, bierne zawodowo, doświadczające dodatkowo różnego innego typu problemów (np. zdrowotnych, mieszkaniowych itd.). W przypadku celu szczegółowego G grupa uczestników jest niejednorodna, jednakże wielu uczestników projektów to osoby w wieku poprodukcyjnym, niezainteresowane podjęciem zatrudnienia, a jedynie rozwojem swoich kompetencji podstawowych lub zainteresowań. W projektach realizowanych w ramach celu szczegółowego I biorą udział w większości imigranci, spośród których wielu korzysta z wsparcia ukierunkowanego bardziej na integrację społeczną i rozwiązanie praktycznych problemów związanych z pobytem w Polsce niż z form aktywizacji zawodowej. Specyfika grup docelowych w ramach poszczególnych celów szczegółowych EFS+ w znacznym stopniu wyjaśnia zróżnicowanie osiągniętych wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1. Choć zakres realizowanego wsparcia w ramach poszczególnych programów regionalnych jest podobny, to poszczególne IZ/IP PR samodzielnie kształtują interwencję np. poprzez kryteria wyboru projektów, silniej lub słabiej kierunkujące wsparcie na osoby znajdujące się w szczególnie trudne sytuacji na rynku pracy. Jak wynika z wywiadów z przedstawicielami IZ/IP, przy projektowaniu interwencji (zapisów PR, dokumentacji naborów projektów

itd.) w praktyce brane są pod uwagę zidentyfikowane w regionie potrzeby/problemy, które mają zostać rozwiązane w wyniku realizacji interwencji, ale także doświadczenia z wdrażania podobnych interwencji w poprzednich okresach programowania UE. Zdarza się, że niektóre IZ/IP PR rezygnują z silnego ukierunkowywania interwencji na określone kategorie społeczno-demograficzne identyfikowane w analizach regionalnych jako wymagające szczególnie silnego wsparcia (np. osoby długotrwale bezrobotne w ramach celu szczegółowego A) ze względu na bardzo duże trudności w rekrutacji uczestników projektów z tej kategorii społecznej, doświadczane przez beneficjentów w przeszłości. Na kształt programów regionalnych wpływ mają także konsultacje z różnymi podmiotami i środowiskami, prowadzone m.in. na forum Komitetów Monitorujących PR.

3.2.2 Efekty zatrudnieniowe a programy

Programy perspektywy 2021-2027

Na wykresie zamieszczonym poniżej przedstawiono osiągnięte wartości wskaźników rezultatu długoterminowego nr 1 „liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, 6 miesięcy po opuszczeniu programu” w podziale na programy współfinansowane ze środków EFS+.

Wykres 2 Wartość wskaźnika 1 według programu

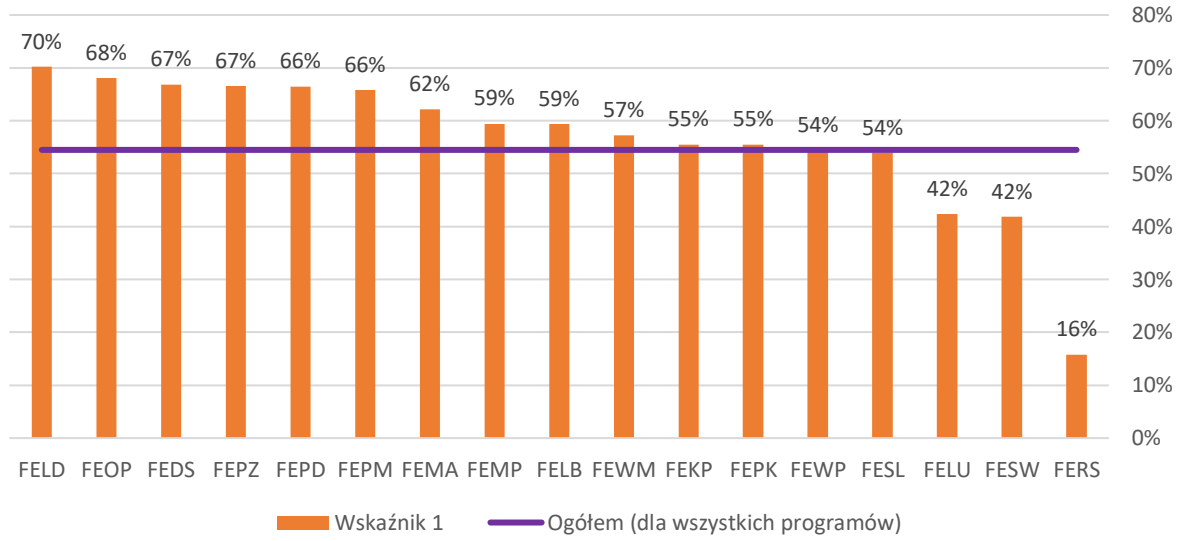

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, ZUS i CST.

Zaobserwować można także znaczące zróżnicowanie w zakresie osiągniętej wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 pomiędzy poszczególnymi programami regionalnymi współfinansowanymi ze środków EFS+. Jest to przede wszystkim konsekwencja odmiennych proporcji liczby osób niepracujących wspartych w ramach poszczególnych celów szczegółowych EFS+. Wyższą wartość wskaźnika osiągnięto w tych programach, w których relatywnie największa część uczestników projektów w ramach danego programu uczestniczyła w projektach realizowanych w ramach celów szczegółowych bezpośrednio ukierunkowanych na ich aktywizację zawodową, w tym zwłaszcza w ramach celu szczegółowego A. Co oczywiste, występują także różnice

pomiędzy programami w zakresie osiągniętych wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego w ramach poszczególnych celów szczegółowych. Zostały one przeanalizowane w rozdziale 4. Bardzo niska, na tle programów regionalnych, wartość wskaźnika dla FERS wynika z opisanej wcześniej specyfiki tego programu (jedynie mała część działań FERS ukierunkowana jest na aktywizację zawodową uczestników projektów, których efekty mogłyby być obserwowane już 6-mcy po zakończeniu udziału w projekcie).

Miejsce zamieszkania uczestników projektów

Na wykresie zamieszczonym poniżej przedstawiono osiągnięte wartości wskaźników rezultatu długoterminowego nr 1 „liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, 6 miesięcy po opuszczeniu programu" w podziale na województwa (według miejsca zamieszkania uczestników projektów).

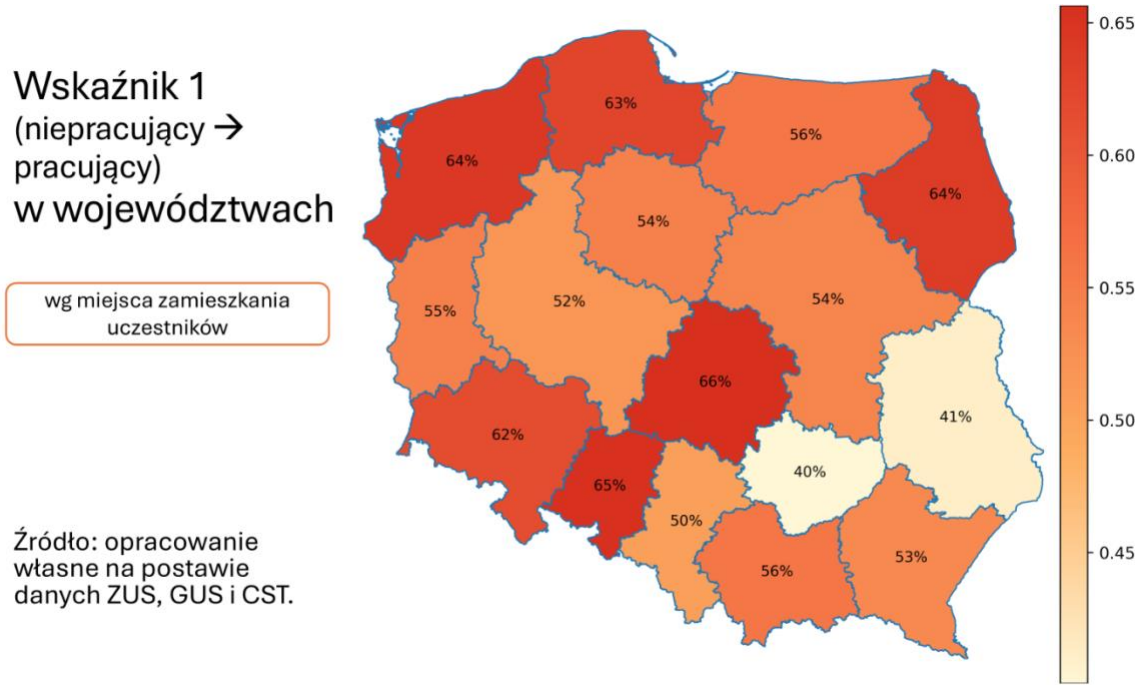

Zaobserwować można także istotne zróżnicowanie w zakresie osiągniętej wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 w zależności od miejsca zamieszkania (województwo, powiat, gmina) uczestników projektów. Przyczyną tego zróżnicowania jest przede wszystkim odmienna proporcja liczby osób niepracujących wspartych w ramach poszczególnych celów szczegółowych EFS+ w poszczególnych województwach, powiatach i gminach. Miejsce zamieszkania uczestników projektów (obszary wiejskie/ małe miasta/duże miasta) ma jednak istotny wpływ na szanse osiągnięcia efektu w postaci znalezienia i utrzymania przez nich zatrudnienia. Problem ten został przeanalizowany w rozdziale 4.

W załączniku 3c do raportu końcowego zamieszczono mapy obrazujące osiągnięte wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego w podziale na powiaty oraz gminy (według miejsca zamieszkania uczestników projektów).

3.2.3 Podsumowanie

W załączniku 3a do raportu końcowego zamieszczono tabelę, w której zestawiono ze sobą cele szczegółowe EFS+ oraz programy wchodzące w zakres przedmiotowy badania (16 PR oraz FERS). Dla każdego celu szczegółowego i programu wskazano:

1. Liczbę osób niepracujących w wieku 15 lat i więcej w momencie przystąpienia do projektu, które zakończyły w nim udział do końca 2024 r.,
2. Liczbę osób, o których mowa w pkt. 1, które pracowały pół roku po zakończeniu udziału w projekcie,
3. Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 w odniesieniu do celu szczegółowego EFS+ oraz programu (w procentach).

Na podstawie analizy tabeli można wyciągnąć następujące wnioski:

- Różnice w wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 są większe pomiędzy poszczególnymi celami szczegółowymi EFS+ w ramach jednego programu niż pomiędzy programami w ramach jednego celu szczegółowego EFS+. **Zasadne jest zatem prowadzenie analizy skuteczności interwencji w obrębie poszczególnych celów szczegółowych EFS+.**
- W ramach niektórych celów szczegółowych EFS+ realizowane są interwencje o zasadniczo odmiennym charakterze, w ramach których osiągane są odmienne wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego. Dotyczy to:
    - celu szczegółowego D, w ramach którego wyróżnić można następujące zakresy interwencji: projekty w obszarze wsparcia zdrowia; projekty w obszarze outplacementu; projekty w obszarze podmiotowych systemów finansowania/bazy usług rozwojowych (brak niepracujących uczestników projektów); projekty w obszarze dialogu społecznego (wsparcia organizacji społecznych, związków zawodowych i organizacji pracodawców);
    - celu szczegółowego G, w ramach którego wyróżnić można następujące zakresy interwencji: projekty w obszarze bazy usług rozwojowych; projekty w obszarze rozwoju kompetencji podstawowych;
    - celu szczegółowego H, w ramach którego wyróżnić można następujące zakresy interwencji: projekty w obszarze aktywnego włączenia; projekty w obszarze ekonomii społecznej.
- Z uwagi na początkowy okres wdrażania interwencji EFS+ w ramach wielu celów szczegółowych EFS+ i programów brak jest uczestników, którzy zakończyli swój udział w projekcie do końca 2024 r. lub też takich osób jest bardzo mało. W praktyce znacząco utrudnia to lub nawet uniemożliwia przeprowadzenie rzetelnych analiz skuteczności interwencji publicznej w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepracujących. Ze względu na zasadniczo małą liczbę uczestników projektów w ramach większości celów szczegółowych EFS+

przypisanych do teorii interwencji 1A (z wyjątkiem celu szczegółowego A[15]) należy podchodzić ostrożnie do wnioskowania i porównań pomiędzy programami dotyczących skuteczności interwencji.

3.3 Osoby pracujące w momencie przystąpienia do projektu (Wskaźnik 2)

3.3.1 Efekty zatrudnieniowe a cele szczegółowe EFS+

Cele szczegółowe EFS+

Osiągnięta wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 „liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu" ogółem (dla wszystkich programów współfinansowanych z EFS+ oraz dla wszystkich celów szczegółowych łącznie) to 62%. Na wykresie zamieszczonym poniżej przedstawiono osiągnięte wartości wskaźników rezultatu długoterminowego nr 2 w podziale na cele szczegółowe EFS+.

Wykres 3 Wartość wskaźnika 2 według celu szczegółowego

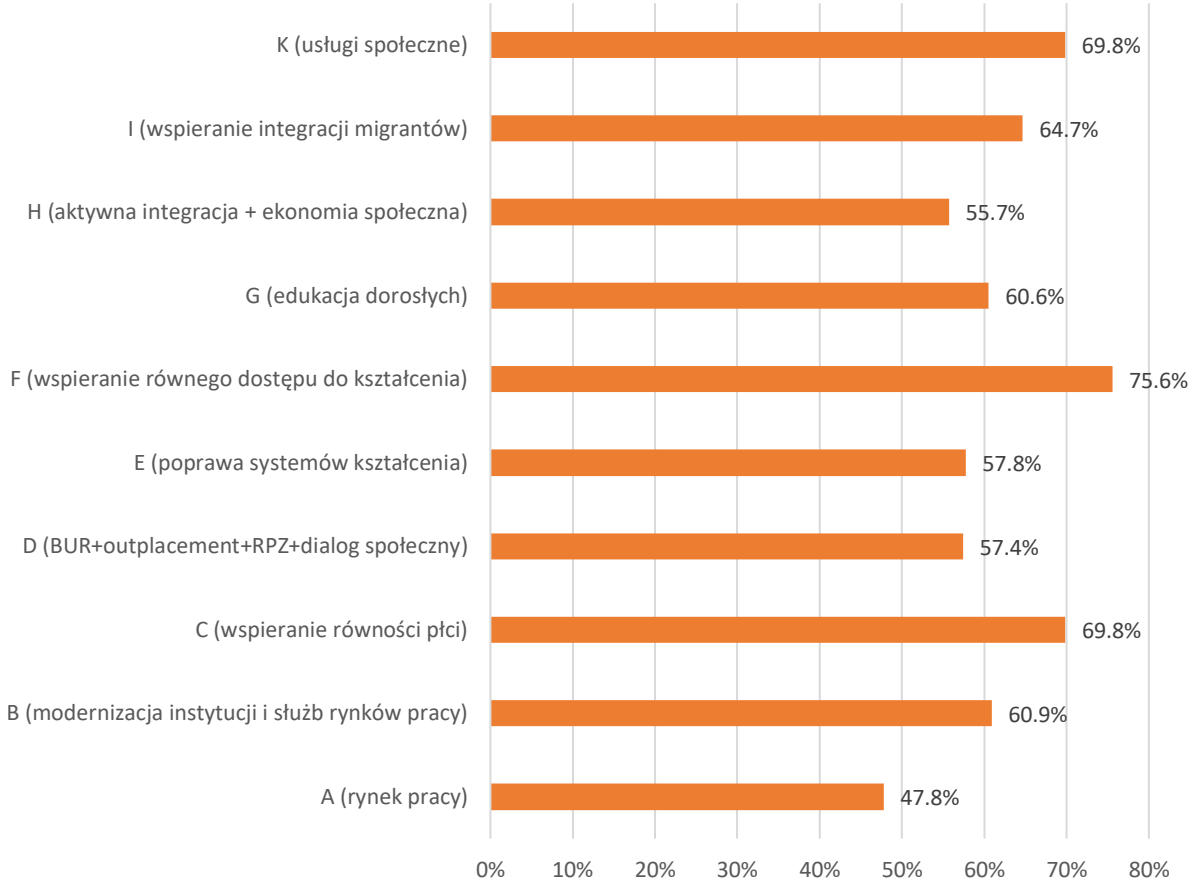

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, ZUS i CST.

[15] W ramach celu szczegółowego A udział w projektach zakończyło do końca 2024 r. prawie 134 tys. osób niepracujących w momencie przystąpienia do projektu, co stanowiło aż 76% wszystkich niepracujących uczestników EFS+.

Osiągnięte wartości wskaźników rezultatu długoterminowego nr 2 w ramach poszczególnych celów szczegółowych EFS+ są do siebie znacznie bardziej zbliżone niż w przypadku wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1.

Najwyższą wartość wskaźnika (75,6%) osiągnięto w ramach celu szczegółowego **F.** Wśród uczestników projektów realizowanych w ramach tego celu szczegółowego, pracujących w momencie przystąpienia do projektu, zdecydowanie dominują nauczyciele i inni pracownicy systemu edukacji. W analizowanym okresie (pomiędzy przystąpieniem do projektu a pół roku po zakończeniu udziału w projekcie) zdecydowana większość z nich otrzymała podwyżki wynagrodzenia przekraczające wartość inflacji konsumenckiej, co przełożyło się na poprawę ich sytuacji na rynku pracy, zgodnie z definicją operacyjną wskaźnika. Podwyżki miały charakter powszechny i nie były powiązane z interwencją EFS+. Wpływ samej interwencji na sytuację zawodową nauczycieli był zauważalny (zob. rozdział 5.3), lecz na wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 silniej wpłynęły w tym wypadku czynniki niezwiązane z interwencją.

Wysokie wartości wskaźnika (69,8%) osiągnięto w ramach celu szczegółowego **K** oraz w ramach celu szczegółowego **C** (przy czym udział w projektach do końca 2024 r. zakończyło zalewie 116 osób pracujących w momencie przystąpienia do projektu). W przypadku celu szczegółowego **K** celem interwencji nie była poprawa sytuacji uczestników projektów na rynku pracy, zatem efekt ten należy postrzegać co najwyżej jako efekt pośredni lub występujący niezależnie od zrealizowanej interwencji.

W ramach celów szczegółowych ukierunkowanych (w większym lub mniejszym stopniu) na poprawę sytuacji uczestników na rynku pracy osiągnięto przeciętne wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2: 64,7% w ramach celu szczegółowego **I**; 60,6% w ramach celu szczegółowego G oraz 57,4% w ramach celu szczegółowego **D**.

Paradoksalnie, najniższe wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 osiągnięto w ramach celów szczegółowych **H** (55,7%, przy czym udział w projektach do końca 2024 r. zakończyły zalewie 122 osoby pracujące w momencie przystąpienia do projektu) oraz **A** (47,8%), a więc w ramach tych interwencji, które są ukierunkowane m.in. na poprawienie sytuacji zawodowej osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy (osoby zagrożone wykluczeniem społecznym w ramach celu szczegółowego H oraz tzw. osoby ubogie pracujące oraz uczestnicy Ochotniczych Hufców Pracy – młodzież posiadająca status osób pracujących).

Cele szczegółowe a teoria interwencji

Jak już wcześniej wspomniano, interwencje/projekty realizowane w ramach EFS+, w których biorą udział osoby pracujące, mają zróżnicowany charakter. Jak wynika z przeprowadzonej analizy dokumentów programowych (przede wszystkim Szczegółowych Opisów Osi Priorytetowych programów współfinansowanych ze

środków EFS+) oraz wywiadów pogłębionych z przedstawicielami IZ/IP PR oraz IZ FERS, można wyróżnić następujące zasadnicze typy interwencji:

1. **Interwencje ukierunkowane bezpośrednio na poprawę sytuacji zawodowej osób pracujących w momencie przystąpienia do projektu (teoria interwencji 1B).**

Teoria interwencji 1B jest bardzo podobna do teorii interwencji 1A, z tym, że odnosi się do wsparcia osób pracujących w momencie przystąpienia do projektu, dlatego nie będzie tutaj szczegółowo opisywana. Wyjściowym problemem, który w założeniu ma zostać rozwiązany w wyniku interwencji, jest w tym wypadku niekorzystna sytuacja zawodowa/zatrudnieniowa osób pracujących (i/lub niepełne wykorzystanie potencjału zawodowego tych osób), zaś oczekiwanym efektem końcowym poprawa tej sytuacji rozumiana jako poprawa stabilności zatrudnienia, zwiększenie wymiaru czasu pracy (przejście z niepełnego do pełnego zatrudnienia), wzrost wynagrodzenia, rozwój własnej działalności gospodarczej uczestnika projektu rozumiany jako zwiększenie liczby zatrudnianych pracowników.

Interwencje tego typu realizowane są w ramach programów regionalnych, przede wszystkim w ramach następujących celów szczegółowych EFS+: **D** (przede wszystkim **usługi rozwojowe** w Podmiotowym Systemie Finansowania dla pracodawców i ich pracowników, ale także **projekty outplacementowe**, w których uczestniczą pracownicy zagrożeni zwolnieniem, przewidziani do zwolnienia z przyczyn niedotyczących pracownika lub osoby odchodzące z rolnictwa oraz **projekty w zakresie RPZ, rehabilitacji i innych działań prozdrowotnych** ukierunkowane na utrzymanie osób pracujących na rynku pracy); **A** (projekty ukierunkowane na wsparcie tzw. ubogich pracujących oraz uczestników OHP). Do tej kategorii interwencji zaliczyć należy także projekty realizowane w ramach celów szczegółowych EFS+: **C**; **G**; **H**; **I** oraz **J**, przy czym w tym wypadku oprócz efektu w postaci podjęcia i utrzymania zatrudnienia przez uczestników projektów, istotne (dla IZ/IP PR, a prawdopodobnie także dla beneficjentów i samych uczestników projektów) jest także osiągnięcie innych efektów (zob. opis teorii interwencji 1A w rozdziale 3.2).

W ramach **FERS** interwencje, które należy przypisać do tej grupy/teorii interwencji to projekty realizowane w ramach: **Działania FERS.01.03 Kadry nowoczesnej gospodarki** (cel szczegółowy D); **Działania FERS.04.01 Europejskie pożyczki na samozatrudnienie** (cel szczegółowy A); **Działania FERS.01.11 Europejskie pożyczki na kształcenie** (cel szczegółowy G); **Działania FERS.04.08 Aktywizacja osób odbywających karę pozbawienia wolności**[16]**.** W ramach ww. Działań FERS realizowane były projekty, których uczestnicy (pracujący w momencie przystąpienia do projektu) zakończyli swój udział w projekcie do 31.12.2024 r. Dodatkowo, do tej grupy

[16] Do końca 2024 r. udział w projekcie realizowanym w ramach tego Działania zakończyły 42 osoby pracujące w momencie przystąpienia do projektu (w warunkach pozbawienia wolności).

interwencji należy zaliczyć Działanie FERS.02.01 Opieka nad dziećmi do lat 3 - program Aktywny Maluch (cel szczegółowy C), Działanie FERS.01.09 Rozwój kompetencji cyfrowych [cel szczegółowy G; przy czym, choć uczestnicy projektów mogą nabyć kompetencje możliwe do wykorzystania na rynku pracy, to poprawa ich sytuacji zawodowej nie jest głównym celem tego Działania); Działanie FERS.01.12 Kształcenie podyplomowe lekarzy, pielęgniarek i położnych (cel szczegółowy G) oraz Działanie FERS.01.13 Umiejętności w sektorze zdrowia (cel szczegółowy G). W ramach tych Działań FERS nie występują jednak uczestnicy, którzy zakończyli swój udział w projekcie do 31.12.2024 r.

2. **Interwencje, w ramach których uczestnikami projektów są pracownicy instytucji rynku pracy lub nauczyciele**

W przypadku tych interwencji wspierane są kompetencje i kwalifikacje zawodowe uczestników projektów, jednakże oczekiwanym efektem jest przede wszystkim poprawa jakości świadczonych przez nich usług (usługi instytucji rynku pracy, usługi edukacyjne), zaś poprawa sytuacji uczestników projektów na rynku pracy może być tylko efektem dodatkowym. Ponadto, sytuacja zawodowa tych uczestników projektów w znacznej mierze regulowana jest nierynkowo, zależy od możliwości finansowych budżetu państwa i budżetów JST, decyzji politycznych itd. Oznacza to, że poprawa kwalifikacji, kompetencji, umiejętności uczestników projektów nie musi przełożyć się na poprawę sytuacji zawodowej uczestników projektów. Z drugiej strony, obserwowana wskutek pomiaru wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 poprawa sytuacji zawodowej uczestników projektów może być wynikiem oddziaływania innych czynników niż ich udział w interwencji.

Interwencje tego typu realizowane są w ramach **programów regionalnych** w ramach celów szczegółowych **B** oraz **F**, a także w ramach celu szczegółowego **E** (brak uczestników projektów – nauczycieli, którzy zakończyli swój udział w projekcie do końca 2024 r.).

W ramach **FERS** interwencje tego typu realizowane są w ramach **Działania FERS.01.07 Mobilność ponadnarodowa** (cel szczegółowy F), w ramach którego część uczestników projektów to nauczyciele uczestniczący w wymianie międzynarodowej. Dodatkowo, do tej grupy interwencji należy zaliczyć **Działanie FERS.01.04 Rozwój systemu edukacji**; Projekt „Popularyzacja zestawów narzędzi edukacyjnych oraz metod nauczania i uczenia się wspomagających rozwój kluczowych kompetencji uczniów, dostosowanych do potrzeb rynku pracy" (cel szczegółowy E).

3. **Interwencje ukierunkowane na wzmacnianie potencjału instytucji, wypracowanie i przetestowanie nowych rozwiązań, wprowadzenie zmian systemowych itp. (teoria interwencji 3B)**

Celem tych interwencji nie jest wsparcie uczestników projektów na rynku pracy, choć w niektórych przypadkach takie efekty pośrednie mogą również wystąpić (np. w

odniesieniu do uczestników projektów innowacyjnych realizowanych w ramach projektów FERS).

W **programach regionalnych** projekty ukierunkowane na budowanie potencjału partnerów i organizacji społeczeństwa obywatelskiego w obszarach wsparcia EFS+ realizowane będą w ramach różnych celów szczegółowych EFS+. Brak jest osób, które zakończyły udział w tego typu projektach do końca 2024 r., z wyjątkiem wyodrębnionego wcześniej podzbioru „dialog społeczny" w ramach celu szczegółowego D.

Do tej teorii interwencji przypisać można natomiast zdecydowaną większość interwencji realizowanych w ramach FERS (z wyjątkiem tych Działań FERS/projektów przypisanych do wcześniej opisanych teorii interwencji).

Teorie interwencji w formie schematów wraz z opisami zawarte są w załączniku nr 2 do raportu końcowego.

Podsumowując, podobnie, jak w przypadku osób niepracujących, interwencje współfinansowane ze środków EFS+, w których biorą udział osoby pracujące nie są jednorodne. Tylko niektóre z nich są bezpośrednio ukierunkowane na poprawę sytuacji na rynku pracy uczestników projektów, inne zaś ukierunkowane są na zupełnie inne cele. Co więcej, już wstępna analiza pozwala stwierdzić, że **wskaźnik ten charakteryzuje się znacznie niższą trafnością (w porównaniu do wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1) jako miara skuteczności interwencji EFS+ w zakresie wsparcia uczestników projektów na rynku pracy**. Wartość wskaźnika (to, czy uczestnik projektu poprawił swoją sytuację na rynku pracy, zgodnie z definicją operacyjną wskaźnika) jest bowiem bardzo silnie zależna od czynników innych niż udział w interwencji, takich jak powszechne podwyżki wynagrodzeń dla nauczycieli lub urzędników lub koniunktura na rynku pracy. Na osiągniętą wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 silnie oddziałuje także specyfika grupy docelowej w ramach poszczególnych interwencji.

W metodologii pomiaru wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego „liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu" nastąpiły istotne zmiany w porównaniu do poprzedniej perspektywy finansowej. Najistotniejsza z nich to uwzględnienie w definicji wskaźnika czynnika w postaci wzrostu wynagrodzenia uczestnika projektu. Jeżeli wystąpił wzrost wynagrodzenia w okresie pomiędzy rozpoczęciem udziału w projekcie a pół roku po zakończeniu udziału w projekcie, o wartości wyższej niż wartość inflacji, to uznaje się, że taki uczestnik znajduje się w lepszej sytuacji na rynku pracy. Ponadto, aktualnie pomiar wartości wskaźnika oparty jest o dane ZUS, nie zaś o dane z badań ankietowych uczestników projektów, jak w poprzedniej perspektywie finansowej. **W związku z powyższym nie należy porównywać ze sobą osiągniętych wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego w programach realizowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 z tymi realizowanymi aktualnie.**

3.3.2 Efekty zatrudnieniowe a programy

Na wykresie zamieszczonym poniżej przedstawiono osiągnięte wartości wskaźników rezultatu długoterminowego nr 2 w podziale na programy współfinansowane ze środków EFS+.

Wykres 4 Wartość wskaźnika 2 według programu

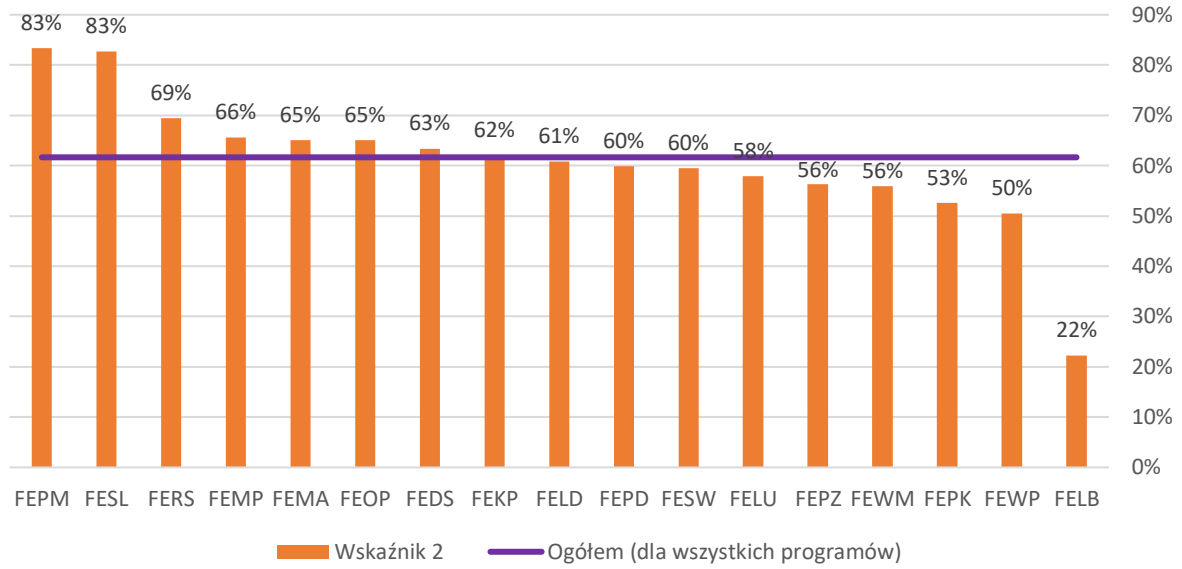

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, ZUS i CST.

Zaobserwować można znaczące zróżnicowanie w zakresie osiągniętej wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 pomiędzy poszczególnymi programami współfinansowanymi ze środków EFS+. Jest to przede wszystkim konsekwencja odmiennych proporcji liczby osób pracujących wspartych w ramach poszczególnych celów szczegółowych EFS+ i specyfiki grup docelowych osób pracujących w ramach poszczególnych interwencji. Najwyższą wartość wskaźnika osiągnięto w tych programach regionalnych, w których relatywnie największa część pracujących uczestników projektów w ramach danego programu to nauczyciele (FEPM) i urzędnicy (FESL), doświadczający w badanym okresie wzrostu wynagrodzeń ponad poziom inflacji (podwyżki miały charakter powszechny, objęto nimi także nauczycieli i urzędników nie uczestniczących w projektach). Należy także zwrócić uwagę, że w programach FEPM, FEMA oraz FELB do końca 2024 r. udział w projektach ukończyło bardzo mało osób pracujących – osiągnięte wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 w ramach tych programów z pewnością ulegną zmianie w miarę postępu we wdrażaniu programów. Co oczywiste, występują także różnice pomiędzy programami w zakresie osiągniętych wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego w ramach poszczególnych celów szczegółowych. Zostały one przeanalizowane w rozdziale 5.

Miejsce zamieszkania uczestników projektów

Na wykresie zamieszczonym poniżej przedstawiono osiągnięte wartości wskaźników rezultatu długoterminowego nr 2 w podziale na województwa (według województwa zamieszkania uczestników projektów).

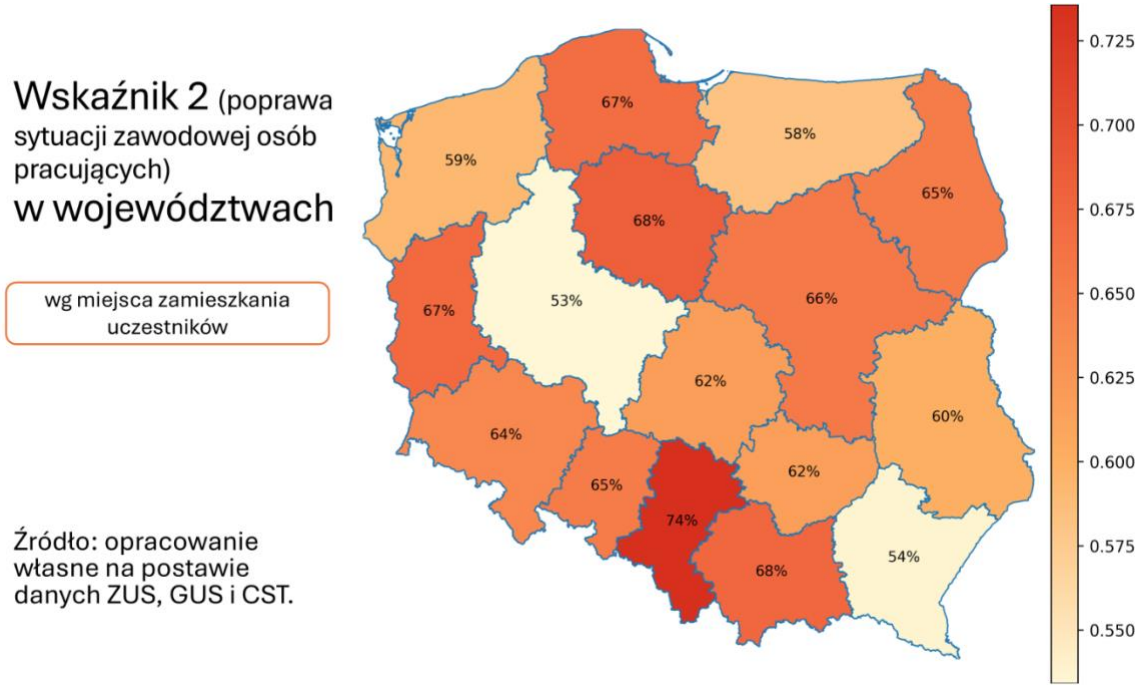

Zaobserwować można także istotne zróżnicowanie w zakresie osiągniętej wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 w zależności od miejsca zamieszkania (województwo, powiat, gmina) uczestników projektów. Przyczyną tego zróżnicowania jest przede wszystkim odmienna proporcja liczby osób pracujących wspartych w ramach poszczególnych celów szczegółowych EFS+ w poszczególnych województwach, powiatach i gminach. W załączniku do raportu końcowego zamieszczono mapy obrazujące osiągnięte wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego w podziale na powiaty oraz gminy (według miejsca zamieszkania uczestników projektów).

3.3.3 Podsumowanie

W załączniku nr 3b do raportu końcowego zamieszczono tabelę, w której zestawiono ze sobą cele szczegółowe EFS+ oraz programy wchodzące w zakres przedmiotowy badania (16 PR oraz FERS).

Na podstawie analizy tabeli można wyciągnąć następujące wnioski:

- Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 nie jest trafną miarą efektu interwencji zorientowanych na poprawę sytuacji na rynku pracy uczestników projektów, pracujących w momencie przystąpienia do projektu. Wskaźnik osiąga wysokie wartości w przypadku tych interwencji, których celem nie była poprawa sytuacji uczestników na rynku pracy.

- Podobnie, jak w przypadku osób niepracujących, w ramach niektórych celów szczegółowych EFS+ realizowane są interwencje o zasadniczo odmiennym charakterze, w których biorą udział osoby pracujące (np. w ramach celu szczegółowego D realizowane są projekty w obszarach: zdrowia, outplacement, PSF/BUR oraz dialogu społecznego), jednakże nie ma to odzwierciedlenia w silnym zróżnicowaniu osiąganej wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 w poszczególnych obszarach.
- Z uwagi na początkowy okres wdrażania interwencji EFS+ w ramach wielu celów szczegółowych EFS+ i programów brak jest uczestników, którzy zakończyli swój udział w projekcie do końca 2024 r. lub też takich osób jest bardzo mało.

3.4 Szacunkowa skala podejmowania zatrudnienia przez uczestników projektów EFS+ bez ubezpieczenia w ZUS

Oszacowanie skali podejmowania zatrudnienia przez uczestników projektów EFS+, jednakże bez ubezpieczenia w ZUS jest istotne ze względu na zastosowaną metodologię pomiaru wartości wskaźników rezultatu długoterminowego. Pomiaru dokonano w oparciu o dane osób ubezpieczonych w ZUS, nie zaś o dane z badań ankietowych. W konsekwencji, tych uczestników projektów, którzy w momencie realizacji pomiaru (pół roku po zakończeniu ich udziału w projekcie) pracują zawodowo, ale bez ubezpieczenia w ZUS, nie można uwzględnić w wartości wskaźników rezultatu długoterminowego. Wartości wskaźników, mierzone w oparciu o dane ZUS, można uznać zatem za zaniżone, gdyż nie uwzględniają części osób faktycznie pracujących.

W świetle obowiązujących w Polsce regulacji prawnych, możliwe jest legalne wykonywanie pracy zarobkowej przy równoczesnym braku zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych w ZUS. Tego typu praktyki przyjmują najczęściej następującą formę:

- Prowadzenie przez osoby podlegające ubezpieczeniu w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS), a więc osoby posiadające formalny status rolnika lub osoby współprowadzącej gospodarstwo rolne, pozarolniczej działalności gospodarczej. Takie osoby, o ile nie przekroczą określonych progów dochodowych, mogą pozostać ubezpieczone w KRUS i nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia się w ZUS.
- Podejmowanie pracy zarobkowej na podstawie umów o dzieło. Umowy o dzieło są co prawda rejestrowane w ZUS, jednakże nie są one oskładkowane.
- Podejmowanie pracy zarobkowej przez uczniów i studentów do 26 roku życia na podstawie umowy zlecenia. Tego typu umowy nie są rejestrowane w ZUS.
- Podejmowanie pracy zarobkowej w ramach nierejestrowanej działalności gospodarczej. Jest to forma legalnego prowadzenia działalności gospodarczej, która nie wymaga rejestracji w CEIDG, o ile miesięczne przychody nie przekraczają 75% minimalnego wynagrodzenia. W 2025 roku limit ten wynosił 3499,50 zł.

Dodatkowo do ZUS nie są zgłaszane osoby pracujące w szarej strefie (bez formalnej umowy z pracodawcą/zleceniodawcą). Pod pojęciem pracy zarobkowej można rozumieć także pełnienie funkcji w zarządzie spółek kapitałowych (w tym spółek, w które uczestnicy projektów posiadają udziały) bez wynagrodzenia i ubezpieczenia ZUS z tego tytułu, a wynagrodzenie uzyskiwać np. z tytułu dywidendy lub sprzedaży udziałów w spółce kapitałowej. Część uczestników projektów może także pracować, pół roku po zakończeniu udziału w projekcie, poza Polską, bez ubezpieczenia w ZUS.

Spośród wszystkich badanych osób pracujących w momencie realizacji badania ankietowego (zgodnie z deklaracjami respondentów), w formach wskazanych powyżej (bez ubezpieczenia w ZUS) pracuje łącznie 6,1% badanych, z czego zdecydowanie najwięcej uczniów i studentów do 26 roku życia na podstawie umowy zlecenia (4% wszystkich osób pracujących). Pozostałe formy pracy zawodowej nierejestrowanej w ZUS występują znacznie rzadziej: prowadzenie działalności gospodarczej nierejestrowanej – 0,6%; prowadzenie rolnego/hodowlanego lub praca w nim – 0,6%; praca w szarej strefie, bez umowy z pracodawców – 0,5%; praca na podstawie umowy o dzieło – 0,4%. Na pełnienie funkcji członków zarządu w spółkach kapitałowych oraz na pracę za granicą wskazali nieliczni respondenci w odpowiedziach otwartych.

Na podstawie badania ankietowego uczestników projektów można stwierdzić, że udział pracujących w momencie realizacji badania uczestników projektów EFS+ nie posiadających ubezpieczenia w ZUS, lecz w KRUS jest niewielki, jednakże zróżnicowany w zależności od regionu: najwyższy jest w województwach świętokrzyskim (1,7%) lubelskim (1,2%), łódzkim (1,2%) oraz warmińsko-mazurskim (1,2%), zaś najniższy w lubuskim (0,0%) oraz śląskim (0,0%). Łączny udział osób nieubezpieczonych w ZUS w poszczególnych województwach jest silnie zależny od liczby uczniów i studentów do 26 roku życia w populacji uczestników projektów. Najwyższy jest w województwach podkarpackim (10,9%), wielkopolskim (9,6%), lubelskim (7,9%) oraz lubuskim (7,3%), zaś najniższy w zachodniopomorskim (3,3%), opolskim (3,4%), dolnośląskim (3,8%) oraz pomorskim (4,0%).

Badania jakościowe z przedstawicielami IZ/IP PR potwierdzają, iż osoby posiadające uprawnienia do ubezpieczenia w KRUS co do zasady nie chcą z niego rezygnować, nawet podejmując pracę poza rolnictwem. Ubezpieczenie w KRUS postrzegane jest bowiem jako znacznie korzystniejsze od ubezpieczenia w ZUS. Respondenci zwracali także uwagę na ogóle trudności w zaangażowaniu do udziału w projektach EFS+ osób posiadających ubezpieczenie w KRUS, obawiających się utraty tego przywileju np. wskutek podjęcia pracy na podstawie umowy o pracę poza rolnictwem lub rozpoczęcia działalności gospodarczej.

4 Ocena wpływu wsparcia na podjęcie pracy przez niepracujących uczestników projektów

4.1 Czynniki wpływające na skuteczność interwencji

Jak wynika z teorii interwencji, czynnikami, które potencjalnie mogą wpływać na osiągnięcie efektu interwencji (rozumianego tak, jak w definicji wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1) mogą być m.in. jakość wsparcia, w tym zastosowane formy wsparcia; cechy uczestników projektów (ich cechy społeczno-demograficzne, oddalenie od rynku pracy itp.); miejsce zamieszkania uczestników projektów i potencjał rynków pracy, do których mają dostęp. W niniejszym rozdziale przeanalizowano wpływ poszczególnych czynników i wyjaśniono przyczyny zróżnicowania wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 pomiędzy poszczególnymi programami. Analizę przeprowadzono odrębnie dla poszczególnych celów szczegółowych EFS+ koncentrując się na tych interwencjach, które ukierunkowane są na aktywizację zawodową osób niepracujących w momencie przystąpienia do projektu (przypisanych do teorii interwencji 1A).

4.1.1 Cel szczegółowy A

Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 wyniosła dla wszystkich programów łącznie **68,7%,** w tym **68,4%** dla programów regionalnych oraz **97,7%** dla FERS.

W programach regionalnych bezrobotni uczestnicy projektów brali udział w projektach niekonkurencyjnych realizowanych przez powiatowe urzędy pracy, w ramach których otrzymywali różnorodne formy wsparcia. W przypadku FERS w ramach tego celu szczegółowego realizowane były wyłącznie pożyczki na rozpoczęcie działalności gospodarczej w projekcie „Pierwszy biznes – Wsparcie w starcie" realizowanym przez BGK (w zdecydowanej większości dla osób bezrobotnych, ale także dla osób biernych zawodowo oraz pracujących).

Poniżej zaprezentowano tabelę dotyczącą form wsparcia otrzymywanych przez uczestników projektów w ramach celu szczegółowego A. Tabela przedstawia formy wsparcia otrzymane przez uczestników projektów, liczbę osób, które skorzystały z danej formy wsparcia oraz wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 w podziale na dwie grupy: osoby, które otrzymały tę formę wsparcia (trzecia kolumna tabeli 11) oraz osoby, które nie otrzymały tej formy wsparcia (czwarta kolumna tabeli 11). Takie zestawienie danych pozwala na identyfikację form wsparcia skutecznych w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepracujących.

Tabela 16 Formy wsparcia otrzymane przez niepracujących uczestników projektów w ramach celu szczegółowego A oraz wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1

Rodzaj przyznanego wsparcia	Liczba uczestników projektów, która otrzymała formę wsparcia	Wartość wskaźnika dla osób, które otrzymały formę wsparcia (w %)	Wartość wskaźnika dla osób, które nie otrzymały formy wsparcia (w %)
pośrednictwo pracy	86592	63,8	77,7
doradztwo/ konsultacje	75304	71,8	64,8
krajowy staż/praktyka	56890	50,5	82,2
dotacja na rozpoczęcie działalności gospodarczej	29568	98,8	60,2
krajowe szkolenie/kurs	15484	50,6	71,1
prace interwencyjne	11359	75,8	68,1
wyposażenie lub doposażenie stanowiska pracy	11109	88,8	66,9
bon	10223	82,5	67,6
instrument finansowy (pożyczka na rozpoczęcie działalności gospodarczej)	1193	97,7	68,5
zwrot kosztów przejazdu, zakwaterowania	1051	48,2	68,9
inne	159	58,5	68,7
refundacja kosztów opieki nad dziećmi do lat 7 lub inną osobą wymagającą wsparcia w codziennym funkcjonowaniu	30	60,0	68,7
studia/ kształcenie podyplomowe	17	76,5	68,7
dodatek relokacyjny	12	16,7	68,7
zagraniczny staż/praktyka	3	33,3	68,7
zagraniczne szkolenie/kurs	1	100,0	68,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CST oraz ZUS.

Można wyróżnić formy wsparcia, których zastosowanie ma istotny statystycznie związek z osiąganym efektem interwencji w postaci zatrudnienia uczestnika projektu 6 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie. Są to: **dotacja na rozpoczęcie działalności gospodarczej** oraz **instrument finansowy (pożyczka na rozpoczęcie działalności gospodarczej)**, przy czym należy pamiętać, że osoby korzystające z tego typu wsparcia zobowiązane są utrzymać trwałość działalności gospodarczej przez okres min. 12 miesięcy pod rygorem konieczności zwrotu dotacji/utraty prawa do umorzenia części pożyczki. Z punktu widzenia uczestnika projektu, który otrzymał dotację na rozpoczęcie działalności gospodarczej, racjonalne jest fikcyjne utrzymanie działalności gospodarczej nie przynoszącej dochodów (i ponoszenie z tego tytułu niewielkich kosztów stałych np. składek ZUS) niż zwracanie otrzymanej dotacji. Oprócz tego, pół roku po zakończeniu udziału w projekcie pracuje relatywnie dużo uczestników, którzy otrzymali formy wsparcia takie jak:

- **wyposażenie lub doposażenie stanowiska pracy** (w przypadku tej formy wsparcia pracodawca zobowiązany jest do utrzymania miejsca pracy przez dłuży czas, pod rygorem konieczności zwrotu otrzymanego wsparcia – sprzyja to utrzymaniu zatrudnienia przez uczestnika projektu, który zajął to miejsce pracy),
- **bon** (w zdecydowanej większości przypadków był to bon na zasiedlenie - można przypuszczać, że najczęściej w miejscach, w których uczestnik projektu otrzymał atrakcyjną ofertę trwałej pracy),
- **prace interwencyjne,**
- **doradztwo/konsultacje** (doradztwo zawodowe; poradnictwo zawodowe), przy czym sami uczestnicy projektów oceniają, że wsparcie w tej formie nie miało, na tle innych form wsparcia, szczególnie istotnego wpływu na podjęcie przez nich zatrudnienia (zob. rozdział 4.3).

Z drugiej strony, można wyróżnić formy wsparcia, których uczestnicy pół roku po zakończeniu udziału w projekcie pracują rzadziej niż przeciętnie uczestnicy projektów w ramach celu szczegółowego A, są to:

- **krajowy staż/praktyka** (przy czym należy pamiętać, że z tej formy wsparcia często korzystają osoby młode, bez doświadczenia zawodowego, które po zakończeniu stażu mogą pracować, ale bez ubezpieczenia w ZUS np. na podstawie umowy zlecenia ze studentem do 26 roku życia). Dodatkowo, w przypadku tych form wsparcia mógł wystąpić tzw. efekt lock-in - zjawisko polegające na przejściowym zmniejszeniu szansy podjęcia pracy bezpośrednio po udziale w interwencji publicznej, przeważnie wyjaśniane spadkiem intensywności poszukiwania pracy w czasie udziału w projekcie lub wzrostem

aspiracji uczestnika w wyniku udziału w projekcie (co ogranicza skłonność uczestnika do skorzystania z ofert pracy postrzeganych jako nieatrakcyjne)[17].

- **krajowe szkolenie/kurs**; **pośrednictwo pracy** (forma wsparcia oceniana przez samych uczestników projektów, którzy podjęli zatrudnienie, jako najmniej istotna – zob. rozdział 4.3), a także pomocnicze formy wsparcia (umożliwiające udział w projekcie, kierowane do osób znajdujących się w specyficznej sytuacji społecznej);
- **zwrot kosztów przejazdu, zakwaterowania** oraz **refundacja kosztów opieki nad dziećmi do lat 7 lub inna osobą wymagającą wsparcia w codziennym funkcjonowaniu** – w tym wypadku na relatywnie niższą skuteczność interwencji silniejszy wpływ niż zastosowane formy wsparcia ma zapewne niekorzystna sytuacja społeczna tych osób (ich oddalenie od rynku pracy).

W przypadku pozostałych form wsparcia wymienionych w tabeli nie można jednoznacznie stwierdzić, czy ich zastosowanie sprzyja skuteczności interwencji.

Istotny wpływ na skuteczność interwencji mają także cechy społeczno-demograficzne uczestników projektów. Kategoria uczestników projektów w ramach celu szczegółowego A nie jest jednorodna – są wśród nich zarówno osoby znacznie oddalone od rynku pracy, z niskim potencjałem do zatrudnienia (np. z powodu posiadania niskich kwalifikacji i kompetencji zawodowych, złego stanu zdrowia, zamieszkiwania na obszarach o niskiej dostępności miejsc pracy, doświadczania różnego typu problemów itd.), jak i tacy, którzy są silnie zmotywowani do podjęcia zatrudnienia i posiadają zasoby niezbędne do znalezienia i utrzymania pracy zawodowej.

Poniżej zaprezentowano tabelę obrazującą strukturę społeczno-demograficzną uczestników projektów (niepracujących w momencie przystąpienia do projektu) w ramach celu szczegółowego A. Pominięto cechy, w przypadku których wpływ na wartość wskaźnika nie jest istotny statystycznie. Dane zaprezentowano w dwóch układach analitycznych: ogółem (dla wszystkich niepracujących uczestników projektów) oraz z wyłączeniem osób, które otrzymały dotację bądź instrument finansowy (pożyczkę) na rozpoczęcie działalności gospodarczej – w przypadku tych uczestników projektów wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 zbliżona jest do 100%.

[17] Badanie skuteczności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007-2013, PAG Uniconsult, Warszawa 2015, s. 85, link

Tabela 17 Kategorie społeczno-demograficzne niepracujących w momencie przystąpienia do projektu uczestników w ramach celu szczegółowego A oraz wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1

Cecha	Kategoria	Liczba uczestników projektów ogółem	Wartość wskaźnika (w %) ogółem	Liczba uczestników projektów (bez dotacji/ pożyczek)	Wartość wskaźnika (w %) (bez dotacji/ pożyczek)
Płeć	Kobieta	75814	66,8	61935	59,6
	Mężczyzna	57887	71,3	42198	61,1
Grupa wieku	15–24	37026	61,8	32336	56,4
	25–29	27864	78,3	19793	69,8
	30–49	55531	70,9	40551	60,7
	50–64	13265	58,7	11438	52,6
	65+	15	26,7	15	26,7
Wykształcenie	Średnie I stopnia lub niższe (ISCED 0–2)	18337	57,3	15988	51,3
	Ponadgimnazjalne (ISCED 3) lub policealne (ISCED 4)	82222	66,1	65753	58,0
	Wyższe (ISCED 5–8)	33142	81,5	22392	73,0
Status szczegółowy	Osoba długotrwale bezrobotna	30296	55,2	24980	45,9
Niepełnosprawność	Nie/ND/odmowa	128458	69,2	99426	60,6
	Tak	5243	56,1	4707	51,2
Miejsce zamieszkania (stopień urbanizacji DEGURBA)	1 - miasta (obszary gęsto zaludnione)	29168	71,3	21145	60,7
	2 - małe miasta i przedmieścia (obszary o średniej gęstości zaludnienia)	44896	68,0	35428	59,7
	3 - obszary wiejskie (obszary słabo zaludnione)	59637	68,1	47560	60,3
Obywatelstwo	Brak polskiego obywatelstwa	2199	65,5	1958	61,4
	Polskie	131502	68,8	102175	60,2
Bezdomność	Nie/ND	133553	68,8	103989	60,2

	Tak	148	39,9	144	38,2
Sprawowanie opieki nad dzieckiem do lat 3*	Nie	-	69,5	-	58,8
	Tak	-	78,1	-	59,3
Sprawowanie opieki nad innym członkiem rodziny wymagającym stałej opieki*	Nie	-	71,1	-	60,1
	Tak	-	65,1	-	51,5

** Oszacowano na bazie badania ankietowego, brak danych dla populacji uczestników projektów.*
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CST oraz ZUS.

Istotnie częściej, pół roku po zakończeniu udziału w projekcie, pracują: mężczyźni (przy czym wynika to przede wszystkim z przewagi mężczyzn w grupie osób, które otrzymały wsparcie na rozpoczęcie działalności gospodarczej), osoby w wieku 25-29 lat oraz 30-49 lat, osoby z wykształceniem wyższym.

Z kolei istotnie słabsze efekty zatrudnieniowe osiągnięto w przypadku kobiet, osób do 24 roku życia (przy czym w tej kategorii wiekowej najczęściej występuje zjawisko pracy zawodowej bez ubezpieczenia w ZUS, a tym samym faktyczny udział osób pracujących pół roku po zakończeniu udziału w projekcie jest prawdopodobnie wyższy), osób w wieku 50 – 64 lata oraz 65 lat i więcej; osób z najniższym poziomem wykształcenia (ISCED 0-2), osób długotrwale bezrobotnych, osób z niepełnosprawnością, osób doświadczających bezdomności/wykluczenia mieszkaniowego oraz opiekunów rodzinnych - osób sprawujących opiekę nad innym, niesamodzielnym członkiem rodziny wymagającym stałej opieki (np. nad osobą z niepełnosprawnością, osobą starszą).

Wyróżnić można cechy społeczno-demograficzne uczestników projektów, które istotnie wpływają na szanse znalezienia przez nich zatrudnienia. Są to cechy takie jak:

- **wiek** (mniejsze szanse na znalezienie zatrudnienia mają osoby w wieku 50 lat i więcej),
- **wykształcenie** (większe szanse na zatrudnienie mają osoby z wykształceniem wyższym),
- **okres posiadania statusu osoby bezrobotnej** (mniejsze szanse na znalezienie zatrudnienia mają osoby długotrwale bezrobotne),
- **niepełnosprawność** (mniejsze szanse na znalezienie zatrudnienia mają osoby z niepełnosprawnością),
- **bezdomność** (osoby w kryzysie bezdomności mają mniejsze szanse na znalezienie zatrudnienia).

Wpływ na skuteczność interwencji pozostałych czynników społeczno-demograficznych jest znacznie słabszy (np. w przypadku płci, obywatelstwa) lub całkowicie nieistotny.

Szczegółowa analiza statystyczna pozwoliła na wyróżnienie węższych kategorii społeczno-demograficznych uczestników projektów w ramach celu szczegółowego A, w przypadku których szanse na posiadanie zatrudnienia pół roku po zakończeniu udziału w projekcie są szczególnie wysokie. Są to:

- Osoby z wykształceniem wyższym w wieku 25-29 lat - wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 (bez dotacji i pożyczek) wyniosła dla tej kategorii 82,6%,
- Osoby z wykształceniem wyższym w wieku 15-24 lata - 76,5%,
- Osoby z wykształceniem wyższym pełnosprawne - 73,5%,
- Osoby w wieku 25-29 lat zamieszkujące duże miasta (DEGURBA = 1) - 72,0%,

- Osoby w wykształceniem wyższym zamieszkujące duże miasta (DEGURBA = 1) - 71,0%,
- Mężczyźni w wieku 25-29 lat – 70,7%,
- Osoby pełnosprawne w wieku 25-29 lat – 70,3%.

Węższe kategorie społeczno-demograficzne uczestników projektów w ramach celu szczegółowego A, w przypadku których szanse na posiadanie zatrudnienia pół roku po zakończeniu udziału w projekcie są szczególnie niskie to z kolei:

- Osoby z niepełnosprawnością w wieku 15-24 lata - 45,4%,
- Osoby z niepełnosprawnością z najniższym poziomem wykształcenia (ISCED 0-2) - 45,8%,
- Osoby z najniższym poziomem wykształcenia (ISCED 0-2) w wieku 15 – 24 lata – 46,6%,
- Kobiety z najniższym poziomem wykształcenia (ISCED 0-2) - 48,0%,
- Osoby w wieku 50-64 lata zamieszkujące duże miasta (DEGURBA = 1) - 49,5%,
- Osoby w wieku 50-64 lata z wykształceniem wyższym - 49,7%,
- Osoby z niepełnosprawnością zamieszkujące duże miasta (DEGURBA = 1) - 49,7%,
- Osoby w wieku 50-64 lata z najniższym poziomem wykształcenie (ISCED 0-2) - 49,8%.

Szczegółowe zestawienia statystyczne dotyczące osiągniętej wartości wskaźników rezultatu długoterminowego nr 1 w poszczególnych kategoriach społeczno-demograficznych uczestników projektów w ramach celu szczegółowego A, z wyłączeniem osób, które otrzymały dotację lub pożyczkę na rozpoczęcie działalności gospodarczej, zawarte są w załączniku 4b do raportu.

W tym kontekście warto zwrócić uwagę na zróżnicowane podejście IZ/IP PR do kierunkowania interwencji w ramach celu szczegółowego A na kategorie społeczno-demograficzne znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy. Jak wynika z przeprowadzonych wywiadów pogłębionych, w niektórych przypadkach (np. FEDS, FEPM) IZ/IP w zasadzie rezygnują z kierunkowania interwencji, w praktyce pozostawiając PUP dowolność w zakresie doboru uczestników projektów spośród osób zarejestrowanych w rejestrze bezrobotnych. W tych przypadkach stosowane są co prawda kryteria specyficzne zapewniające pierwszeństwo udziału w projektach osobom z kategorii defaworyzowanych (np. osobom długotrwale bezrobotnym, osobom z niepełnosprawnością, osobom w wieku 55 lat i więcej itd.), jednakże w praktyce nie wymusza to na PUP silniejszej koncentracji na tych kategoriach. Takie podejście IZ/IP podyktowane jest często doświadczanymi w poprzednich perspektywach finansowych. W szczególności dotyczy to wskazywanych przez PUP problemów w zakresie rekrutacji uczestników projektów z kategorii defaworyzowanych – bardzo często osoby te są całkowicie niezainteresowane podjęciem zatrudnienia, a tym samym nie chcą brać

udziału w projektach. Niektóre IZ/IP (np. FEMP, FEWM) silnie kierunkują wsparcie na kategorie społeczne defaworyzowane na rynku pracy. W naborach stosowane są kryteria obligujące PUP do takiego kształtowania grupy docelowej projektu, by w pełni odzwierciedlała ona strukturę osób zarejestrowanych jako bezrobotne w PUP. Przykładowo, jeżeli 30% spośród zarejestrowanych bezrobotnych to osoby długotrwale bezrobotne, to min. 30% uczestników projektu stanowić powinny osoby długotrwale bezrobotne. W przypadku większości PR stosowane są rozwiązania pośrednie.

W tabeli zamieszczonej poniżej zaprezentowano osiągnięte wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 w ramach celu szczegółowego A w podziale na programy regionalne.

Tabela 18 Wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 osiągnięta w ramach celu szczegółowego A w podziale na programy regionalne

Program	Wartość wskaźnika – wszyscy uczestnicy (w %)	Pozycja	Wartość wskaźnika – z wyłączeniem uczestników, którzy otrzymali dotację (w %)	Pozycja
FEDS (dolnośląskie)	73,2	3	63,5	3
FEKP (kujawsko-pomorskie)	61,9	14	57,1	13
FELB (lubuskie)	69,3	9	63,5	4
FELD (łódzkie)	73,0	4	61,9	6
FELU (lubelskie)	58,5	15	52,4	15
FEMA (mazowieckie)	69,6	7	57,8	11
FEMP (małopolskie)	65,9	13	54,9	14
FEOP (opolskie)	69,8	6	61,8	7
FEPD (podlaskie)	67,3	12	57,5	12
FEPK (podkarpackie)	73,7	2	67,6	1
FEPM (pomorskie)	69,4	8	63,2	5
FEPZ (zachodniopomorskie)	69,0	10	60,4	10
FESL (śląskie)	74,5	1	60,9	9
FESW (świętokrzyskie)	57,8	16	50,1	16
FEWM (warmińsko-mazurskie)	68,5	11	61,1	8
FEWP (wielkopolskie)	71,8	5	64,0	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CST oraz ZUS.

Na wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 w ramach poszczególnych programów regionalnych bardzo istotnie wpływa udział w populacji uczestników projektów osób, które otrzymały dotację na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Z przyczyn wskazanych wcześniej, w przypadku tej grupy uczestników, wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego we wszystkich programach osiąga wartość niemal 100%. W związku z powyższym, w celu oceny skuteczności interwencji publicznej w ramach celu szczegółowego A zasadne jest porównanie wartości wskaźników rezultatu długoterminowego 1 z wyłączeniem osób, które otrzymały dotację na rozpoczęcie działalności gospodarczej.

Najwyższe wartości wskaźnika osiągnięto w programach/regionach charakteryzujących się **relatywnie dobrą sytuacją na rynku pracy, w tym wysoką wartością wskaźnika zatrudnienia, niską stopą bezrobocia rejestrowanego oraz niskim udziałem osób pracujących w rolnictwie** (wielkopolskie, dolnośląskie, lubuskie, pomorskie). W regionach lepiej rozwiniętych gospodarczo znacznie łatwiej jest skutecznie zaktywizować zawodowo osoby bezrobotne, na co uwagę zwracali m.in. przedstawiciele IZ/IP tych PR. **Wyjątek w tym zakresie stanowi FEPK (podkarpackie)**, które zajmuje pierwszą pozycję pod kątem wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 (z wyłączeniem osób, które otrzymały dotację na rozpoczęcie JDG), choć sytuacja na podkarpackim rynku pracy jest niekorzystna na tle całego kraju[18]. Uczestnicy projektów FEPK nieznacznie częściej (na tle wszystkich programów współfinansowanych z EFS+) korzystali z następujących form wsparcia charakteryzujących się skutecznością w zakresie aktywizacji zawodowej: wyposażenie lub doposażenie stanowiska pracy (13,9% uczestników projektów w ramach FEPK wobec 8,1% wszystkich uczestników w ramach celu szczegółowego A) oraz bon (9,3% wobec 7,5%). Istotnie rzadziej (38% wobec 63,3%) uczestnicy projektów FEPK korzystali natomiast z pośrednictwa pracy, a więc formy wsparcia charakteryzującej się relatywnie niską skutecznością. Wśród uczestników projektów FEPK nieznacznie częściej występowały osoby młode, do 29 roku życia (50,9% wobec 48,6% dla wszystkich programów) oraz osoby z wykształceniem wyższym (26,2% wobec 24,6%). Podsumowując, nie można stwierdzić, by w przypadku FEPK występowało szczególnie nasilone zjawisko tzw. creamingu (dobierania do projektów osób z największymi szansami na osiągnięcie sukcesu) lub by struktura form wsparcia bądź sposób wdrażania interwencji szczególnie istotnie różniły się od innych programów. Przyczyną wysokiej skuteczności interwencji w przypadku FEPK jest zatem prawdopodobnie wysoka jakość realizowanych projektów.

W przypadku programów, w których osiągnięto najniższe wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego, a więc **FESW (świętokrzyskie)** oraz **FELU (lubelskie)** najistotniejszym czynnikiem jest niski potencjał tych regionalnych rynków pracy. Dodatkowo, regiony te charakteryzują się wysokim udziałem osób pracujących w rolnictwie (18% w lubelskim – najwięcej w całym kraju oraz 14% w świętokrzyskim). Zwiększa to prawdopodobieństwo, iż uczestnicy projektów faktycznie podejmują pracę, ale pozostają ubezpieczeni w KRUS (a tym samym nie są widoczne w bazach ZUS jako osoby pracujące pół roku po zakończeniu udziału w projekcie). Dodatkowo, w obu programach relatywnie częściej stosowano formę wsparcia charakteryzującą się niską skutecznością: krajowy staż/praktyka (z formy tej skorzystało 52,7% uczestników projektów w ramach FESW i 47,6% uczestników projektów w ramach FELU wobec

[18] Zgodnie z danymi GUS, w 2024 r. wskaźnik zatrudnienia w województwie podkarpackim wyniósł 51,2% wobec 56,8% w całej Polsce; stopa bezrobocia rejestrowanego – 8,7% wobec 5,1% w całej Polsce; odsetek pracujących w rolnictwie 11,2% wobec 7,8% w całej Polsce.

41,6% uczestników w ramach wszystkich programów łącznie). Tym niemniej, struktura form wsparcia oraz sposób wdrażania interwencji nie odbiega istotnie od innych programów.

W przypadku FESW wśród uczestników projektów jest natomiast istotnie więcej osób długotrwale bezrobotnych (aż 39,9% wobec 26,4% w ramach FELU i 22,1% we wszystkich programach łącznie), a także relatywnie więcej osób z niepełnosprawnością (6,6% wobec 4,0% we wszystkich programach łącznie) – grupa docelowa projektów realizowanych w ramach FESW jest zatem, na tle innych programów, trudniejsza do aktywizacji.

Relatywnie niską wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego osiągnięto w ramach FEMP (małopolskie), choć region ten charakteryzuje się przeciętną sytuacją na rynku pracy. W przypadku tego programu nastąpiło jednak bardzo wyraźne ukierunkowanie interwencji na osoby znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy. Istotnie więcej, na tle wszystkich programów, było w FEMP następujących uczestników: osób najstarszych, w kategorii wiekowej 50-64 lata (21,3% wobec 9,9% ogółem), osób długotrwale bezrobotnych (43,9% wobec 22,1% ogółem), osób z niepełnosprawnością (7,3% wobec 4% ogółem).

W aneksie 3 do raportu końcowego znajdują się tabele obrazujące strukturę społeczno-demograficzną uczestników projektów w ramach poszczególnych celów szczegółowych oraz programów.

4.1.2 Inne cele szczegółowe EFS+ - interwencje ukierunkowane na zatrudnienie

Z uwagi na początkową fazę wdrażania EFS+, w przypadku pozostałych celów szczegółowych liczba uczestników niepracujących w momencie przystąpienia do projektu jest w wielu przypadkach zbyt mała, by przeprowadzić rzetelne, pogłębione analizy czynników decydujących o skuteczności interwencji. Poniżej zaprezentowano najistotniejsze wnioski z tych analiz, które były możliwe do przeprowadzenia.

Cel szczegółowy C

Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 wyniosła **zaledwie 16,7%**, łącznie dla wszystkich programów regionalnych, w których wdrażane były interwencje w ramach celu szczegółowego C. Udział w projektach do końca 2024 r. ukończyło 1358 osób niepracujących, w tym 637 w ramach FELU (lubelskie) oraz 603 w ramach FEMA (mazowieckie). W ramach innych programów liczba uczestników nie przekroczyła 100. Dodatkowo, do końca 2024 r. udział w projektach ukończyło 116 osób pracujących. W programach FELB, FEPK oraz FEWM w ogóle nie przewidziano realizacji interwencji w ramach tego celu szczegółowego. W przypadku FERS brak jest w CST osób, które ukończyły udział w projekcie do końca 2024 r., zatem wartości wskaźników nie były mierzone.

Jak wynika z danych CST oraz z wywiadów pogłębionych z przedstawicielami IZ/IP PR, **uczestnicy projektów realizowanych w ramach celu szczegółowego C są bardziej oddaleni od rynku pracy niż uczestnicy projektów w ramach celu szczegółowego A.** Tym samym efekt w postaci ich zatrudnienia jest trudniejszy do osiągnięcia. Osoby bierne zawodowo (bardziej oddalone od rynku pracy) stanowiły 59,2% spośród niepracujących uczestników projektów, zaś osoby bezrobotne – 40,8%. Wśród uczestników projektów zdecydowanie dominują kobiety (90,6%), jest także relatywnie dużo osób długotrwale bezrobotnych (23,3%), osób nieuczestniczących w kształceniu lub szkoleniu (42,7%) oraz osób z niepełnosprawnością (14,7%). Tym niemniej jeszcze „trudniejsza" grupa docelowa występuje w przypadku projektów realizowanych w obszarze aktywnego włączenia w ramach celu szczegółowego H, w ramach którego osiągnięto wyższą wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 (24,2%).

Analiza statystyczna nie pozwoliła na identyfikację skutecznych/nieskutecznych form wsparcia wdrażanych w ramach celu szczegółowego C.

Cechy uczestników projektów realizowanych w ramach tego celu szczegółowego zwiększające szanse na podjęcie przez nich zatrudnienia pół roku po zakończeniu udziału w projekcie to przede wszystkim posiadanie wykształcenia wyższego (pół roku po zakończeniu udziału w projekcie pracuje 30,8% uczestników z wykształceniem wyższym), obce pochodzenie (24,5%), status na rynku pracy: bezrobotny (19,3%) oraz wiek 30-49 lat (20,2%).

Nieznacznie wyższą wartość wskaźnik rezultatu długoterminowego osiągnął w ramach FELU (18,7%) niż w ramach FEMA (14,4%). Jest to konsekwencja nieco odmiennej charakterystyki grup docelowych w ramach obu programów. W ramach FEMA wśród uczestników było relatywnie więcej osób najmłodszych, w wieku 15-24 lata (34,8% wobec 16,2% w FELU), za to znacznie mniej osób z wykształceniem wyższym (8,0% wobec 25,4% w FELU). Co najistotniejsze, wśród uczestników projektów FEMA były wyłącznie osoby bierne zawodowo. Jedynym czynnikiem oddziałującym pozytywnie na szanse zatrudnienia uczestników projektów FEMA był nieco niższy udział osób z niepełnosprawnościami (12,9% wobec 16,3% w ramach FELU).

Podsumowując, skuteczność programów regionalnych w ramach celu szczegółowego C w zakresie aktywizacji zawodowej niepracujących uczestników projektów ocenić należy jako niską, nawet biorąc pod uwagę charakterystykę grupy docelowej.

Cel szczegółowy D – projekty w zakresie outplacement

Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 wyniosła **50,9%**, łącznie dla wszystkich programów regionalnych, w których wdrażane były interwencje w ramach celu szczegółowego D. Udział w projektach do końca 2024 r. ukończyło 330 osób niepracujących, w ramach następujących programów: FEDS (21 osób), FELU (73), FEMP (66), FEWM (85), FESW (85). Dodatkowo, do końca 2024 r. udział w projektach ukończyło 413 osób pracujących.

Analiza statystyczna wykazała, że pozytywnie na skuteczność wsparcia w projektach outplacement'owych wpływa zastosowanie form wsparcia takich jak dotacja na rozpoczęcie działalności gospodarczej, zatrudnienie wspomagane oraz doradztwo/konsultacje. Częściej bez zatrudnienia pół roku po zakończeniu udziału w projekcie pozostają natomiast uczestnicy, którzy otrzymali wsparcia w postaci krajowego stażu/praktyki.

Cechy uczestników projektów realizowanych w ramach celu szczegółowego D w obszarze outplacement, zwiększające szanse na podjęcie przez nich zatrudnienia pół roku po zakończeniu udziału w projekcie, to przede wszystkim posiadanie wykształcenia wyższego (pół roku po zakończeniu udziału w projekcie pracuje 72,1% uczestników z wykształceniem wyższym) oraz wiek 25-29 lat (60,0%) lub 30-49 lat (58,6%). Najrzadziej zaś podejmują zatrudnienie najmłodsi uczestnicy projektów, do 24 roku życia (30,7%), uczestnicy w wieku 50-64 lata (46,3%) oraz osoby w wieku 65 lat i więcej (tylko jedna osoba na ośmiu uczestników w tym wieku).

Porównując programy regionalne, najsłabsze wyniki osiągnięto w ramach FELU (wartość wskaźnika to 26,0%) oraz FESW (41,2%), zaś najlepsze – w ramach FEDS (85,7%), FEMP (77,3%) oraz FEWM (52,9%), na co największy wpływ miał zróżnicowany potencjał regionalnych rynków pracy oraz specyfika grup docelowych w poszczególnych programach. W odniesieniu do FEMP warto zaznaczyć, że w tym wypadku nie ukierunkowano interwencji na osoby w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, tak, jak zrobiono to w przypadku celu szczegółowego A. Tylko 8,5% uczestników projektów to osoby w wieku 50+ (wobec 14,7% ogółem, dla wszystkich analizowanych programów w tym zakresie interwencji), a aż 42,6% to osoby z wykształceniem wyższym (wobec 27,1% ogółem). Z kolei w przypadku uczestników projektów w FELU dominują kategorie społeczne w relatywnie trudnej sytuacji na rynku pracy: aż 58,8% stanowią kobiety (wobec 48,2% ogółem), zaledwie 18,8% to osoby z wykształceniem wyższym (27,1% ogółem); aż 8,8% to osoby z niepełnosprawnością (wobec 5,1% ogółem); aż 58,8% to mieszkańcy obszarów wiejskich (wobec 43,2% ogółem). Jedynie w FEMP zastosowano w analizowanym okresie skuteczne formy wsparcia takie jak dotacja na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz zatrudnienie wspomagane. Należy pamiętać, że ze względu na niewielką liczbę uczestników projektów uwzględnionych w analizach, **wnioski z powyższej analizy porównawczej mogą ulec zmianie w miarę postępów we wdrażaniu interwencji.**

Cel szczegółowy G

Do końca 2024 r. z **usług rozwojowych** skorzystało 3400 niepracujących uczestników projektów, z czego najwięcej w ramach FEKP, FEWM, FESW, FELU oraz FEOP. Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego dla tego typu interwencji jest niska **(16,3%).** Relatywnie najwyższe wartości wskaźnika osiągnięto w ramach FEOP (26,5%) oraz FESW (25,8%), zaś najniższe w ramach FEPK (14,1%), FELU (17,1%) oraz FEWM (16,2%). Różnice pomiędzy programami w zakresie osiągniętych efektów interwencji nie są znaczące.

Projekty w obszarze rozwoju kompetencji podstawowych (obejmujące formy wsparcia takie jak doradztwo/konsultacje, krajowe szkolenie/kurs oraz wsparcie z wykorzystania TIK) ukończyło do końca 2024 r. 4412 osób niepracujących, z czego najwięcej w ramach FELU, FEPK, FEWM oraz FESW. Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego dla tego typu interwencji jest bardzo niska **(zaledwie 9,1%).** Relatywnie najwyższą wartość wskaźnik rezultatu długoterminowego osiągnął w ramach FEPK (14,3%), a najniższą w FESW (3,2%), FEWM (5,8%) oraz FELU (8,7%). Wyższą wartość wskaźnika nr 1 dla FEPK można wyjaśnić **istotnie odmienną strukturą demograficzną uczestników projektów**. W ramach tego programu wśród uczestników projektów było relatywnie dużo osób z najmłodszej kategorii wiekowej (do 25 roku życia) – aż 32,2%, podczas gdy ogółem dla wszystkich programów było to tylko 8,7%. Z kolei osoby z najstarszych kategorii wiekowych były w przypadku województwa podkarpackiego najmniej liczne – osób z kategorii wiekowej 50-64 lata było 14,3%, zaś 65+ - 17,6%. Ogółem było to odpowiednio 23,5% oraz 21,1%. Osoby 65+ stanowiły z kolei aż 60,4% uczestników projektów w FESW, 42,5% w FEWM oraz 31,4% w FELU. Dodatkowo, w FELU oraz FESW w tego typu projektach uczestniczyło relatywnie dużo osób z niepełnosprawnościami (po 24,3%, podczas gdy dla wszystkich programów łącznie: 13,3%).

Analiza statystyczna wykazała, że wpływ na podjęcie zatrudnienia pół roku po zakończeniu udziału w projekcie mają cechy uczestników projektów w obszarze usług rozwojowych takie jak wiek (najczęściej pół roku po zakończeniu udziału w projekcie pracowali uczestnicy w wieku 25-29 lat, zaś najrzadziej – w wieku 65 lat i więcej), płeć (pracowało 21% mężczyzn oraz 13,7% kobiet), wykształcenie (pracowało 32,4% osób z wykształceniem wyższym), status na rynku pracy (pracowało 25,6% osób bezrobotnych i tylko 10,4% osób biernych zawodowo), miejsce zamieszkania (pracowało 21,7% mieszkańców miast) oraz niepełnosprawność (pracowało tylko 8,1% osób z niepełnosprawnościami. Dokładnie te same zależności zaobserwować można w projektach realizowanych w obszarze rozwoju kompetencji podstawowych osób dorosłych.

Jak wynika z badań jakościowych, niska wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 w ramach celu szczegółowego G wynika, oprócz specyfiki grupy docelowej, obejmującej w znacznej mierze osoby starsze, w tym w wieku poprodukcyjnym, zwłaszcza w projektach z zakresu rozwoju kompetencji podstawowych, z braku koncentrowania się beneficjentów i samych uczestników projektów na efektach zatrudnieniowych. Uczestnicy projektów zainteresowani są najczęściej rozwojem kompetencji, umiejętności i zainteresowań niezwiązanych z ich potencjalnymi rolami zawodowymi.

Cel szczegółowy H (obszar aktywnego włączenia)

Interwencje realizowane w ramach celu szczegółowego H można podzielić na dwie odrębne kategorie: projekty w obszarze aktywnego włączenia oraz projekty w obszarze ekonomii społecznej. Do końca 2024 r. udział w projektach w obszarze aktywnego

włączenia ukończyło 1620 niepracujących uczestników projektów w wieku 15 lat i więcej, z czego najwięcej w FEPM (554), FELB (267), FELD (223) oraz FELU (179). W obszarze ekonomii społecznej udział w projektach do końca 2024 r. zakończyło zaledwie 231 osób niepracujących. W związku z powyższym w analizie skoncentrowano się na obszarze aktywnego włączenia.

Dla wszystkich programów łącznie wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 (*liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, 6 miesięcy po opuszczeniu programu*) w celu szczegółowym H w obszarze aktywnego włączenia wyniosła **23,9%,** w tym 23,9% dla PR oraz 23,2% dla FERS. Dla projektów w obszarze ekonomii społecznej wartość wskaźnika wyniosła **26,4%** (wyłącznie dla PR, brak uczestników projektów w obszarze ekonomii społecznej w ramach FERS).

Cechy uczestników projektów realizowanych w obszarze aktywnego włączenia zwiększające szanse na podjęcie przez nich zatrudnienia pół roku po zakończeniu udziału w projekcie to: płeć, przy czym wyjątkowo, na tle innych celów szczegółowych, częściej pracują kobiety (26%) niż mężczyźni (20,8%); wiek (najczęściej pracują uczestnicy w wieku 25-29 lat – 26,5% oraz 30-49 lat – 28,9%, zaś najrzadziej osoby w wieku 65+ - 3,3% oraz osoby do 24 roku życia - 20,2%); wykształcenie (pracuje 30,2% osób z wykształceniem wyższym); status na rynku pracy (pracuje 30,1% bezrobotnych, 20,4% długotrwale bezrobotnych i 18,8% biernych zawodowo w momencie przystąpienia do projektu); niepełnosprawność (pracuje 19% osób z niepełnosprawnością oraz 26,4% osób pełnosprawnych); miejsce zamieszkania, przy czym zaskakująco częściej pracują mieszkańcy obszarów wiejskich (28%) niż mieszkańcy miast dużych (22,3%) oraz miast małych (21,5%). Częściej także pracują imigranci (31,9%) niż uczestnicy projektów posiadający polskie obywatelstwo (23,2%).

Porównując programy regionalne, najsłabsze wyniki osiągnięto w ramach FELU (wartość wskaźnika to 14,0%) oraz FELD (17,0%), zaś najlepsze – w ramach FELB (32,6%) oraz FEMP (27,1%). Niska wartość wskaźnika w ramach FELU, oprócz uniwersalnych czynników (słabość regionalnego rynku pracy), wynika także ze struktury społeczno-demograficznej uczestników projektów: aż 78,2% uczestników to osoby bierne zawodowo, a więc oddalone od zatrudnienia bardziej niż osoby bezrobotne. Ogółem dla wszystkich programów wartość ta wynosi 54,3%. Dodatkowo, w FELU w projektach brało udział relatywnie dużo uczestników najmłodszych (w wieku 15-24 lata: 22,3% wobec 14,4% we wszystkich programach ogółem) oraz najstarszych, 65+ - 9,5% wobec 5,5% we wszystkich programach ogółem). Podobnie, w przypadku FELD udział w projektach często brały osoby w wieku 65+ (25,9% wobec 5,5% we wszystkich programach ogółem). Udział osób biernych zawodowo był także wyższy niż ogółem dla wszystkich programów regionalnych (60,3% wobec 54,3%). W projektach FELD wzięło udział także relatywnie najwięcej osób z niepełnosprawnościami (47,4% wobec 32,8% we wszystkich programach łącznie). W przypadku FELB wysoka wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego wynikać może z zastosowanego w pierwszym naborze

(uczestnicy projektów z tego naboru weszli w zakres analizy) niekonkurencyjnego trybu naboru projektów. Nabór skierowany był do powiatowych centrów pomocy rodzinie (PCPR), które wdrażały projekty na rzecz swoich klientów. Z przeprowadzonych badań jakościowych wynika, że są to podmioty publiczne doświadczone w organizacji wsparcia m.in. na rzecz osób z niepełnosprawnościami czy też wychowanków pieczy zastępczej, posiadają bardzo dobre rozeznanie potrzeb społeczności lokalnej oraz indywidualnych potrzeb i potencjałów uczestników projektów – klientów PCPR. W pozostałych analizowanych przypadkach (a innych PR) interwencja w tym zakresie wdrażana jest w trybie konkurencyjnym. W niektórych przypadkach doświadczenia IZ/IP PR są w tym zakresie negatywne, występują problemy m.in. z jakością składanych wniosków o dofinansowanie projektu oraz problemy z rekrutacją uczestników projektów przez podmioty niewyspecjalizowane, nieświadczące w trybie ciągłym działalności w zakresie wspierania osób doświadczających wykluczenia społecznego. Jak wynika z badań jakościowych generalnie niską wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 w ramach obszaru aktywnego włączenia należy wyjaśnić przede wszystkim specyfiką grupy docelowej tej interwencji – są to osoby doświadczające, oprócz braku zatrudnienia, także szeregu innych problemów (np. zdrowotnych, społecznych itd.).

W FERS w ramach celu szczegółowego H do końca 2024 r. udział w projektach ukończyło 95 osób niepracujących oraz 42 osoby pracujące. Są to uczestnicy tylko jednego projektu „Kompleksowe działania szkoleniowo-aktywizacyjne mające na celu przygotowanie osób odbywających karę pozbawienia wolności do skutecznego powrotu na rynek pracy i do społeczeństwa" realizowanego przez Centralny Zarząd Służby Więziennej.

Cel szczegółowy I

Do końca 2024 r. udział w projektach w ramach celu szczegółowego I ukończyło 1137 osób, w tym 677 niepracujących uczestników projektów w wieku 15 lat i więcej, z czego najwięcej w FESW (280), FELU (211) oraz FEWP (108).

Dla wszystkich programów łącznie wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 w ramach celu szczegółowego I wyniosła zaledwie **19,8%**.

Analiza statystyczna nie pozwoliła na identyfikację form wsparcia, których zastosowanie w projekcie zwiększa szansę na zatrudnienie uczestników projektów.

Cecha uczestników projektów realizowanych w ramach celu szczegółowego I zwiększająca szanse na podjęcie przez nich zatrudnienia pół roku po zakończeniu udziału w projekcie to wyłącznie status na rynku pracy: pół roku po zakończeniu udziału w projekcie pracuje 22,6% osób bezrobotnych w momencie przystąpienia do projektu, 14,3% osób długotrwale bezrobotnych oraz 14,2% osób biernych zawodowo.

We wszystkich trzech analizowanych programach regionalnych, osiągnięta wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 jest zbliżona: w ramach 26,9% w ramach FEWP, 19,6% w ramach FESW oraz 19,0% w ramach FELU. Zróżnicowanie te można

wyjaśnić wyższym potencjałem wielkopolskiego rynku pracy niż rynków lubelskiego i świętokrzyskiego.

Istotniejsze jest wyjaśnienie zaskakująco niskiej wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 osiągniętej w ramach celu szczegółowego I, biorąc pod uwagę dane na temat wysokiej aktywności zawodowej imigrantów w Polsce[19]. Jak wynika z przeprowadzonych badań jakościowych z przedstawicielami IZ/IP wynika to prawdopodobnie z kilku przyczyn:

- Udział w projektach ma często charakter incydentalny (np. uczestnik projektu uzyskuje pomoc w załatwieniu sprawy urzędowej, po czym dalej nie bierze udziału w projekcie), a nie długookresowy. Sami uczestnicy projektów częściej oczekują wsparcia w zakresie integracji społecznej niż zawodowej.
- Pierwszeństwo udziału w projektach mają uchodźcy wojenni z Ukrainy, wśród których zdecydowanie dominują kobiety, często skoncentrowane na wsparciu swoich dzieci w procesie integracji społecznej i edukacyjnej w Polsce, nie zaś na poszukiwaniu zatrudnienia, nawet jeśli posiadają zasoby pozwalające im na podjęcie pracy w Polsce (np. wyższe wykształcenie, podstawowa znajomość języka polskiego itd.).
- Imigranci nie są silnie zakorzenieni w Polsce i na polskim rynku pracy – wielu spośród nich migruje dalej (np. powroty do kraju pochodzenia, wyjazdy do państw trzecich itd.), a tym samym wielu uczestników projektów nie pracuje w Polsce.
- Imigranci często pracują bez ubezpieczenia w ZUS (jako kategoria społeczna silnie narażona na wyzysk pracowniczy i/lub jako osoby niezainteresowane udziałem w polskim systemie ubezpieczeń społecznych np. ze względu na plany powrotu do kraju pochodzenia/plany dalszych migracji) np. wykonując pracę nierejestrowaną lub na podstawie umowy o dzieło.

Przedstawiciele IZ/IP wskazują na wysoki popyt imigrantów na wsparcie świadczone w ramach projektów, brak problemów beneficjentów z rekrutacją uczestników projektów. W kontekście bardzo trudnej sytuacji demograficznej Polski, przyciągnięcie i trwałe zakorzenienie imigrantów na polskim rynku pracy jest kluczowym wyzwaniem. Interwencję w tym zakresie należy zatem uznać za wysoce adekwatną, nawet w kontekście jej niskiej skuteczności w zakresie aktywizacji zawodowej niepracujących uczestników projektów.

[19] Wskaźnik zatrudnienia wśród Ukraińców wynosi 90% wśród migracji przedwojennej, a 75% wśród osób, które przybyły do Polski po wybuchu pełnoformatowej wojny Ukrainy z Rosją w 2022 r. Zob. Szymańska, A., Wejt-Knyżewska, A., Zybertowicz, K. (2026), Ukraińskie firmy w Polsce w latach 2022-2025, Point Paper, nr 1, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa.

4.1.3 Inne cele szczegółowe EFS+

Cel szczegółowy E

W ramach celu szczegółowego E udział w projektach zakończyli uczestnicy w ramach trzech programów:

- FELU – 12 uczniów, w tym tylko jedna osoba w wieku 15 lat i więcej;
- FEWP – 1614 osób – uczestnicy projektu „Czas zawodowców dla Wielkopolski" realizowanego przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego i Politechnikę Poznańską, uczniowie szkół zawodowych, z czego 1348 to osoby bierne zawodowo, zaś 230 – osoby pracujące w momencie przystąpienia do projektu (uczniowie pracujący zawodowo).
- FERS – 868 osób. W tym programie charakterystyka uczestników projektów jest całkowicie odmienna niż w ramach FELU/FEWP. Są to uczestnicy kilkunastu projektów realizowanych w ramach Działania FERS 1.4 oraz Działania FERS 1.5, z czego 241 osób niepracujących oraz 627 osób pracujących (przede wszystkim nauczycieli i innych pracowników systemu oświaty). Dodatkowo, w projektach realizowanych w ramach Działania FERS 1.5. brali udział nauczyciele akademiccy a także studenci.

Interwencja realizowana w ramach celu szczegółowego E była ukierunkowana na wsparcie funkcjonowania uczestników projektów na rynku pracy w perspektywie znacznie dłużej niż pół roku po ich zakończeniu udziału w projekcie. Tym samym bardzo niska wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 (2,7% w FEWP oraz 19,5% w FERS) jest w pełni zrozumiała. Różnica pomiędzy tymi programami wynika ze wskazanej powyżej odmiennej specyfiki grup docelowych w obu programach.

Cel szczegółowy F

W ramach celu szczegółowy F łącznie we wszystkich programach udział w projektach do końca 2024 r. ukończyło 44201 osób, w tym 23098 osób niepracujących powyżej 15 roku życia. Identycznie, jak w przypadku celu szczegółowego E, interwencja nie była ukierunkowana na bezpośrednie wsparcie uczestników projektów na rynku pracy, lecz na poprawę jakości i dostępności edukacji.

We wszystkich programach, z wyjątkiem FEWP i FEMP, dominującą kategorię uczestników projektów stanowią osoby młode (uczniowie), z kolei w przypadku dwóch ww. programów dominują nauczyciele. W projektach FERS dominują uczniowie - uczestnicy wymian międzynarodowych, zaś wśród osób pracujących dominują nauczyciele i inni pracownicy systemu edukacji, a także przedstawiciele uczelni.

Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 jest w konsekwencji bardzo niska we wszystkich programach. Najwyższą wartość wskaźnika osiągnięto w FEPZ (13,2%), co jest konsekwencją relatywnie wysokiego udziału najstarszych uczniów wśród uczestników uczniów ostatnich klas szkół podstawowych, którzy pół roku po

zakończeniu udziału w projekcie podjęli kształcenie w branżowych szkołach I stopnia i uzyskali status pracownika młodocianego.

Cel szczegółowy K

W ramach celu szczegółowego K łącznie we wszystkich programach udział w projektach do końca 2024 r. ukończyło 10759 osób, w tym 5071 osób niepracujących powyżej 15 roku życia.

W projektach realizowanych w ramach celu szczegółowego K organizowane są różnego typu usługi społeczne i zdrowotne, skierowane do różnych grup docelowych. W konsekwencji struktura społeczno-demograficzna uczestników projektów jest silnie zróżnicowana, jednakże z dominacją osób starszych, które stanowią łącznie 37,9% uczestników projektów, przy czym w niektórych programach ich udział przekracza 80%.

Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 ogółem dla wszystkich programów to **7,5%.** Wartość tego wskaźnika jest jednak bardzo silnie zróżnicowana w zależności od programu. Najwyższa jest w FEDS (60,0%) oraz FESW (25,3%), zaś w pozostałych programach nie przekracza 5,7%. Wysoka wartość wskaźnika w ramach FEDS oraz FESW wynika z realizacji w projektach komponentu przygotowania niektórych uczestników projektów do podjęcia pracy zawodowej jako wykonawców usług społecznych (np. usług opiekuńczych). To przede wszystkim te osoby pracują pół roku po zakończeniu udziału w projekcie. W FEDS pół roku po zakończeniu udziału w projekcie pracuje aż 96 osób spośród 130, którzy uczestniczyli w szkoleniach/kursach tego typu (73,8%), zaś w przypadku FESW 38 spośród 101 (37,6%).

Najniższą wartość wskaźnik rezultatu długoterminowego osiągnął w przypadku FELD (1,2%), FEPK (2,1%), FELU (3,3%) oraz FEKP (3,4%), a więc w tych programach, w których zdecydowanie dominującą kategorią uczestników projektów były osoby starsze oraz osoby z niepełnosprawnością.

4.2 Ocena adekwatności wsparcia dla osób niepracujących w momencie przystąpienia do projektu

Dopasowanie wsparcia do indywidualnych potrzeb i oczekiwań uczestników projektów jest warunkiem jego adekwatności i wysokiej jakości. Jak wynika z badań jakościowych z przedstawicielami IZ/IP PR, narzędziem zapewniającym dopasowanie wsparcia świadczonego przez beneficjentów do indywidualnych potrzeb uczestników projektów miały być indywidualne plany działania (IPD), stosowane np. w ramach celu szczegółowego A lub narzędzia równoważne np. kontrakty socjalne stosowane w projektach w obszarze aktywnego włączenia w ramach celu szczegółowego H. Mechanizm ten polega na diagnozowaniu potrzeb, problemów, potencjałów i oczekiwań uczestnika projektu, następnie zaś na projektowaniu indywidualnej ścieżki wsparcia w ramach projektu (np. form wsparcia, które uczestnik ma otrzymać), zgodnej z jej wynikami. W niektórych przypadkach beneficjenci zobowiązani byli do przeprowadzenia

dodatkowej, szczegółowej diagnozy obszaru funkcjonowania uczestników projektów np. do badania poziomu kompetencji cyfrowych osób młodych w ramach celu szczegółowego A. W ramach celu szczegółowego G w projektach w obszarze usług rozwojowych w niektórych przypadkach operatorzy BUR stosują także wsparcie doradcze dla uczestników projektów w zakresie doboru odpowiedniej usługi rozwojowej.

60,6% badanych uczestników projektów, niepracujących w momencie przystąpienia do projektu, jednoznacznie deklaruje, że diagnoza ich indywidualnych potrzeb i oczekiwań została przeprowadzona. 16,1% badanych jednoznacznie oceniło, że takiej diagnozy nie przeprowadzono, zaś 23,4% nie wyraziło jednoznacznej opinii w tym zakresie (odpowiedź „trudno powiedzieć"). Przejście przez indywidualną diagnozą deklaruje 59% uczestników projektów w ramach celu szczegółowego A, 62% uczestników projektów w ramach celu szczegółowego F, 64% uczestników projektów w ramach celu szczegółowego K, 74% uczestników w ramach celu szczegółowego H oraz 77% uczestników projektów w ramach celu szczegółowego G. Częściej przez indywidualną diagnozę przechodzili uczestnicy FERS (71%) niż uczestnicy programów regionalnych (60%).

Pomimo tego, że nie wszyscy uczestnicy projektów deklarują przejście przez indywidualną diagnozę, to **zdecydowana większość z nich (88,1%) pozytywnie ocenia dopasowanie wsparcia otrzymanego w projekcie do ich potrzeb**. Różnice w ocenie adekwatności wsparcia do indywidualnych potrzeb pomiędzy uczestnikami projektów realizowanych w ramach różnych celów szczegółowych oraz pomiędzy uczestnikami FERS i programów regionalnych są nieznaczne. Po przeanalizowaniu sytuacji osób, które w 6 miesięcy od zakończenia udziału w projekcie pracują i nie pracują można wskazać na pewne różnice w zakresie subiektywnej oceny wsparcia. Wśród niepracujących 85% respondentów badania ankietowego wskazało, że działania, w których uczestniczyli w projekcie były dobrze dopasowane do ich potrzeb. Analogiczny odsetek wśród pracujących pół roku po zakończeniu udziału we wsparciu wyniósł 90%. Choć wyniki te nieco różniły się dla tych obu grup, podkreślić należy, że ocena dopasowania wsparcia do potrzeb była bardzo wysoka w obydwu grupach.

Wykres 5 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: Czy w Pani/Pana opinii działania, w których Pani uczestniczyła/Pan uczestniczył w projekcie były dobrze dopasowane do Pani/Pana potrzeb?

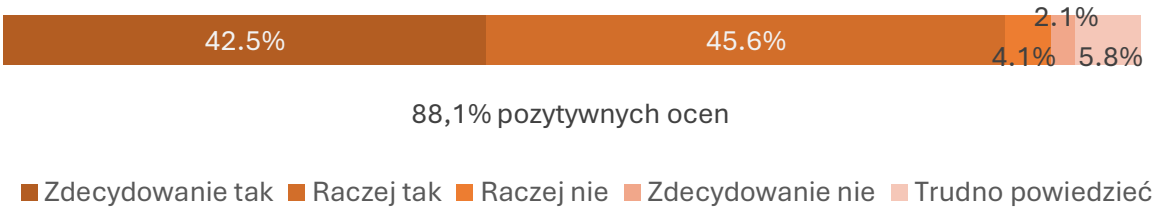

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów (n=8067)

Prawie 80% badanych uczestników projektów EFS+ wysoko ocenia jakość wsparcia otrzymanego w projekcie. Najwyżej jakość otrzymanego wsparcia oceniają uczestnicy projektów w ramach celów szczegółowych G (91% ocen pozytywnych) oraz F (90%), najniżej zaś (choć nadal bardzo wysoko) uczestnicy projektów w ramach celu szczegółowego K (75%, przy czym aż 20% nie wyraziło jednoznacznej opinii dotyczącej jakości otrzymanego wsparcia). Wyżej jakość otrzymanego wsparcia oceniają uczestnicy FERS - są to wyłącznie osoby, które otrzymały pożyczkę na rozpoczęcie działalności gospodarczej (88% ocen pozytywnych) niż programów regionalnych (79%). Osoby niepracujące po ukończeniu projektu, w nieco mniejszym udziale (75%) oceniły jakość wsparcia wysoko w porównaniu do osób pracujących po zakończeniu udziału we wsparciu (82%).

Wykres 6 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: Jak ogólnie ocenia Pani/Pan jakość wsparcia otrzymanego w projekcie?

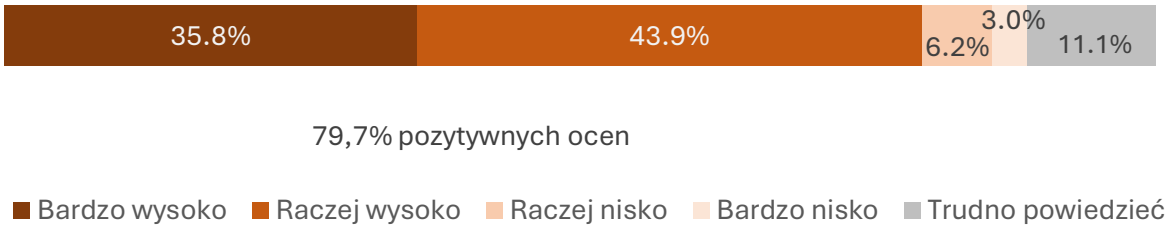

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów (n=8067)

19% badanych uczestników projektów ocenia, że w projektach podobnych do tego, w którym brali udział, należałoby w przyszłości wprowadzić jakieś zmiany. Najczęściej postulaty tego typu zgłaszali uczestnicy projektów realizowanych w ramach celu szczegółowego A (20%), zaś najrzadziej uczestnicy projektów w ramach celu szczegółowego G (11%). Różnica w tym zakresie pomiędzy FERS a programami regionalnymi jest nieznaczna.

W wypowiedziach otwartych uczestnicy projektów najczęściej postulowali:

- **Poprawę organizacji staży zawodowych (23%)**, w tym przede wszystkim poprzez lepsze dopasowanie stażu do indywidualnych potrzeb uczestników, zwiększenie wynagrodzenia oraz większą kontrolę pracodawców organizujących staże (“*Zdarza się trafić na staż w miejsce, które niestety odziera człowieka z godności, powoduje niską samoocenę i wykorzystywanie stażysty, a nikt nie mówi o mobbingu, ani gdzie się z tym zgłosić ani do kogo*”; “*Po projekcie nie miałam gwarancji zatrudnienia u pracodawcy, gdzie miałam staż. Automatycznie ja zostałam bez pracy a pracodawca wziął kolejną osobę na staż.*”).
- **Silniejsze wsparcie dla osób bezrobotnych poszukujących zatrudnienia (16%)**, w tym poprzez zwiększenie skuteczności pośrednictwa pracy oraz większą aktywność PUP w zakresie współpracy z pracodawcami (“*Żeby urzędy pracy pytały o zapotrzebowanie na prawo wśród lokalnych firm, żeby miały*

więcej inicjatywy na lokalnym rynku pracy. Aktualnie urzędy jedynie czekają aż pracodawca sam się zgłosi.").

- **Poprawę organizacji kursów/szkoleń (13%)**, w tym przede wszystkim poprzez położenie większego nacisku na kształtowanie praktycznych kompetencji zawodowych (więcej zajęć praktycznych, mniej zajęć teoretycznych) oraz lepsze dopasowanie tematyki kursów/szkoleń do potrzeb rynku pracy ("*Mniej teorii więcej praktyki*"; "P*raktyka, nie sama teoria. Jeśli uczymy pisać CV - naprawdę je piszmy. Jeśli rozmawiamy o rozmowie kwalifikacyjnej, to zróbmy przykładową pokazową rozmowę. Z jakimi pytaniami można spotkać się i jak radzić sobie ze stresem.*").
- **Zmianę sposobu wdrażania wsparcia na rozpoczęcie działalności gospodarczej (12%)**, w tym poprzez zwiększenie kwoty przyznawanej dotacji oraz zwiększenie transparentności procesu przyznawania dotacji przez PUP ("*Projekt sam w sobie jest dobry, ale proszenie się o każdą złotówkę w dotacji jest co najmniej niepoważne, gdyż rozmawiając z innymi uczestnikami dotacji z innego powiatu osoby te zakładające ten sam profil działalności otrzymały wyższą dotację... dodatkowo nikt mi nie udzielił informacji, że muszę podać konkretną wartość rzeczy którą chcę nabyć, a w przypadku odmowy przyznania dotacji w takiej wysokości, to ja muszę ponieść różnicę w cenie, to był dla mnie duży problem, bo trzeba było tę różnicę pokryć ze swoich oszczędności - a nikt mnie wcześniej o tym nie uprzedził*").

Ponadto, w wypowiedziach otwartych pojawiały się: postulaty zwiększenia stypendiów szkoleniowych lub wynagrodzeń za staż (4%), krytyka biurokracji i nadmiaru formalności związanych z udziałem w projekcie (3%), zgłaszane były także potrzeby w zakresie zwiększenia zakresu indywidualizacji wsparcia i wzrostu jego intensywności (np. w zakresie usług społecznych, wsparcia psychologicznego itd.), zwłaszcza w przypadku celów szczegółowych H oraz K (3%). Pojawiały się także zastrzeżenia dotyczące organizacji wsparcia w ramach projektu np. braku dopasowania harmonogramu wsparcia do indywidualnych potrzeb uczestników, czy też braku wystarczającej komunikacji z organizatorem projektu (2,5%).

4.3 Subiektywna ocena wpływu interwencji na zmianę sytuacji uczestników na rynku pracy

Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 uznać można za trafną miarę efektu interwencji zorientowanych na aktywizację zawodową uczestników projektów (przypisanych do teorii interwencji 1A). Tym niemniej wartość tego wskaźnika nie odzwierciedla pełnego zakresu osiągniętych efektów interwencji, co potwierdzili m.in. przedstawiciele IZ/IP, z którymi przeprowadzono wywiady pogłębione dotyczące poszczególnych celów szczegółowych EFS+. W badaniu ankietowym uczestników niepracujących w momencie przystąpienia do projektu zadano szereg pytań

odnoszących się do zmiany ich sytuacji zawodowej w wyniku udziału w projekcie.

Łącznie **61,1% badanych ocenia, że ich udział w projekcie przyczynił się do podjęcia przez nich pracy zarobkowej.** Jest to wartość nieznacznie wyższa niż wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 dla wszystkich niepracujących uczestników EFS+ powyżej 14 roku życia (54,5%). Rozbieżność ta może wynikać z podejmowania przez uczestników projektów pracy zarobkowej bez ubezpieczenia w ZUS lub podejmowania pracy nietrwałej/dorywczej (podjęcie pracy po zakończeniu udziału w projekcie i jej utrata przed upływem 6 miesięcy od zakończenia udziału w projekcie) lub podejmowania pracy w terminie późniejszym niż 6 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie (efekt występuje, ale jest odroczony w czasie) lub z powodu większej skłonności do udziału w badaniach ankietowych osób, które odniosły sukces na rynku pracy. Istotnie wyższy niż wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 jest odsetek respondentów deklarujących podjęcie pracy zarobkowej w ramach celów szczegółowych C, E, F, G, H oraz K, przy czym należy zauważyć, że liczba ankietowych uczestników projektów w ramach tych celów była niewielka (z wyjątkiem celu szczegółowego F, w ramach którego dominowali uczniowie, często podejmujący prace dorywcze, bez ubezpieczenia w ZUS).

Aż 74,6% badanych deklaruje, że w wyniku udziału w projekcie wzrosło ich doświadczenie zawodowe. Z jednej strony wynika to z wysokiej skuteczności interwencji w zakresie podejmowania zatrudnienia przez uczestników projektów (choćby na krótki okres), co automatycznie powoduje przyrost doświadczenia zawodowego. Z drugiej strony ze stosowania w projektach (zwłaszcza w ramach celu szczegółowego A oraz E) praktycznych form podnoszenia kompetencji/kwalifikacji zawodowych np. poprzez staże zawodowe lub kursy/szkolenia z komponentem zajęć praktycznych. Po ok. 70% badanych deklaruje wzrost kwalifikacji/kompetencji/ umiejętności zawodowych oraz wzrost umiejętności współpracy z innymi ludźmi. Blisko 60% badanych deklaruje, że w wyniku udziału w projekcie czują się lepiej przygotowani do radzenia sobie na rynku pracy. 52,6% dostrzega poprawę sytuacji materialnej (zapewne w wyniku wzrostu osiąganych dochodów, co z kolei jest konsekwencją podjęcia zatrudnienia). Po ok. 46% badanych deklaruje wzrost umiejętności w zakresie poszukiwania pracy oraz poprawę zdolności do radzenia sobie z emocjami.

Zmianę zawodu lub branży w wyniku udziału w projekcie deklaruje 26,3% badanych, najczęściej uczestnicy projektów w ramach celów szczegółowych A oraz H. Dodatkowo, 12,1% badanych uczestników projektów deklaruje, że od zakończenia udziału w projekcie zmienili miejsce zamieszkania w związku z podjęciem pracy zarobkowej, przy czym nieco ponad połowa z nich ocenia, że udział w projekcie pomógł w podjęciu pracy, w związku z którą zmienili miejsce zamieszkania. Łącznie zatem w ok. 6,8% przypadków można mówić o wpływie interwencji na mobilność zawodową rozumianą jako zmiana miejsca zamieszkania w związku z podjęciem pracy zarobkowej.

Tabela 19 Efekty udziału w projekcie dostrzegane przez uczestników - rozkład odpowiedzi pozytywnych na pytania kwestionariuszowe o efekty wsparcia: "Czy w wyniku udziału w projekcie: (...)?" w podziale na cele szczegółowe EFS+

	Razem	A	C	F	G	H	K
czuje się Pani/Pan lepiej przygotowana(y) do radzenia sobie na rynku pracy?	58,8%	58,8%	64,6%	57,4%	69,7%	69,3%	26,3%
podjęła Pani/podjął Pan pracę zarobkową?	57,9%	61,1%	42,7%	39,2%	35,6%	43,0%	23,2%
rozpoczęła Pani/rozpoczął Pan działalność gospodarczą?	26,7%	30,5%	2,4%	2,4%	5,8%	2,6%	0,0%
poprawiła się Pani/Pana sytuacja materialna?	52,6%	54,5%	36,6%	46,1%	30,3%	47,4%	26,3%
wzrosły Pani/Pana kwalifikacje, kompetencje, umiejętności zawodowe?	69,2%	69,6%	64,6%	73,4%	76,0%	62,3%	23,2%
wzrosło Pani/Pana doświadczenie zawodowe?	74,6%	76,9%	61,0%	67,1%	65,4%	57,0%	27,3%
wzrosły Pani/Pana umiejętności w zakresie poszukiwania pracy np. tworzenia CV, prowadzenia rozmów kwalifikacyjnych itp.?	46,2%	45,0%	65,9%	55,0%	55,3%	64,9%	17,2%
wzrosły Pani/Pana umiejętności w zakresie współpracy z innymi ludźmi?	70,3%	70,0%	78,0%	76,2%	72,6%	81,6%	42,4%
lepiej radzi sobie Pani/Pan z emocjami np. ze stresem?	46,3%	45,1%	54,9%	54,1%	56,7%	64,0%	42,4%
poprawił się stan Pani/Pana zdrowia?	19,9%	19,3%	26,8%	22,1%	17,3%	37,7%	25,3%
zmieniła Pani/zmienił Pan zawód lub branżę?	26,3%	27,7%	15,9%	17,3%	19,2%	28,9%	5,1%
Liczba ankietowanych	8067	6944	82	538	208	114	99

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów (n=8067). W osobnych kolumnach nie podano danych dla celów szczegółowych EFS+, w ramach których udział w projektach wzięło udział mniej niż 80 osób ankietowanych. Respondentów tych uwzględniono jednak w kolumnie „Razem".

Wykres 7 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: W jakim stopniu Pani/Pana udział w projekcie przyczynił się do tych zmian?

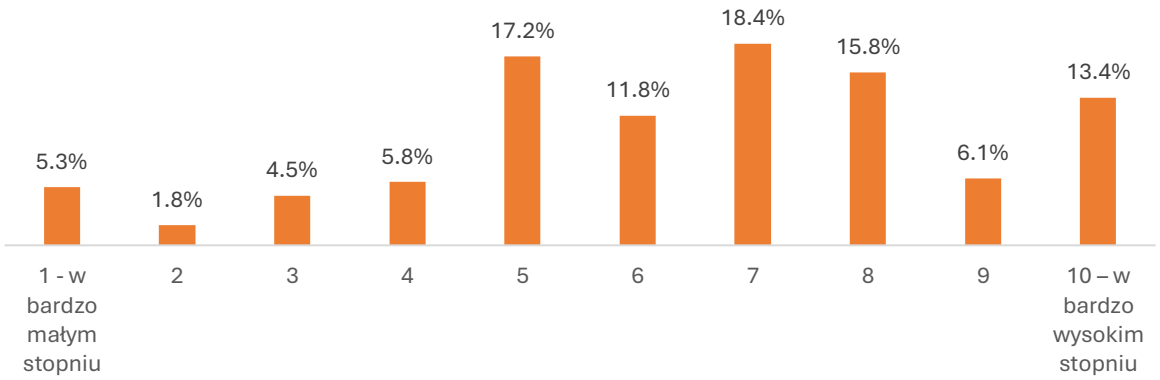

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów (n=7541)

Łącznie 61% spośród tych badanych, którzy dostrzegają przynajmniej jeden pozytywny efekt udziału w projekcie ocenia, że udział w projekcie w wysokim stopniu przyczynił się do wystąpienia tych efektów (oceny od 6 do 10 w skali od 1 do 10). Zdecydowanie najsłabiej, zdaniem badanych, na osiągnięte efekty wpływały projekty realizowane w ramach celu szczegółowego K (zaledwie 28%) - zgodnie z teorią interwencji, projekty te mogą oddziaływać, w przypadku zdecydowanej większości uczestników, jedynie pośrednio na ich sytuację na rynku pracy. Ponadto, słabiej wpływ projektu na pozytywne zmiany w sytuacji zawodowej oceniają uczestnicy projektów zrealizowanych w ramach celów szczegółowych H (49%), E (52%) oraz I (53%).

Respondenci ocenili także wpływ poszczególnych form wsparcia na osiągnięte efekty w zakresie poprawy ich sytuacji na rynku pracy. **Uczestnicy projektów za najbardziej wpływające na poprawę ich sytuacji zawodowej uważają formy wsparcia o charakterze finansowym**: pożyczki oraz dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, bon na zasiedlenie (wsparcie finansowe na pokrycie kosztów przeprowadzki w związku z podjęciem pracy z dala od dotychczasowego miejsca zamieszkania), stypendium edukacyjne, sfinansowanie usługi rozwojowej oraz dofinansowanie wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy.

Tabela 20 Suma wskazań „w wysokim stopniu" oraz „w bardzo wysokim stopniu" w pytaniu kwestionariuszowym „Proszę ocenić, w jakim stopniu poszczególne formy wsparcia, które otrzymała Pani/otrzymał Pan w projekcie wpłynęły na poprawę Pani/Pana sytuacji zawodowej?"

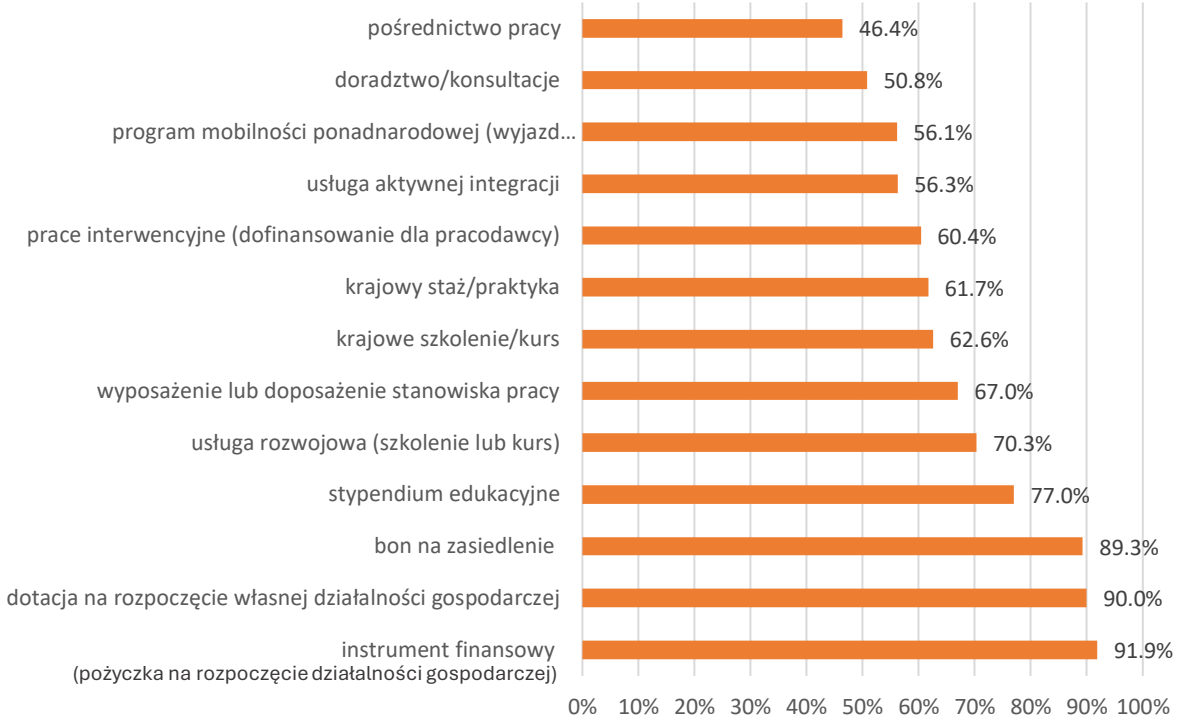

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów (n=7541). Pominięto formy wsparcia oceniana przez mniej niż 70 respondentów.

4.4 Ocena trwałości zatrudnienia podejmowanego przez uczestników projektów

Aktualnie (na moment realizacji badania ankietowego uczestników projektów, a więc w lutym 2026 r.) pracuje 66,2% uczestników projektów EFS+. Najwyższy wskaźnik zatrudnienia występuje w przypadku uczestników projektów realizowanych w ramach celu szczegółowego A (70,5%).

Tabela 21 Odsetek uczestników pracujących w momencie realizacji badania ankietowego w podziale na cele szczegółowe

Cel szczegółowy	Liczba respondentów	% respondentów pracujących zawodowo
A	6944	70,5%
C	82	36,6%
D	21	61,9%
E	31	61,3%
F	538	40,0%
G	208	45,7%
H	114	34,2%
I	30	40,0%
K	99	22,2%
Łącznie	8067	66,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów (n=8067)

Aktualnie pracuje 83,8% objętych badaniem ankietowym uczestników projektów, którzy pracowali pół roku po zakończeniu udziału w projekcie. Wartość tę uznać można za miarę trwałości zatrudnienia uczestników projektów EFS+. Trwałość efektów zatrudnieniowych interwencji należy ocenić umiarkowanie wysoko.

Jednocześnie wykonywanie pracy zarobkowej w momencie realizacji badania ankietowego deklaruje 36,2% spośród tych uczestników projektów, którzy nie pracowali (nie byli ubezpieczeni w ZUS z tytułu pracy zarobkowej) pół roku po zakończeniu udziału w projekcie. W grupie tej znajdują się zarówno osoby, które podjęły zatrudnienie później niż pół roku po zakończeniu udziału w projekcie, jak i ci, którzy pół roku po zakończeniu projektu pracowali, ale bez ubezpieczenia w ZUS.

Wykres 8 Odsetek osób posiadających obecnie pracę w grupach uczestników pracujących i niepracujących w 6 miesięcy od zakończenia udziału w projekcie (zgodnie z metodologią pomiaru wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1)

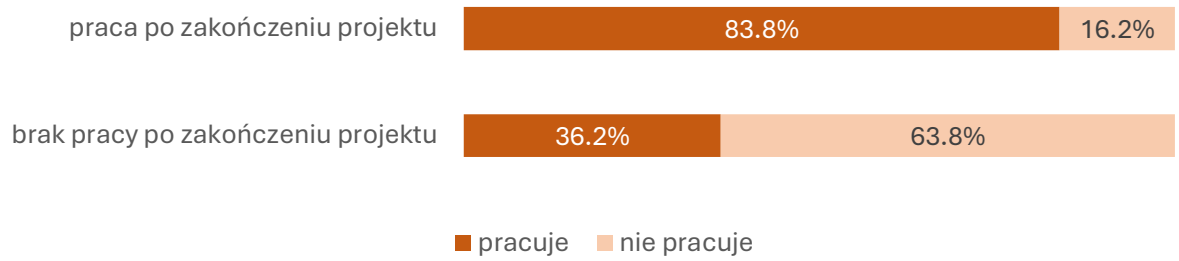

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów (n=8067) oraz danych ZUS

Spośród aktualnie pracujących uczestników projektów **69,5% wykonuje tę samą pracę, którą wykonywało jako pierwszą po zakończeniu udziału w projekcie, zaś 30,5% wykonuje inną pracę.** Można zatem stwierdzić, że mobilność zawodowa rozumiana jako częstotliwość zmiany pracy jest wśród uczestników projektów dość wysoka (zważywszy na dość krótki, często niespełna roczny, okres od momentu ukończenia udziału w projekcie do momentu realizacji badania ankietowego). Najczęściej pracę zmieniali uczestnicy projektów w ramach celu szczegółowego F (tylko 37,7% spośród pracujących uczestników projektów wykonuje tę samą pracę, którą wykonywało jako pierwszą po zakończeniu udziału w projekcie), co jest zrozumiałe w kontekście dominacji osób młodych w tym celu szczegółowym. Osoby młode są bardziej skłonne do zmiany pracy zawodowej.

4.5 Jakość miejsc pracy podejmowanych przez uczestników projektów

W niniejszym podrozdziale scharakteryzowano jakość miejsc pracy zajmowanych aktualnie przez uczestników projektów (niepracujących w momencie przystąpienia do projektu), wykorzystując dane pozyskane w badaniu ankietowym. Wyniki prezentowane są ogółem, dla wszystkich programów (w tym FERS) oraz wszystkich celów szczegółowych EFS+. Wyniki w podziale na cele szczegółowe podawane są wyłącznie w

przypadkach, w których możliwe było dokonanie takiego porównania (ze względu na liczebność prób badawczych), zaś różnice pomiędzy nimi były istotne.

Forma zatrudnienia

Badani uczestnicy projektów najczęściej prowadzili własną działalność gospodarczą (34,4%), co wynika głównie ze zdecydowanej przewagi w zrealizowanej próbie badawczej uczestników projektów w ramach celu szczegółowego A, spośród których 22,5% otrzymało dotację lub pożyczkę na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Umowę o pracę na czas określony lub okres próbny wykonuje 30,6% badanych. Pracę zawodową w formie uważanej za najbardziej stabilną (umowa o pracę na czas nieokreślony) wykonuje 24,4% badanych uczestników, pracujących w momencie realizacji badania. 11,3% pracuje na podstawie umowy zlecenia, z czego prawie połowa to uczniowie lub studenci do 26 roku życia, w przypadku których jest to najkorzystniejsza pod kątem finansowym forma zatrudnienia (kwota wynagrodzenia brutto nie jest oskładkowana ani opodatkowana). Działalność gospodarczą nierejestrowaną prowadzi 0,5% badanych. Tyle samo pracuje w szarej strefie. 0,4% badanych pracuje na podstawie umowy o dzieło, zaś 0,2% prowadzi gospodarstwo rolne/hodowlane lub pracuje w nim. Łącznie w niestabilnych formach zatrudnienia pracuje nieco ponad 40% uczestników, niepracujących w momencie przystąpienia do projektu.

Uczestnictwo w doskonaleniu zawodowym

36% pracujących w momencie badania uczestników projektów uczestniczyło w szkoleniach, kursach, studiach podyplomowych lub w innych formach doskonalenia zawodowego już po zakończeniu udziału w projekcie. Wynik ten ocenić należy pozytywnie. Najczęściej (45%) udział w tego typu formach doskonalenia zawodowego deklarują uczestnicy projektów w ramach celu szczegółowego F, a więc przede wszystkim osoby młode, bez dużego doświadczenia zawodowego.

Jednocześnie aż 45,4% badanych deklaruje, że w obecnej pracy uczestniczyło w szkoleniu zorganizowanym przez pracodawcę. Wyższa wartość tego wskaźnika wynika prawdopodobnie z uwzględniania w odpowiedziach różnorodnych form przygotowania do wykonywania pracy, w tym uczenia się nieformalnego (np. od współpracowników).

Zgeneralizowane zadowolenie z warunków pracy

Aż 84,3% badanych, pracujących w momencie realizacji badania, jest ogólnie zadowolonych z warunków swojej obecnej pracy. Niezadowoleni ze swojej pracy stanowią niespełna 10% badanych. Wyniki te ocenić należy pozytywnie. Wskazują też na to, że posiadanie stabilnej formy zatrudnienia w wielu przypadkach nie jest kluczowym kryterium oceny warunków pracy zawodowej.

Wykres 9 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pani/Pan zadowolona/y czy niezadowolona/y z warunków swojej obecnej pracy?

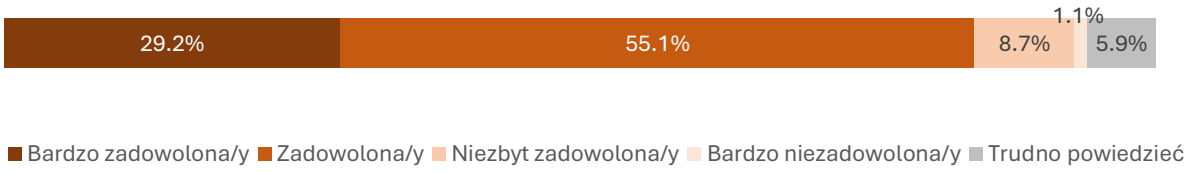

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów (n=5339)

Wymiar czasu pracy

W niepełnym wymiarze czasu pracy pracuje 20,6% badanych uczestników projektów, w tym 4,7% pracuje mniej niż 20 godzin tygodniowo, zaś 15,9% - od 20 do 39 godzin tygodniowo. 39,4% spośród osób pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy chciałaby pracować więcej. Na pełen etat (40 godzin tygodniowo) pracuje 49,3% badanych. Co interesujące, aż 49,5% z nich chciałoby pracować na niepełny etat, zaś 10,4% na więcej niż jeden etat. Powyżej jednego etatu aktualnie pracuje 19,4% badanych pracujących w momencie realizacji badania, z czego tylko 16,4% chce pracować w tak dużym wymiarze, 42,6% deklaruje chęć pracy na pełny etat, zaś 41% - na niepełny etat. Praca powyżej jednego etatu w zdecydowanej większości przypadków wynika zatem prawdopodobnie z przymusu ekonomicznego. 10,7% nie wskazano jednoznacznie tygodniowego wymiaru czasu pracy (może to wynikać ze zmienności czasu pracy, co występuje często w przypadku osób samozatrudnionych oraz pracujących dorywczo).

Organizacja czasu pracy

20,8% badanych pracuje w systemie zmianowym (na przykład ze zmianą poranną, popołudniową i nocną), uznawanym generalnie za mniej korzystny dla pracownika, utrudniający godzenie życia zawodowego z prywatnym. 14,4% badanych przyznaje, że godziny ich pracy nie są dopasowane do ich osobistych potrzeb i nie pozwalają na łączenie pracy z obowiązkami prywatnymi. W ok. 80% przypadków organizacja pracy zawodowej pozwala uczestnikom projektów na godzenie pracy zawodowej z innymi aktywnościami.

Awans na wyższe stanowisko i możliwość rozwoju zawodowego

17,9% badanych w okresie ostatnich dwóch lat (w zdecydowanej większości przypadków będzie to zatem okres pomiędzy podjęciem pracy po zakończeniu udziału w projekcie a momentem realizacji badania) otrzymało awans na wyższe stanowisko.

Jednocześnie 63,4% badanych ocenia, że ich praca daje im możliwość rozwoju lub awansu zawodowego, a aż 77,5% badanych ma poczucie, że w pracy ma możliwość wykorzystania posiadanych umiejętności i zdolności.

Poczucie stabilizacji zatrudnienia

Jedynie 14,4% spośród osób wykonujących pracę najemną wyraża obawę, że może stracić swoją pracę w ciągu najbliższych 6 miesięcy. Jedynie 6,8% osób prowadzących działalność gospodarczą wyraża obawę, że będą zmuszeni do zakończenia działalności gospodarczej w ciągu najbliższych 6 miesięcy. Poczucie stabilizacji zatrudnienia wśród uczestników projektów EFS+ jest zatem wysokie, mimo tego, że wielu z nich pracuje w formach zatrudnienia uznawanych za niestabilne.

Osiągane wynagrodzenia i sytuacja materialna

Wynagrodzenia netto osiągane przez uczestników projektów, którzy aktualnie pracują oscylują najczęściej w granicach mediany wynagrodzeń w Polsce (zgodnie z danymi GUS: ok. 5300 zł netto) (26,2%) badanych lub też są one niższe, od 2 do 4 tys. zł netto (26,4%). Szczegółowe dane na temat rozkładu wynagrodzeń osiąganych przez uczestników projektów zaprezentowano na poniższym wykresie.

Wykres 10 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: Ile wynoszą Pani/Pana miesięczne zarobki netto („na rękę")?

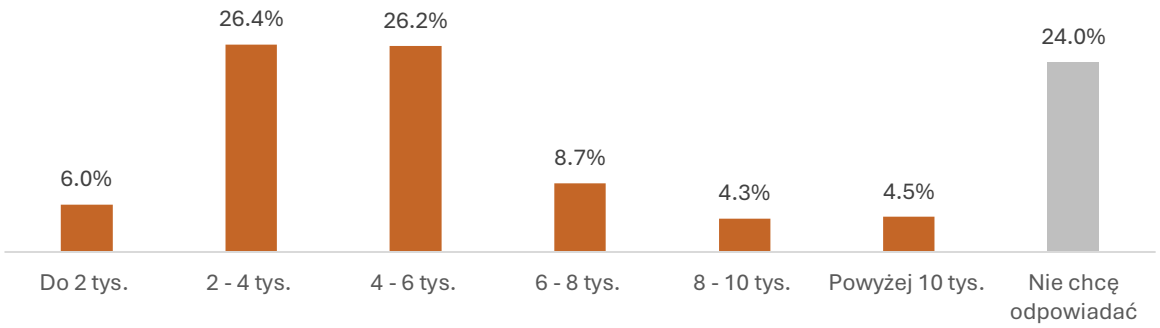

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów (n=5339)

Większość pracujących uczestników projektów ocenia swoją sytuację materialną jako umiarkowaną (opisywaną przez twierdzenie „Żyję średnio – starcza mi na co dzień, ale muszę oszczędzać na większe zakupy" – 38,8% badanych) lub raczej dobrą (opisywaną przez twierdzenie „Żyję dobrze – starcza mi na wiele rzeczy bez specjalnego oszczędzania" – 36,5% badanych). Bardzo dobrą sytuację materialną deklaruje 2,2% badanych, zaś złą – nieco ponad 10% badanych. 11,3% respondentów uchyliło się od odpowiedzi na pytanie o sytuację materialną.

Podsumowanie

Osoby, które podjęły zatrudnienie po zakończeniu udziału w projekcie, są w większości zadowolone z jakości posiadanego zatrudnienia. Jakość miejsc pracy, mierzona obiektywnymi kryteriami (np. forma zatrudnienia, wysokość otrzymywanego wynagrodzenia itd.), podejmowanych przez uczestników projektów jest zróżnicowana. Jakość miejsc pracy zajmowanych przez uczestników projektów jest wypadkową bardzo wielu czynników zarówno po stronie popytowej rynku pracy (poziom rozwoju

gospodarczego w poszczególnych obszarach kraju, tworzony popyt na określone kwalifikacje i kompetencje, sytuacja rynkowa i in.), jak i po stronie podażowej (kwalifikacje i kompetencje oraz inne cechy pracowników, w tym np. ich sytuacja zdrowotna, rodzinna itd., na które interwencja EFS+ oddziałuje w ograniczonym zakresie). Jakość miejsc pracy zajmowanych przez uczestników projektów EFS+ nie jest zatem miarą sukcesu lub porażki interwencji EFS+.

4.6 Przeżywalność mikroprzedsiębiorstw zakładanych przez uczestników projektów

Trwałość działalności gospodarczych utworzonych dzięki wsparciu EFS+

W ramach celu szczegółowego A wsparto 30 819 osób w procesie zakładania działalności gospodarczej, z czego większość przyjęła formę dotacji (96%), a pozostała część (4%) instrumentu finansowego (IF), oferowanego uczestnikom w formie pożyczki. Te pierwsze wdrażane były w ramach 16 programów regionalnych, te drugie w ramach programu FERS. Przy czym działalności gospodarcze przy wsparciu dotacji zakładane były niemal od początku 2023 r., podczas gdy pierwsze firmy wsparte pożyczką powstały ponad rok później, tj. w kwietniu 2024. Wynika to ze specyfiki struktury organizacyjnej wdrażania IF, która wymagała zaangażowania pośredników finansowych, wybranych uprzednio przez BGK[20]. Spowodowało to – typowe dla IF – przesunięcie dostępności pomocy dla odbiorców końcowych, w porównaniu do klasycznych instrumentów dotacyjnych. Jednocześnie można zauważyć, że znaczna część dotacji udzielona została w roku 2023 oraz w pierwszej połowie roku 2024, wtedy też powstało najwięcej firm założonych przy ich wsparciu. W przypadku działalności zakładanych w powiązaniu z udzielanymi pożyczkami widać bardziej równomierny rozkład w czasie tego zjawiska (między czerwcem i grudniem 2024 r.).

Wykres 11 Liczba firm, wg daty założenia oraz rodzaju otrzymanego wsparcia

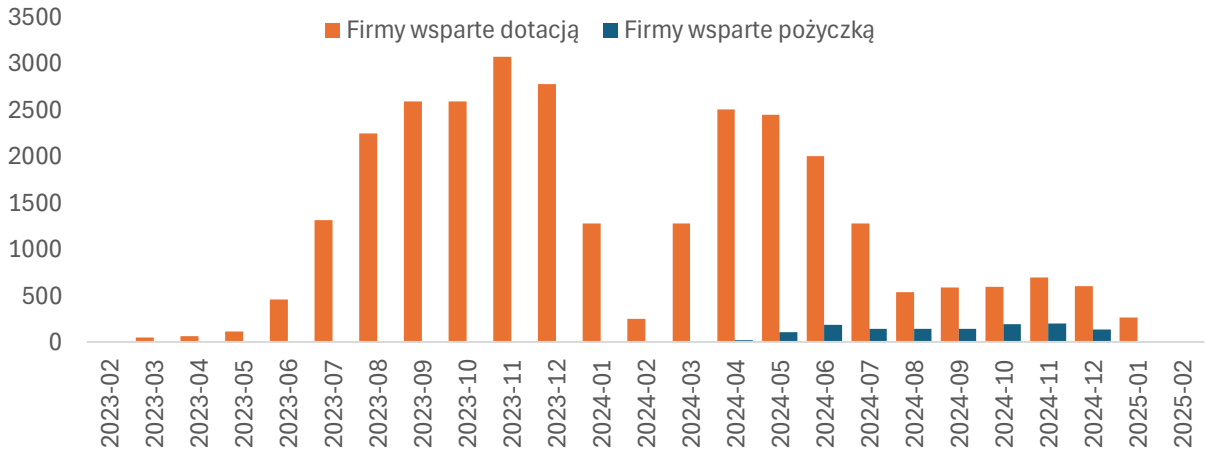

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CST

[20] Więcej informacji na temat instrumentu finansowego realizowanego przez BGK w ramach FERS: link.

W celu ustalenia poziomu przeżywalności wspartych firm, konieczne było skorzystanie z innego źródła danych niż ZUS, gdzie monitorowanie uczestników obejmowało okres 6 miesięcy od zakończeniu udziału we wsparciu. Zarówno w przypadku dotacji jak i pożyczek można mówić o 12-miesięcznym okresie trwałości. W przypadku dotacji jest to wymóg formalny, w przypadku pożyczek jeden z kluczowych warunków dla umorzenia części pożyczki[21] (co do pewnego stopnia upodabnia ten instrument do dotacji). W celu ustalenia sytuacji firm w dłuższym horyzoncie czasowym wykorzystano dane z CEIDG, gdzie gromadzona jest informacja na temat aktualnego statusu firmy (aktywna/wykreślona/zawieszona), w powiązaniu z czasową historią tych zdarzeń. Dane te pozyskane zostały w styczniu 2026, co oznacza, że w skrajnym przypadku możliwe było prześledzenie firm w okresie 35 miesięcy od momentu ich powstania (dot. jednej firmy założonej w lutym 2023 r.)[22].

Ogółem w styczniu 2026 r. aktywnych było 80% firm, założonych w okresie analizowanych dwóch lat funkcjonowania wsparcia (2023-2024). Widać wysoką trwałość firm w pierwszym 12-miesięcznym okresie działalności, co wiązać naturalnie należy z uwarunkowaniami formalnymi, o których mowa była wyżej. Począwszy od 13 miesiąca liczba firm aktywnych maleje. Dokładnie w trzynastym miesiącu od założenia działalności wyrejestrowanych lub zawieszonych zostaje około 4% firm, co można uznać za wielkość niewielką i naturalną. Część pomysłów na biznes została zweryfikowana przez rynek, a decyzja o ich zakończeniu lub zawieszeniu wynikała z racjonalnych przesłanek. Potwierdzają to wyniki badań ilościowych ze wspartymi osobami – dwa najczęściej wskazywane powody zakończenia prowadzenia działalności gospodarczej to zbyt wysokie koszty (46%) i zbyt niskie dochody (31%). W kolejnych miesiącach działalności proces zamykania lub zawieszania działalności postępuje, choć jego tempo stabilizuje się. Analiza kolejnych kohort (wydzielonych wg miesiąca założenia firmy) wskazuje, że liczba aktywnych firm maleje wraz z każdym miesiącem o ok. 1 punkt procentowy. Po blisko trzech latach od założenia (dokładnie 33-34 miesiące) dalej aktywnych jest około 71% firm, które założone zostały w pierwszych miesiącach realizacji interwencji. Jest to wskaźnik lepszy o ok. 8 punktów procentowych, niż dla ogółu firm założonych w tym samym okresie, ale niekorzystających ze wsparcia EFS+. W przypadku tych ostatnich podmiotów widoczny jest również dużo szybszy moment rezygnacji z prowadzenia działalności (w tym jej zawieszania). W 12 miesiącu od

[21] Zgodnie z regulaminem, pożyczka na podjęcie działalności gospodarczej mogła zostać umorzona jednorazowo w części odpowiadającej maksymalnie 6-krotności przeciętnego wynagrodzenia (liczonego na dzień zawarcia umowy), przy czym kwota umorzenia nie mogła przekroczyć 50% wartości pożyczki ani pozostałego do spłaty kapitału. Możliwość ubiegania się o umorzenie nie przysługiwała wszystkim pożyczkobiorcom – była ograniczona do osób spełniających określone kryteria, w szczególności osób bezrobotnych, poszukujących pracy (w tym opiekunów osób z niepełnosprawnościami) oraz absolwentów CIS/KIS, które nie korzystały wcześniej z bezzwrotnych środków publicznych na podjęcie działalności. Dodatkowo warunkiem umorzenia było m.in. prowadzenie działalności przez co najmniej 12 miesięcy, brak zaległości w spłacie pożyczki oraz nieskorzystanie wcześniej z analogicznych instrumentów wsparcia lub umorzeń. Więcej na ten temat w regulaminie: link.

[22] Łączenie danych CST i CEIDG pozwoliło na ustalenie sytuacji 26673 firm, tj. blisko 87% wspartej populacji.

założenia, aktywnych było bowiem 84% firm (100% w grupie osób wspartych w ramach EFS+). W 13 miesiącu było to odpowiednio 83% i 96% aktywnych firm. Wyższy wskaźnik przeżywalności firm wspartych z EFS+ napawa pewnym optymizmem. Wsparcie z EFS+ trafia bowiem do grup znajdujących się w większości przypadków w relatywnie trudnej sytuacji (osoby bezrobotne) i postrzegane jako mniej przedsiębiorcze. Precyzyjna ocena nie jest tu w pełni możliwa z uwagi na brak szczegółowych danych (charakterystyk) dotyczących osób zakładających JDG bez wparcia z środków UE[23].

Wykres 12 Udział aktywnych firm w styczniu 2026 r. w ogóle firm wspartych (lewy panel) oraz w kolejnych miesiącach od założenia działalności gospodarczej (prawy panel)

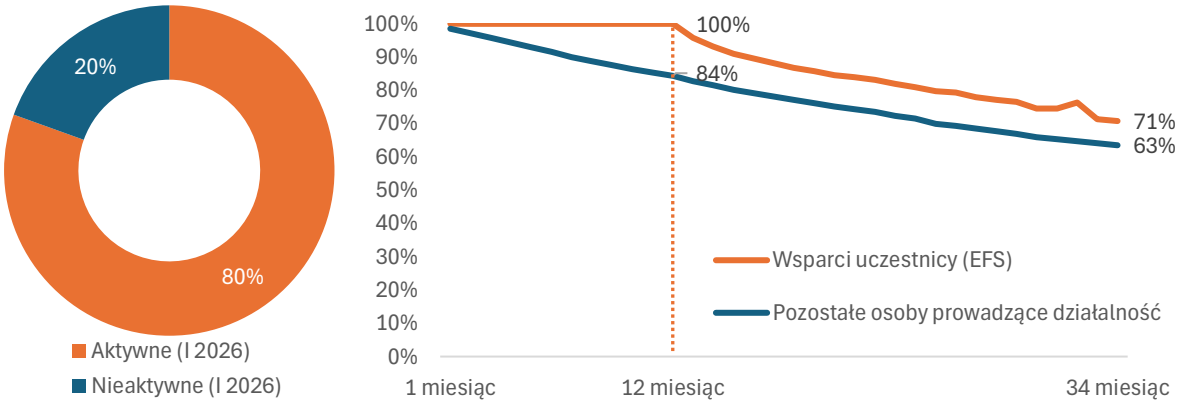

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CST i CEIDG

Porównanie sytuacji uczestników dwóch form wsparcia w ramach EFS+ wskazuje, że w styczniu 2026 r. aktywnych było około 80% firm wspartych za pomocą dotacji oraz blisko 92% firm wspartych za pomocą pożyczki, przy czym porównanie to może być mylące, z uwagi na wcześniejsze uruchomienie pierwszego z instrumentów. W tym celu dokonano ograniczenia populacji osób wspartych dotacją, wyłącznie do okresu w jakim zakładane były firmy wspierane pożyczką oraz porównano przeżywalność firm, w kohortach miesięcznych wg momentu zakładania działalności gospodarczej. W pierwszym 12-miesięcznym okresie działalności, różnice w zasadzie nie występują. Poza pojedynczymi przypadkami, aktywne są niemal wszystkie firmy, niezależnie od formy wsparcia. Różnice (na korzyść pożyczek) ujawniają się począwszy od 13 miesiąca od założenia działalności, choć są wyraźnie mniejsze od wskazanych powyżej. Przeżywalność firm wspartych dotacją jest mniejsza zwykle o 2-5 punktów procentowych. Wyjątkiem jest ostatni analizowany okres (najwcześniej wsparte firmy). W 20 miesiącu od założenia firmy działało bowiem 83% podmiotów wspartych dotacją i 70% wspartych pożyczką. Przy czym najprawdopodobniej wynika to z wielkości i specyfiki tej kohorty (86 firm), kilkukrotnie mniejszej niż w miesiącach wcześniejszych[24].

[23] Uniemożliwia to zastosowanie odpowiedniego dopasowania statystycznego.
[24] Z tego powodu pominięto również prezentację dla ostatniej kohorty – analiza po 21 miesiącach działalności, gdzie w grupie odbiorców pożyczek znalazły się 4 jednostki.

Wykres 13 Udział aktywnych firm w kolejnych miesiącach od założenia działalności gospodarczej, wg rodzaju wsparcia

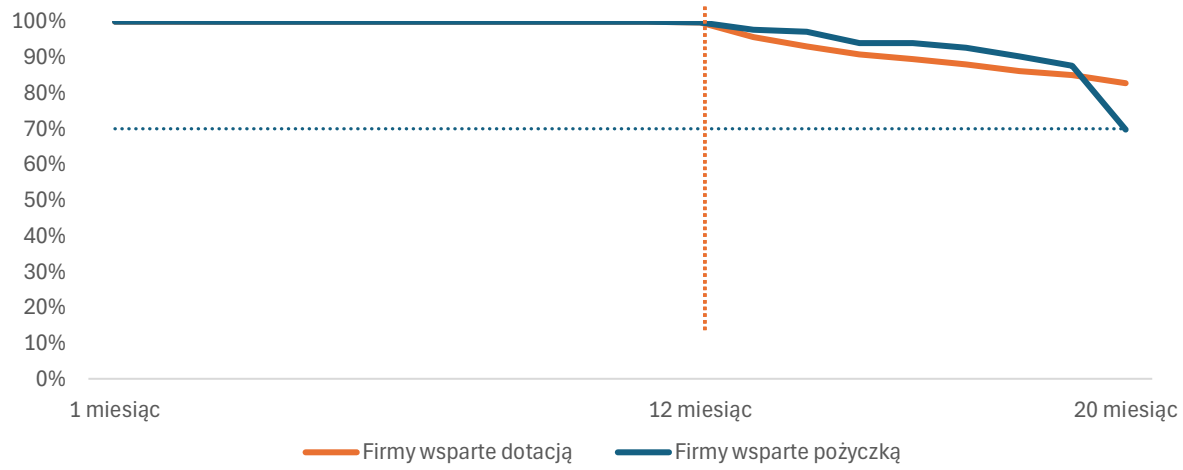

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CST i CEIDG

Zróżnicowanie przeżywalności w zależności od formy wsparcia

Jednocześnie należy pamiętać, że obserwowane różnice w poziomie przeżywalności firm mogą wynikać również innych czynników, w szczególności specyficznych cech uczestników. Analiza porównawcza obu grup[25] wskazuje, że odbiorcy pożyczek są zazwyczaj nieco starsi (mediana 33 lata, w porównaniu do 31 lat dla osób wspartych dotacją), jednocześnie częściej: są to mężczyźni (odpowiednio 55% vs. 52%); mają wykształcenie wyższe (54% vs. 36%); zamieszkują miasta (44% vs. 28%) oraz pochodzą z nieco innych regionów (m.in. częściej z kujawsko-pomorskiego i pomorskiego). Jednocześnie osoby wsparte dotacją częściej doświadczały przed wsparciem bezrobocia długotrwałego (19%, podczas gdy wśród pożyczkobiorców, takich osób było niecałe 5%). Wpływ na przeżywalność firm mogą mieć również cechy założonych przedsiębiorstw, w tym np. sektor w jakim prowadzona jest działalność. Analizy wskazały, że osoby wsparte dotacją częściej zakładały firmę w sektorze budownictwa, tj. w sekcji F klasyfikacji PKD (19% vs. 12%) oraz w sekcji T (25% vs. 20%) obejmującej działalność gospodarstw domowych polegającą na zatrudnianiu pracowników do wykonywania prac domowych (np. sprzątania, opieki nad dziećmi lub osobami starszymi). Z kolei pożyczkobiorcy wyraźnie częściej zakładali firmy przypisane do sekcji G (15% vs. 9%), tj. działające w obszarze handlu.

Wszystkie te różnice, związane z cechami uczestników oraz ich firm naturalnie mogą mieć wpływ na przeżywalność przedsiębiorstw, co zweryfikowano z wykorzystaniem modeli probabilistycznych[26], wykonanych osobno dla obu zbiorowości. W przypadku osób wspartych dotacją, model wskazuje, że po 12 miesiącach („obowiązkowej") działalności, największe znaczenie dla dalszego przeżycia firm miały: wcześniejszy

[25] W przypadku odbiorców dotacji analiza dotyczy tylko grupy wspartej w tym samym okresie co odbiorcy pożyczek, nie uwzględnia więc uczestników, którzy założyli działalność wcześniej.

[26] Zastosowano dyskretny model przeżycia estymowany metodą regresji logistycznej.

status na rynku pracy właściciela/właścicielki, poziom wykształcenia oraz sektor działalności w jakim działała firma.

Firmy założone przez osoby długotrwale bezrobotne miały o ok. 20% wyższe prawdopodobieństwo zakończenia działalności w danym miesiącu niż pozostałe firmy. Z kolei wyższy poziom wykształcenia obniżał szanse zamknięcia działalności: dla poziomu ISCED 3-4 (wykształcenie ponadgimnazjalne i policealne) ryzyko było niższe o ok. 23%, a dla ISCED 5-8 (wykształcenie wyższe) o ok. 50% względem grupy referencyjnej (wykształcenie podstawowe i gimnazjalne). Różnice występowały także między sektorami prowadzonej działalności. Wyższe ryzyko zakończenia działalności odnotowano w sekcjach G, H i I, natomiast niższe w sekcjach F, R i T.

Nie stwierdzono natomiast istotnego wpływu wieku właściciela, płci ani stopnia urbanizacji miejsca zamieszkania. W modelu z 4 szerokimi regionami (grupy regionów o zbliżonym poziomie bezrobocia) nie odnotowano istotnych różnic, natomiast model z województwami wskazywał na niższe ryzyko zakończenia działalności m.in. w województwach dolnośląskim, kujawsko-pomorskim i śląskim względem województwa referencyjnego (mazowieckie). Zgodnie z wcześniejszymi obserwacjami dodatkowo stwierdzono, że najwyższe ryzyko zakończenia działalności przypadało na 13. miesiąc życia firmy, a w kolejnych miesiącach nieco malało.

W analogicznej analizie przeprowadzonej dla osób wspartych pożyczką nie stwierdzono, aby wiek, płeć, wykształcenie, wcześniejsze długotrwałe bezrobocie, sektor działalności, czy stopień urbanizacji istotnie wpływały na przeżycie firm po pierwszym roku działalności. Istotne znaczenie miały natomiast niektóre efekty czasowe i kohortowe: szczególnie wysoki poziom ryzyka odnotowano w 20. miesiącu działalności oraz dla firm założonych w październiku i grudniu 2024 (zgodnie z wcześniejszą prezentacją). Może to jednak wynikać ze specyfiki tej nieco mniejszej próbki.

Przeprowadzona analiza wskazuje, że szczególnie cechy osób, które otrzymały dotację silnie oddziałują na ryzyko zamknięcia działalności. Jednocześnie obie grupy istotnie się między sobą różnią, co wynika z ogólnych założeń wsparcia, w tym nieco innych grup docelowych. W celu eliminacji tych różnic oraz próby odpowiedzi na pytanie, co by było, gdyby zamiast pożyczek, uczestnicy otrzymali dotację (odpowiedź na pytanie odwrotne, z uwagi na proporcje uczestników obu form wsparcia jest niemożliwe), zastosowano podejście kontrfaktyczne.

W celu porównania skuteczności dotacji i pożyczek zastosowano podejście oparte na *inverse probability weighting* (IPW). W pierwszym kroku oszacowano prawdopodobieństwo (*propensity score*) otrzymania pożyczki w alternatywie do dotacji na podstawie cech uczestników i przedsiębiorstw, tj. wieku, płci, wykształcenia, informacji o ewentualnym wcześniejszym długotrwałym bezrobociu, regionu, stopniu urbanizacji miejscowości zamieszkania, wybranych sektorach działalności oraz faktycznego miesiąca rozpoczęcia działalności. Następnie zbudowano wagi tak, aby

grupa przedsiębiorstw wspartych dotacją możliwie wiernie odtwarzała profil cech grupy pożyczkobiorców. Innymi słowy, porównanie zostało przeprowadzone na populacji podobnej do osób, które faktycznie otrzymały pożyczkę.

W kolejnym kroku oszacowano dyskretny model przeżycia dla okresu od 13. miesiąca działalności firmy (zgodnie z wcześniejszą analizą analiza w miesiącach 1-12, nie wykazywała zasadniczych różnic). Uzyskane wyniki wskazują, że firmy wsparte pożyczką miały istotnie niższe ryzyko zakończenia działalności, niż porównywalne firmy wsparte dotacją. Szanse zakończenia działalności były w przypadku pożyczki niższe o około 23% względem dotacji (OR = 0,767; p = 0,018). Przekładało się to również na przewidywane miesięczne prawdopodobieństwo zamknięcia działalności po pierwszym roku: około 2,65% dla firm wspartych dotacją oraz 2,05% dla firm wspartych pożyczką.

Powyższe wyniki należy jednak interpretować ostrożnie. Po pierwsze, wnioski dotyczą wyłącznie populacji podobnej do pożyczkobiorców (ważenie zostało skonstruowane jednokierunkowo – tak, aby grupa uczestników z dotacją przypominała grupę osób wspartych pożyczką). Oznacza to, że dla osób podobnych do tych, które otrzymały pożyczkę, pożyczka była prawdopodobnie skuteczniejsza niż (hipotetyczna) dotacja. Nie można natomiast na tej podstawie symetrycznie stwierdzić, że osoby, które faktycznie otrzymały dotację, osiągnęłyby lepsze wyniki, gdyby zamiast tego dostały pożyczkę. Wymagałoby to zastosowania odrębnej populacji odniesienia oraz osobnej analizy.

Po drugie, mimo zastosowania IPW i dobrego wyrównania grup pod względem cech obserwowalnych, analiza nie eliminuje całkowicie wpływu cech nieobserwowalnych, nieuwzględnionych w modelu. W szczególności na przeżycie firm mogą oddziaływać także takie czynniki, jak np. motywacje uczestników, jakość pomysłu biznesowego, doświadczenie zawodowe, wsparcie rodziny czy indywidualna skłonność do ryzyka, których nie uwzględniono w modelu. Jak już wspomniano, dotacje były kierowane do nieco innych grup docelowych, w tym w większym stopniu defaworyzowanych. Kontrola wskazanych zmiennych pozwoliła zapewne na eliminację tylko części różnic między odbiorcami obu instrumentów wsparcia. Oznacza to, że uzyskane wyniki należy traktować jako silną przesłankę wskazującą na przewagę pożyczki w tej populacji, ale nie jako całkowity dowód podważający zasadność udzielania dotacji. Z charakterystyki analizowanej grupy, można jednocześnie przypuszczać, że osoby, które wsparte zostały dotacją, mogłyby mieć większą trudność w uzyskaniu pożyczki (częściej występująca historia bezrobocia długotrwałego, wyższy udział osób z podstawowym wykształceniem). W tym kontekście warto również zauważyć, że wyniki analizy przeżycia wskazują, że osoby te, z uwagi na większe prawdopodobieństwo niepowodzenia, powinny uzyskać większą asystę w trakcie prowadzonej działalności – być może wskazane byłyby dodatkowe programy mentoringowe lub o charakterze doradczym – zwłaszcza w ciągu 12 miesięcznego, obligatoryjnego okresu prowadzenia działalności.

W świetle powyższych uwag warto dodatkowo zaznaczyć, że instrument pożyczkowy w FERS został zaprojektowany nie jako bezpośredni odpowiednik dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej (czy alternatywa dla tego instrumentu), lecz jako narzędzie uzupełniające i porządkujące system wsparcia samozatrudnienia. Zgodnie z poczynionymi w toku badania ustaleniami, jednym z celów jego wprowadzenia było ograniczenie obserwowanego w poprzednich latach zjawiska rejestrowania się w UP wyłącznie w celu uzyskania bezzwrotnej dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej. W tym sensie pożyczka pełni nie tylko funkcję finansową, ale także funkcję regulującą bodźce w systemie interwencji publicznej, poprzez lepsze dopasowanie formy wsparcia do sytuacji i potrzeb odbiorców.

Instrument finansowy nie zmienił zasadniczo struktury odbiorców wsparcia, stworzył jednak dodatkową ścieżkę dla osób relatywnie lepiej przygotowanych do prowadzenia działalności gospodarczej, często dysponujących większym potencjałem kompetencyjnym lub potrzebujących wyższego kapitału początkowego.

Łącznie wyniki analiz sugerują, że najbardziej efektywny model interwencji publicznej w obszarze samozatrudnienia ma charakter komplementarny, w którym dotacje pełnią przede wszystkim funkcję wsparcia dla osób o słabszej pozycji wyjściowej na rynku pracy, natomiast instrumenty pożyczkowe stanowią narzędzie finansowania dla osób lepiej przygotowanych do prowadzenia działalności gospodarczej oraz wymagających wyższego poziomu kapitału początkowego.

Niezależnie od powyższego, przeprowadzone badania jakościowe pozwalają na stwierdzenie, że w większości przypadków przedstawiciele IZ/IP PR pozytywnie oceniają rozwiązanie zastosowane w perspektywie finansowej 2021-2027 polegające na ograniczeniu kategorii beneficjentów uprawnionych do udzielania dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej w ramach celu szczegółowego A do Powiatowych Urzędów Pracy. Przeprowadzone ewaluacje[27] lub wewnętrzne analizy interwencji zrealizowanych w poprzednich perspektywach finansowych wykazały, że działania PUP w tym zakresie są znacznie bardziej efektywne kosztowo niż działania beneficjentów wybranych w trybie konkurencyjnym (często firm komercyjnych). Wynikało to z bardzo wysokich kosztów realizacji projektów przez beneficjentów wybranych w trybie konkurencyjnym, co wynikało również ze znacznie intensywniejszego wsparcia w tych projektach na rzecz osób zakładających działalność gospodarczą (wyższa wartość dotacji, wsparcie pomostowe, rozbudowane wsparcie szkoleniowe i doradcze itd.). Wsparcie to nie przekładało się jednak zazwyczaj na istotnie wyższą trwałość firm zakładanych przy tego typu wsparciu, czy też na ich

[27] Np. ECDF Badania i Szkolenia, Ocena działań prozatrudnieniowych w województwie warmińsko-mazurskim, Olsztyn 2012, link

istotnie lepszy rozwój w przyszłości[28]. Niektórzy przedstawiciele IZ/IP PR zwracali także uwagę na duże doświadczenie PUP w zakresie udzielania tego typu wsparcia, dobrą znajomość lokalnych rynków oraz możliwość trafnego wytypowania uczestników projektów, którzy mają potencjał do prowadzenia działalności gospodarczej spośród szerszego grona osób bezrobotnych – uczestników projektów. Jednocześnie, niektórzy respondenci wskazywali na barierę w postaci niskiej wartości dotacji (maksymalnie 6-krotność przeciętnego wynagrodzenia, przy czym praktyka pokazuje, że wartość udzielanych przez PUP dotacji jest niższa), która może utrudnić rozpoczęcie niektórych działalności wymagających zaangażowania na starcie wyższego kapitału, a także na wsparcie pomostowe (np. finansowe pokrycie bieżących kosztów działalności) jako formę pomocy, której wielu uczestników projektów może brakować w pierwszym okresie funkcjonowania firmy.

Zróżnicowanie przeżywalności w zależności od profilu uczestników

W celu pogłębienia analizy trwałości działalności gospodarczych uczestników projektów zastosowana została segmentacja odbiorców wsparcia. Jej celem było wyodrębnienie kilku względnie jednorodnych grup uczestników, różniących się profilem społeczno-demograficznym, kontekstem terytorialnym oraz charakterem podejmowanej działalności, a następnie porównanie wyników osiąganych przez te grupy w zakresie utrzymania działalności gospodarczej.

Segmentacja została przeprowadzona z wykorzystaniem analizy skupień. Do budowy segmentów włączone zostały wybrane cechy opisujące uczestników i podejmowaną działalność, w szczególności wiek, płeć, wykształcenie, województwo, stopień urbanizacji, sekcję PKD, sytuację uczestnika przed przystąpieniem do projektu oraz rodzaj otrzymanego wsparcia. Z analizy wyłączone zostały zmienne będące bezpośrednio wynikiem interwencji, takie jak długość utrzymania działalności czy status działalności na koniec obserwacji, tak aby segmenty opisywały punkt wyjścia i profil uczestników, a nie same rezultaty wsparcia.

Liczba segmentów została dobrana na podstawie przesłanek statystycznych oraz interpretacyjnych. Przetestowano kilka wariantów podziału, porównując ich jakość m.in. z wykorzystaniem wskaźnika *silhouette*[29] oraz przebiegu tzw. metody łokcia[30]. W

[28] Należy jednak zauważyć, że wyniki badań w tym zakresie nie są jednoznaczne. Przykładowo, ewaluacja przeprowadzona w województwie małopolskim wykazała wyższą przeżywalność przedsiębiorstw powstałych dzięki wsparciu realizowanemu poza Powiatowymi Urzędami Pracy niż w przypadku wsparcia udzielanego przez PUP. Por raport z badania: „Analiza skuteczności i efektywności dotacji na założenie działalności gospodarczej udzielonych w ramach 8 osi priorytetowej RPO WM.”.

[29] Wskaźnik *silhouette* służy do oceny jakości segmentacji i pokazuje, na ile dobrze poszczególne obserwacje pasują do własnego segmentu, a na ile są podobne do obserwacji z innych segmentów. Im wyższa jego wartość, tym lepsze rozdzielenie segmentów.

[30] Tzw. metoda łokcia polega na porównaniu kolejnych wariantów podziału danych na segmenty i obserwowaniu, w którym momencie dalsze zwiększanie liczby segmentów przestaje przynosić wyraźną poprawę dopasowania. Za optymalną uznaje się zwykle taką liczbę segmentów, przy której wykres zaczyna się wyraźnie „wypłaszczać”.

praktyce najbardziej użyteczny okazał się podział na trzy segmenty. Rozwiązanie to zapewniło równowagę między czytelnością interpretacyjną a jakością statystyczną: z jednej strony pozwoliło uchwycić istotne różnice między grupami, z drugiej zaś nie prowadziło do nadmiernego rozdrobnienia uczestników na segmenty trudne do opisania i wykorzystania w dalszej analizie.

W wyniku segmentacji wyodrębnione zostały trzy grupy uczestników różniące się przede wszystkim wiekiem, stopniem urbanizacji miejsca funkcjonowania oraz profilem prowadzonej działalności. Różnice między segmentami nie miały charakteru skrajnego, jednak były na tyle wyraźne, że umożliwiły wskazanie odmiennych wzorców funkcjonowania przedsiębiorców korzystających ze wsparcia.

Segment 0 objął około 22% uczestników i miał najbardziej dojrzały profil wiekowy. Średni wiek w tej grupie wyniósł około 46 lat, co wyraźnie odróżniało ją od pozostałych segmentów. Relatywnie częściej reprezentowane były tu działalności związane z budownictwem, a także z bardziej tradycyjnymi profilami usługowo-wytwórczymi. Uczestnicy tego segmentu częściej funkcjonowali poza najbardziej zurbanizowanymi obszarami, przy czym nie był to segment jednoznacznie „wiejski", lecz raczej grupa zróżnicowana terytorialnie, z widocznym udziałem obszarów pośrednich i mniej zurbanizowanych. Segment ten można interpretować jako grupę uczestników o bardziej ustabilizowanym, tradycyjnym profilu zawodowym, wchodzących do przedsiębiorczości z większym zasobem doświadczenia życiowego, ale jednocześnie funkcjonujących częściej w branżach o większej wrażliwości na warunki lokalne i koniunkturalne.

Segment 1 objął około 34% uczestników i wyróżniał się najbardziej korzystnym profilem z punktu widzenia dalszego utrzymania działalności. Średni wiek uczestników wyniósł około 31 lat. Segment ten był silnie powiązany z obszarami bardziej zurbanizowanymi, a częściej niż w pozostałych grupach reprezentowane były w nim działalności o charakterze usługowym, w tym działalność wspierająca, usługi dla ludności oraz wybrane usługi społeczne. W tej grupie odnotowany został również relatywnie najwyższy udział uczestników korzystających z instrumentów finansowych, choć dominującą formą wsparcia pozostawała także tu dotacja. Segment ten można określić jako grupę młodszych przedsiębiorców funkcjonujących w bardziej sprzyjającym ekosystemie miejskim, gdzie łatwiejszy bywa dostęp do klientów, sieci współpracy oraz bardziej stabilnego popytu.

Segment 2 był najliczniejszy i objął około 44% uczestników. Miał on zarazem najmłodszy profil wiekowy — średni wiek wyniósł około 28 lat. Segment ten był wyraźnie związany z obszarami słabiej zurbanizowanymi, a jego profil branżowy koncentrował się przede wszystkim wokół usług oraz budownictwa. W porównaniu z segmentem 1 działalność była tu częściej zakładana w warunkach mniej sprzyjających rozwojowi biznesu usługowego. Segment ten można więc interpretować jako grupę najmłodszych uczestników, którzy wchodzili w samozatrudnienie relatywnie wcześnie, lecz częściej

czynili to w mniej zurbanizowanym otoczeniu i w sektorach bardziej zależnych od lokalnych warunków rynkowych.

Całościowo uzyskany podział wskazuje, że o zróżnicowaniu uczestników decydowały przede wszystkim trzy osie: wiek, stopień urbanizacji oraz profil podejmowanej działalności. Właśnie te cechy okazały się najbardziej użyteczne do uchwycenia odmiennych logik funkcjonowania przedsiębiorców objętych wsparciem EFS+.

W kolejnym kroku przeprowadzona została analiza przeżywalności działalności gospodarczych w podziale na trzy wyodrębnione segmenty uczestników. Zastosowano w tym celu estymator Kaplana–Meiera, który pozwala śledzić prawdopodobieństwo utrzymania działalności w czasie, z uwzględnieniem faktu, że część działalności w momencie zakończenia obserwacji nadal pozostawała aktywna. W analizie za zdarzenie kończące przeżycie przyjęte zostało zakończenie lub zawieszenie działalności, natomiast działalności aktywne na moment eksportu danych potraktowane zostały jako obserwacje niezamknięte. Łącznie zdarzenie odnotowane zostało w przypadku 5 199 działalności, podczas gdy 21 450 obserwacji pozostało aktywnych do końca okresu obserwacji.

Uzyskane krzywe przeżywalności wskazują na wyraźne różnice pomiędzy segmentami. Najkorzystniejszy przebieg odnotowany został w **segmencie 1**, obejmującym młodszych uczestników z bardziej zurbanizowanych obszarów i częściej prowadzących działalność usługową. Najniższe wartości przeżywalności notowane były w **segmencie 0**, skupiającym starszych uczestników i częściej reprezentującym bardziej tradycyjne profile działalności. **Segment 2** zajmował pozycję pośrednią. Oznacza to, że trwałość działalności była zróżnicowana nie tylko ze względu na sam fakt otrzymania wsparcia, lecz także w zależności od profilu uczestników i otoczenia, w jakim działalność była podejmowana. Zostało to zobrazowane na poniższym wykresie.

Wykres 14 Krzywe przeżywalności w oparciu o estymator Kaplana–Meiera wg segmentów

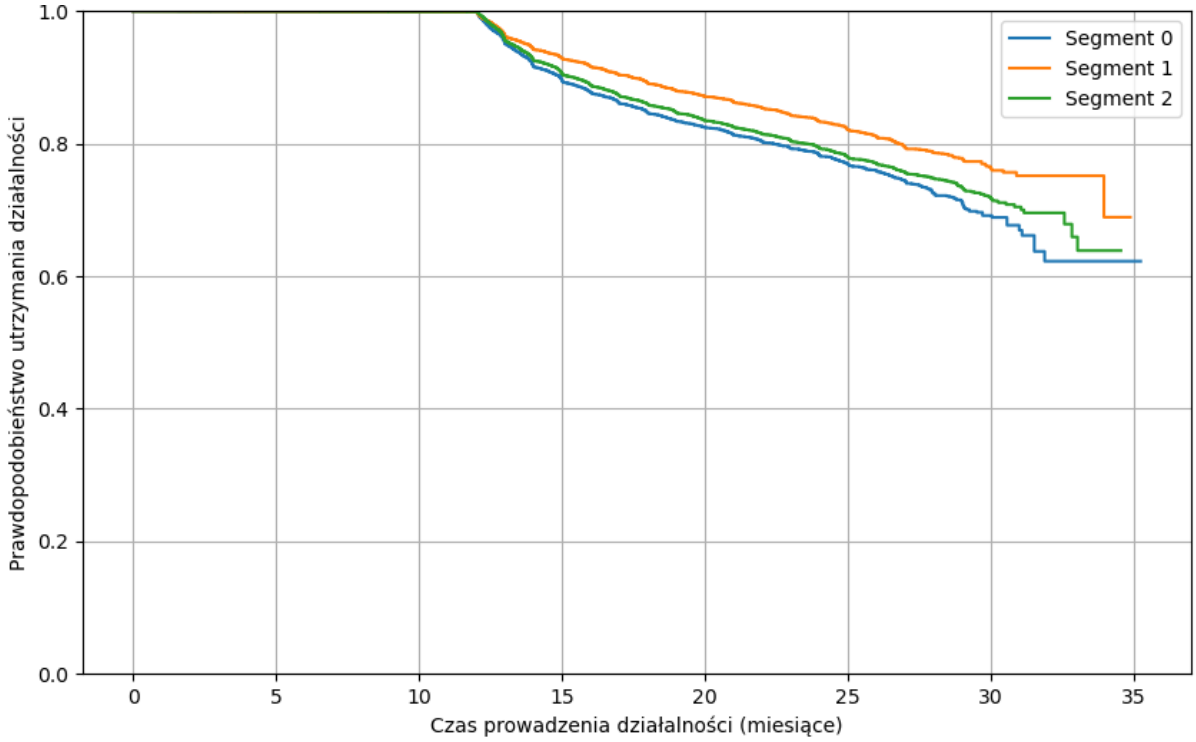

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CST, ZUS i CEIDG.

W pierwszych miesiącach po rozpoczęciu działalności różnice między segmentami były niewielkie. Po 12 miesiącach prawdopodobieństwo utrzymania działalności było praktycznie identyczne i wynosiło około 99,8–99,9% we wszystkich segmentach. Wyraźniejsze rozchodzenie się krzywych widoczne było dopiero w dalszym okresie funkcjonowania przedsiębiorstw. Po 18 miesiącach prawdopodobieństwo utrzymania działalności wynosiło 89,1% w segmencie 1, wobec 85,9% w segmencie 2 oraz 84,6% w segmencie 0. Po 24 miesiącach wartości te wynosiły odpowiednio 83,4%, 79,4% i 78,3%, natomiast po 30 miesiącach — 76,2% w segmencie 1, 71,7% w segmencie 2 i 69,2% w segmencie 0. Oznacza to, że wraz z wydłużaniem okresu obserwacji przewaga segmentu 1 stopniowo się utrzymywała, a nawet wzmacniała.

Różnice między segmentami zostały potwierdzone również statystycznie. Test log-rank zastosowany do porównania krzywych przeżywalności wykazał, że rozkłady przeżycia w trzech segmentach różnią się istotnie statystycznie[31]. Oznacza to, że zaobserwowane różnice nie mają charakteru przypadkowego, lecz odzwierciedlają rzeczywiste zróżnicowanie trwałości działalności gospodarczych pomiędzy wyodrębnionymi grupami uczestników.

Wyniki te dobrze korespondują z wcześniejszym opisem segmentów. Najwyższą trwałość osiągała grupa młodszych uczestników funkcjonujących w bardziej zurbanizowanym otoczeniu, gdzie łatwiejszy bywa dostęp do klientów, sieci kontaktów i

[31] ($\chi^2 = 78{,}04$; $p < 0{,}005$)

bardziej zróżnicowanego popytu. Słabiej wypadały natomiast segmenty związane z mniej zurbanizowanym kontekstem lub z bardziej tradycyjnym profilem działalności. Można więc przyjąć, że skuteczność wsparcia w zakresie trwałości działalności pozostawała powiązana nie tylko z samym uruchomieniem firmy, ale również z warunkami, w jakich przedsiębiorca rozpoczynał działalność, oraz z typem podejmowanej aktywności gospodarczej.

Jednocześnie należy zaznaczyć, że końcowy odcinek krzywych przeżywalności, obejmujący okres po około **30 miesiącach**, powinien być interpretowany ostrożnie. W tej części wykresu liczba działalności pozostających jeszcze w obserwacji była już wyraźnie mniejsza, ze względu na wczesny etap wdrażania projektów EFS+. W praktyce oznacza to, że po 30. miesiącu krzywa staje się mniej stabilna, a pojedyncze zdarzenia mają większy wpływ na jej przebieg. Z tego względu końcowy fragment wykresu został zachowany przede wszystkim dla porządku metodologicznego i pełności obrazu, natomiast zasadnicze wnioski interpretacyjne oparto na wcześniejszej, bardziej stabilnej części przebiegu krzywych.

5 Ocena wpływu wsparcia na zmianę sytuacji na rynku pracy uczestników projektów pracujących w momencie przystąpienia do projektu

W przypadku osób pracujących na wejściu do projektu największe wsparcie (pod względem liczby uczestników, którzy ukończyli udział), realizowane było w ramach celu szczegółowego D. Było to zarazem wsparcie, które zgodnie z analizowanymi logikami interwencji, miało szansę wpłynąć na wartość wskaźnika 2 *liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu*. Z tego względu analizowane jest ono bardziej szczegółowo.

5.1 Czynniki wpływające na skuteczność interwencji

5.1.1 Cel szczegółowy D

Interwencje w ramach celu szczegółowego D można podzielić na cztery jakościowo odmienne podkategorie/zakresy interwencji:

1. Interwencje w obszarze podmiotowych systemów finansowania/ usług rozwojowych – projekty zorientowane na rozwój umiejętności/ kompetencji/ kwalifikacji pracowników, pracodawców i samozatrudnionych. W ramach tych projektów pracodawcy/przedsiębiorcy zgłaszali się do operatorów BUR w celu uzyskania dofinansowania do usługi rozwojowej (np. szkolenia) realizowanej na rzecz pracowników (wyznaczonych przez pracodawcę)/przedsiębiorców.
2. Projekty w zakresie outplacement zorientowane na utrzymanie zatrudnienia przez osoby zagrożonych zwolnieniem, niekoniecznie zaś na poprawę ich sytuacji zawodowej rozumianą jako np. wzrost wynagrodzenia czy też awans w pracy.
3. Projekty w obszarze ochrony zdrowia pracowników.
4. Projekty w obszarze dialogu społecznego – nie są zorientowane na poprawę sytuacji zawodowej uczestników, lecz na wzrost potencjału podmiotów takich jak związki zawodowe i organizacji pracodawców.

Cel szczegółowy D – interwencje w obszarze usług rozwojowych

Uczestnicy, którzy zakończyli udział w projektach tego typu występują we wszystkich programach, z wyjątkiem FEPM. Dodatkowo, w ramach FELB oraz FEMA udział w projektach do końca 2024 r. ukończyło bardzo mało osób pracujących (odpowiednio 35 oraz 39).

Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 ogółem w tym zakresie interwencji to 57,3%, w tym 56,9% w ramach programów regionalnych oraz 60,7% w ramach FERS. Różnice między programami nie są wysokie, z wyjątkiem FESL. Szczegółowe dane zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 22 Osiągnięta wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 w ramach celu szczegółowego D w obszarze usług rozwojowych

Program	Liczba uczestników	Liczba uczestników, którzy poprawili swoją sytuację na rynku pracy	Wartość wskaźnika nr 2 (w %)
FELB (lubuskie)	35	7	20,0
FEDS (dolnośląskie)	368	204	55,4
FEKP (kujawsko-pomorskie)	683	390	57,1
FELU (lubelskie)	823	465	56,5
FEMA (mazowieckie)	39	17	43,6
FEMP (małopolskie)	4280	2637	61,6
FEOP (opolskie)	452	259	57,3
FEPK (podkarpackie)	909	443	48,7
FEPD (podlaskie)	667	414	62,1
FEPM (pomorskie)	0	0	-
FEPZ (zachodniopomorskie)	1902	1019	53,6
FEWM (warmińsko-mazurskie)	2138	1066	49,9
FEWP (wielkopolskie)	4086	2169	53,1
FELD (łódzkie)	963	521	54,1
FESL (śląskie)	759	665	87,6
FESW (świętokrzyskie)	2543	1467	57,7
Ogółem PR	20647	11743	56,9
FERS	2615	1586	60,7
Ogółem PR + FERS	23262	13329	57,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZUS i CST.

W FESL wśród uczestników projektów w ramach celu szczegółowego D znajdują się wyłącznie uczestnicy jednego projektu pn. „Szkolenie kadr jednostek samorządowych na terenie Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego - etap 1" realizowanego przez Związek Gmin i Powiatów Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego. W projekcie udział brali wyłącznie pracownicy jednostek samorządu terytorialnego (urzędnicy). 91,4% uczestników tego projektu to osoby z wykształceniem wyższym (wobec 55,1% ogółem). Bardzo wysoką wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego osiągniętą w ramach tego projektu można wyjaśnić przede wszystkim powszechnymi podwyżkami wynagrodzeń, przewyższającymi wskaźnik inflacji konsumenckiej, które wystąpiły w tych JST w analizowanym okresie. W przypadku FEMA, FEPK, FEWM oraz FEWP przyczyną relatywnie niższej wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego w tych programach jest bardzo wysoki udział osób prowadzących działalność na własny rachunek wśród uczestników projektów (48,7% w FEMA, 45,1% w FEWM, 27,8% w FEPK oraz 26,2% w FEWP), podczas gdy dla wszystkich programów łącznie to zaledwie 15,8%. W części przypadków metodologia pomiaru wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego uniemożliwiała obserwację wzrostu dochodów osób prowadzących

jednoosobową działalność gospodarczą. W związku z powyższym w przypadku części uczestników projektów – przedsiębiorców nie stwierdzono, zgodnie z zastosowanym podejściem do pomiaru wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2, poprawy ich sytuacji zatrudnieniowej (choć de facto mogła ona nastąpić w takim samym lub nawet wyższym stopniu niż w przypadku osób zatrudnionych w innych formach).

Poza wymienionymi regionami, różnice w osiągniętych wartościach wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 są niewielkie. Oznacza to, że – w przeciwieństwie do wskaźnika nr 1 – specyfika rynku pracy (jego lepszy lub gorszy poziom rozwoju) może wpływać na osiągnięte rezultaty wielorako. W przypadku regionów z rozwiniętymi rynkami pracy (np. województwo wielkopolskie, dolnośląskie, mazowieckie, pomorskie) do projektów delegowane są przez pracodawców osoby w relatywnie dobrej sytuacji na rynku pracy (np. posiadające stabilne zatrudnienie i pracę pełnoetatową), co ogranicza możliwości osiągnięcia poprawy sytuacji na rynku pracy tylko do kwestii wzrostu wynagrodzenia ponad poziom inflacji konsumenckiej. Z kolei w regionach słabiej rozwiniętych (np. województwo lubelskie i świętokrzyskie) nadal wielu pracowników ma niestabilną sytuację na rynku pracy, a więc możliwości jej poprawy są szersze (oprócz wzrostu wynagrodzenia[32] także możliwość poprawy sytuacji poprzez zwiększenie wymiaru czasu pracy lub też wzrost stabilności zatrudnienia).

Cechy uczestników projektów korzystających z usług rozwojowych, które w największym stopniu wpływają na ich szanse poprawy sytuacji na rynku pracy (pół roku po zakończeniu udziału w projekcie) to przede wszystkim:

- **Status uczestnika projektu na rynku pracy/typ pracodawcy** – najczęściej swoją sytuację na rynku pracy poprawiali pracownicy administracji samorządowej, z wyłączeniem szkół i placówek systemu oświaty (81,8%) oraz pracownicy administracji rządowej (80,3%), a najrzadziej osoby prowadzące działalność na własny rachunek (34,5%).
- **Wiek** – w kategoriach wiekowych 25-29, 30-49 oraz 50-64 lata wartość wskaźnika wynosi od 57,3% do 58,4%, w kategorii wiekowej 15-24 lata: 49,8%, zaś w kategorii 65+ zaledwie 39,2%).

Zauważalnie, choć w znacznie mniejszym stopniu, na szanse poprawy sytuacji na rynku pracy wpływają także cechy takie jak płeć (kobiety – 58,8%, mężczyźni – 55,1%); wykształcenie (wyższe – 58,5%; ponadgimnazjalne lub policealne – 56,2%; średnie I stopnia lub niższe – 54,3%); niepełnosprawność (OzN – 62,2%, osoby pełnosprawne – 57,2%); obszar zamieszkania DEGURBA (1 – duże miasta – 55,9%; 2 – małe miasta/obszary podmiejskie – 58,1%; 3 – obszary wiejskie – 58,3%). Dane te potwierdzają, że poprawę sytuacji na rynku pracy, zgodnie z definicją operacyjną wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2, łatwiej wykazać w odniesieniu do kategorii

[32] Przy czym należy zauważyć, że wynagrodzenia minimalne ustawowe wzrastały w analizowanym okresie 2021-2024 mocniej niż inflacja.

społecznych defaworyzowanych na rynku pracy.

W tym kontekście należy zauważyć, że, pomimo stosowania w niektórych programach mechanizmów kierunkowania interwencji na kategorie społeczne defaworyzowane na rynku pracy (np. pracowników w wieku 55+, osoby z niskim poziomem wykształcenia), typowa osoba pracująca korzystająca z usług rozwojowych dofinansowanych ze środków EFS+ to osoba:

- w wieku największej aktywności zawodowej 30-49 lat (62,5% spośród wszystkich uczestników projektów),
- z wykształceniem wyższym (54,2%),
- zamieszkująca duże miasta (38,7%),
- pełnosprawna (jedynie 2,2% to OzN).

W przypadku tej kategorii interwencji decydujący o strukturze uczestników projektów jest zatem mechanizm rynkowy – ze wsparcia korzystają osoby już znajdujące się w relatywnie dobrej sytuacji na rynku pracy, delegowane przez pracodawców (zgodnie z potrzebami pracodawcy) lub osoby samozatrudnione. Brak skuteczniejszych mechanizmów kierunkowania wsparcia na kategorie społeczne defaworyzowane może przyczynić się do pogłębienia nierówności na rynku pracy.

Cel szczegółowy D – projekty w zakresie outplacement

Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 wyniosła **61%**, łącznie dla wszystkich programów regionalnych, w których wdrażane były interwencje w ramach celu szczegółowego D. Udział w projektach do końca 2024 r. ukończyło 413 osób pracujących, w ramach następujących programów: FEDS (101 osób), FELU (87), FEMP (75), FEWM (63), FESW (87).

Analiza statystyczna wykazała, że pozytywnie na skuteczność wsparcia dla osób pracujących w projektach outplacement'owych wpływa udział w szkoleniu/kursie (63,1% uczestników projektów biorących udział we wsparciu tego typu poprawiło swoją sytuację na rynku pracy), zaś negatywnie udział w stażu/praktyce (zaledwie 40,0% uczestników staży/praktyk poprawiło swoją sytuację na rynku pracy).

Cecha pracujących uczestników zwiększająca ich szanse na poprawę sytuacji zawodowej to wykształcenie – w lepszej sytuacji na rynku pracy znajduje się 72,2% uczestników z wykształceniem wyższym, 56,2% osób z wykształceniem ponadgimnazjalnym/policealnym oraz 50,0% osób z wykształceniem średnim I stopnia lub niższym.

Różnice pomiędzy programami w zakresie osiągniętej wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 nie są szczególnie istotne, z wyjątkiem FEWM (wartość najniższa – 42,9%) oraz FEDS (wartość najwyższa - 86,1%). Wśród uczestników FEDS aż 46,7% uczestników to osoby z wykształceniem wyższym, podczas gdy w FEWM – zaledwie 14,2%. Grupy docelowe w obu interwencjach były zatem odmienne.

Cel szczegółowy D – projekty w obszarze ochrony zdrowia pracowników

Projekty tego typu do końca 2024 r. ukończyło zaledwie 308 osób pracujących, w tym 285 w ramach FELD, 21 w ramach FEWP oraz 2 w ramach FESL. Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 dla tego typu projektów to 57,8%. Także w tym wypadku widać silniejszy wpływ na osiąganą wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego czynników innych niż udział w interwencji (np. powszechny wzrost wynagrodzeń w określonych grupach zawodowych). Swoją sytuację na rynku pracy poprawili (zgodnie z definicją wskaźnika rezultatu długoterminowego) najczęściej osoby pracujące w szkole lub placówce systemu oświaty (86,2%), zaś najrzadziej – przedsiębiorcy (25%).

Cel szczegółowy D - projekty w obszarze dialogu społecznego

Projekty w tym obszarze nie były zorientowane na poprawę sytuacji uczestników projektów na rynku pracy, lecz na wzmocnienie potencjału organizacji takich jak związki zawodowe, organizacje pracodawców oraz NGO. Projekty tego typu do końca 2024 r. ukończyło 229 osób pracujących, w tym 102 w ramach FEKP oraz 127 w ramach FERS. Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 dla tego typu projektów to 64,2%, w tym 59,8% w FEKP oraz 67,7% w FERS. Czynnikiem istotnie wpływającym na wartość wskaźnika jest wiek (zależność odwrotnie proporcjonalna – im starsi pracownicy, tym rzadziej poprawiają swoją sytuację na rynku pracy) oraz miejsce zatrudnienia (częściej poprawiają swoją sytuację pracownicy sektora publicznego: urzędnicy oraz nauczyciele; najrzadziej: samozatrudnieni).

5.1.2 Inne cele szczegółowe EFS+ - interwencje ukierunkowane na poprawę sytuacji zawodowej osób pracujących

Cel szczegółowy A

W ramach celu szczegółowego A realizowane są projekty dedykowane przede wszystkim osobom bezrobotnym, lecz w znacznie mniejszej skali wsparciem objęto także osoby pracujące, w tym tzw. osoby ubogie pracujące (najczęściej w ramach projektów konkurencyjnych) oraz uczestników Ochotniczych Hufców Pracy – osoby młode, posiadające status osób pracujących (w ramach projektów niekonkurencyjnych). Osoby pracujące, które ukończyły swój udział w projektach do końca 2024 r. występują w programach FEPK (2605 osób, w tym 80 uczestników OHP), FEWM (169, wyłącznie osoby ubogie pracujące), FEKP (121, w tym 120 uczestników OHP), FESW (90, wyłącznie uczestnicy OHP), FESL (88, w tym 4 uczestników OHP) oraz FEMP (81, wyłącznie uczestnicy OHP). Dodatkowo, w ramach FERS 68 osób pracujących skorzystało z pożyczki na rozpoczęcie działalności gospodarczej.

Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 wyniosła łącznie dla programów regionalnych **47,8%, w tym 55,6% dla projektów realizowanych przez OHP oraz 46,3% dla projektów konkurencyjnych, realizowanych na rzecz osób ubogich**

pracujących. Najwyższą wartość wskaźnika (72,2%) osiągnięto w projekcie OHP realizowanym w województwie świętokrzyskim, zaś najniższą (38,3%) w projekcie OHP realizowanym w województwie małopolskim. W odniesieniu do osób ubogich pracujących najwyższą wartość wskaźnika osiągnięto w ramach FEWM (61,5%), następnie FESL (56,0%) oraz FEPK (44,9%). Szczegółowe dane na temat osiągniętych wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 w ramach celu szczegółowego A w podziale na poszczególne programy i kategorie uczestników znajdują się w tabeli zamieszczonej w aneksie 3.

Analiza statystyczna wykazała, że swoją sytuację na rynku pracy poprawili uczestnicy projektów korzystający z pośrednictwa pracy (56,6% wobec 47,2% w przypadku uczestników nie korzystających z tej formy wsparcia).

Cechy uczestników projektów realizowanych w ramach tego celu szczegółowego zwiększające szanse na poprawę ich sytuacji na rynku pracy pół roku po zakończeniu udziału w projekcie to płeć (wartość wskaźnika dla mężczyzn to 53,2%, zaś dla kobiet – 43,9%), wiek (wartość wskaźnika jest najwyższa dla osób w wieku 25-29 lat – 61,8% oraz dla osób wieku 30-49 lat – 57%), a także posiadanie statusu imigranta (65,4% wobec 47,3% dla obywateli polskich).

Cel szczegółowy C

W ramach celu szczegółowego C wsparcie uzyskiwały dotychczas przede wszystkim osoby niepracujące, jednak w tych samych projektach brały udział także nieliczne osoby pracujące (łącznie 116 osób, w tym 49 w FELU, 42 w FEPD, 20 w FEOP oraz 5 w FEMP).

Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 wyniosła łącznie **69,8%.** Najwyższą wartość wskaźnika (77,6%) osiągnięto w FELU, następnie w FEPD (66,7%), FEOP (60%) oraz FEMP (60%).

Analiza statystyczna nie pozwoliła na identyfikację skutecznych form wsparcia wdrażanych w ramach celu szczegółowego C. Ze względu na małą liczbę uczestników projektów brak jest możliwości identyfikacji celów społeczno-demograficznych sprzyjających poprawie sytuacji pracujących uczestników na rynku pracy.

Cel szczegółowy G

Do końca 2024 r. udział w projektach realizowanych w ramach programów regionalnych zakończyły 6883 osoby pracujące, z czego większość (5156) skorzystała z usług rozwojowych, zaś 1727 osób skorzystało ze wsparcia w zakresie rozwoju kompetencji podstawowych (np. cyfrowych). W ramach celu szczegółowego G pracujący uczestnicy projektów występują w 11 programach regionalnych, z wyjątkiem FELB, FEPM, FEPZ, FEWP oraz FELD, natomiast liczba uczestników przekraczająca 100 osób występuje tylko w FELU, FEOP, FEPK, FEWM oraz FESW.

Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 dla celu szczegółowego G w programach regionalnych to 58,2%, w tym 59,1% w odniesieniu do usług rozwojowych

oraz 55,5% w odniesieniu do projektów w zakresie rozwoju kompetencji podstawowych. W przypadku osób pracujących, różnice w zakresie osiągniętej wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 są silniejsze między poszczególnymi programami/regionami niż między typami interwencji (usługi rozwojowe/projekty w zakresie rozwoju kompetencji podstawowych). Oznacza to, że silniej na osiągnięte wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 wpływają czynniki inne niż specyfika samej interwencji.

Tabela 23 Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 w ramach celu szczegółowego G w programach regionalnych

		FELU	FEOP	FEPK	FEWM	FESW	Ogółem
Ogółem	Liczba uczestników	1108	828	2551	924	1238	6883
	Wartość wskaźnika (%)	47,4	69,6	60,1	62,9	53,3	58,2
Usługi rozwojowe	Liczba uczestników	426	822	2055	607	1174	5156
	Wartość wskaźnika (%)	49,5	69,3	59,9	62,6	53	59,1
Rozwój kompetencji podstawowych	Liczba uczestników	682	6	496	317	64	1727
	Wartość wskaźnika (%)	46,0	100,0	60,9	63,4	59,4	55,5

W kolumnie ogółem uwzględniono także programy regionalne, w których liczba uczestników uwzględnionych w analizie była mniejsza niż 100.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CST i ZUS.

W przypadku usług rozwojowych, swoją sytuację na rynku pracy pół roku po zakończeniu udziału w projekcie poprawili częściej uczestnicy w wieku 25-64 lata (ok. 60%), zaś rzadziej uczestnicy najmłodsi, w wieku 15-24 lata (42,8%) oraz najstarsi, w wieku 65+ (35,3%). Częściej swoją sytuację poprawiali także uczestnicy z wykształceniem wyższym (66,1%) niż ponadgimnazjalnym/policealnym (54,2%) oraz średnim I stopnia lub niższym (52,6%). Identycznie, jak w przypadku innych celów szczegółowych, znacznie częściej w lepszej sytuacji pół roku po zakończeniu udziału w projekcie byli pracownicy sektora publicznego, w tym osoby pracujące na rzecz państwowej osoby prawnej (77,6%), pracownicy uczelni (71%), pracownicy administracji rządowej (75%), pracownicy administracji samorządowej (80,9%) czy nauczyciele (77,7%) niż pracownicy sektora prywatnego, w tym np. osoby pracujące w MMŚP (58,6%), osoby pracujące w dużym przedsiębiorstwie (58,2%), czy samozatrudnieni (32,4%). Częściej swoją sytuację na rynku pracy poprawiali obywatele polscy (59,3%) niż imigranci (46,7%). Takie same zależności występują w przypadku projektów w zakresie rozwoju kompetencji podstawowych.

W ramach FERS kategoria pracujących uczestników projektów jest niejednolita:

- **Działanie FERS.01.01. Współpraca ponadnarodowa** – 53 pracujących uczestników projektu „Nowoczesne standardy kształcenia doskonalącego lekarzy specjalistów w

wybranych specjalizacjach zabiegowych ze szczególnym wykorzystaniem nowatorskich rozwiązań informatycznych" realizowanego przez Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego. W ramach projektu szkolili się lekarze specjaliści oraz inny inni specjaliści ochrony zdrowia (w tym pracownicy uczelni medycznych). Wartość wskaźnika nr 2 dla tego projektu to 43,4%. Niska wartość wskaźnika wynika przypuszczalnie z dobrej sytuacji na rynku pracy uczestników projektu już w momencie przystąpienia do projektu.

- **Działanie FERS.01.08. Rozwój systemu edukacji i uczenia się dorosłych** – 3349 pracujących uczestników projektu „Wspieranie dalszego rozwoju Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji w Polsce (ZSK 6)" realizowanego przez IBE. Uczestnicy projektu nie stanowią grupy jednolitej, są to zarówno urzędnicy, jak i przedstawiciel biznesu, nauczyciele, eksperci itd. Celem projektu nie było poprawienie sytuacji uczestników na rynku pracy, lecz zwiększenie efektywności funkcjonowania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji i doskonalenie go jako jednego z narzędzi polityki państwa na rzecz uczenia się przez całe życie na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Wartość wskaźnika nr 2 dla tego projektu to 65,7%. Dość wysoka wartość wskaźnika wynika z wysokiego udziału pracowników sektora publicznego, w tym sektora edukacji, którzy w analizowanym okresie zostali objęci podwyżkami wynagrodzeń.
- **Działanie FERS.01.11. Europejskie pożyczki na kształcenie** – zaledwie 5 uczestników projektu „Postaw na rozwój- europejskie pożyczki na kształcenie" realizowanego przez BGK. Są to osoby pracujące między 24 a 32 rokiem życia, które otrzymały pożyczkę na kształcenie (z możliwością umorzenia jej części). Wartość wskaźnika nr 2 dla tego projektu 60%.
- **Działanie FERS.04.06 Rozwój dialogu obywatelskiego** – zaledwie „Dialog obywatelski na obszarach Polski Wschodniej" realizowanego przez Fundacja OKNO NA WSCHÓD. Wartość wskaźnika nr 2 to 50%.

Ogółem dla FERS wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego wyniosła 65,4%.

Cel szczegółowy H

W celu szczegółowym H udział w projektach ukończyły do końca 2024 r. łącznie zaledwie 122 osoby pracujące, w tym 80 w programach regionalnych oraz 42 w FERS – uczestnicy projektu „Kompleksowe działania szkoleniowo-aktywizacyjne mające na celu przygotowanie osób odbywających karę pozbawienia wolności do skutecznego powrotu na rynek pracy i do społeczeństwa". W programach regionalnych osiągnięta wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 to 67,5%, zaś w FERS – 33,3%. Ze względu na bardzo małą populację pracujących uczestników projektów, brak jest możliwości identyfikacji cech społeczno-demograficznych lub form wsparcia sprzyjających poprawie sytuacji uczestników na rynku pracy pół roku po zakończeniu udziału w projekcie.

Cel szczegółowy I

W ramach celu szczegółowego I udział w projektach ukończyło do końca 2024 r. łącznie 447 osób pracujących, w tym 311 w FESW, 47 w FEWM, 35 w FEWP oraz 31 w FELU, a także pojedyncze osoby w innych programach regionalnych.

Osiągnięta wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 to 64,7%, w tym 73,6% dla FESW. W przypadku FESW pracującymi uczestnikami projektów, oprócz imigrantów, byli także pracownicy sektora publicznego (urzędnicy i nauczyciele), którzy otrzymali wsparcie ukierunkowane na poprawę ich kompetencji w zakresie pracy z imigrantami. To właśnie te osoby, stanowiące ponad połowę uczestników projektów, zdecydowanie najczęściej poprawiali swoją sytuację na rynku pracy pół roku po zakończeniu udziału w projekcie. Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 dla pracowników JST to aż 87,6%, zaś dla nauczycieli – 79,3%. Sam udział w interwencji miał marginalny wpływ na poprawę ich sytuacji na rynku pracy. Poprawę sytuacji na rynku pracy znacznie częściej zaobserwowano u obywateli polskich (81,5%) niż u imigrantów – zaledwie 40,1%. Inne, ściśle powiązane z powyższą, cechy społeczno-demograficzne uczestników projektów zwiększające ich szanse na poprawę sytuacji zawodowej pół roku po zakończeniu udziału w projekcie to wiek (wartość wskaźnika to ok. 67% dla osób w wieku 30-64 lata, znacznie wyższa niż dla osób młodszych i starszych), wykształcenie (wyższe – 70,0%; ponadgimnazjalne/policealne – 35,2%; średnie I stopnia lub niższe – 45,5%).

5.1.3 Inne cele szczegółowe EFS+

Cel szczegółowy B

Interwencja w ramach celu szczegółowego B zorientowana jest na wsparcie jakości usług realizowanych przez Publiczne Służby Zatrudnienia, nie zaś na poprawę sytuacji na rynku pracy uczestników projektów. W projektach uczestniczyli pracownicy PUP i WUP. Uczestnicy, którzy zakończyli swój udział w projekcie występują jedynie w trzech programach regionalnych: FEMA (94), FEDS (38) oraz FELU (1). Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 wyniosła 60,9%, w tym 63,8% w ramach FEMA oraz 52,6% w ramach FEDS. Poprawa sytuacji uczestników projektów na rynku pracy prawdopodobnie nie ma istotnego związku z ich udziałem w projektach, a jest wynikiem innych czynników np. generalnego wzrostu wynagrodzeń w administracji publicznej w analizowanym okresie.

Cel szczegółowy E

Pracujący uczestnicy, którzy zakończyli udział w projektach do końca 2024 r. w ramach celu szczegółowego E występują tylko w dwóch programach:

- FEWP – 230 osób pracujących – uczniów szkół zawodowych),
- FERS – 627 osób pracujących, w tym przede wszystkim nauczyciele uczestniczący w projekcie pt. „Popularyzacja zestawów narzędzi edukacyjnych oraz metod nauczania i uczenia się wspomagających rozwój kluczowych kompetencji uczniów, dostosowanych do potrzeb rynku pracy” realizowanym przez ORE, a także niewielka

liczba uczniów szkół zawodowych uczestniczących w projekcie pt. „Promocja kształcenia zawodowego poprzez krajowe i międzynarodowe konkursy umiejętności (EuroSkills i WorldSkills)". Dodatkowo, w Działaniu FERS 1.5 pracującymi uczestnikami byli nauczyciele akademiccy a także studenci uczestniczący w studiach lub szkoleniach i kursach organizowanych w ramach projektów.

Grupa pracujących uczestników projektów w ramach celu szczegółowego E jest zatem niejednolita.

Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 dla celu szczegółowego E to 57,8%, w tym zaledwie 4,3% dla FEWP oraz 77,4% dla FERS. W przypadku FERS bardzo wysoką wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 wyjaśnić należy przede wszystkim wskazywanym już kilkukrotnie czynnikiem niezależnymi od interwencji, a więc powszechnym wzrostem wynagrodzeń nauczycieli ponad poziom inflacji konsumenckiej w analizowanym okresie. W przypadku uczniów i studentów pracujących w momencie przystąpienia do projektu, poprawa sytuacji zawodowej nastąpiła znacznie rzadziej, gdyż większość z nich nadal kontynuuje naukę, pracując na umowach cywilnoprawnych. W związku ze znacznie silniejszym wpływem na wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 czynników niezwiązanych z analizowaną interwencją, brak jest możliwości identyfikacji form wsparcia przyczyniających się do poprawy sytuacji zawodowej pracujących uczestników projektów.

Cel szczegółowy F

Pracujący uczestnicy, którzy zakończyli udział w projektach do końca 2024 r. w ramach celu szczegółowego F występują w większości analizowanych programów z wyjątkiem FELB, FEOP i FEPD. Łącznie udział w projektach zakończyły 8253 osoby pracujące, z czego aż 87,9% to nauczyciele. Łącznie pracownicy systemu edukacji (a więc także nauczyciele akademiccy w FERS, kadra zarządzająca szkołami/placówkami edukacyjnymi oraz kadra niepedagogiczna) stanowią aż 93% pracujących uczestników projektów w ramach celu szczegółowego F.

Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 dla celu szczegółowego F to 75,6%, w tym 79,7% dla programów regionalnych oraz 69,9% dla FERS. Wartość wskaźnika w poszczególnych programach wynosi od 68,3% w FEDS do 91,8% w FEMP. Interwencja nie była ukierunkowana na wsparcie uczestników projektów na rynku pracy (choć w jej ramach wspierano rozwój kompetencji zawodowych pracowników systemu edukacji), lecz na poprawę jakości i dostępności edukacji. Wysoka wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 wynika z objęcia wsparciem przede wszystkim pracowników systemu edukacji. W analizowanym okresie większość z nich otrzymało podwyżki wynagrodzenia przekraczające wartość inflacji konsumenckiej, co w decydującej mierze przełożyło się na najwyższą (spośród wszystkich celów szczegółowych EFS+) wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2. W przypadku FEMP wysoka wartość wskaźnika wynika prawdopodobnie z momentu jego pomiaru w

odniesieniu do nauczycieli (harmonogram wdrażania projektów), zbieżny z momentem objęcia nauczycieli wysokimi podwyżkami wynagrodzeń.

Wyniki analizy statystycznej potwierdzają, że decydującym czynnikiem różnicującym osiągniętą wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 był status na rynku pracy/miejsce zatrudnienia uczestników projektów. Dla kadry pedagogicznej wartość wskaźnika to 77,3%, dla kadry zarządzającej szkołami/placówkami – 81,9%, dla nauczycieli akademickich – 64,7%.

Cel szczegółowy K

W programach regionalnych uczestnicy pracujący w momencie przystąpienia do projektu to w zdecydowanej większości odbiorcy różnego typu usług społecznych organizowanych w ramach interwencji. Udział w projektach w programach regionalnych do końca 2024 r. ukończyło 1736 osób pracujących. W FERS były to 3903 osoby, w zdecydowanej większości przedstawiciele JST oraz, w znacznie mniejszym stopniu, przedstawiciele organizacji pozarządowych. W FERS zdecydowanie przeważają uczestnicy projektów realizowanych w ramach Działania FERS.04.13 Wysokiej jakości system włączenia społecznego, w ramach których m.in. rozwijane są kompetencje pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej na poziomie lokalnym oraz regionalnym, a także kompetencje pracowników organizacji pozarządowych/podmiotów ekonomii społecznej. Oprócz tego, wśród uczestników projektów FERS jest 101 uczestników projektu realizowanego w ramach Działania FERS.04.15 Skuteczny i odporny system ochrony zdrowia pt. „Kompetencje cyfrowe w ochronie zdrowia - szkolenia z rozwiązań IT wdrażanych przez Centrum e-Zdrowia" realizowanego przez Centrum e-Zdrowia. Są to przedstawiciele placówek ochrony zdrowia posiadających kontrakt z NFZ. Celem projektu jest wzrost kompetencji ich pracowników z zakresu e-usług i rozwiązań IT w ochronie zdrowia. Grupy docelowe projektów w ramach programów regionalnych oraz FERS są zatem całkowicie odmienne.

Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 dla programów regionalnych to 51,4%, zaś dla FERS – 78,0%. Różnica ta wynika właśnie ze specyfiki grup docelowych w różnych programach. Zdecydowanie częściej swoją sytuację na rynku pracy poprawili uczestnicy projektów FERS, wśród których zdecydowanie dominują kobiety w wieku produkcyjnym z wykształceniem wyższym. Ogółem, dla wszystkich programów, wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 dla kobiet to 72,9% zaś dla mężczyzn – 54,6%; dla osób z wykształceniem wyższym – 76,9%; dla osób z wykształceniem ponadgimnazjalnym/policealnym – 53,0%; dla osób z wykształceniem średnim I stopnia lub niższym – 47,5%. W przypadku pracowników JST wartość wskaźnika wynosi aż 79,8%, w przypadku pracowników podmiotów wykonujących działalność leczniczą – 76,1%, pracowników administracji rządowej – 66,7%, pracowników organizacji pozarządowych – 64,0%. Istotnie niższe są wartości wskaźnika osiągnięte w odniesieniu do pracowników sektora prywatnego: osób pracujących w MMŚP – 48,9%, osób

pracujących w dużym przedsiębiorstwie – 49,7%, osób prowadzących działalność na własny rachunek – 25,8%.

W przypadku programów regionalnych znacznie częściej swoją sytuację na rynku pracy poprawili odbiorcy usług społecznych (56,8%) niż usług zdrowotnych (39,1%), co wynika z odmiennego potencjału tych grup uczestników projektów. Odbiorcy usług zdrowotnych z powodu doświadczanych problemów zdrowotnych doświadczają znacznie większych trudności na rynku pracy.

5.2 Ocena adekwatności wsparcia dla osób pracujących w momencie przystąpienia do projektu

W niektórych przypadkach w projektach skierowanych do osób pracujących beneficjenci zobowiązani byli przez IZ/IP PR do zastosowania narzędzi zapewniających dopasowanie wsparcia do indywidualnych potrzeb uczestników. Narzędzia te to np. doradztwo świadczone przez operatorów BUR, ułatwiające dobór odpowiedniej usługi rozwojowej, czy też diagnoza poziomu kompetencji cyfrowych uczestników projektów z zakresu rozwoju kompetencji podstawowych.

71,3% badanych uczestników projektów, pracujących w momencie przystąpienia do projektu, jednoznacznie deklaruje, że diagnoza ich potrzeb i oczekiwań została przeprowadzona (ok. 10 pkt. proc. więcej niż w przypadku osób niepracujących). **10,9% badanych jednoznacznie oceniło, że takiej diagnozy nie przeprowadzono, zaś 17,8% nie wyraziło jednoznacznej opinii w tym zakresie** (odpowiedź „trudno powiedzieć"). Przejście przez indywidualną diagnozą deklaruje 77% uczestników projektów w ramach celu szczegółowego A, 72% uczestników w ramach celu szczegółowego D, 59% uczestników w ramach celu szczegółowego E, 82% uczestników w ram ach celu szczegółowego F, 61% uczestników w ramach celu szczegółowego G, 71% uczestników w ramach celu szczegółowego I oraz 67% uczestników w ramach celu szczegółowego K. Nieznacznie częściej przez indywidualną diagnozę przechodzili uczestnicy FERS (niespełna 73%) niż uczestnicy programów regionalnych (niespełna 71%).

Zdecydowana większość pracujących uczestników projektów (93,9%, prawie 6 pkt. proc. więcej niż w przypadku uczestników niepracujących**) pozytywnie ocenia dopasowanie wsparcia otrzymanego w projekcie do ich potrzeb**. Różnice w ocenie adekwatności wsparcia do indywidualnych potrzeb pomiędzy uczestnikami projektów realizowanych w ramach różnych celów szczegółowych oraz pomiędzy uczestnikami FERS i programów regionalnych są nieznaczne.

Wykres 15 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: Czy w Pani/Pana opinii działania, w których Pani uczestniczyła/Pan uczestniczył w projekcie były dobrze dopasowane do Pani/Pana potrzeb? [uczestnicy pracujący w momencie przystąpienia do projektu]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów (n=3742)

Prawie 90% pracujących uczestników projektów EFS+ wysoko ocenia jakość wsparcia otrzymanego w projekcie (ok. 10 pkt. proc. więcej niż w przypadku uczestników niepracujących). Różnice w ocenach jakości otrzymanego wsparcia pomiędzy poszczególnymi celami szczegółowymi EFS+ oraz pomiędzy programami regionalnymi a FERS są nieznaczne.

Wykres 16 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: Jak ogólnie ocenia Pani/Pan jakość wsparcia otrzymanego w projekcie? [uczestnicy pracujący w momencie przystąpienia do projektu]

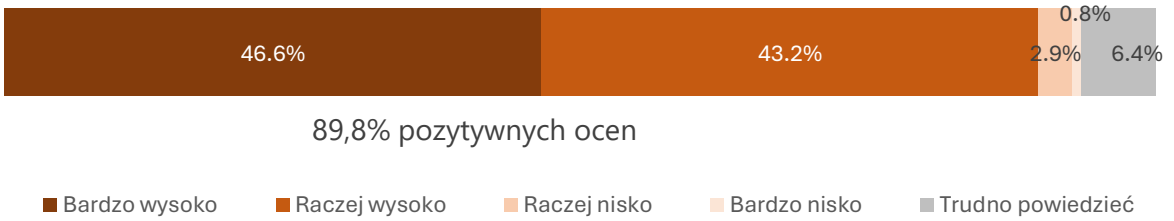

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów (n=3742)

10,9% badanych pracujących uczestników projektów ocenia, że w projektach podobnych do tego, w którym brali udział, należałoby w przyszłości wprowadzić jakieś zmiany. Nieco częściej postulaty tego typu zgłaszali uczestnicy projektów realizowanych w ramach programów regionalnych (12%) niż FERS (7%). Różnica w tym zakresie pomiędzy poszczególnymi celami szczegółowymi EFS+ jest niewielka.

Odbiorcy usług rozwojowych (cel szczegółowy D oraz cel szczegółowy G) zwracali uwagę głównie na konieczność :podniesienia jakości kursów/szkoleń, w których brali udział, w tym zwiększenia wymiaru praktycznego kształcenia („Więcej praktyki mniej teorii"); zwiększenia dofinansowania kosztów usług rozwojowych oraz uproszczenia i przyśpieszenia procesu ubiegania się o uzyskanie dofinansowania do usługi rozwojowej („Mniej dokumentów przy przystępowaniu do projektu"; „Skrócić czas oczekiwania na decyzję").

Uczestnicy projektów zrealizowanych w ramach celu szczegółowego F postulowali lepszą organizację i podniesienie jakości kursów, szkoleń i innych form wsparcia organizowanych w ramach projektów. W szczególności dotyczyło to możliwości elastycznego dopasowania terminów poszczególnych wydarzeń do preferencji czasowych uczestników, podniesienie jakości materiałów szkoleniowych oraz – podobnie jak w przypadku usług rozwojowych – położenie większego nacisku na kształtowanie kompetencji/umiejętności w praktyce („Więcej czasu na ćwiczenia praktyczne").

Uczestnicy projektów w ramach celu szczegółowego A postulują najczęściej lepsze dopasowanie organizowanych działań aktywizacyjnych do potrzeb rynku pracy np. lepsze dopasowanie obszaru kursów i szkoleń zawodowych do zapotrzebowania pracodawców na określone kompetencje/kwalifikacje zawodowe.

5.3 Subiektywna ocena wpływu interwencji na poprawę sytuacji zawodowej uczestników projektów

Jak wykazano w rozdziale 5.1, wskaźnik rezultatu długoterminowego nr 2 nie jest trafną miarą efektu interwencji zorientowanych na poprawę sytuacji na rynku pracy uczestników projektów, pracujących w momencie przystąpienia do projektu. W związku z powyższym, istotniejsze znaczenie dla oceny jakości interwencji mają opinie uczestników projektów wyrażone w ramach badania ankietowego.

Łącznie 67,6% badanych uważa, że udział w projekcie przyczynił się do ich lepszego przygotowania do radzenia sobie na rynku pracy. W przypadku uczestników projektów realizowanych w ramach celu szczegółowego K wartość ta jest relatywnie najniższa (55,2%), lecz nadal wysoka. Najprawdopodobniej u części uczestników projektów wystąpił efekt pośredni – zniwelowanie doświadczanego problemu (np. zdrowotnego) zwiększyło, przynajmniej w subiektywnym odczuciu, ich szanse na rynku pracy. Dodatkowo, należy zauważyć, że w zrealizowanej próbie badawczej znalazło się relatywnie dużo osób przygotowujących się do realizacji usług społecznych oraz pracowników systemu pomocy społecznej (uczestnicy projektów FERS), nie zaś odbiorców usług społecznych.

5,2% respondentów deklaruje, że udział w projekcie przyczynił się do rozpoczęcia przez nich działalności gospodarczej, najwięcej w ramach celu szczegółowego A (9,6%) oraz D (8,8%), w ramach których oferowane było wsparcie finansowe na rozpoczęcie działalności gospodarczej (odpowiednio: pożyczka w ramach FERS oraz dotacja w ramach projektów outplacementowych).

Zmianę pracy na lepszą, u innego pracodawcy deklaruje 9,2% respondentów, w tym aż 25,3% uczestników projektów w ramach celu szczegółowego A, w ramach którego wsparcie kierowane było do osób ubogich pracujących oraz uczestników OHP.

40,1% badanych ocenia, że w wyniku udziału w projekcie poprawiła się ich sytuacja w

dotychczasowym miejscu pracy, zgodnie z oczekiwaniami, najczęściej w ramach celu szczegółowego D (48,7%) oraz G (41,5%).

Wzrostu wynagrodzenia w wyniku udziału w projekcie dostrzega 34,1% badanych, najczęściej w ramach celu szczegółowego D (41,6%) oraz G (34,7%), a najrzadziej - w ramach celu szczegółowego F (21,9%). Dane dotyczące celu szczegółowego F potwierdzają sygnalizowany wcześniej brak silnego związku pomiędzy udziałem w projektach EFS+, a poprawą sytuacji pracowników systemu edukacji na rynku pracy. Poprawę sytuacji materialnej deklaruje 32,6% uczestników projektów.

W wyniku udziału w projekcie 18,1% uczestników zmieniło stanowisko pracy na wymagające wyższych kompetencji/umiejętności/kwalifikacji lub wiążące się z większą odpowiedzialnością, zaś 10,2% badanych otrzymało awans w pracy.

26,4% spośród tych uczestników projektów, którzy pracowali w niepełnym wymiarze czasu pracy, deklaruje, że w wyniku otrzymanego wsparcia zwiększył się ich wymiar czasu pracy. Zdecydowanie najczęściej efekt ten występuje w ramach celu szczegółowego A (51,5%), w którym uczestnikami projektów były m.in. osoby ubogie pracujące, w tym pracujące w niepełnym wymiarze czasu pracy, a także zatrudnione na podstawie umów krótkoterminowych, czy umów cywilnoprawnych.

Zdecydowanie najczęściej wystąpiły efekty w postaci wzrostu kwalifikacji/kompetencji/umiejętności zawodowych (76,6%) oraz wzrostu doświadczenia zawodowego (75,0%). Wynika to ze stosowania w projektach praktycznych form podnoszenia kompetencji/kwalifikacji zawodowych np. poprzez staże zawodowe lub kursy/szkolenia z komponentem zajęć praktycznych. Relatywnie często (66,4%) występuje także efekt w postaci wzrostu umiejętności uczestników projektów w zakresie współpracy z innymi ludźmi, co wynika zapewne ze stosowania grupowych form wsparcia.

Zmianę zawodu lub branży w wyniku udziału w projekcie deklaruje tylko 6,9% badanych, a więc znacznie mniej niż w przypadku uczestników niepracujących w momencie przystąpienia do projektu (26,3%). W przypadku osób pracujących, udział w projekcie miał zatem najczęściej efekt w postaci rozwoju zawodowego w zawodzie/branży, w której uczestnicy projektów pracowali już wcześniej (przy czym należy pamiętać, że w niektórych przypadkach projekty w ogóle nie były zorientowane na rozwój kwalifikacji/kompetencji zawodowych).

Dodatkowo, 3,3% badanych uczestników projektów deklaruje, że od zakończenia udziału w projekcie zmieniła miejsce zamieszkania w związku z podjęciem nowej pracy zarobkowej. Jednocześnie 38,4% z nich ocenia, że udział w projekcie pomógł w podjęciu nowej pracy, w związku z którą zmienili miejsce zamieszkania. Łącznie zatem tylko w ok. 1,3% uczestników pracujących w momencie przystąpienia do projektu można zauważyć wpływ interwencji na mobilność zawodową rozumianą jako zmiana miejsca zamieszkania w związku z podjęciem pracy zarobkowej. W przypadku uczestników

niepracujących efekt ten występuje znacznie częściej (6,7%).

11,1% spośród przedsiębiorców biorących udział w projektach EFS+ (głównie osoby korzystające z usług rozwojowych w ramach celów szczegółowych D oraz G) deklaruje, że w wyniku udziału w projekcie zwiększyli zatrudnienie w swoich firmach, przy czym w prawie 70% przypadków zatrudnili tylko jedną osobę.

Tabela 24 Efekty udziału w projekcie dostrzegane przez uczestników - rozkład odpowiedzi twierdzących na pytania kwestionariuszowe o efekty wsparcia: Czy w wyniku udziału w projekcie:? w podziale na cele szczegółowe EFS+ [uczestnicy pracujący w momencie przystąpienia do projektu]

	Razem	A	D	F	G	K
czuje się Pani/Pan lepiej przygotowana(y) do radzenia sobie na rynku pracy?	67,6%	66,9%	72,1%	61,9%	72,7%	55,2%
rozpoczęła Pani/rozpoczął Pan działalność gospodarczą?	5,2%	9,6%	8,8%	1,5%	4,3%	1,5%
zmieniła Pani/zmienił Pan pracę na lepszą, u innego pracodawcy?	9,2%	25,3%	7,7%	4,6%	13,7%	7,2%
poprawiła się Pani/Pana sytuacja w dotychczasowym miejscu pracy?	40,1%	28,3%	48,7%	33,3%	41,5%	27,7%
wzrosło Pani/Pana wynagrodzenie?	34,1%	31,9%	41,6%	21,9%	34,7%	31,9%
zmieniła Pani/zmienił Pan stanowisko pracy na wymagające wyższych kompetencji/umiejętności/kwalifikacji lub wiążące się z większą odpowiedzialnością?	18,1%	25,3%	21,4%	9,5%	22,4%	12,4%
otrzymała Pani/otrzymał Pan awans w pracy?	10,2%	6,6%	10,7%	7,8%	13,3%	8,4%
zwiększył się Pani/Pana wymiar czasu pracy? [dotyczy tylko osób pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy w momencie przystąpienia do projektu]	26,4%	51,5%	25,0%	24,2%	15,9%	28,1%
poprawiła się Pani/Pana sytuacja materialna?	32,6%	33,7%	38,3%	23,6%	34,3%	28,7%
wzrosły Pani/Pana kwalifikacje, kompetencje, umiejętności zawodowe?	76,6%	73,5%	78,1%	76,5%	79,9%	68,3%
wzrosło Pani/Pana doświadczenie zawodowe?	75,0%	70,5%	75,0%	81,3%	72,9%	71,0%
wzrosły Pani/Pana umiejętności w zakresie poszukiwania pracy np. tworzenia CV, prowadzenia rozmów kwalifikacyjnych itp.?	36,8%	58,4%	33,1%	30,4%	47,4%	31,4%
wzrosły Pani/Pana umiejętności w zakresie współpracy z innymi ludźmi?	66,4%	69,9%	61,3%	75,0%	64,7%	69,8%
lepiej radzi sobie Pani/Pan z emocjami np. ze stresem?	48,2%	53,6%	45,5%	50,0%	48,9%	49,3%
poprawił się stan Pani/Pana zdrowia?	17,4%	24,1%	18,6%	13,9%	19,1%	14,1%
zmieniła Pani/zmienił Pan zawód lub branżę?	6,9%	22,9%	5,6%	1,4%	10,8%	6,9%
zwiększyła Pani/zwiększył Pan zatrudnienie w Pani/Pana firmie? [dotyczy tylko osób prowadzących działalność gospodarczą w momencie przystąpienia do projektu]	11,1%	-	10,4%	-	12,9%	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów (n=3742). W osobnych kolumnach nie podano danych dla celów szczegółowych EFS+, w ramach których udział w projektach wzięło udział mniej niż 100 osób ankietowanych. Respondentów tych uwzględniono jednak w kolumnie „Razem”.

Wykres 17 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: W jakim stopniu Pani/Pana udział w projekcie przyczynił się do tych zmian? [uczestnicy pracujący w momencie przystąpienia do projektu]

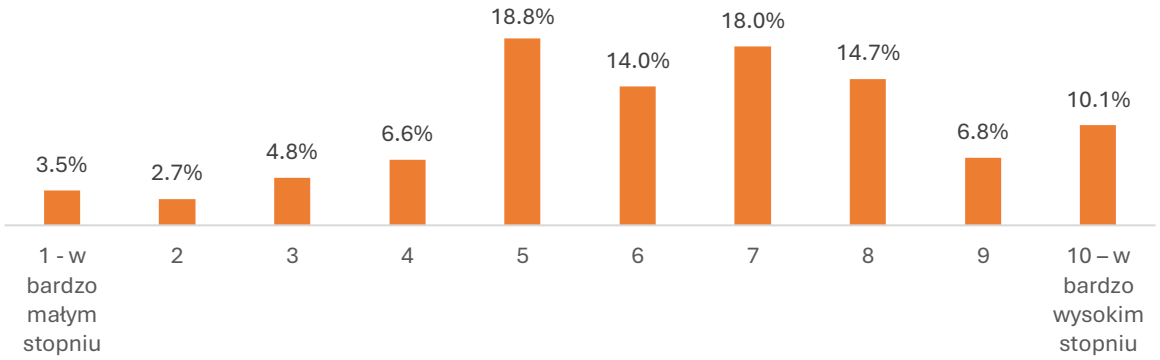

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów (n=3412)

Łącznie 64% spośród tych badanych, którzy dostrzegają przynajmniej jeden pozytywny efekt udziału w projekcie ocenia, że udział w projekcie w wysokim stopniu przyczynił się do wystąpienia tych efektów (oceny od 6 do 10 w skali od 1 do 10). Najsilniej, zdaniem badanych, na osiągnięte efekty wpływały projekty realizowane w ramach celu szczegółowego D (69%).

Respondenci ocenili także wpływ poszczególnych form wsparcia na osiągnięte efekty w zakresie poprawy ich sytuacji na rynku pracy. Pracujący uczestnicy projektów za najbardziej wpływające na poprawę ich sytuacji zawodowej uważają formy wsparcia takie jak usługa rozwojowa (70,8%), a także program mobilności ponadnarodowej (68,8%).

Wykres 18 Suma wskazań „w wysokim stopniu" oraz „w bardzo wysokim stopniu" w pytaniu kwestionariuszowym „Proszę ocenić, w jakim stopniu poszczególne formy wsparcia, które otrzymała Pani/otrzymał Pan w projekcie wpłynęły na poprawę Pani/Pana sytuacji zawodowej?" [uczestnicy pracujący w momencie przystąpienia do projektu]

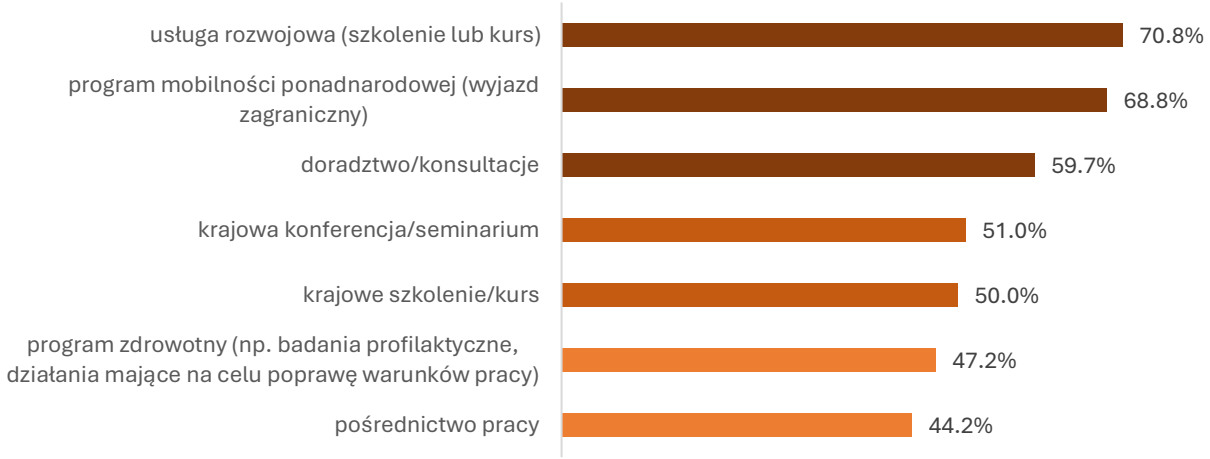

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów (n=3412). Pominięto formy wsparcia oceniane przez mniej niż 40 respondentów.

5.4 Jakość miejsc pracy podejmowanych przez uczestników projektów, pracujących w momencie przystąpienia do projektu

W niniejszym podrozdziale scharakteryzowano jakość miejsc pracy zajmowanych aktualnie przez uczestników projektów, pracujących w momencie przystąpienia do projektu, wykorzystując dane pozyskane w badaniu ankietowym.

Forma zatrudnienia

Badani uczestnicy projektów zdecydowanie najczęściej pracowali na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony (68 %), co wynika m.in. z wysokiego udziału w interwencji EFS+ pracowników sektora publicznego (nauczycieli i innych pracowników systemu edukacji, pracowników JST), w którym ta forma zatrudnienia dominuje. Własną działalność gospodarczą prowadzi 19,3% badanych, zaś w gospodarstwach rolnych/hodowlanych pracuje 1,1%. W formach zatrudnienia uważanych za niestabilne pracuje niewielka część uczestników projektów, którzy pracowali już w momencie rozpoczęcia udziału w interwencji: na podstawie umowy zlecenia – 7,7%, na podstawie umowy o dzieło – 0,4%, bez formalnej umowy z pracodawcą – 0,4%. Działalność gospodarczą nierejestrowaną prowadzi 0,7% badanych. W niestabilnych formach zatrudnienia pracuje znacznie mniejsza liczba uczestników projektów pracujących w momencie przystąpienia do projektu, w porównaniu do grupy osób bezrobotnych/biernych zawodowo w momencie przystąpienia do projektu.

Uczestnictwo w doskonaleniu zawodowym

55% pracujących uczestników projektów uczestniczyło w szkoleniach, kursach, studiach podyplomowych lub w innych formach doskonalenia zawodowego już po zakończeniu udziału w projekcie. Jest to znacznie więcej niż w przypadku osób niepracujących w momencie rozpoczęcia udziału w projekcie (36%). Oznacza to, że w projektach EFS+ dedykowanych osobom pracującym biorą udział w znacznej mierze osoby, które uczestniczą w kształceniu ustawicznym organizowanym także poza projektami EFS+. Dotyczy to w szczególności nauczycieli – uczestników projektów w ramach celów szczegółowych E i F, spośród których odpowiednio 75% i 79% deklaruje uczestnictwo w doskonaleniu zawodowym po zakończeniu udziału w projekcie.

Jednocześnie aż 70,3% badanych deklaruje, że w pracy uczestniczyło w szkoleniu zorganizowanym przez pracodawcę. Wyższa wartość tego wskaźnika wynika z uwzględniania w odpowiedziach także szkoleń organizowanych przez pracodawcę w okresie przed rozpoczęciem udziału w projekcie.

Ogólne zadowolenie z warunków pracy

Pomimo tego, że warunki zatrudnienia tej grupy uczestników projektów są znacznie korzystniejsze niż osób niepracujących w momencie przystąpienia do projektu, to subiektywne stopień zadowolenia z nich jest nieznacznie niższy (82,7% wobec 84,3% w

grupie bezrobotnych/biernych zawodowo w momencie przystąpienia do projektu). Niezadowoleni ze swojej pracy stanowią niespełna 11% badanych.

Wykres 19 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: „Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pani/Pan zadowolona/y czy niezadowolona/y z warunków swojej obecnej pracy?" [uczestnicy pracujący w momencie przystąpienia do projektu]

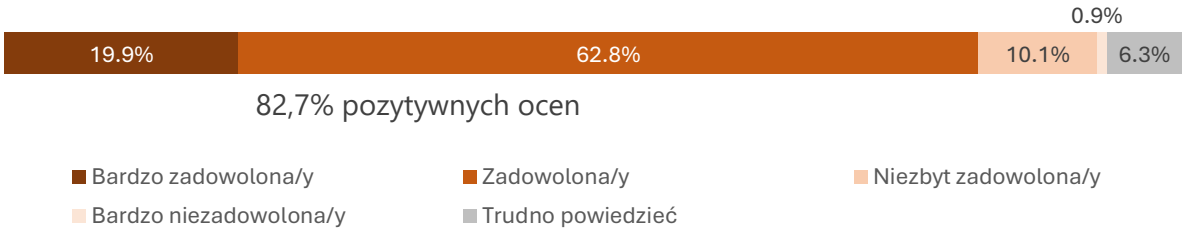

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów (n=3481)

Wymiar czasu pracy

W niepełnym wymiarze czasu pracy pracuje 17,5% badanych uczestników projektów, w tym 3% pracuje mniej niż 20 godzin tygodniowo, zaś 14,5% - od 20 do 39 godzin tygodniowo. Zdecydowana większość z nich (78,2%) chce pracować na niepełny etat. Na pełny etat (40 godzin tygodniowo) pracuje 58,6% badanych. Aż 64,5% z nich chciałaby pracować na niepełny etat, a tylko 6,5% chciałaby zwiększyć wymiar czasu pracy powyżej etatu. Na więcej niż jeden etat pracuje 16,6%. Spośród nich tylko 14,4% chce pracować w takim wymiarze czasu pracy, zaś reszta chciałby pracować na pełny etat (38,2%) lub nawet na niepełny etat (47,3%). 7,2% badanych nie wskazało jednoznacznie tygodniowego wymiaru czasu pracy. W grupie uczestników pracujących w momencie przystąpienia do projektu, w porównaniu do osób biernych zawodowo/bezrobotnych w momencie przystąpienia do projektu, jest więcej osób pracujących na pełen etat, zaś mniej pracujących na niepełny etat oraz powyżej etatu.

Organizacja czasu pracy

13,4% badanych (a więc mniej niż w przypadku uczestników niepracujących w momencie przystąpienia do projektu – 20,8%) pracuje w systemie zmianowym (na przykład ze zmianą poranną, popołudniową i nocną). Jednocześnie 16,1% (a więc nieznacznie więcej niż w przypadku uczestników niepracujących w momencie przystąpienia do projektu) ocenia, że godziny ich pracy nie są dopasowane do ich osobistych potrzeb i nie pozwalają na łączenie pracy z obowiązkami prywatnymi.

Awans na wyższe stanowisko i możliwość rozwoju zawodowego

16,5% badanych w okresie ostatnich dwóch lat otrzymało awans na wyższe stanowisko. Jednocześnie 63,6% badanych ocenia, że ich praca daje im możliwość rozwoju lub awansu zawodowego, a aż 77,4% badanych ma poczucie, że w pracy ma możliwość wykorzystania posiadanych umiejętności i zdolności. Wyniki badania w tym zakresie są zatem niemal identyczne, jak w przypadku uczestników niepracujących w momencie przystąpienia do projektu.

Poczucie stabilizacji zatrudnienia

Tylko 7,5% spośród osób wykonujących pracę najemną wyraża obawę, że może stracić swoja pracę w ciągu najbliższych 6 miesięcy (istotnie mniej niż w grupie osób niepracujących w momencie przystąpienia do projektu - 14,4%). Jedynie 6,2% osób prowadzących działalność gospodarczą wyraża obawę, że będą zmuszeni do zakończenia działalności gospodarczej w ciągu najbliższych 6 miesięcy. Poczucie stabilizacji zatrudnienia wśród uczestników pracujących w momencie przystąpienia do projektu jest zatem wyższe niż w przypadku osób, które podjęły zatrudnienie dopiero po zakończeniu udziału w projekcie.

Osiągane wynagrodzenia i sytuacja materialna

Aktualnie wynagrodzenia netto osiągane przez uczestników pracujących w momencie przystąpienia do projektu są przeciętnie wyższe niż osób, które podjęły pracę po zakończeniu udziału w projekcie. 33,8% badanych deklaruje wynagrodzenie netto w wysokości 4-6 tys. zł. Relatywnie większa część uczestników osiąga także wynagrodzenia w wysokości 6-8 tys. zł netto oraz 8-10 tys. zł netto. Szczegółowe dane na temat rozkładu aktualnie osiąganych wynagrodzeń przez uczestników pracujących w momencie przystąpienia do projektu zaprezentowano na poniższym wykresie.

Wykres 20 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: Ile wynoszą Pani/Pana miesięczne zarobki netto („na rękę")? [uczestnicy pracujący w momencie przystąpienia do projektu]

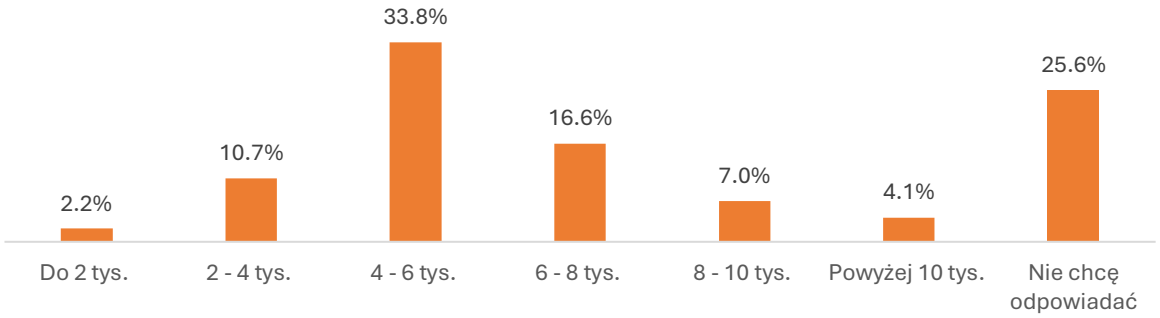

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów (n=3481)

Większość pracujących uczestników projektów ocenia swoją sytuację materialną jako umiarkowaną (opisywaną przez twierdzenie „Żyję średnio – starcza mi na co dzień, ale muszę oszczędzać na większe zakupy" – 43,9% badanych) lub raczej dobrą (opisywaną przez twierdzenie „Żyję dobrze – starcza mi na wiele rzeczy bez specjalnego oszczędzania" – 35% badanych). Bardzo dobrą sytuację materialną deklaruje 1,6% badanych, zaś złą – 6,5% badanych. 13% respondentów uchyliło się od odpowiedzi na pytanie o sytuację materialną. Subiektywnie oceniana sytuacja materialna osób pracujących w momencie przystąpienia do projektu jest zatem tylko nieznacznie lepsza niż osób niepracujących w momencie przystąpienia do projektu, choć ci pierwsi osiągają wyższe wynagrodzenia, pracując głównie w stabilnych formach zatrudnienia.

6 Ocena efektywności kosztowej interwencji EFS+

6.1 Wprowadzenie

W celu oszacowania stopy zwrotu poniesionych nakładów zestawiono wydatki publiczne na wsparcie EFS+ z fiskalnymi korzyściami wynikającymi z poprawy sytuacji zawodowej uczestników, aby sprawdzić nie tylko, czy wsparcie prowadzi do zatrudnienia, ale też po jakim czasie poniesione nakłady mogą się zwrócić. Za koszt przyjęto wysokość kosztów kwalifikowalnych na uczestnika, a po stronie korzyści uwzględniono m.in. wyższe wpływy ze składek i podatków oraz oszczędności na świadczeniach, zwłaszcza zasiłkach dla bezrobotnych. Wyniki mają charakter przybliżony, bo nie obejmują wszystkich efektów pośrednich i długookresowych.

W analizie rozpatrywane są trzy odrębne scenariusze. Pierwszy dotyczy uczestników niepracujących na starcie, którym udało się znaleźć zatrudnienie sześć miesięcy po zakończeniu projektu. Drugi obejmuje uczestników, którzy dzięki wsparciu EFS+ założyli jednoosobową działalność gospodarczą i prowadzili ją po upływie sześciu miesięcy. Trzeci dotyczy uczestników projektów, którzy pracowali w momencie rozpoczęcia udziału w projekcie i poprawili warunki swojego zatrudnienia sześć miesięcy po zakończeniu udziału. Rozdzielenie tych sytuacji jest istotne, ponieważ różnią się one zarówno zakresem interwencji, poziomem przeciętnych nakładów publicznych, jak i strukturą uzyskiwanych korzyści z perspektywy budżetu państwa. W przypadku pracy najemnej większe znaczenie mają składki i podatki związane z wynagrodzeniem oraz oszczędności w systemie świadczeń, natomiast w przypadku samozatrudnienia punkt ciężkości przesuwa się częściowo w stronę podatków związanych z działalnością gospodarczą, przy jednocześnie wyższych nakładach jednostkowych na uczestnika.

Przy interpretacji wyników należy pamiętać, że prezentowana stopa zwrotu ma charakter uproszczonego wskaźnika społeczno-fiskalnego. Pokazuje ona orientacyjnie, w jakim tempie budżet publiczny „odzyskuje” środki zaangażowane w interwencję dzięki wzrostowi wpływów i spadkowi części wydatków publicznych. Nie oznacza natomiast pełnego uchwycenia wszystkich efektów wsparcia ani jednoznacznego przypisania całej zaobserwowanej poprawy udziałowi w projekcie. Z tego względu wyniki należy traktować jako przybliżenie użyteczne analitycznie, pozwalające porównywać zróżnicowanie efektywności kosztowej między grupami uczestników.

W dalszej części pokazano najpierw wyniki dla uczestników, którzy po projekcie podjęli pracę, a następnie dla tych, którzy rozpoczęli prowadzenie JDG, a na koniec opisano wyniki dla uczestników pracujących w momencie rozpoczęcia udziału w projekcie. We wszystkich przypadkach analizowane jest zróżnicowanie stopy zwrotu według płci, wieku i poziomu wykształcenia. Taki układ pozwala sprawdzić, czy tempo zwrotu nakładów jest podobne w całej populacji uczestników, czy też zależy od cech tych społeczno-demograficznych. W załączniku do niniejszego raportu umieszczono także tabele pokazujące stopy zwrotu w podziale na poszczególne programy.

W obliczeniach wykorzystano dane CST o uczestnikach projektów i osiągniętych rezultatach, dane ZUS pozwalające identyfikować status uczestników po zakończeniu wsparcia, a także publicznie dostępne dane GUS i MF dotyczące wynagrodzeń, podatków, składek oraz świadczeń. Analizę ograniczono do osób pełnoletnich, dla których dostępny był komplet informacji niezbędnych do oszacowania nakładów i korzyści. Ograniczono się do celów szczegółowych interwencji, a w niektórych przypadkach także do konkretnych projektów, które mogły realnie wpływać na poprawę sytuacji zawodowej. Zarówno w przypadku uczestników niepracujących jak i pracujących na starcie efekt odniesiono do stanu obserwowanego po 6 miesiącach od zakończenia udziału w projekcie, przy czym wskaźniki „na pracującego" lub „na prowadzącego działalność" liczono wyłącznie dla tych osób, które faktycznie osiągnęły dany rezultat w tym punkcie pomiaru. Za nakład przyjęto całość wydatków kwalifikowalnych[33] przypadających na uczestnika, natomiast po stronie korzyści ujęto miesięczne wpływy z tytułu składek społecznych i zdrowotnych, FP, FS i FGŚP, podatku PIT, podatków pośrednich związanych z konsumpcją oraz oszczędności wynikające z niewypłacania zasiłków.

Ze względu na ograniczenia danych część parametrów oszacowano na podstawie przyjętych założeń. Dla osób przechodzących do pracy najemnej przypisywano wynagrodzenie brutto odpowiednie dla regionu i momentu obserwacji w oparciu o wyniki przeprowadzonej ankiety, a tam, gdzie nie było informacji o rodzaju umowy, przyjęto uproszczone założenie, że zgodnie z danymi ZUS 88,7%[34] uczestników pracuje na umowie o pracę, a 11,3% na umowie zleceniu (w latach badania zróżnicowanie fiskalne tych umów jest minimalne). Obciążenia podatkowo-składkowe wyliczano według obowiązujących zasad, uwzględniając m.in. ulgę PIT dla osób poniżej 26 roku życia, a wpływy związane z konsumpcją szacowano na podstawie dochodu do dyspozycji pomniejszonego o minimum egzystencji. W przypadku JDG, z uwagi na brak pełnych danych o dochodach i podstawach wymiaru składek, zastosowano scenariuszowe założenia dotyczące struktury przedsiębiorców opłacających preferencyjny i pełny ZUS oraz średnich efektywnych obciążeń podatkowych. Koszt interwencji szacowano na podstawie wniosków o płatność. Ze względu na wczesny etap wdrażania funduszy, nie wszystkie dane były dostępne – przyjęto, że obliczenia będą prowadzone wyłącznie dla uczestników, na temat których są dostępne odpowiednie dane lub dało się je wiarygodnie oszacować. Dodatkowo tam, gdzie brakowało najnowszych danych źródłowych, stosowano oszacowania liniowe. Oznacza to, że

[33] Należy zwrócić uwagę, iż w badanym okresie byliśmy na bardzo wczesnym etapie wdrażania, a co za tym idzie, większość projektów nie była ukończona. Oznacza to, że liczba uczestników tych projektów może jeszcze wzrosnąć, a sam ich koszt może się zmienić. Obliczenia dotyczące dofinansowania UE prowadziliśmy tylko dla projektów ukończonych do 31.12.2024 r., co jest dużym, ale koniecznym ograniczeniem metodycznym. Przy kolejnych pomiarach, kiedy dostępne będzie więcej danych o ukończonych projektach, jakość szacunków znacząco wzrośnie.

[34] Obliczenia własne na podstawie: Podsumowanie sytuacji finansowej Funduszu Ubezpieczeń Społecznych po trzech kwartałach 2025 r., ZUS, 2025.

prezentowane wyniki należy interpretować jako możliwie spójne i porównywalne przybliżenie stopy zwrotu, a nie jako precyzyjny rachunek wszystkich faktycznych przepływów fiskalnych związanych z udziałem w projektach.

6.2 Uczestnicy projektów niepracujący na starcie, którym udało się znaleźć zatrudnienie 6 miesięcy po zakończeniu projektu

W analizowanej populacji uczestników nie posiadających zatrudnienia w momencie przystąpienia do projektu, którzy podjęli zatrudnienie w ciągu 6 miesięcy od zakończenia udziału w projekcie, odnotowano korzystną relację między poniesionymi nakładami a uzyskiwanymi wpływami fiskalnymi. Miesięczne korzyści dla sektora finansów publicznych zostały oszacowane na poziomie około 3 tys. zł, przy czym ich główną część stanowiły wpływy ze składek społecznych, a w dalszej kolejności wpływy związane z konsumpcją, składką zdrowotną i podatkiem PIT. W rezultacie przeciętny czas zwrotu nakładów wyniósł ponad 11 miesięcy, a miesięczna stopa zwrotu przekroczyła 8,5%. Oznacza to, że w przypadku tej ścieżki rezultatu aktywizacyjnego wsparcie EFS+ stosunkowo szybko przekładało się na wymierne efekty fiskalne.

Zróżnicowanie według płci

W podziale na płeć różnice w oszacowanej efektywności kosztowej okazały się niewielkie. Wśród kobiet czas zwrotu wyniósł 13,1 miesiąca, a miesięczna stopa zwrotu 7,7%, natomiast wśród mężczyzn odpowiednio 10,1 miesiąca i 9,9%. Oznacza to, że w przypadku mężczyzn odnotowano nieco szybszy zwrot nakładów, jednak skala tej różnicy była mała.

Można zatem przyjąć, że mechanizm fiskalnego zwrotu wsparcia działał w zbliżony sposób niezależnie od płci uczestników. Szczegółowe wyniki przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 25 Stopa zwrotu poniesionych nakładów na aktywizację zawodową uczestników projektów niepracujących na starcie projektu, którzy znaleźli zatrudnienie 6 miesięcy po zakończeniu projektu w podziale na płeć

	Uczestnicy		Dofinansowanie		Korzyści							Miesięczna stopa zwrotu	
					Zwiększone składki			Zwiększone podatki	Oszczędności				
Płeć	Liczba uczestników	Liczba uczestników pracujących po 6 miesiącach	Dofinansowanie na 1 uczestnika	Dofinansowanie na 1 uczestnika pracującego po 6 m-c	Zdrowotne	Społeczne	FP, FS i FGŚP	PIT uczestnika	na konsumpcję (VAT, PIT/ CIT sprzedawcy)	Niewypłacone zasiłki	SUMA	Czas zwrotu w przypadku pracy (miesiące)	Stopa zwrotu całkowitych nakładów
Kobieta	69220	37520	19 488 zł	35 954 zł	400 zł	1 464 zł	131 zł	199 zł	363 zł	198 zł	2 755 zł	13,1	7,7%
Mężczyzna	44568	25676	19 488 zł	33 827 zł	488 zł	1 788 zł	160 zł	229 zł	483 zł	198 zł	3 346 zł	10,1	9,9%
Ogółem	**113 788**	**63 196**	**19 488 zł**	**35 090 zł**	**436 zł**	**1 595 zł**	**143 zł**	**212 zł**	**412 zł**	**198 zł**	**2 995 zł**	**11,7**	**8,5%**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, ZUS, CST i MF.

Zróżnicowanie według wieku

Większe zróżnicowanie odnotowano w przekroju wieku. Najkorzystniejsze wyniki uzyskano dla osób w wieku 25–34 lata, dla których czas zwrotu był najkrótszy (8,7 miesiąca), a stopa zwrotu najwyższa (11,5%). Dobre wyniki wystąpiły także w grupie 35–44 lata, gdzie czas zwrotu wyniósł 12,2 miesiąca, a stopa zwrotu 8,2%. Zatem najwyższą efektywność kosztową osiągano przy wsparciu prowadzącym do zatrudnienia osób we wczesnej i środkowej fazie kariery zawodowej.

Nieco niższe, ale nadal bliskie średniej krajowej, wyniki odnotowano w grupach 18–24 lata oraz 45–54 lata. W pierwszej czas zwrotu wyniósł 13,3 miesiąca, a stopa zwrotu 7,5%, w drugiej odpowiednio 13,4 miesiąca i 7,4%. W przypadku osób najmłodszych widoczne były niższe wpływy z PIT, co było spójne z przyjętą metodyką i uwzględnieniem ulgi podatkowej dla osób poniżej 26. roku życia.

Mniej korzystne wyniki uzyskano dla osób w wieku 55–64 lata, gdzie czas zwrotu wydłużał się do 17,5 miesiąca, a stopa zwrotu spadała do 5,7%.

Jeszcze słabiej wypadła kategoria 65+, jednak rezultat ten należy interpretować ostrożnie ze względu na małą liczbę uczestników, specyfikę rynku pracy oraz ukierunkowanie interwencji.

W interpretacji merytorycznej warto więc akcentować przede wszystkim prawidłowość widoczną w grupach liczniejszych: najwyższą efektywność kosztową odnotowano dla osób w wieku 25–44 lata, a niższą dla osób starszych. Jednocześnie wyniki te nie powinny prowadzić do wniosku, że wspieranie seniorów ze środków EFS jest nieopłacalne. Niższa efektywność kosztowa w tych grupach oznacza jedynie, że zwrot nakładów następuje wolniej i w mniejszej skali w ujęciu stricte fiskalnym. Nie podważa to zasadności takiego wsparcia z perspektywy celów społecznych i rynku pracy, w tym przeciwdziałania wykluczeniu, wydłużania aktywności zawodowej oraz poprawy sytuacji grup znajdujących się w trudniejszym położeniu na rynku pracy. Szczegółowe wyliczenia przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 26 Stopa zwrotu poniesionych nakładów na aktywizację zawodową uczestników projektów niepracujących na starcie projektu, którzy znaleźli zatrudnienie 6 miesięcy po zakończeniu projektu w podziale na grupy wiekowe

	Uczestnicy		Dofinansowanie		Korzyści							Miesięczna stopa zwrotu	
					Zwiększone składki			Zwiększone podatki	Oszczędności				
Wiek	Liczba uczestników	Liczba uczestników pracujących po 6 miesiącach	Dofinansowanie na 1 uczestnika	Dofinansowanie na 1 uczestnika pracującego po 6 m-c	Zdrowotne	Społeczne	FP, FS i FGŚP	PIT uczestnika	na konsumpcję (VAT, PIT/ CIT sprzedawcy)	Niewypłacone zasiłki	SUMA	Czas zwrotu w przypadku pracy (miesiące)	Stopa zwrotu całkowitych nakładów
18-24	34 649	18 428	19 488 zł	36 643 zł	431 zł	1 577 zł	141 zł	6 zł	405 zł	198 zł	2 757 zł	13,3	7,5%
25-34	33 050	21 320	19 488 zł	30 210 zł	490 zł	1 795 zł	161 zł	332 zł	486 zł	198 zł	3 462 zł	8,7	11,5%
35-44	22 663	12 850	19 488 zł	34 371 zł	400 zł	1 463 zł	131 zł	269 zł	363 zł	198 zł	2 824 zł	12,2	8,2%
45-54	14 145	7 675	19 488 zł	35 917 zł	378 zł	1 384 zł	124 zł	255 zł	334 zł	198 zł	2 673 zł	13,4	7,4%
55-64	6 869	2 843	19 488 zł	47 086 zł	380 zł	1 392 zł	125 zł	258 zł	337 zł	198 zł	2 689 zł	17,5	5,7%
65+	2 412	80	19 488 zł	587 571 zł	376 zł	1 377 zł	123 zł	244 zł	325 zł	198 zł	2 645 zł	222,2	0,5%
Ogółem	**113 788**	**63 196**	**19 488 zł**	**35 090 zł**	**436 zł**	**1 595 zł**	**143 zł**	**212 zł**	**412 zł**	**198 zł**	**2 995 zł**	**11,7**	**8,5%**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, ZUS, CST i MF.

Zróżnicowanie według poziomu wykształcenia

Wyraźne zróżnicowanie odnotowano w zależności od poziomu wykształcenia uczestników. Najwyższą efektywność kosztową stwierdzono wśród uczestników z wykształceniem wyższym, dla których czas zwrotu był najkrótszy (7,7 miesiąca), a stopa zwrotu najwyższa (13,0%) spośród analizowanych grup edukacyjnych. Słabsze wyniki uzyskano wśród osób z wykształceniem ponadgimnazjalnym lub policealnym, gdzie czas zwrotu wyniósł 13,2 miesiąca, a stopa zwrotu 7,6%. Najmniej korzystnie wypadli natomiast uczestnicy z wykształceniem średnim I stopnia lub niższym — w tej grupie czas zwrotu osiągnął 15,2 miesiąca, a stopa zwrotu wyniosła 6,6%.

Otrzymany układ wyników wskazuje, że tempo odzyskiwania nakładów publicznych rosło wraz z poziomem wykształcenia. Wynikało to nie tylko z różnic w koszcie przypadającym na jednego uczestnika, który pracował po 6 miesiącach, lecz także z wyższej miesięcznej sumy korzyści budżetowych w grupie najlepiej wykształconych. Łączna wartość miesięcznych korzyści była tam zdecydowanie wyższa niż w pozostałych dwóch grupach. Można więc stwierdzić, że wsparcie osób bezrobotnych o wyższym poziomie wykształcenia szybciej przekładało się na zwrot środków publicznych, podczas gdy w przypadku osób słabiej wykształconych osiągnięcie porównywalnego efektu było bardziej kosztowne. Prawdopodobnie wynikało to przede wszystkim ze specyfiki rynku pracy, który premiuje osoby z wyższym wykształceniem, a nie z samej interwencji. Szczegółowe obliczenia przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 27 Stopa zwrotu poniesionych nakładów na aktywizację zawodową uczestników projektów niepracujących na starcie projektu, którzy znaleźli zatrudnienie 6 miesięcy po zakończeniu projektu według poziomu wykształcenia uczestnika

	Uczestnicy		Dofinansowanie		Korzyści							Miesięczna stopa zwrotu	
					Zwiększone składki			Zwiększone podatki	Oszczędności	Niewypłacone zasiłki	SUMA		
Wykształcenie	Liczba uczestników	Liczba uczestników pracujących po 6 miesiącach	Dofinansowanie na 1 uczestnika	Dofinansowanie na 1 uczestnika pracującego po 6 m-c	Zdrowotne	Społeczne	FP, FS i FGŚP	PIT uczestnika	na konsumpcję (VAT, PIT/ CIT sprzedawcy)			Czas zwrotu w przypadku pracy (miesiące)	Stopa zwrotu całkowitych nakładów
Średnie I stopnia lub niższe (ISCED 0–2)	18 508	8 441	19 488 zł	42 731 zł	405 zł	1 483 zł	133 zł	213 zł	371 zł	198 zł	2 803 zł	15,2	6,6%
Ponadgimnazjalne (ISCED 3) lub policealne (ISCED 4)	71 698	38 588	19 488 zł	36 210 zł	402 zł	1 474 zł	132 zł	176 zł	367 zł	198 zł	2 749 zł	13,2	7,6%
Wyższe (ISCED 5–8)	23 582	16 167	19 488 zł	28 427 zł	531 zł	1 944 zł	174 zł	296 zł	540 zł	198 zł	3 683 zł	7,7	13,0%
Ogółem	**113 788**	**63 196**	**19 488 zł**	**35 090 zł**	**436 zł**	**1 595 zł**	**143 zł**	**212 zł**	**412 zł**	**198 zł**	**2 995 zł**	**11,7**	**8,5%**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, ZUS, CST i MF.

6.3 Uczestnicy projektów niepracujący na starcie, którzy założyli JDG w wyniku wsparcia EFS+

W przypadku uczestników niepracujących na starcie, którzy dzięki wsparciu EFS+ założyli jednoosobową działalność gospodarczą[35] i prowadzili ją 6 miesięcy po zakończeniu projektu, relacja między nakładami a korzyściami fiskalnymi okazała się mniej korzystna niż w przypadku przejścia do pracy najemnej. Przeciętne dofinansowanie przypadające na jednego uczestnika wyniosło w tej grupie 69 748 zł, a w przeliczeniu na jednego uczestnika prowadzącego JDG po 6 miesiącach – 70 607 zł. Jednocześnie przeciętna miesięczna korzyść dla sektora finansów publicznych została oszacowana na 2 670 zł, z czego największą część stanowił PIT przedsiębiorcy (1 028 zł), następnie wpływy związane z konsumpcją (581 zł), składka zdrowotna (563 zł), składki społeczne (303 zł) oraz oszczędności wynikające z niewypłacania zasiłków (200 zł). W rezultacie przeciętny czas zwrotu nakładów wyniósł 26,4 miesiąca, a miesięczna stopa zwrotu całkowitych nakładów 3,8%. Oznacza to, że także w przypadku wsparcia prowadzącego do samozatrudnienia interwencja generowała dodatnie efekty fiskalne, jednak ich tempo było wyraźnie niższe niż w przypadku uczestników, którzy po projekcie podjęli pracę najemną.

Interpretując te wyniki, warto pamiętać, że w przypadku JDG przyjęliśmy podejście scenariuszowe, wynikające z braku jednostkowych danych ZUS dotyczących podstaw i tytułów do składek. W obliczeniach założono strukturę 80% przedsiębiorców opłacających preferencyjny ZUS i 20% opłacających pełny ZUS, przy pominięciu „ulgi na start" jako nieaktywnej w momencie pomiaru[36]. Jednocześnie sam pomiar ma charakter punktowy – odnosi się do stanu po 6 miesiącach od zakończenia udziału w projekcie – dlatego nie ujmuje późniejszego wzrostu wpływów do sektora finansów publicznych, który pojawia się, gdy przedsiębiorca przechodzi z preferencyjnych składek na pełne obciążenia. Z tego względu uzyskiwane kwoty należy traktować raczej jako ostrożne (nieco zaniżone) szacunki.

Zróżnicowanie według płci, wieku, poziomu wykształcenia

Analizy przeprowadzone w przekrojach: płci, wieku i poziomu wykształcenia wykazały tylko minimalne zróżnicowanie wyników. Możemy więc stwierdzić, że z perspektywy budżetu publicznego efektywność kosztowa wsparcia prowadzącego do założenia JDG była praktycznie taka sama niezależnie od tych cech uczestników.

[35] Dotyczy wyłącznie dofinansowania na rozpoczęcie działalności. Ta część badania nie obejmuje pożyczek.
[36] Ta ulga dotyczy tylko pierwszych 6 miesięcy po założeniu działalności. Ponieważ oszacowanie dotyczy momentu „6 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie", a założenie JDG musiało mieć miejsce jeszcze przed zakończeniem udziału w projekcie, ta ulga zakończyła się już dla wszystkich badanych uczestników.

Podsumowanie

Podsumowując, w przypadku uczestników nieposiadających na starcie zatrudnienia, którzy po zakończeniu udziału w projekcie podjęli pracę najemną, wsparcie EFS+ charakteryzowało się relatywnie wysoką efektywnością kosztową. Przeciętny czas zwrotu nakładów był wyraźnie krótszy niż w przypadku uczestników zakładających JDG, a miesięczna stopa zwrotu pozostawała na poziomie wskazującym na stosunkowo szybkie odzyskiwanie środków publicznych dzięki zwiększonym wpływom składkowym i podatkowym oraz oszczędnościom w systemie świadczeń. Oznacza to, że z fiskalnego punktu widzenia przejście z bierności zawodowej lub bezrobocia do pracy najemnej było ścieżką bardziej efektywną kosztowo niż przejście do samozatrudnienia.

Z perspektywy interpretacyjnej warto podkreślić, że wsparcie prowadzące do zatrudnienia najemnego przynosiło nie tylko dodatnią, ale też relatywnie szybką stopę zwrotu, choć jej poziom zależał od cech społeczno-demograficznych uczestników, co wynika w dużej mierze ze specyfiki rynku pracy.

Wsparcie niepracujących uczestników prowadzące do założenia JDG również generuje dodatnią stopę zwrotu dla sektora finansów publicznych, ale zwrot ten następuje znacznie wolniej niż w przypadku uczestników przechodzących do pracy najemnej. Jednocześnie wyniki w przekroju płci, wieku i wykształcenia są niemal jednolite. Należy także zauważyć, że rozwój własnej firmy jest czasochłonny, ale w przypadku sukcesu może w przyszłości prowadzić do dalszych korzystnych efektu: zatrudniania pracowników. W interpretacji rezultatów warto także podkreślić, że przedstawione oszacowania mają raczej charakter ostrożny, ponieważ nie obejmują późniejszego wzrostu wpływów budżetowych po przejściu przedsiębiorców na pełne składki ZUS. Z drugiej strony należy pamiętać, że na potrzeby tych analiz przyjęto założenie, że istnieje bezpośredni związek między poniesionymi nakładami (otrzymanym wsparciem) a efektem zatrudnieniowym. Trzeba jednak pamiętać, że część uczestników i tak znalazłaby zatrudnienie nawet bez udziału w projekcie, a w konsekwencji wpływy do budżetu by się częściowo pojawiły nawet bez ponoszenia wydatków na aktywizację uczestników.

6.4 Uczestnicy projektów pracujący na starcie, którzy poprawili warunki zatrudnienia 6 miesięcy po zakończeniu projektu

W przypadku uczestników pracujących w momencie rozpoczęcia udziału w projekcie analizowano sytuację odmienną od tej, która została opisana wcześniej. Punktem odniesienia nie było tu przejście z bierności zawodowej lub bezrobocia do zatrudnienia, lecz poprawa sytuacji zawodowej osób już obecnych na rynku pracy. Oznacza to, że zarówno mechanizm interwencji, jak i skala możliwych do uchwycenia korzyści fiskalnych są tutaj inne. Sama poprawa warunków zatrudnienia – rozumiana np. jako wzrost wynagrodzenia, stabilniejsza forma zatrudnienia lub ogólna poprawa jakości pracy – generuje z definicji mniejszy przyrost wpływów publicznych niż przejście od

braku pracy do aktywności zawodowej. Z tego względu stopa zwrotu w tej części analizy musiała okazać się niższa niż w przypadku uczestników bezrobotnych na starcie. Pod względem metodyki niniejszą analizę przeprowadzono analogicznie jak w przypadku osób niepracujących na starcie, z tym że korzyść liczona była nie dla samego faktu podjęcia pracy, lecz dla poprawy jej warunków.

Wyniki dla uczestników pracujących na starcie należy traktować ostrożnie, ponieważ dotyczą wczesnego etapu wdrażania wsparcia i opierają się na nadal niepełnych danych. Jednocześnie dostępne wyliczenia pozwalają wskazać podstawowe prawidłowości w całej analizowanej zbiorowości oraz w przekrojach płci, wieku i wykształcenia.

W całej analizowanej zbiorowości poprawę warunków zatrudnienia po 6 miesiącach odnotowano dla 17,4 tys. osób spośród 30,6 tys. uczestników pracujących na starcie. Przeciętne dofinansowanie UE na jednego uczestnika wyniosło 9 755 zł, a w przeliczeniu na osobę, u której zaobserwowano poprawę – 17 176 zł. Średnia miesięczna korzyść dla sektora finansów publicznych wyniosła 1 083 zł, co przekładało się na czas zwrotu równy 15,9 miesiąca i miesięczną stopę zwrotu na poziomie 6,3%. Oznacza to, że w tej grupie wsparcie przynosiło dodatnią, choć wyraźnie niższą niż w przypadku przejścia z bezrobocia do pracy, stopę zwrotu.

W podziale na płeć różnice były niewielkie. Wśród kobiet czas zwrotu wyniósł 16,6 miesiąca, a miesięczna stopa zwrotu 6,0%, natomiast wśród mężczyzn odpowiednio 14,9 miesiąca i 6,7%. Oznacza to nieco korzystniejsze wyniki dla mężczyzn, choć różnice nie były duże.

Silniejsze zróżnicowanie wystąpiło w przekroju wieku. Najsłabiej wypadła grupa 18–24 lata, dla której czas zwrotu wyniósł 27,5 miesiąca, a miesięczna stopa zwrotu 3,6%. Najkorzystniejsze wyniki odnotowano w grupach 35–44 lata i 45–54 lata, gdzie czas zwrotu wyniósł odpowiednio 14,6 i 14,0 miesiąca, a stopa zwrotu 6,8% oraz 7,1%. W grupie 25–34 lata było to 16,1 miesiąca i 6,2%, w grupie 55–64 lata 18,7 miesiąca i 5,3%, natomiast w grupie 65+ 23,6 miesiąca i 4,2%. Relatywnie najlepiej wypadały więc osoby w średnich grupach wieku, a najsłabiej osoby najmłodsze i najstarsze.

Najwyraźniejsze różnice pojawiły się według poziomu wykształcenia. Wśród osób z wykształceniem wyższym czas zwrotu wyniósł 12,0 miesięcy, a miesięczna stopa zwrotu 8,3%, co było najlepszym wynikiem spośród analizowanych grup. Dla osób z wykształceniem ponadgimnazjalnym lub policealnym było to 22,7 miesiąca i 4,4%, a dla osób z wykształceniem średnim I stopnia lub niższym 27,9 miesiąca i 3,6%. Oznacza to, że poprawa warunków zatrudnienia znacznie szybciej przekładała się na korzyści fiskalne wśród uczestników lepiej wykształconych.

Podsumowując, wsparcie kierowane do osób już pracujących również przynosi dodatnią stopę zwrotu, ale jest ona niższa niż w przypadku przejścia z bezrobocia do pracy. Najkorzystniejsze wyniki obserwowano wśród osób w wieku średnim oraz

uczestników z wykształceniem wyższym. Ze względu na ograniczoną kompletność danych tę część należy jednak traktować jako wstępne przybliżenie, a nie podstawę do daleko idących wniosków porównawczych. Wyniki badania wskazują jednocześnie, że sam związek między otrzymanym wsparciem a poprawą wartości wskaźnika 2 (poprawa sytuacji zatrudnieniowej osób pracujących na wejściu do projektu) był słabszy niż w przypadku osób, które nie pracowały na starcie. Dlatego powyższe analizy należy interpretować z dużą ostrożnością.

7 Podsumowanie – syntetyczna odpowiedź na postawione pytania badawcze

Jaka jest charakterystyka osób obejmowanych wsparciem EFS+ z uwzględnieniem ich cech społeczno- demograficznych?

Wsparciem EFS+ objęto łącznie 243 342 osoby zamieszkujące obszar całej Polski. Zdecydowanie największą grupę uczestników projektów EFS+ stanowią osoby bezrobotne. 58,7% uczestników projektów stanowiły kobiety. Największa grupa uczestników projektów miała 30–49 lat, czyli znajdowała w szczytowym okresie aktywności zawodowej (37,8% uczestników projektów). Charakterystyka społeczno-demograficzna uczestników projektów jest bardzo silnie zróżnicowana w poszczególnych celach szczegółowych i programach. Przykładowo, w ramach celu szczegółowego E w programach regionalnych zdecydowanie dominują uczniowie, osoby bierne zawodowo, bardzo często niepełnoletnie, zaś w FERS – nauczyciele, a więc osoby pracujące w momencie przystąpienia do projektu. Charakterystyka społeczno-demograficzna i wpływ poszczególnych cech uczestników projektów na skuteczność interwencji w zakresie poprawy sytuacji zawodowej uczestników projektów zostały szczegółowo przedstawione w podrozdziałach 4.1 oraz 5.1, oddzielnie dla poszczególnych celów szczegółowych EFS+.

Jak kształtują się tzw. wskaźniki pokrycia dla poszczególnych grup osób obejmowanych wsparciem?

Dla osób bezrobotnych wskaźnik pokrycia jest bardzo wysoki i wynosi ok. 28%. Osoby bierne zawodowo i pracujące zostały objęte wsparciem w znacznie mniejszym stopniu. Spowodowane jest to m.in. szybkim uruchomieniem interwencji w ramach celu szczegółowego A. Najwyższe wskaźniki pokrycia występują w odniesieniu do mieszkańców regionów o słabszej sytuacji rynku pracy. Różnice między regionami w wartości wskaźników pokrycia wynikają jednak przede wszystkim z odmiennego momentu rozpoczęcia wdrażania programów regionalnych. Wśród uczestników projektów EFS+ występuje wyraźna przewaga ilościowa osób młodych, w wieku 15-24 lata oraz 25-29 lat. Osoby w wieku 50 lat i więcej uczestniczą w projektach relatywnie rzadko. W populacji uczestników projektów nadreprezentowane są osoby z wykształceniem wyższym, a także kobiety, co wynika m.in. z wsparcia w ramach EFS+ systemu edukacji oraz administracji publicznej, w ramach których kobiety stanowią większość pracowników. Niedoreprezentowane w strukturze uczestników projektów EFS+ są także m.in. osoby z niepełnosprawnością (mimo ich trudnej sytuacji na rynku pracy). Wśród kategorii defaworyzowanych na rynku pracy, obok kobiet, w grupie uczestników EFS+ dość dobrze reprezentowani są za to rodzice/opiekunowie dzieci w wieku 0-6 lat, opiekunowie rodzinni/nieformalni oraz osoby w kryzysie bezdomności.

W jakim stopniu interwencja obejmuje osoby defaworyzowane na rynku pracy, doświadczające relatywnie największych trudności na rynku pracy (np. kobiety

pełniące funkcję opiekuńczo-wychowawczą, osoby o niskim poziomie wykształcenia, osoby z niepełnosprawnością, mieszkańcy obszarów wiejskich itd.)?

Wsparciem EFS+ objęto liczne grupy osób doświadczających największych trudności na rynku pracy:

- osoby długotrwale bezrobotne (stanowili 13% uczestników projektów),
- osoby z niepełnosprawnością (stanowili 5,1% uczestników projektów),
- sprawujące opiekę nad dziećmi poniżej 6 roku (9,2% spośród pełnoletnich uczestników projektów sprawowało opiekę nad dzieckiem do 3 roku życia, a 14,1% nad dzieckiem w wieku od 3 do 6 lat),
- opiekunów nieformalnych/ rodzinnych, sprawujących opiekę nad innymi członkami rodziny wymagającymi stałej opieki (stanowili 8% uczestników projektów),
- osoby dotknięte kryzysem bezdomności (stanowili 0,2% uczestników projektów), a także
- mieszkańców obszarów wiejskich (stanowili 43% uczestników projektów).

W ramach celu szczegółowego A skuteczność kierunkowania interwencji przez IZ/IP PR na osoby bezrobotne znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy (np. osoby długotrwale bezrobotne, osoby z niepełnosprawnością, osoby o niskich kwalifikacjach) jest zróżnicowana w zależności od programu. W największym stopniu wsparcie na osoby defaworyzowane na rynku pracy ukierunkowano w ramach FEMP (małopolskie), co w konsekwencji wpłynęło na relatywnie niską wartość osiąganego wskaźnika.

Z usług rozwojowych w ramach celu szczegółowego D korzystają pracodawcy oraz ich pracownicy oraz samozatrudnieni znajdujący się w zdecydowanej większości w uprzywilejowanej sytuacji na rynku pracy (np. osoby z wyższym wykształceniem, osoby w wieku największej aktywności zawodowej). Mechanizmy kierunkowania interwencji na pracowników znajdujących się w trudniejszej sytuacji na rynku pracy (np. osoby w wieku 55+, osoby o niskich kwalifikacjach), o ile w ogóle są stosowane, nie są skuteczne. Pracodawcy delegujący pracowników do udziału w usługach rozwojowych kierują się, co w pełni zrozumiałe, własnym interesem gospodarczym. Jest to jedna z przyczyn niskiego poziomu udziału w tego typu projektach pracowników najstarszych, z punktu widzenia pracodawców: najmniej perspektywicznych.

Czy istnieją znaczące, nieuzasadnione różnice w osiągniętych wartościach wskaźników pomiędzy poszczególnymi PR? Jakie są tego przyczyny?

Wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 są zróżnicowane pomiędzy poszczególnymi programami regionalnymi w obrębie poszczególnych celów szczegółowych EFS+. Zgodnie z teorią interwencji, różnice te w wysokim stopniu wyjaśnić można:

- zróżnicowanym profilem uczestników projektów (im „trudniejsza” grupa docelowa projektów tzn. im wyższy udział w populacji uczestników projektów osób z kategorii defaworyzowanych na rynku pracy, tym niższa wartość wskaźnika),
- zróżnicowanym potencjałem regionalnych rynków pracy (im lepsza sytuacja na rynku pracy, tym większe szanse na skuteczną aktywizację zawodową osób niepracujących).

Różnice pomiędzy poszczególnymi programami regionalnymi w osiągniętych wartościach wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 wynikają w znacznej mierze z wyjściowej sytuacji zawodowej uczestników projektów. Osiągnięciu wysokiej wartości wskaźnika sprzyja wysoki udział w populacji uczestników projektów pracowników sektora publicznego, w tym nauczycieli, którzy w analizowanym okresie otrzymali powszechne podwyżki wynagrodzeń. Wysoki udział w populacji uczestników projektów osób prowadzących działalność gospodarczą skutkuje z kolei relatywnie niską wartością wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 (w przypadku przedsiębiorców trudno jest wykazać, stosując przyjęty sposób pomiaru wartości wskaźnika, poprawę ich sytuacji zawodowej).

Jaka jest szacunkowa skala podejmowania zatrudnienia przez uczestników projektów EFS+ jednakże bez ubezpieczenia w ZUS? Czy zjawisko to jest zróżnicowane regionalnie?

Spośród wszystkich badanych osób pracujących w momencie realizacji badania ankietowego bez ubezpieczenia w ZUS pracuje łącznie 6,1% badanych dorosłych uczestników projektów**,** z czego zdecydowanie najwięcej uczniów i studentów do 26 roku życia na podstawie umowy zlecenia (4,0% wszystkich osób pracujących). Łączny udział osób nie ubezpieczonych w ZUS w poszczególnych województwach jest silnie zależny od liczby uczniów i studentów do 26 roku życia w populacji uczestników projektów. Najwyższy jest w województwach podkarpackim, wielkopolskim, lubelskim oraz lubuskim, zaś najniższy w zachodniopomorskim, opolskim, dolnośląskim oraz pomorskim.

Jak należy ocenić poszczególne formy wsparcia EFS+ w kontekście ich skuteczności zatrudnieniowej i wpływu na poprawę sytuacji uczestnika na rynku pracy? Jakie cechy uczestników lub oferowanego wsparcia mają wpływ na uzyskane efekty interwencji?

Skuteczność poszczególnych form wsparcia należy rozpatrywać oddzielnie dla poszczególnych celów szczegółowych EFS+. W wielu przypadkach uczestnicy projektów otrzymywali kilka form wsparcia. Wyniki takiej analizy znajdują się w rozdziałach 4.1 oraz 5.1. W przypadku celu szczegółowego A, w ramach którego udział w projektach wzięło, jak do tej pory, najwięcej osób, można wyróżnić skuteczne formy wsparcia: dotacja na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz instrument finansowy (pożyczka na rozpoczęcie działalności gospodarczej), wyposażenie lub doposażenie stanowiska

pracy, bon na zasiedlenie, prace interwencyjne oraz doradztwo/konsultacje (doradztwo zawodowe; poradnictwo zawodowe). Mniej skuteczne formy wsparcia to krajowy staż/praktyka, krajowe szkolenie/kurs; pośrednictwo pracy. Cechy uczestników projektów silnie wpływają na skuteczność zatrudnieniową/poprawę sytuacji uczestnika na rynku pracy. Co do zasady, częściej poprawa sytuacji zawodowej następuje u osób z wykształceniem wyższym i w wieku 30-49 lat. Istotnie rzadziej w przypadku kategorii społecznych defaworyzowanych na rynku pracy. Szczegółowa analiza w tym zakresie zawarta jest w rozdziałach 4.1 oraz 5.1. Cechy oferowanego wsparcia wpływając na efekty interwencji to m.in. jego dopasowania do indywidualnych potrzeb uczestników oraz ogólnie rozumiana jakość wsparcia.

W jakim stopniu otrzymana oferta wsparcia EFS+ miała charakter adekwatny i kompleksowy w stosunku do potrzeb uczestników projektów? W jakim stopniu uwzględniała indywidualne potrzeby oraz faktycznie przyczyniła się do poprawy jakości posiadanego zatrudnienia lub podjęcia pracy lub założenia działalności gospodarczej?

88% uczestników projektów niepracujących w momencie przystąpienia do projektu oraz 94% uczestników pracujących pozytywnie ocenia dopasowanie wsparcia otrzymanego w projekcie do ich potrzeb. 80% niepracujących oraz 90% pracujących uczestników projektów EFS+ wysoko ocenia jakość wsparcia otrzymanego w projekcie. Zdecydowana większość badanych dostrzega pozytywny wpływ udziału w projekcie na ich sytuację zawodową, choć zarówno skala wystąpienia poszczególnych efektów, jak i subiektywnie postrzegany wpływ interwencji na ich wystąpienie jest zróżnicowany w zależności pod charakteru interwencji (celów szczegółowych EFS+).

Jaka jest subiektywna ocena wpływu interwencji EFS+ na zmianę sytuacji uczestników na rynku pracy; jakie czynniki wpływają w największym stopniu na tą ocenę?

W przypadku osób niepracujących w momencie przystąpienia do projektu, 61,1% z nich ocenia, że udział w projekcie przyczynił się do podjęcia przez nich pracy zarobkowej. Aż 74,6% badanych deklaruje, że w wyniku udziału w projekcie wzrosło ich doświadczenie zawodowe. Po ok. 70% badanych deklaruje wzrost kwalifikacji/kompetencji/ umiejętności zawodowych oraz wzrost umiejętności współpracy z innymi ludźmi. Blisko 60% badanych deklaruje, że w wyniku udziału w projekcie czują się lepiej przygotowani do radzenia sobie na rynku pracy. Po ok. 46% badanych deklaruje wzrost umiejętności w zakresie poszukiwania pracy oraz poprawę zdolności do radzenia sobie z emocjami. Zmianę zawodu lub branży w wyniku udziału w projekcie deklaruje 26,3% badanych. W największym stopniu na subiektywną ocenę efektów udziału w projektach oraz na zakres dostrzeganych efektów wpływa charakter interwencji.

W przypadku osób pracujących w momencie przystąpienia do projektu, najczęściej wystąpiły efekty w postaci wzrostu kwalifikacji/kompetencji/umiejętności zawodowych (76,6%) oraz wzrostu doświadczenia zawodowego (75,0%). 67,6% badanych uważa, że

udział w projekcie przyczynił się do ich lepszego przygotowania do radzenia sobie na rynku pracy. Zmianę pracy na lepszą, u innego pracodawcy deklaruje 9,2% respondentów. 40,1% badanych ocenia, że w wyniku udziału w projekcie poprawiła się ich sytuacja w dotychczasowym miejscu pracy. Wzrostu wynagrodzenia w wyniku udziału w projekcie dostrzega 34,1% badanych. W wyniku udziału w projekcie 18,1% uczestników zmieniło stanowisko pracy na wymagające wyższych kompetencji/umiejętności/kwalifikacji lub wiążące się z większą odpowiedzialnością, zaś 10,2% badanych otrzymało awans w pracy.

Co zrozumiałe, największy wpływ mają te interwencje, które są z założenia ukierunkowane na aktywizację zawodową uczestników projektów. Istotny wpływ na wystąpienie poszczególnych efektów miały także formy wsparcia, które otrzymali uczestnicy projektów. W przypadku osób niepracujących w momencie przystąpienia do projektu, najistotniej na poprawę ich sytuacji zawodowej wpływają, zdaniem badanych, formy wsparcia o charakterze finansowym: pożyczki oraz dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, bon na zasiedlenie (wsparcie finansowe na pokrycie kosztów przeprowadzki w związku z podjęciem pracy z dala od dotychczasowego miejsca zamieszkania), stypendium edukacyjne, sfinansowanie usługi rozwojowej oraz dofinansowanie wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy. W przypadku osób pracujących w momencie przystąpienia do projektu, najsilniej na poprawę ich sytuacji zawodowej wpływają formy wsparcia takie jak usługa rozwojowa oraz program mobilności ponadnarodowej.

Czy zatrudnienie uczestników projektów EFS+ ma trwały charakter? Czy udzielone ze środków EFS+ wsparcie wpływa na mobilność zawodową pracowników?

Aktualnie pracuje 83,8% objętych badaniem ankietowym uczestników projektów (niepracujących w momencie przystąpienia do projektu), którzy pracowali pół roku po zakończeniu udziału w projekcie. Trwałość efektów zatrudnieniowych interwencji należy zatem ocenić umiarkowanie wysoko. Zmianę zawodu lub branży w wyniku udziału w projekcie deklaruje 26,3% badanych niepracujących w momencie przystąpienia do projektu. W przypadku ok. 6,8% uczestników niepracujących w momencie przystąpienia do projektu można mówić o wpływie interwencji na mobilność zawodową rozumianą jako zmiana miejsca zamieszkania w związku z podjęciem pracy zarobkowej.

W przypadku osób, które pracowały w momencie przystąpienia do projektu, mobilność jest znacznie niższa. Zmianę zawodu lub branży w wyniku udziału w projekcie deklaruje tylko 6,9% badanych, zaś tylko ok. 1,3% z nich wskutek udziału w projekcie zmieniło miejsce zamieszkania w związku z podjęciem pracy zarobkowej.

Jaka była jakość miejsc pracy podejmowanych przez uczestników projektów, na ile trwałe było zatrudnienie na danym stanowisku i w danym miejscu pracy?

Jakość miejsc pracy podejmowanych przez uczestników projektów jest, co zrozumiałe, zróżnicowana. Choć wartości obiektywnych wskaźników dotyczące jakości

posiadanego zatrudnienia (m.in. stabilna/niestabilna forma zatrudnienia, wysokość wynagrodzenia) są wyższe w przypadku osób pracujących już w momencie przystąpienia do projektu, to osoby, które podjęły zatrudnienie dopiero po zakończeniu udziału w projekcie, są z jakości posiadanego zatrudnienia równie zadowolone. W obu grupach uczestników projektów przeważają osoby raczej usatysfakcjonowane z aktualnej sytuacji zawodowej.

Spośród aktualnie pracujących uczestników projektów niepracujących w momencie przystąpienia do projektu 69,5% wykonuje tę samą pracę, którą wykonywało jako pierwszą po zakończeniu udziału w projekcie, zaś 30,5% wykonuje inną pracę. Można zatem stwierdzić, że mobilność zawodowa rozumiana jako częstotliwość zmiany pracy jest wśród uczestników projektów dość wysoka. Najczęściej pracę zmieniały osoby młode.

Jak kształtuje się wskaźnik przeżywalności mikroprzedsiębiorstw zakładanych przez uczestników projektów w podziale na poszczególne branże (PKD) oraz cechy społeczno-demograficzne uczestników? Jakie wsparcie dodatkowe lub towarzyszące mogłoby zwiększyć trwałość efektów wsparcia?

Wskaźnik przeżywalności mikroprzedsiębiorstw zakładanych przez uczestników projektów jest relatywnie wysoki, szczególnie w pierwszym roku działalności. Wynika to w dużej mierze z formalnych wymogów utrzymania działalności przez co najmniej 12 miesięcy (w przypadku dotacji) lub z warunków częściowego umorzenia pożyczki. Największy spadek liczby aktywnych firm następuje po zakończeniu tego okresu – około 13. miesiąca działalności – kiedy część przedsiębiorstw kończy działalność lub ją zawiesza. W kolejnych miesiącach tempo zamykania firm stabilizuje się, a po ok. trzech latach od rozpoczęcia działalności nadal aktywnych pozostaje nieco ponad 70% przedsiębiorstw. W populacji porównywalnej do pożyczkobiorców firmy wsparte pożyczką charakteryzują się nieco niższym ryzykiem zakończenia działalności niż firmy wsparte dotacją. Ogólnie wyniki przeżywalności firm założonych w ramach projektów EFS+ są nieznacznie lepsze niż dla firm bez takiego wsparcia.

Przeżywalność przedsiębiorstw różni się w zależności od branży oraz wybranych cech społeczno-demograficznych właścicieli. Wyższe ryzyko zakończenia działalności obserwowane jest w sektorach takich jak handel i naprawa pojazdów (PKD sekcja G), transport i gospodarka magazynowa (H) oraz zakwaterowanie i gastronomia (I). Niższe ryzyko odnotowano m.in. w budownictwie (F), działalności związanej z kulturą i rekreacją (R) oraz usługach gospodarstw domowych (T). W przypadku przedsiębiorstw zakładanych przy wsparciu dotacji istotne znaczenie mają również cechy uczestników: wyższy poziom wykształcenia wyraźnie zmniejsza ryzyko zamknięcia firmy, natomiast wcześniejsze długotrwałe bezrobocie je zwiększa. W analizach nie stwierdzono natomiast istotnego wpływu wieku, płci ani stopnia urbanizacji miejsca zamieszkania.

Trwałość przedsiębiorstw można potencjalnie zwiększyć poprzez silniejsze powiązanie wsparcia finansowego z dodatkowymi instrumentami rozwojowymi. Szczególnie istotne wydaje się wsparcie w pierwszym roku prowadzenia działalności, np. w formie

mentoringu biznesowego, doradztwa w zakresie zarządzania finansami, marketingu czy rozwoju rynku zbytu. W przypadku branż o wyższym ryzyku niepowodzenia pomocne mogłoby być również bardziej wyspecjalizowane doradztwo sektorowe oraz działania sieciujące przedsiębiorców. Takie wsparcie mogłoby być szczególnie ważne dla osób o słabszej pozycji wyjściowej na rynku pracy, np. długotrwale bezrobotnych, u których ryzyko zakończenia działalności jest relatywnie wyższe.

Jaka jest i jak należy ocenić efektywność kosztową udzielonego wsparcia z EFS+, w odniesieniu do osiągniętych rezultatów, w tym ograniczenia transferów socjalnych czy dodatkowych wpływów do budżetu państwa w postaci podatków czy ograniczenia dotacji państwa do ubezpieczeń społecznych?

Efektywność kosztowa wsparcia EFS+ była zróżnicowana. Najlepiej wypadło wsparcie prowadzące do zatrudnienia osób bezrobotnych, które zapewniało najszybszy zwrot nakładów dzięki wzrostowi wpływów ze składek i podatków oraz ograniczeniu części świadczeń. Nieco słabiej oceniono wsparcie prowadzące do samozatrudnienia – również przynosiło ono dodatnie efekty fiskalne, ale wolniej i przy niższej stopie zwrotu.

Najsłabiej wypadło wsparcie dla osób już pracujących, u których poprawiły się warunki zatrudnienia, ponieważ korzyści budżetowe były tu niższe i bardziej odłożone w czasie. Wyniki te mają charakter przybliżony, bo obejmują głównie efekty krótkookresowe i nie pozwalają jednoznacznie przypisać efektów zatrudnieniowych samemu udziałowi w projekcie.

Czy stopa zwrotu udzielonego wsparcia uczestników projektów EFS+ była zróżnicowana terytorialnie i w odniesieniu do poszczególnych cech społeczno-demograficznych uczestników? Jeśli tak, jakie były tego przyczyny?

Tak, stopa zwrotu wsparcia EFS+ była zróżnicowana terytorialnie i społeczno-demograficznie, a skala tych różnic zależała od rodzaju osiągniętego rezultatu. Najwyraźniej było to widoczne wśród osób bez zatrudnienia, które znalazły pracę najemną: lepsze wyniki notowano m.in. w opolskim, wielkopolskim, pomorskim i dolnośląskim, a słabsze w lubelskim, łódzkim, śląskim i świętokrzyskim. W przypadku wsparcia prowadzącego do założenia JDG zróżnicowanie także występowało, ale było niższe.

W ujęciu społeczno-demograficznym były niewielkie różnice między kobietami i mężczyznami, natomiast wyraźniejsze dotyczyły wieku i wykształcenia. Najlepiej wypadały osoby w wieku 25–44 lata oraz lepiej wykształcone, ponieważ częściej osiągały trwalsze efekty zatrudnieniowe.

Jakie konkretne zmiany należy wprowadzić do zakresu lub sposobu świadczenia wsparcia realizowanego z EFS+, aby lepiej odpowiadało ono na potrzeby uczestników projektów?

Zdecydowana większość badanych uczestników projektów, zarówno niepracujących, jak i pracujących w momencie przystąpienia do projektu, pozytywnie ocenia zakres i

sposób świadczenia wsparcia, z którego skorzystali. Tym niemniej niektórzy badani zgłaszali potrzeby zmian w tym zakresie.

Niepracujący w momencie przystąpienia do projektu uczestnicy projektów najczęściej postulowali: poprawę organizacji staży zawodowych, w tym przede wszystkim poprzez lepsze dopasowanie stażu do indywidualnych potrzeb uczestników, zwiększenie wynagrodzenia oraz większą kontrolę pracodawców organizujących staże; silniejsze wsparcie dla osób bezrobotnych poszukujących zatrudnienia, w tym poprzez zwiększenie skuteczności pośrednictwa pracy oraz większą aktywność PUP w zakresie współpracy z pracodawcami; poprawę organizacji kursów/szkoleń, w tym przede wszystkim poprzez położenie większego nacisku na kształtowanie praktycznych kompetencji zawodowych (więcej zajęć praktycznych, mniej zajęć teoretycznych) oraz lepsze dopasowanie tematyki kursów/szkoleń do potrzeb rynku pracy; zmianę sposobu wdrażania wsparcia na rozpoczęcie działalności gospodarczej (12%), w tym poprzez zwiększenie kwoty przyznawanej dotacji oraz zwiększenie transparentności procesu przyznawania dotacji przez PUP.

Pracujący uczestnicy projektów, korzystający z usług rozwojowych zwracali uwagę głównie na konieczność podniesienia jakości kursów/szkoleń, w których brali udział, w tym zwiększenia wymiaru praktycznego; na konieczność zwiększenia dofinansowania kosztów usług rozwojowych oraz na konieczność uproszczenia i przyśpieszenia procesu ubiegania się o uzyskanie dofinansowania do usługi rozwojowej. Uczestnicy projektów zrealizowanych w ramach celu szczegółowego F postulowali lepszą organizację i podniesienie jakości kursów, szkoleń i innych form wsparcia organizowanych w ramach projektów. W szczególności dotyczyło to możliwości elastycznego dopasowania terminów poszczególnych wydarzeń do preferencji czasowych uczestników, podniesienie jakości materiałów szkoleniowych oraz położenie większego nacisku na kształtowanie kompetencji/umiejętności w praktyce.

8 Tabela wniosków i rekomendacji

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa	Obszar tematyczny	Program	Bieżący status rekomendacji
1.	*Wskaźnik nr 1. liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, 6 miesięcy po opuszczeniu programu* jest właściwym wskaźnikiem kluczowym, który pozwala na zbieranie i porównywanie interwencji pomiędzy programami. Na poziomie monitorowania spełnia on właściwie swoją rolę w przypadku części interwencji ukierunkowanych bezpośrednio na aktywizację zawodową, której efekty mogą się ujawnić w krótkiej (6-mcy) perspektywie. Nie pozwala on jednak na jednoznaczne powiązanie udziału uczestnika w interwencji z obserwowanym efektem zatrudnieniowym. Na etapie ewaluacji takie analizy byłyby kluczowe dla dostarczenia danych służących podjęciu decyzji o modyfikacji (obecnych lub przyszłych) programów. Jednocześnie wymogi dot. ochrony danych osobowych stanowią istotne utrudnienie dla pozyskania informacji nt. osób niepracujących, a nie korzystających ze wsparcia EFS+, uniemożliwiając dostęp do takich danych ewaluatorom zewnętrznym (bez pośrednictwa instytucji publicznej – najczęściej Zamawiającego). (s. 29)	Konieczne jest zapewnienie odpowiednich danych pozwalających na dobór grup kontrolnych wśród osób nie korzystających ze wsparcia EFS+ (przez Zamawiającego ewaluację). Okazję do tego stanowią proponowane zapisy przyszłego rozporządzenia dot. funduszy UE (Komisja Europejska, Wniosek dot. rozporządzenia Rady określającego wieloletnie ramy finansowe na lata 2028–2034, COM (2025) 571 final, art. 19 ust 3).	IK EFS+	Na etapie negocjacji przyszłego rozporządzenia należy wspierać istniejące zapisy w ramach art. 19 oraz postulować ich rozszerzającą interpretację również na interwencje o charakterze ex-post perspektywy 2021-2027. Należy dokonać odpowiednich ustaleń z administratorami danych dotyczących osób nie objętych wsparciem EFS+ (WUP/PUP/ZUS,...) w celu zapewnienia informacji na potrzeby procesu ewaluacji.	I kw. 2028	horyzontalna	system realizacji polityki spójności	horyzontalna	
2.	W przyszłej perspektywie finansowej planowane są istotne zmiany dotyczące sposobu wdrażania i pomiaru efektów interwencji współfinansowanych z środków EFS+. Będzie to wymagało dostosowania istniejących systemów monitorowania do nowych wymagań. (wniosek wynikający z warsztatu rekomendacyjnego)	Należy zapewnić, by nowe rozwiązania systemowe dot. procesu monitorowania spełniały nie tylko minimalne wymogi rozporządzenia, lecz również zapewniały dostęp do informacji istotnych z perspektywy ewaluacji efektów wsparcia.	IK EFS+	Należy dokonać eksperckiej analizy użyteczności zbieranych danych w systemie CST w perspektywie 2021-2027. Następnie należy zarekomendować zakres danych, który, poza minimalnymi formalnymi wymaganiami nowych aktów prawnych, zapewni również niezbędny zasób informacji dla prawidłowego procesu monitorowania i ewaluacji efektów interwencji w kolejnej perspektywie finansowej.	I kw. 2027	horyzontalna	system realizacji polityki spójności	horyzontalna	
3.	Badanie ewaluacyjne zostało zrealizowane na wczesnym etapie wdrażania EFS+. W związku z powyższym, w przypadku wielu celów szczegółowych/kategorii interwencji jest zbyt wcześnie na wyciąganie jednoznacznych wniosków na temat skuteczności i efektywności interwencji. Tym niemniej, ewaluacja ujawnia następujące problemy i zjawiska, wymagające dalszej obserwacji, badań i analiz:	Problemy/zagadnienia wskazane w kolumnie „wniosek” powinny być w szczególności przedmiotem analiz oraz ewaluacji, zarówno zlecanych na poziomie krajowym, jak i regionalnym.	IK EFS+ IZ PR	Należy uwzględnić w planach ewaluacji realizowanych na poziomie krajowym (w tym w ramach kolejnego pomiaru wartości wskaźników rezultatu długoterminowego EFS+ zleconego przez MFiPR) oraz regionalnym wskazane problemy/zagadnienia. Zamawianie dodatkowych ewaluacji (ad hoc) nie jest konieczne. Wskazane problemy/zagadnienia należy ująć w OPZ dot. badań ewaluacyjnych w obszarze EFS+ już przewidzianych do realizacji	Począwszy od III kw. 2026	FERS, 16 PR	edukacja, kultura, zdrowie, rynek pracy, włączenie społeczne,	FERS, 16 PR	

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa	Obszar tematyczny	Program	Bieżący status rekomendacji
	1. Interwencje realizowane w programach regionalnych w ramach celu szczegółowego C są mało skuteczne – osiągnięta wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 jest bardzo niska. Przyczyną tego problemu może być niska jakość projektów wdrażanych przede wszystkim przez firmy komercyjne i organizacje wyspecjalizowane w realizacji projektów unijnych (s. 76). Jednocześnie, w ramach celu szczegółowego A (s. 72), a w mniejszym stopniu – także w ramach celu szczegółowego H (s. 80), aktywizacja zawodowa kobiet jest skuteczniejsza. 2. Projekty w obszarze usług rozwojowych realizowane w programach regionalnych w ramach celu szczegółowego G są mało skuteczne w zakresie aktywizacji zawodowej niepracujących uczestników projektów (s. 78). 3. Pierwsze doświadczenia z programu FEDS, a częściowo także FESW, pozwalają stwierdzić, że model wdrażania projektów w ramach celu szczegółowego K jest skuteczny. Polega on na tym, że w pierwszej kolejności organizowane są kursy i szkolenia zawodowe dla osób, które następnie podejmują pracę jako wykonawcy usług społecznych (np. opiekunowie osób niesamodzielnych). Taki sposób aktywizacji osób niepracujących przynosi pozytywne rezultaty (s. 84).			pod warunkiem dostępności środków finansowych IZ zlecających ewaluacje.					
4.	Projekty w obszarze usług rozwojowych w ramach celu szczegółowego D realizowane w programach regionalnych są zbyt słabo ukierunkowane na wsparcie pracowników znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy (osoby w wieku 50 lat i więcej, osoby o niskich kwalifikacjach). Może to przyczynić się do silniejszego rozwarstwienia na rynku pracy (s. 111).	Należy silniej ukierunkować projekty w obszarze usług rozwojowych na pracowników w trudniejszej sytuacji na rynku pracy, w szczególności osób w wieku 50 lat i więcej oraz osób o niskich kwalifikacjach.	IK EFS+, IZ PR 2028+	Przy planowaniu interwencji w ramach perspektywy finansowej 2028 + należy rozpatrzyć możliwości ukierunkowywania interwencji na zwiększenie udziału pracowników w trudniejszej sytuacji na rynku pracy, w szczególności osób w wieku 50 lat i więcej oraz osób o niskich kwalifikacjach w usługach rozwojowych. Wskazanym byłoby przeprowadzenie analizy możliwych do zastosowania mechanizmów/zachęt, w tym dla pracodawców (np. zróżnicowanego poziomu dofinansowania). Zasadnym byłoby rozpatrzenie możliwości wdrożenia mechanizmów z perspektywy założeń dot. potrzeb i możliwości pracodawców, potrzeb regionalnych, programowania nowej perspektywy	I kw. 2028	horyzontalna	rynek pracy, edukacja	horyzontalna	

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa	Obszar tematyczny	Program	Bieżący status rekomendacji
				finansowej, poziomów dofinansowania, założeń pomocy publicznej.					

9 Bibliografia

Bibliografia

- Bakalarczyk R., Golinowska S., Poliwczak I., Sowa-Kofta A., Wróblewski J., „Uwarunkowania i dobre praktyki wspierania aktywności społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami", Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2025;
- OECD (2022), Urban-Rural Linkages in Poland, OECD Regional Development Studies, OECD Publishing, Paryż;
- Flaszyńska E., Mikołajczyk M., „Osoby w kryzysie bezdomności na rynku pracy", „Polityka społeczna" – wydanie jubileuszowe 2024, Polityka Społeczna, tom: 605, nr: 10, 2024 rok;
- Ivanova A., Budzewski M., Sienkiewicz Ł., „Pracujący emeryci i osoby w wieku okołoemerytalnym", Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości;
- Magda I., Jak zwiększyć aktywność zawodową kobiet w Polsce?, Instytut Badań Strukturalnych, Szkoła Główna Handlowa, 2020 r.

Źródła danych:

- dane pochodzące z Centralnego Systemu Teleinformatycznego 2021 (CST2021)
- dane z Kompleksowego Systemu Informatycznego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (KSI ZUS).
- Eurostat (Urząd Statystyczny Unii Europejskiej);
- GUS, Bank Danych Lokalnych;
- GUS, „Badanie modułowe „Osoby młode na rynku pracy w 2024 r.";
- Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, „Bezrobotni powyżej 50 roku życia. Raport za 2024 rok";
- Ogólnopolskie badanie liczby osób bezdomnych, edycja 2024;
- Ogólnopolskie badanie wynagrodzeń, Sedlak & Sedlak;
- Raporty dotyczące SDG (Sustainable Development Goals) - zestaw wskaźników opracowanych przez ONZ do monitorowania postępów w realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju Agendy 2030;
- Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej;
- Ministerstwo Finansów, dane z rozliczeń PIT za lata 2023, 2024.

Dokumenty programowe:

- Szczegółowy Opis Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027
- Szczegółowy Opis Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027
- Szczegółowy Opis Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027
- Szczegółowy Opis Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
- Szczegółowy Opis Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027
- Szczegółowy Opis Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027

- Szczegółowy Opis Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027
- Szczegółowy Opis Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027
- Szczegółowy Opis Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027
- Szczegółowy Opis Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027
- Szczegółowy Opis Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027
- Szczegółowy Opis Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego 2021-2027
- Szczegółowy Opis Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027
- Szczegółowy Opis Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021-2027
- Szczegółowy Opis Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027
- Szczegółowy Opis Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla Wielkopolski 2021-2027
- Szczegółowy Opis Priorytetów programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027
- Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027
- Program Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027
- Program Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027
- Program Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
- Program Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027
- Program Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027
- Program Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027
- Program Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027
- Program Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027
- Program Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027
- Program Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027
- Program Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego 2021-2027
- Program Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027
- Program Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021-2027
- Program Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027
- Program Fundusze Europejskie dla Wielkopolski 2021-2027
- Program Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027
- Umowa Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce

Inne dokumenty:

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na

potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej.

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013
- Wytyczne Ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego wydane na podstawie art. 5 ust 1 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.
- Wytyczne dotyczące monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów na lata 2021-2027.
- Aktualna Lista Wskaźników Specyficznych dla Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego.
- Aktualna Lista Wskaźników Kluczowych dla Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego
- Aktualna Lista Wskaźników Kluczowych 2021-2027 – EFS+

Raporty z badań:

- „Badanie ewaluacyjne dotyczące wyliczenia wartości wskaźników rezultatu długoterminowego w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Inicjatywy na rzecz zatrudnienia osób młodych, Evalu Sp. z o. o., Warszawa, listopad 2024;
- „Badanie skuteczności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007-2013”, PAG Uniconsult, Warszawa 2015
- „Ewaluacja ex - post POWER”, Policy & Action Group Uniconsult Sp. z o.o. oraz Badania Społeczne Marzena Sochańska-Kawiecka, 2023 r.;
- „Ewaluacja mid-term postępu rzeczowego i finansowego Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 (PO WER) oraz wyliczenie wskaźnika rezultatu długoterminowego”, IDEA Instytut sp. z o. o., listopad 2024;
- „Ewaluacja podsumowująca postęp rzeczowy i rezultaty RPO WP 2014-2020, ich wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy województwa oraz na osiąganie celów Strategii Europa 2020”, Evalu Sp. z o.o. i ECORYS Polska, 2024 r.;
- „Ewaluacja wsparcia EFS na rzecz przedsiębiorstw społecznych z pomiarem wskaźnika rezultatu długoterminowego. Liczba miejsc pracy istniejących co najmniej 30 miesięcy, utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych”, Openfield Sp. z o. o., Instytut Badawczy IPC Sp. z o. o., EDBAD Pracownia doradczo-badawcza Maciej Mroczek;
- „Przegląd strategiczny opieki długoterminowej w Polsce”, raport opracowany przez Bank Światowy, czerwiec 2024 r.;
- „Ocena wpływu realizacji polityki spójności (i innych instrumentów) na kształtowanie się wybranych wskaźników makroekonomicznych na poziomie krajowym i regionalnym za pomocą modelu VESPA”, Ecorys Polska i WiseEuropa, 2024 r.;
- „Synteza efektów polityki spójności 2014-2020. Raport końcowy”, konsorcjum: IDEA Instytut Sp. z o.o., Policy & Action Group Uniconsult Sp. z o. o., FUNDEKO, Wolański Sp. z o.o., Warszawa, 25 czerwca 2025 r.;
- „Ocena działań prozatrudnieniowych w województwie warmińsko-mazurskim”, ECDF Badania i Szkolenia, Olsztyn 2012.

10 Spis tabel

Tabela 1 Liczba zrealizowanych ankiet i wielkość populacji pełnoletnich uczestników w podziale na trzy typy kwestionariuszy 26
Tabela 2 Liczba zrealizowanych ankiet w podziale na programy oraz różnica wynikająca z przyjętych wobec ankietyzacji wymogów (350 zrealizowanych ankiet w każdym z programów) 26
Tabela 3 Liczebność uczestników projektów EFS+ wg statusu na rynku pracy w momencie przystąpienia do projektu oraz wskaźniki pokrycia 30
Tabela 4 Liczebność uczestników projektów EFS+ wg statusu na rynku pracy w momencie przystąpienia do projektu oraz wskaźniki pokrycia 31
Tabela 5 Liczebność uczestników projektów EFS+ wg miejsca zamieszkania (województwo) oraz wskaźniki pokrycia....32
Tabela 6 Liczebność uczestników projektów EFS+ wg wieku oraz wskaźniki pokrycia ...34
Tabela 7 Liczebność uczestników projektów EFS+ wg wykształcenia oraz wskaźniki pokrycia....36
Tabela 8 Liczebność uczestników projektów EFS+ wg płci oraz wskaźniki pokrycia 37
Tabela 9 Liczebność uczestników projektów EFS+ - osób z niepełnosprawnością oraz wskaźnik pokrycia 38
Tabela 10 Wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnością w wieku 16-64 lata w latach 2019 – 2025....39
Tabela 11 Liczebność uczestników projektów EFS+ - osób w kryzysie bezdomności oraz wskaźnik pokrycia 40
Tabela 12 Liczebność uczestników projektów EFS+ - osób pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy oraz wskaźnik pokrycia 41
Tabela 13 Liczebność uczestników projektów EFS+ - osób sprawujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3, w wieku 3-6 lat oraz wskaźnik pokrycia 41
Tabela 14 Liczebność uczestników projektów EFS+ - opiekunów nieformalnych/rodzinnych członków rodziny wymagających stałej opieki oraz wskaźnik pokrycia....43
Tabela 15 Liczebność uczestników projektów EFS+ - osób bez polskiego obywatelstwa oraz członków mniejszości narodowych lub etnicznych oraz wskaźnik pokrycia 44
Tabela 16 Formy wsparcia otrzymane przez niepracujących uczestników projektów w ramach celu szczegółowego A oraz wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 67
Tabela 17 Kategorie społeczno-demograficzne niepracujących w momencie przystąpienia do projektu uczestników w ramach celu szczegółowego A oraz wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 70
Tabela 18 Wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1 osiągnięta w ramach celu szczegółowego A w podziale na programy regionalne 74

Tabela 19 Efekty udziału w projekcie dostrzegane przez uczestników - rozkład odpowiedzi pozytywnych na pytania kwestionariuszowe o efekty wsparcia: “Czy w wyniku udziału w projekcie: (...)?” w podziale na cele szczegółowe EFS+ 89
Tabela 20 Suma wskazań „w wysokim stopniu” oraz „w bardzo wysokim stopniu” w pytaniu kwestionariuszowym „Proszę ocenić, w jakim stopniu poszczególne formy wsparcia, które otrzymała Pani/otrzymał Pan w projekcie wpłynęły na poprawę Pani/Pana sytuacji zawodowej?” 91
Tabela 21 Odsetek uczestników pracujących w momencie realizacji badania ankietowego w podziale na cele szczegółowe 91
Tabela 22 Osiągnięta wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 w ramach celu szczegółowego D w obszarze usług rozwojowych 109
Tabela 23 Wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 2 w ramach celu szczegółowego G w programach regionalnych 114
Tabela 24 Efekty udziału w projekcie dostrzegane przez uczestników - rozkład odpowiedzi twierdzących na pytania kwestionariuszowe o efekty wsparcia: Czy w wyniku udziału w projekcie:? w podziale na cele szczegółowe EFS+ [uczestnicy pracujący w momencie przystąpienia do projektu] 124
Tabela 25 Stopa zwrotu poniesionych nakładów na aktywizację zawodową uczestników projektów niepracujących na starcie projektu, którzy znaleźli zatrudnienie 6 miesięcy po zakończeniu projektu w podziale na płeć 132
Tabela 26 Stopa zwrotu poniesionych nakładów na aktywizację zawodową uczestników projektów niepracujących na starcie projektu, którzy znaleźli zatrudnienie 6 miesięcy po zakończeniu projektu w podziale na grupy wiekowe 133
Tabela 27 Stopa zwrotu poniesionych nakładów na aktywizację zawodową uczestników projektów niepracujących na starcie projektu, którzy znaleźli zatrudnienie 6 miesięcy po zakończeniu projektu według poziomu wykształcenia uczestnika 134

11 Spis wykresów

Wykres 1 Wartość wskaźnika 1 według celu szczegółowego* 47
Wykres 2 Wartość wskaźnika 1 według programu.....54
Wykres 3 Wartość wskaźnika 2 według celu szczegółowego 57
Wykres 4 Wartość wskaźnika 2 według programu.....62
Wykres 5 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: Czy w Pani/Pana opinii działania, w których Pani uczestniczyła/Pan uczestniczył w projekcie były dobrze dopasowane do Pani/Pana potrzeb? 85
Wykres 6 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: Jak ogólnie ocenia Pani/Pan jakość wsparcia otrzymanego w projekcie? 86
Wykres 7 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: W jakim stopniu Pani/Pana udział w projekcie przyczynił się do tych zmian?.....90
Wykres 8 Odsetek osób posiadających obecnie pracę w grupach uczestników pracujących i niepracujących w 6 miesięcy od zakończenia udziału w projekcie (zgodnie z metodologią pomiaru wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego nr 1) 92
Wykres 9 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pani/Pan zadowolona/y czy niezadowolona/y z warunków swojej obecnej pracy? .94
Wykres 10 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: Ile wynoszą Pani/Pana miesięczne zarobki netto („na rękę”)? 95
Wykres 11 Liczba firm, wg daty założenia oraz rodzaju otrzymanego wsparcia.....96
Wykres 12 Udział aktywnych firm w styczniu 2026 r. w ogóle firm wspartych (lewy panel) oraz w kolejnych miesiącach od założenia działalności gospodarczej (prawy panel) 98
Wykres 13 Udział aktywnych firm w kolejnych miesiącach od założenia działalności gospodarczej, wg rodzaju wsparcia.....99
Wykres 14 Krzywe przeżywalności w oparciu o estymator Kaplana–Meiera wg segmentów 106
Wykres 15 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: Czy w Pani/Pana opinii działania, w których Pani uczestniczyła/Pan uczestniczył w projekcie były dobrze dopasowane do Pani/Pana potrzeb? [uczestnicy pracujący w momencie przystąpienia do projektu] 120
Wykres 16 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: Jak ogólnie ocenia Pani/Pan jakość wsparcia otrzymanego w projekcie? [uczestnicy pracujący w momencie przystąpienia do projektu] 120
Wykres 17 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: W jakim stopniu Pani/Pana udział w projekcie przyczynił się do tych zmian? [uczestnicy pracujący w momencie przystąpienia do projektu] 125
Wykres 18 Suma wskazań „w wysokim stopniu” oraz „w bardzo wysokim stopniu” w pytaniu kwestionariuszowym „Proszę ocenić, w jakim stopniu poszczególne formy wsparcia, które otrzymała Pani/otrzymał Pan w projekcie wpłynęły na poprawę

Pani/Pana sytuacji zawodowej?" [uczestnicy pracujący w momencie przystąpienia do projektu] 125
Wykres 19 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: „Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pani/Pan zadowolona/y czy niezadowolona/y z warunków swojej obecnej pracy?" [uczestnicy pracujący w momencie przystąpienia do projektu] 127
Wykres 20 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: Ile wynoszą Pani/Pana miesięczne zarobki netto („na rękę")? [uczestnicy pracujący w momencie przystąpienia do projektu] 128

12 Załączniki

- Załącznik 1a. Wartości wskaźnika 1
- Załącznik 1b. Wartości wskaźnika 2
- Załącznik 2. Teorie interwencji
- Załącznik 3a. Tabela podsumowująca dla wskaźnika 1
- Załącznik 3b. Tabela podsumowująca dla wskaźnika 2
- Załącznik 3c. Dodatkowe analizy wykorzystywane do wnioskowania z warsztatu strukturyzującego
- Załącznik 4a. Struktura uczestników projektów (zmienne społeczno-demograficzne)
- Załącznik 4b. Wskaźnik 1 dla celu A (interakcje)